

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI**

**MİLLİ KÜTÜPHANE'YE KAYITLI 06 MİL YZA 485 NOLU
MECMU'A-I EŞ'ÂR (İNCELEME-METİN)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Selim GÖK

Tez Danışmanı

Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK

Ankara-2013

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI**

**MİLLİ KÜTÜPHANE'YE KAYITLI 06 MİL YZA 485 NOLU
MECMU'A-I EŞ'ÂR (İNCELEME-METİN)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Selim GÖK

Tez Danışmanı

Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK

Ankara-2013

ONAY

Selim GÖK tarafından hazırlanan "Milli Kütüphane'ye Kayıtlı 06 Mil YZA 485 Nolu Mecmu'a-i Eş'âr (İnceleme-Metin)" başlıklı bu çalışma 08/07/2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda(oybirliği/~~oyçokluğu~~) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim-Eski Türk Edebiyatı Bilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ahmet MERMER
(Başkan)

Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK

Doç. Dr. Orhan KURTOĞLU

ÖZET

GÖK, Selim, Milli Kütüphane'ye Kayıtlı 06 Mil YZA 485 Nolu Mecmu 'a-i Eş 'âr (İnceleme-Metin), Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013

İncelenen mecmua, Ankara Milli Kütüphane'ne bulunan elyazması bir şiir mecmuasıdır. 15 ve 18. yüzyılları arasındaki şairlere yer veren yazmanın sırtı ve kenarları vişne rengi, şemseli, siyah meşin cilt içindedir. 194x123 mm ölçülerindedir. Mecmu'a talik hattıyla ortalama her bir yüzde on beyte yer verilecek şekilde yazılmıştır.

İçerisinde Ömer isimli bir kişinin mührü bulunmaktadır. Mecmua mürettibi hakkında kesin bilgiler yoktur. İçerisinden gazellerin, musammat şekillerin, tarih kayıtlarının, duaların, ilaç tariflerinin ve Arapça ve Farsça şiirlerin bulunduğu mecmua 113 şâire yer vermesiyle bir antoloji özelliği gösterir.

Genel itibari ile mecmu'ada âşkî , dinî, tasavvufî konularda yazılmış şiirler ve nazirler bulunmaktadır.

Anahtar Sözcükler

1. mecmua
2. eşar
3. Ömer
4. yazmalar
5. şiir

ABSTRACT

GÖK, Selim, Mecmu'a-i Eşar registered to The National Library with the number 06 Mil YZA 485 (Analysis-Text), Post Graduate Thesis, Ankara, 2013

The analyzed journal is a handwritten poem journal in Ankara National Library. This handwritten journal which covers some poets of 15th and 18th centuries , is in a black rosette leather bound with a maroon spine and sides. It is 194x123 mm. The journal was written by Talik, with about ten couplets on every page.

There is a cachet of an Omer. There is specific information about the author of the journal. The journal is a sort of anthology in which has 113 poets and odes, patterns, datelines, devotions, pharmaceutical recipes and Arabic and Persian poems withal.

Largely, there are religious, romantic poems and poems written in mystical themes, and nazires in the periodical.

Key words

- 1. journal**
- 2. poems**
- 3. Omer**
- 4. manuscripts**
- 5. poetry**

ÖNSÖZ

Kendisine kat'i sınırlar çizilmemekle beraber altı asırlık bir geleneğin muhtelif, tantanalı, hem gerçek hem kendine has mecaz sistemiyle kurulu doğasında vücûd bulan Divân edebiyatı, başka bir deyişle Klasik Türk Edebiyatı , kendinden önce etkisini hissettiren ilmî, coğrafi ve dini etkilerle kendi dünyasında orijinal söyleyişini bulur.

Bahsi geçen edebiyat temâyülünün önemli hususiyetlerden birisi hiç şüphesiz Orta Asya'dan getirmiş olduğumuz kültürdür. Aynı zamanda bu edebiyata, Fars ve Arap edebiyatlarını tanıdıktan sonra ortaya çıkan fiktif bir yapı kaynaklık eder. Oluşturulan bu edebiyâtın “mazmun” adı verilen yapı taşlarından örülü unsurları sevgili, ‘âşık ve rakîbdir. Sevgili âşığın varlık sebebidir. Âşığın da tek dileği güzele vâsıl olmaktır. Rakîb kendisine atfedilen nitelikler sebebiyle ‘âşık ile ma‘şuk arasında bir engeldir. Bu geleneğin ortaya çıkış problematiği ‘âşık ile ma ‘şuğun kavuşmaması üzerinedir. Bu sebeple ortaya çıkan şiiirlerin muhtevâsı da bu çerçevede şekillenir . Gelenek kurguyu ve orijinaliteyi ‘âşık ile sevgilinin kavuşamaması üzerine kurmuştur.

Kendimize has bu kültürün hiç şüphesiz önemli taşıyıcıları “mesnevîler, divanlar, münşeâtlar, tezkireler...vb eserlerdir. Bu sebepten dolayı farklı kişilere ait eserleri barındıran, içerisinde varyantların bulunduğu mecmu'alar bu edebiyat geleneğinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Çalışmamız mecmu 'a metninin tenkitli metnini oluşturma, genel muhtevâ ve fizikî unsurlarını inceleme kısımlarından oluşmaktadır. Ayrıca mecmuada bulunan şairlerin ve şiiirlerinin şiiir türleri de dizin tarzında tablolastırılmıştır. Tezin son kısmında orijinal metin örnekleri de eklenmiştir.

Çalışmanın inceleme kısmı genel mahiyette muhteva konusunda yoğunlaşmıştır. İnceleme bölümünde mecmu'ada önemli görülen konular değerlendirilmiş, konuyu destekleyen bilimsel kaynaklardan yararlanılarak atıflar yapılmıştır.

Tezimin başından beri desteklerinden ötürü başta tez danışmanım Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK'a, kaynaklar konusunda yardımlarından istifade ettiğim Prof.Dr. Ahmet MERMER'e, Prof.Dr. Cemal KURNAZ'a , Prof.Dr. Yaşar AYDEMİR'e, Doç Dr. Orhan KURTOğLU'na, Ali YASAN'a, İdris TEKİNBAş'a, Gülcan GÖKTAş'a ve manevi desteğini hep yanımda tutan annem Sahure Hanım'a sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Selim GÖK

Ankara, 2013

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
İNGİLİZCE ÖZET (ABSTRACT).....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR.....	v
GİRİŞ.....	1
A. MECMU'A ÜZERİNE.....	1
I.BÖLÜM.....	3
A.TEZDE UYGULANAN YÖNTEM.....	3
A.1. TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ.....	4
II. BÖLÜM.....	16
A. MECMU 'ANIN MÜRETTİBİ, FİZİKİ VE MUHTEVÂİ ÖZELLİKLER.....	5
A.1. MECMU 'ANIN MÜRETTİBİ.....	5
A.2. MECMU'ANIN FİZİKİ ÖZELLİKLERİ	7
A.2.1. Mecmu 'anın Dil ve İmlâ Özellikleri.....	8
A.3. MECMU'ANIN MUHTEVÂİ ÖZELLİKLERİ.....	10
III. BÖLÜM İNCELEME.....	17
A. MECMU 'ADA SIKLIKLA KARŞIMIZA ÇIKAN DİN DIŞI KONULAR.....	18
A.1. ŞÂİRLERİN HAYÂLİ SEVGİLİSİ ve SEVGİLİNİN UNSURLAR....	18
A.1.1. Ma 'şūk.....	19
A.1.2. Cānān/Cānāne.....	20
A.1.3. Yār.....	21
A.1.4.Dil-ber.....	23
A.1.5. Sultān, Şūh, Şāh, Pādişāh, Beg.....	24
A.1.6.Sanem.....	25
A.1.7. Meh, Meh-liqā, Melek sima.....	27
A.1.8. Saç, Zūlf.....	28
A.1.9. Sabā.....	30
A.1.10. Gonçe.....	31
A.1.11. Leb.....	32
A.1.12. Gamze.....	33
A.1.13.Ruhsār.....	34

A.1.14. Sevgilinin gözü.....	35
A.1.14.1. Çeşm.....	36
A.1.14.2. Āhū.....	36
A.1.14.3. Perī.....	37
A.1.14.4. Sāhir.....	38
A.1.15. Kaş, kirpik.....	38
A.1.16. Sürme.....	39
A.1.17. Gözyaşı.....	41
A.1.17.1.Sirişk.....	41
A.1.17.b.Girye.....	42
A.1.18. Servi.....	43
A.1.19. Sākī ve Cām.....	43
A.1.20.Bezm, sohbet meclisi, sevgili meclisi.....	44
A.2. 'ĀŞIK.....	45
A.2.1.Gülün bülbulü: Āşık.....	46
A.2.2.Pervane.....	48
A.3.RAKİP, AGYĀR.....	48
A.4. MECMU 'ADA GEÇEN YERLER.....	50
A.4.1.Buḥārā ve Māverā'.....	50
A.4.2.Şīrāz.....	51
A.4.3.Nil ile Ceyḥūn.....	51
A.4.4.Rūm.....	51
A.4.5.Şām.....	51
A.4.6.İstanbul.....	52
A.4.7.Şīfāhān, Hicāz.....	52
A.4.8.Yemen.....	52
A.4.9.Eymen.....	53
A.4.10. Mısır, Ken'ān (ili).....	53
A.4.11. Kerbelā.....	54
A.5. EFSANEVİ UNSURLAR.....	54
A.5.1.Kaf Dağı.....	54
A.5. 1.a. Kaf Dağı, Murg, Sīmurg , Anḳā.....	54
A.5. 2. Zühre-i Zehrā.....	55
A.6.ŞAHSİYETLER.....	55

A.6.1.Cem , Cemşid.....	55
A.6.2.Leyla-Mecnûn.....	56
A.6.3. Ferhad.....	58
A.6.4.Vâmık-Azrâ.....	58
A.6.4.Bâyezid.....	58
A.6.5.Süleymân.....	59
A.6.6. Haydar (Hz. Ali), Behram.....	59
A.6.7.Mevlânâ.....	60
A.6.8. Edhem.....	60
A.6.9.İskender.....	60
A.6.10. Leheb.....	60
A.6.11.Timûr.....	61
A.6.12.Eflâtun.....	61
A.6.13.Nemrud.....	61
A.6.14.Rüstem.....	61
A.6.15.Behzad.....	61
A.6.16.Monla Fevrî.....	62
A.6.17.Sultân Murâd bin Müslim.....	62
A.6.18. Lokman.....	62
A.6.19. 'Âdil.....	63
A.6.20.Âzer.....	63
A.6.21.Yezîd.....	63
A.6.22. Keykubâd.....	63
B.DİNİ İÇERİKLİ ŞİİRLER VE KONULAR.....	64
B.1. ALLÂH,RAB, HUDÂ, YEZDÂN, SÜBHÂN,HAK, MEVLÂ, HAZRET-İ SULTÂN, RAHMÂN.....	64
B.2. PEYGAMBERLER.....	67
B.2.1.Resûl.....	67
B.2.2. Musâ.....	68
B.2.2.a.Allah'ın Dağa Tecelli etmesi.....	68
B.2.3. Yûsuf -Ya'kûb.....	69
B.2.3.a. Çâh-ı Zenâh(dân)	70
B.2.3.İsâ, Mehdi, Mesîh.....	70
B.2.4.Âdem	71

B.2.5. Nūh.....	71
B.2.6. Alī , Zū'l-fekār.....	71
B.3. KUTSAL KİTAPLAR.....	72
B.4. DİĞER UNSURLAR.....	73
B.4.1.Bezm-i Elest.....	73
B.4.2.Beytullāh.....	73
B.4.3.Cennet, Firdevs.....	74
B.4.4. Āb-ı Hayāt, Āb-ı Kevser.....	75
B.4.5.Zemzem.....	77
B.5.TASAVVUF.....	78
IV.BÖLÜM (METİN).....	80
SONUÇ.....	376
KAYNAKÇA.....	378
EKLER-(ŞAİRLER VE ŞİİRLER TABLOSU, METİN ÖRNEKLERİ).....	384
METİN ÖRNEKLERİ.....	400

KISALTMALAR

age	: Adı geçen eser
bk.	: bak
C	:Cilt
DTCF	: Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi
Enst.	:Enstitü
Fak.	:Fakülte
G	:Gazel
İst.	:İstanbul
K	:Kaside
KT	:Kıta
MEB.	:Milli Eğitim Basımevi
MR	:Murabba
MH	:Muhammes
MS	:Müseddes
N	:Nazım
R:	:Rübai
s.	: Sayfa
SBE	:Sosyal Bilimler Enstitüsü
T	:Tarih
TCB	:Terci-bent
TDK	:Türk Dil Kurumu
TDV.	:Türk Diyanet Vakfı
TH	:Tahmis

TKB	:Terkib-bent
TS	:Terdîs
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Ü.	:Üniversitesi
vd.	:ve diğçerleri (3'ten fazla yazar için)
vs.	:vesâire
Yay.	:Yayınevi
YKY	:Yapı Kredi Yayınları

GİRİŞ

A. MECMU'A ÜZERİNE

Mecmu'a (مجموعه) a.i içinde seçme yazıların bulunduğu elyazması eser¹, 1. cem olunmuş, toplanmış bir araya getirilmiş şey, top olarak tanımlandığı gibi - 1. toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi, 2. seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitap, 3. dergi² aynı veya farklı türden seçilmiş çeşitli hacimlerdeki metinlerin ve risâlelerin ortak adı.³ olarak da tanımlanmaktadır. Tarihi ve edebi malzemelere kaynaklık etmek amacıyla aynı veya farklı özelliklere ait malzemelerin toplanmasından oluşan mecmu'alar farklı ölçütlere göre tasnif edilir. Buna göre;

Edebiyat tarihimiz bakımından çok önemli olan mecmu'alar şöyle ayrılabilir:

- a) *Nazîreler mecmu'aları,*
- b) *Meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiirler mecmu'aları,*
- c) *Türlü konulardaki risâlelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmu'alar,*
- d) *Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmu'alar,*
- e) *Tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmu'alar.*⁴

Bu tasnifine göre, incelediğimiz mecmu'a, Klasik Türk edebiyatının genel muhtevâsı ve mecaz sistemi değerlendirildiğinde, içerisine serpiştirilmiş nazîrler ve tarih kayıtları istisna tutulur ise kişisel tercihler

¹ İskender Pala, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, İstanbul, Kapı Yay. 2004, s. 300.

² Ferit Develioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Lügat**, Ankara, Doğuş Ltd. Şti. Matbaası, 1962, s.711.

³ Mustafa Uzun, "Mecmua", **İslam Ansiklopedisi**, C.28, Ankara, TDV Yay. 2003, s.265

⁴ Agah Sırrı Levend, **Türk Edebiyatı Tarihi**, C.1, Ankara, TTK Yay. 2008, s.166-167

neticesinde toplanmış, antoloji niteliğinde olan seçme şiirler mecmu'ası özelliği göstermektedir.

Mecmu'a, genel itibari ile 15 ve 18. yüzyıl aralığında 113 şâirin şiirlerine yer vermektedir. Ayrıca mecmu'ada devrinde tanınmış şâirlerin yanı sıra divanına ulaşamadığımız veya daha az üne sahip şâirlere de yer verilmiştir. Mecmu'alar, Agah Sırrı Levend'in tasnifinde belirtildiği gibi belirli estetik kaygılarla, çeşitli beğeni ölçütleriyle belirli bir seçim süreci sonunda oluşturulur. O halde 'ideal' ve muhtevâda güzelliği amaç edinen bir mecmu'a oluşturma anlayışı mevcuttur.

*Divan tertibi şâir için bir idealdir. Bu iş tek hamlede ilham eseri olarak bir telifte bulunmaya benzemez. Her şiir önce dost meclislerinde, hâmi çevrelerinde okunur ve böylece şiir mecmu'alarına geçer.*⁵

Üzerinde çalıştığımız mecmu'a, bilimsel araştırmada, lisans ve lisansüstü düzeyde yapılan çalışmalarda Klasik Türk edebiyatının manzum kısımlarını inceleme fırsatı sunmuştur.

Mecmu'anın yazılış amacı bir alana yoğunlaşmamakla beraber özellikle gazeller hacimce önemli bir sayıyı teşkil etmektedir. Gazel formunun yanı sıra musammat şekillere de yer verildiği görülmektedir. Muhammesler, müseddesler, terci' ve terkîb bendler mecmu'ada yer almaktadır. Ayrıca gazel ve musammat şekillere yazılan nazîrelerin de olması şâirlerin devirleri hakkında yorumlar yapmaya olanak sağladı.

Mecmu'amız, bir nazîre mecmu'ası olmadığı halde içerisinde serpiştirilmiş nazireler de bulunmaktadır. *Nazire geleneği , tanzir edenin yetişme yolunu ve modelini ortaya koyduğu için önem taşır.*⁶ Aynı çağda veya farklı zaman dilimlerinde yaşamış şairlerin nazîre geleneğine katkıda bulunmuş oldukları görülmektedir.

⁵ Cihan Okuyucu, **Divan Edebiyatı Estetiği**, İstanbul, Kapı Yay. 2011, s.125

⁶Harun Tolasa, **Sehî, Latîfî, Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16.yy.'da Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi I**, Ankara, 2002, s. 269-272

I.BÖLÜM

A.TEZDE UYGULANAN YÖNTEM

Milli Kütüphane'ye Kayıtlı 06 Mil YZA 485 Nolu Mecmu 'a-i Eş 'âr isimli eserin incelenmek amacıyla seçilmesinde özgün bir yazma olması önem arz etmiştir. Bu hassasiyetle ortalama on bin üzeri mecmu'a tarandı. Bunların içerisinde *mecmu'a-i eş'âr*, *mecmu'a-i eş'âr ve fevâid*, *mecmu'a-i münşeâtlar* mevcuttu. İncelediğimiz mecmu'anın şâ'ir kadrosunun fazla oluşu daha önceden yayınlanmış divanlarda olmayan şiirleri bulma ihtimalini arttırdığından tercihimizi bu mecmu 'a yönünde kullandık.

Giriş kısmında mecmu'a kavramına dair bilgiler verilmiş ve genel tanıtım yapılmıştır. Mecmu'ayı oluşturan mürettip hakkında mecmu'a içerisindeki bilgilerden yola çıkarak ve ilgili kaynaklardan yararlanılarak bilgiler verilmiştir. Mecmu'anın muhtevâsı, dil ve üslup özellikleri değerlendirilmiştir. Bu sebeple dini içerikli ve dini içerikli olmayan şiirler ve malzemeler olarak iki ana başlık altında örnekler değerlendirilmiştir.

Divan şiirinin genel hususiyetleri ve ortak şiir malzemeleri üzerinden yapılan bu değerlendirmelerde metin kısmında numaralandırdığımız varaklar içerisindeki şiirlerden bütün veya parça parça örnekler verilmiştir. Farklı nazım şekilleri bulunan mecmu 'ada örneğin 14 sayfa numarası b bölümündeki bir gazel (G)den 2. beyte yer verilecek ise;

[14/b]

.....
.....⁷ G/2 şeklinde örneklendirilmiş ve dipnotta şiirin kime ait olduğu belirtilmiştir.

Metin kısmında daha önceden yayınlanmış divanlar taranarak mecmu'amızda bulunan şiirler tespit edilmiş, dipnotları düşülmüş, benzer

⁷ Şâir ismi

ve farklılık arzeden yönleri dile getirilmiştir. Metin kısmında varaklara göre numaralandırma yapılmış ve metin transkribe edilmiştir.

Tezin son kısmında sonuç, kaynakça ve özet bölümleri bulunmaktadır. Ayrıca şairlerin adlarını ve hangi şâirin, hangi sayfada, hangi nazım şeklinde, kaç şiiri olduğunu gösteren bir tablo bulunmaktadır. Tabloda her şiirin kâfiye veya redif sonu verilmiştir.

A.1. TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, ḍ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	q
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	ẓ, ḍ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ĩ, ī
		ء	’

II.BÖLÜM

A. MECMU'ANIN MÜRETTİBİ, FİZİKİ VE MUHTEVATİ ÖZELLİKLERİ

A.1. MECMU'ANIN MÜRETTİBİ

Mecmu'anın mürettibi hakkında kesin bilgiler bulunmamakla beraber muhtelif yerlerde bulunan bir mühür dikkati çekmektedir. Bu mührün orta kısmında 'Ömer yazmaktadır. Bazı tarih kayıtlarında da el-Fakîr 'Ömer olarak karşımıza çıkan kişi mecmu'ayı oluşturan veya zaman içerisinde

bu mecmu'aya sahip olan kişidir.

Resim 1: 89b

Süleyman'ın mührü olarak bilinen yüzüğün üzerindeki işaretlere sahip olan bu mühür, gücün ve azametın sembolüdür. Mühre dikkat edildiği zaman 'Davut Yıldızı' olarak bilinen bir şeklin olduğu görülmektedir. Oluşturulmuş bu mecmu'anın zaman içerisinde 'Ömer adlı şahsın eline

geçmiş olması ihtimal dahilindedir. Fakat mecmu'a içerisinde tarih kayıtlarında geçen el-Fakîr 'Ömer ismine rastlamış olmak mecmu'ayı yazan kişinin mühür sahibi olabilme ihtimalini kuvvetlendiriyor.(bk: Resim 1)

Ayrıca bu mührün bir aile mührü olması da mümkündür. Bu sebeple mürettip, babasının veya aile fertlerinden bir tanesinin oluşturmaya başladığı mecmu'aya ilaveler yapmış biri de olabilir. Şairlerin yaşadığı yüzyıllara bakıldığı zaman ve yüzyıl olarak mühür üzerindeki hicri 1153 yılının miladi 1740 yılına denk gelmesiyle Ömer adlı kişinin 1600'lü yılların sonunda, 1700'lü yılların ilk ve ikinci yarısında yaşamış olması ihtimal dahilindedir.

Kaynaklarda mürettip hakkında net bilgilere ulaşamamaktayız:

Ömrî Ömer Efendi (Diyarbakırlı) *Divan şâiri* (Diyarbakır ?-?1661) *Abdullah adlı birinin oğlu. Kaynaklarda mürettep divanı olduğundan bahsedilmektedir.*⁸ *Memleketinde tahsilini tamamladıktan sonra İstanbul'a gitmiş ve Sultan Divânı'na kâtip olmuştur.*⁹ Divan şâiri olması mecmu'ayı bu kişinin toplamış olması ihtimalini kuvvetlendiriyor. Çünkü mecmu'anın bir kültür merkezinde oluşturulmuş ve bir devlet kütüphanesinde bulunmuş olma ihtimali yüksektir. **Ömer Efendi Bosnalı**, *Türk yazarı* (18.yy ortaları). *Aile adının Kadızâde veya Çavuşoğlu olduğu söylenir. Bir süre Bosna'da kadılık yaptı.*¹⁰ **Ömer Vahid Efendi**, *Atıfzâde Türk devlet adamı(?1723-İstanbul 1783) Defterdâr Âtîf Efendi'nin oğlu medresede okudu. Hâceganlıkla Küçükkale tezkirecisi oldu.*¹¹ *Birçok muhabere, muhâsara ve akınlara bizzat iştirâk eden Ömer Efendi, bu savaşlarda şâhid olduğu vak'âları gerçeğe çok sadık kalarak, duyarak ve belki de vazifesi icâbı resmî evraktan faydalanarak anlatmaya muvaffak olmuştur.*¹² Tarih yazarı olan Ömer Efendi bir mecmu'a da toplamış olabilir. Zaten mührün devlete bağlı bir kütüphâne'de çalışan birine ait olması veya devlet nişanı olarak kullanılmış olması muhtemeldir.

Mürettibin yazmış olduğu bir tarih kaydında İncemara isimli bir yerden bahsedilmektedir. İncemara, Anadolu coğrafyasında Şanlıurfa ve Hatay bölgesine yakın bir mevkide bulunmaktadır. Ama zaman içerisinde isimlerin ve yerlerin değişme olasılığı yüksektir. Fakat bu bilgi Ömrî Ömer Efendi'yi Diyarbakır kayıtlarında olması dolayısıyla mecmu'a sahibi olma ihtimali kuvvetleniyor.

⁸ Mehmet Kaplan v.d. "Ömrî Ömer Efendi" **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, -Devirler, İsimler, Eserler, Terimler, C.7. İstanbul, Dergah Yay. 1990, s.188

⁹ Şevket Beysanoğlu, **Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları (Başlangıçtan Tanzimata Kadar)**, C.1, İstanbul, Diyarbakır'ı Tanıtma Derneği Neşriyatı, 1957

¹⁰ Şükrü Baban v.d. "Ömer Efendi Bosnalı", **Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi**, C.9, s.756

¹¹ Şükrü Baban v.d. "Ömer Vahid Efendi" **Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi**, C.9, s.758

¹² A. Adıvar v.d. "Ömer Efendi", **İslam Ansiklopedisi**, C.9, İstanbul, İstanbul Maarif Matbaası, 1940, s.470

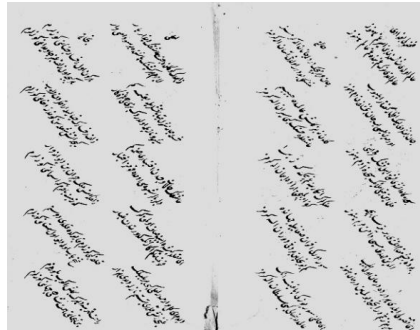
Mührün içerisindeki 1153 hicri tarihi miladi olarak 1740 yılına denk gelmektedir.

Divan şiiri Fahir İZ'e göre şu dönemlere ayrılır.

1. *Kuruluş Devri: 1250-1451*
2. *Geçiş Devri : Fatih ve 2. Bayezid dönemleri (1451-1512)*
3. *Klasik Devir: Yavuz - 1. Ahmed arası dönem (1512-1603)*
4. *Sebk-i Hindi akımı : Şeyh Galip de dahil 18. yüzyıla kadarki şairlerin ekserisinde görülen bir özellik.*
5. *Yerleşme Devri : Sabit ve Nabi ile başlayıp Nedim ve mutâkiplerinde görülen akım.*¹³

Bu tasnife göre mecmu'amız geçiş, klasik devir ve Sebk-i Hindi akımı (2,3,4.maddeler)'nı içine alan bir zaman dilimini kapsayan şâir kadrosuyla dikkat çekmektedir.

A.2. MECMU'ANIN FİZİKİ ÖZELLİKLERİ

Resim 2: s.7a - 7b

İncelediğimiz mecmu'a, Ankara'da Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu **06 Mil Yz A 485** arşiv numarasında bulunmaktadır. Mecmu'anın sırtı ve kenarları vişne rengi, şemseli, siyah meşin cilt içindedir. 194x123 mm ölçülerinde bir yazmadır.

Mecmu'a talik hattıyla ortalama her bir yüzde on beyte yer verilecek şekilde yazılmıştır.(bk.Resim 2)

Eser toplamda 126 varaktan oluşmaktadır. Eserin dili genelde Osmanlı Türkçesi olmakla birlikte Arapça ve Farsça şiirler de bulunmaktadır.

Baştan itibaren birkaç istisna dışında düzenli bir yazısı vardır. Fakat son 25 varak düzensiz bir formda yazılmıştır. Eserin yazısı genel itibari ile okunaklıdır.

¹³ Cihan Okuyucu, **Divan Edebiyatı Estetiği**, İstanbul, Kapı Yay. 2011, s.118

A.2.1. Mecmu 'nın Dil ve İmlâ Özellikleri

- Nazal ñ kullanımı yaygındır: *cümlesinüñ, beñzer, göñül, biñ, baña, 'āşıkunñ*
- Şiirlere göre 3. tekil şahıs eki bazen (ı-i) bazen (u,ü) olarak kullanılabilir: *gözi, yolına, zülfini, özüñü*
- Farklı şairlerin olması dolayısıyla şiirlerde kelime başı **m-b** değişimi görülebilmektedir: *men-ben*
- Mecmu'a içerisinde yer yer **t-d** değişim görülmektedir: *tağ-dağ tağıdıp-dağıdıp*
- 3. tekil ve çoğul isimlerde işaret sıfatı olarak ol kullanılmaktadır. *ol göz, ol kaş*
- İlk hecede ünlünün dar kullanımları mevcuttur: *virmede, irişmeye*
- Mecmu'ada dikkat çeken bir diğer ses farklılığı ise. Mısra ortasında ve kâfiye yapmak amacıyla kelime sonunda kaf (ق) kullanımı yerine gayn (غ) kullanımıdır. *ırağ(ırak), kulağ(kulak) olmağ (olmak) cıblağ(çıplak), ağ(ağ) u kârede*
- İkinci hecede **d-t** değişimi bulunmaktadır: *dutağun(dudağın)*
- İlgi zamiri olan ki kaf (ق) ve kef (ك) yerine gayn (غ) ile yazılmıştır. *ağzuñdağı*

Mecmu'a, bir divan olmadığı için farklı şairlerin vezin tercihleri bulunmaktadır. Fakat seçilen şiirleri değerlendirmemiz gerekir ise;

En çok kullanılan vezinler: **fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün** ve **fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün** dür. Mecmu'anın yaklaşık %60'ında bu iki vezin kullanılmıştır. **mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün, mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün** ve **mef 'ülü fā 'ilātü mefā 'ilü fā'ilün** vezinleri de %30'luk kısımda kullanılmıştır. Bu vezinler dışında kalan ve nâdiren kullanılan mefā'ilünlü vezinlerin çeşitlenmeleri aşağıda verilmiştir. *fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün* ve *fe'ilātün fe'ilātün*

fe'îlâtün fe'îlün vezinlerinin farklı şairlerden alınan farklı şiirlerin çoğunda kullanılması dikkat çekmektedir. İsmi zikrettiğimiz vezinler Türkçe kelimeler ile kullanımının daha uygun olduğunu ifade etmek pek de yanlış olmaz. Çünkü Arap ve Fars edebiyatlarında bulunan izâfetler, kalıplar aruz ile kullanımı daha kolay kılabilmektedir. Bu durum sadece Türkçe kelimeler ile aruzlu şiirler yazmayı hayaller noktasında olmasa bile kelimeler noktasında bir nebze sınırlamaktadır. *Edebiyatımızda en çok kullanılan aruz kalıpları ve oranları şöyledir:*

- *fâ 'îlâtün fâ 'îlâtün fâ 'îlâtün fâ 'îlün* %40,2
- *fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün* %8,8
- *mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün* %16,2
- *mef'ûlû fâ'îlâtü mefâ'îlû fâ'îlün* %11,9¹⁴

Mecmu'amızda yukarıda belirttiğimiz vezinler dışında aşağıda vermiş olduğumuz vezinler de kullanılmaktadır. Fakat bu vezinlerin kullanımı çok fazla değildir.

- *fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün*
- *fe'îlâtün mefâ'îlün fe'îlün*
- *mef'ûlû mefâ'îlû mefâ'îlû fe'ûlün*
- *mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün*
- *mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün*
- *mef'ûlû mefâ'îlün mef'ûlû mefâ'îlün*

Mecmu'a, belirtildiği gibi devrinde tanınmış şairlerin şiirlerinin yanında adı çoğunlukla zikredilmeyen şairlere de yer vermiştir. Yoğun olarak şiirleri ihtiva ettiğinden ***mecmu'a-i eş'âr*** olarak adlandırılmaktadır. Çok sayıda şâire ve şiire yer vermesinden dolayı şiir antolojisine benzer bir form ortaya çıkmaktadır.

¹⁴ Cihan Okuyucu, **Divan Edebiyatı Estetiği**, İstanbul, Kapı Yay. 2011, s.161

A.3. MECMU‘ANIN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Mecmu‘ada, şâirlerin şiirlerde kullanmış oldukları şiirlerin konularının genel görüntüsü **‘aşkî, dinî, tasavvufî ve felsefî** muhtevâyâ sahiptir. Şüphesiz divan şiiri sevgili üzerine yoğunlaştığından bu konuda yazılmış şiirler oldukça fazladır. Bu şiirler ile ilgili ayrıntılı örnekler metin bölümünde görülebilir.

Mecmu‘amızdaki şâirler şunlardır: ‘Abîdî, Âzerî, Âlî, Âgehî, Ahmed, ‘Amîkî, Âsımî, Âtîf, Azizî, Ayânî, Bakî, Behîştî, Bâkî-zâde, Bahâî, Câmî , Cevrî, Cenânî-i Bursavî, Cafer, Dervîş Tûrâbî, Dervîş, Es‘ad Efendi, Emrî, Fuzûlî, Figânî, Ferruhî, Fehimî, Ferâhî, Fevrî, Gammî, Hâlis, Himmetî, Hayretî, Hâletî, Hilmî, Haşîmî, Hatayî, Hüsrev, Hüdâyî, Hürremî, Halîlî, Hayâlî, Hasbî, İlmî, İshak, Kabulî, Kudsî, Kemal-paşa-zâde, Kadîr Maraşî, Laî, Lami‘î, Mesîhî, Medhî, Meylî Çelebi, Mihrî, Mânî, Muhyî, Mevlâna, Nasuhî, Nev‘î, Necâtî, Nâdirî, Nâlî, Na‘ilî, Nâzî Çelebi, Nizâmî, Nesîmî, Nâmî, Niyazî, Rızâî, Recâtî Rûhî, Rahmî Bursavî, Riyâzî, Remzî, Rusûhî, Revânî, Refikî, Sâ‘î, Samî, Sücûdî, Sırrî, Sâfî, Safâyî Efendi, Sebzî, Selîmî, Sürûrî, Siyâhî, Serâyî, Selîsî, Sa‘dî, Sıdkî, Şânî, Şeyhülislâm Yahyâ, Şeyhî, Şevkî, Şemsi Paşa, Şem‘î, Tigî, ‘Ulvi, Usûlî Vusûlî, Vahdetî, Vâlihî, Veznî, Yahyâ Efendi, Zâtî, Za‘îfî, Sıdkî, Âşık Yûnus, Hâfız, Miyânî, Nef‘îdir. Ayrıca Arapça Yusuf u Züleyhâ’dan bir nakil, şarkılar, rubailer, dualar, tarih kayıtları, ilaç tarifleri, istiğfar ve istihare için okunacak dualar vardır:

Tanınmış şairlerin şiirlerinden birkaç örnek:

[5/a]

Sâkiyâ kalmaz imiş çünkü bu şöhet bâkî
Mey-i gül-gün içelim bâde-i cennet bâkî

H̱ābda almış idüm bûse-i leb-i cânânı
Cân dimâğında dahı şimdi o lezzet bâkî

Beni öldürdü ğamuñ meded ey yār yetiş
Hele bir pāre dağı tende ħarāret bākī

Ağlamazdum bu kadar zār u zebūn olduğuma
Kalsa bir pāre ğamuñ çekmege tākāt Bākī¹⁵

[8/a]

Müje ħaylin dizer ol ğamze-i fettān şaf şaf
Gūyiyā cenge girer nīze-güzārān şaf şaf

Seni seyr itmek içün reh-güzer-i gülşende
İki cānibde turur serv-i ħirāmān şaf şaf

Mescid içre göre tā kimlere hem-zānūsın
Şekl-i sakķāda gezer dīde-i giryān şaf şaf

Gökde efgān iderek şanma geçer ħayl-i küleng
Çekilür kūyuna murġān-ı dil ü cān şaf şaf

Leşker-i eşk-i ferāvān ile ceng eyleñse
Gönderür mevclerin lücce-i ‘ummān şaf şaf

Vaşf-ı kaddūñle ħirām itse ‘alem gibi kalem
Leşker-i satrı çeker defter ü dīvān şaf şaf

Ehl-i dil ħūn u ğamuñ ni‘metine müstağrak
Dizilürler keremūñ hānına miħmān şaf şaf

Kādrūñi seng-i muşallāda bilüp ey Bākī
Tura el koşuruben karşıña yārān şaf şaf¹⁶

¹⁵ Bākī

[16/a]

Şöyle nāzük-fehm kıl yā Rab benüm cānānımı
Vākıf olsun hālūme gūş itmedin efgānumı

Ṭab'-ı pākin her zamān āyīneveş şāf it dilüñ
Zāhir u bāṭın temāşā eylesün devrānumı

Bir başṭret vir ki bilsin añlasun ol nāzenīn
Tendeki hūsrānumı göñlümdeki behrānımı

'Ayn-ı 'irfān gibi aç yā Rab anuñ nergislerin
Bir nazar ma'mūre kılsuñ hātır-ı vīrānımı

Küfr-i zülfinden anuñ ḥaḳ şaḳlasın 'Ālī benim
'Aqlımı idrākümi ikrārumı īmānumı¹⁷

[18/b]

Bir dil-rübāya düşdi göñül mübtelāsı çok
'Aşḳuñ şafāsı yok degül ammā belāsı çok

Şehr-i cemāl o ğamze vü ebrū-yı hāl ile
Ḥaḳḳā ne cāy-ı dil-keş olur dil-rübāsı çok

Biñ cāna virmese n'ola bir būsesini cāna
Az olıcaḳ metā' olur anuñ bahāsı çok

Hiç bir belā mı var ki göñül anı bilmeye
Seyyāḥ-ı bī-ḳarāruñ olur āşināsı çok

¹⁶ Bāḳī

¹⁷ 'Ālī

Zülf-i siyāh-ı yārda var şad-hezār çîn

El çek tolaşmadan aña Yahyā haṭāsı çok¹⁸

Mecmu'ada Yusuf u Züleyhā kıssasından **Arapça bir nakil** bulunmaktadır. Bu Arapça nakil Hz. Yūsuf'un zindanda olduğu bölümü anlatmaktadır. Züleyhā'nın Hz. Yūsuf'a zindanda iken yazdığı mektupta bir şiir bulunmaktadır. Hz. Yūsuf da Züleyhā'ya karşılık birkaç beyit şiir yazar. Türkçe'ye aktardığımız nakil aşağıda mevcuttur:

97/a

(Yūsuf Aleyhisselām Zelīhā'dan ayrılıp hapse girince , Zelīhā O'nun hakkında birkaç beyit yazıp gönderdi.)

Züleyhā:

Sıkıntım konuşmamdır. İzdırābım enīsimdir, hüznüm ise benimle beraber oturandır, elimde yastığımdır. Gecem uzundur. Uykum azdır. Gözümdeki sürme uyumadığım için bozulmuyor. Gece karanlığı bastığında, *ah kalbim ah*, inlemekten başka beni kurtaran yok. *(Bu yazı Yūsuf'a ulaşınca Yūsuf birkaç beyit yazıp Zelīhā'ya gönderdi.)*

Yūsuf:

İnlemem elifimdir. Özlemim enīsimdir. Üzüntüm ağlamamdır. Gecem kapkaranlık olduğundan kulların Rabbına dua etmekten başka çaresi yoktur.

Uykumun suhedi (tam uyuyamama) ve günāhım çoktur. İyiliklerim sırlarımdır. Benim sıkıntım, eleştirenlerin eleştirileridir. Nefsim hastadır, kalbim sıkıntılıdır. Dönme gününe (kıyamet) azığımdır. Bedenim incedir. Kalbim uyanıktır. Nefesim batıktır. Zulmüm büyüktür, sesim de incemiştir. Rabbim Rahīmdir. Bana çok iyilikler bağışlamıştır. Beni O'ndan başka kurtaracak yoktur.

Mecmu'ada **mülemmā** gazeller bulunmakla beraber Mevlānā'dan **Farsça** gazeller bulunmaktadır.

¹⁸ Yahyā Efendi

Mecmu'a başta da belirttiğimiz gibi toplayan kişini beğenisi neticesinde teşekkül olmuştur. Bu nedenle şiirlerin tamamına yakınının toplayan kişi tarafından anlaşıldığı düşünülmektedir. Ve mecmu'ayı oluşturan kişi çok iyi derecede Arapça ve Farça bilmiyor olsa da bu dillere âşina olabilir.

Zamanın önemli olduğunu düşündüğümüz **hâdiseleri** mecmu'ada yer almaktadır. Buna bağlı olarak yazılmış olan tarih kayıtları dikkati çekmektedir.

Özellikle 1100'lü yıllara ait kayıtlar mevcuttur. Kayıtlarda 1140 kaydı en eski kayıt olarak görülmektedir. 1180 kaydı da günümüze en yakın tarih olarak görülmektedir:

[113/a]

Biñ yüz kırk on senesi mäh-ı şa 'bân sabâhın yirminci günü yola çıkup İncesu'ya varmışdur gaflet olunmaya.

Biñ yüz kırk iki¹⁹ şa'bân-ı şerîfün yigirmi birinci vaqt-i 'aşâda Musâ Efendi-zâde Es-Seyyîd 'Alî Efendi rihlet-i bekâ eylemişdür ğaflet olunmaya.

[110/a]

1178 tarihinde Saray Medresesi'nde oldu. Ol kadar hevâ-yı mu'tedil oldu pencerenüñ çerçevesine basdırma ve aşla kar yağmadı hatta Ramazân-ı şerîfden sonra bir kere cüz'i kar mâfih minel maḳal muvâfık-ı tahkîkü'l hal... El **fakir 'Ömer**.

1180²⁰ tarihinde eylülüñ yigirmi ikinci günü iki gün boyraz esüp bir barmak buz sakup yigirmi beşinci günü yiken ifrat dipi olup çok kar yağmışdır.

¹⁹ Milâdi 1727/1728 yıllarına denk gelmektedir.

²⁰ Milâdi 1766/1767 yıllarına denk gelmektedir.

1178 tarihinde İncemara ‘azīm zelzele olup ve medresenüñ ba‘zı divārları münhezim oldu. Ve cāmi‘-i şerīfün ba‘zı divārları şak olur. Minārenün ‘alemi sākıt olmuştur.

Mecmu‘ada **istihāre duaları** vardır. Bir işin hayırlı olup olmayacağı niyetiyle abdest alıp, dua edip rüya görmek üzere uykuya yatma suretiyle gerçekleştirilen bir uygulamadır. Mecmu‘amızda örnekleri mevcuttur:

Bir kere istiḥāre murād iderek İhlās-ı şerīf Kul euzubirabbil Felak, Kul euzubirabbil Nās, Fātihā-yı şerīf, salāvāt-ı şerīf nīsān şuyuna okuyup içeler (yedi gün aḥşam u şabāḥ)

Şarkıların bulunması dikkat çekmektedir. Bununla birlikte şiirlerde musikimize dair enstrümanlar sıkça kullanılmaktadır.

Ayrıca **ilaç tarifleri ve muhtelif şifa duaları** bulunmaktadır:

[117/b]

Çeşmizen 15 dirhem, karanfil 2 dirhem, dārıfūlful 2 dirhem, lüle kükürdü 15 dirhem, kurşun 10 dirhem, kükürd ile kurşunu yakup cümlesini revānı ile şaḥn idüp dülbendi eyleyüp göz ağzına isti ‘māl ideler.

7 Fātihā, 7 Kul euzubirabbil-Felak, 7 İhlās , 7 Kulyā eyyühel kāfirün, 7 Ayete’l-Kürsi, 7 Sübhanallāh ve Elhamdülillah.

Allāhümme şalli efḍal şalavāte ‘alā seyyīdinā Muḥammed ‘abdike ve Resūlike ennebiyye ve ‘ālī ve şuḥbe vesellem. Allahümme a‘firli velivālideyye vel cemi‘ el-mu‘mīnīn u el-mu‘mināt. Allāhümme efḍal ‘ācilā ve ‘ācilā fildeyye ente ehl-i dilā tef ‘al . Yā Mevlānā mā naḥnül ehl-i inneke gafūr-ı ḥalīm.

[126/a]

Mecmu'ada **kutsal emanetlerden** bahseden bir bölüm vardır:

Muhallifât Resûl inne şalli inne 'aleyhi vesellem

Muşhaf-ı şerîf, seccâde-i şerîf, tarak-ı şerîf, deve yüñünden fiştân-ı şerîf, hurma telinden kaftan-ı şerîf, köhne hırka-i şerîf, misvâk-ı şerîf, ibrîk-i şerîf, hurmadan tespîh-i şerîf, köhne haşır, 'āsâ-yı şerîf

Her kim bu muhallifâtı yazup getürse ğınâ-yı nefes haşıl ola ve kangı evde olur günden güne rızkı ziyâde ola 'ömründe yokluk görmeye. Bu muhallifât yüzümü suyuna ve habîbi hürmete cümle belâlardan Hâk Te'âlâ hıfz idüp emin ola.

III. BÖLÜM

İNCELEME

A. MECMU‘ADA SIKLIKLA KARŞIMIZA ÇIKAN DİN DIŞI KONULAR

A.1. ŞĀİRLERİN HAYĀLİ SEVGİLİSİ ve SEVGİLİNİN UNSURLARI

Divān edebiyatında āşığın en büyük derdi ve tasası ayrılıktır. Āşık sevgiliden ayrı kalmaktansa Onun her türlü cevri ü cefâsını çekmeye hazırdır. Ayrılıklar āşığı dermansız derde düşürmüş, hastaya çevirmiştir. Āşık hicrânından dolayı gözyaşı döker, bu gözyaşları ummān olur yine de sevgiliden bir medet yoktur. Sevgilinin yüzü, dudağı, saçları, dişleri, eşiği, mahallesi, ayağının tozu...vs. āşık için mukaddestir. Sevgiliyi hatırlatan her şey āşığa hüzün verir. Bu konu mecmu‘amızda yer almakta ve ‘sevgili’ teması mecmu‘ada sıkça işlenmektedir. Sevgili birçok unsuru ile değerlendirilmiş mazmunlar ile örnekleri verilmiştir.

Tabiat unsurlarının en güzelleri, mübalağaların en ihtişamlısı sevgiliye ithaf edilmiştir. Dünyada ay ve güneşten daha parlak bir nesne , servi ağacından daha uzun bir ağaç, kara kaş ve kara gözden daha muteber renk unsuru bulunmadığı düşünülerek sevgiliye müstakil surette mükemmeliyet kazandırılmaya çalışılmıştır. Ortaya çıkan sevgili pek tabii soyut bir sevgilidir. Bu sebeple soyut bir malzemenin yorumu olan muhayyiledeki unsurlar bir kat daha soyut olmaktadır. *Bu edebiyatta az sayıdaki kelimelerle çok şeyi ifade etme bu edebiyata mensup şairlerin temel özelliğidir. Bu edebiyatta düşünce, hayal ve tasavvurlar ne kadar önemli ise, bunların söyleyişteki güçlülük de o kadar önemlidir. Dolayısıyla bu edebiyatta farklılık konularda değil, söyleyiştedir.*²¹ Bu sebeple farklı şairlerin şiirlerinde çoğunlukla kullanılan bu temanın söyleyiş farklılığı ile özgünlük kazandığı bir gerçektir.

Divan edebiyatının şairden olmasını istediği bir teşrifat vardır. Bu teşrifatin birinci maddesi aşktır. Şair bu teşrifatin istediği gibi görünmek, duyup ifade etmek zorundadır. Böylece o adeta ikinci bir tabiat kazanır .

²¹ Ahmet Mermer, *Eski Türk Edebiyatına Giriş*, Ankara, Akçağ Yay. 2006, s.24

*Şövalyelik kurumuna giren nasıl o kurumun nizamına uyuyor, başkalarına benzemeyen bir aşk anlayışı benimsiyorsa bir tarikate giren nasıl onun âdet ve ve adâbına göre bir hayat üslubuna giriyorsa divan şâiri de benzer bir role intibak durumundadır.*²² Bu surette sevgili hayaller dünyasında farklı isimlendirmelere tâbi tutulmuştur. Şâirler bu sebeple orijinal ve hiç bulunmamış söz ve mana sanatları üzerinde ehemmiyetle dururlar.

*Nizâmi Hamse'sinde şöyle demiştir. Sözleri dizen şairler iki âlemin hazinelerini nazma çekerler . Hazine kapısının has kilidi şâirlerin dili altındadır. Şâirler arşın bülbülleridirler, diğer insanlar bunlara nasıl benzerler.*²³

A.1.1. Ma'sûk

Eski Türk Edebiyatında aşk , diğer Türk Edebiyatlarından farklıdır, tek taraflı bir sevgidir. Sevgili ideal bir güzel olup, her zaman sevilen, âşık da sevendir.²⁴ Bu sebeple sevgili biriciktir. Örnek beyitler:

[46/a]

'Aşk oldu ol düşer **ma'sûka** andan 'âşıka

Şem' gör kim yanmadan yandırmadı pervâneyi G/5

Can verme sırrına eren âşık için bülbül istiâresi geride kalmıştır. O artık sessiz sedâsız kendini ateşe atan bir pervâne gibidir.²⁵ Bu beyitte ma 'şuk yani sevilen bir mum edası ile yanmakta, âşık da Onun aşkı ile tutuşmaktadır. Pervânenin yanıp tutuşmasındaki en büyük etken hiç şüphesiz ateşin kaynağı olan sevgilidir. Bu ateş bazen sevgilinin yanağının kırmızılığında, bazen teninin parlaklığında gizlidir. Ona hayran bir şekilde etrafında iştiaqla dönen pervâne sevgiliye daha yakın olabilme umudu ile kendini cezbe hâlinde ateşe atar.

²² Ömer Faruk Akün, "Divan Edebiyatı", **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.9, s.389-427

²³ Cihan Okuyucu, **Divan Edebiyatı Estetiği**, İstanbul, Kapı Yay, 2011, s.58

²⁴ Ahmet Mermer, **Eski Türk Edebiyatına Giriş**, Akçağ Yay. Ankara, 2006, s.25

²⁵ Cemal Kurnaz, **Divan Edebiyatı ve Türk Kimliği**, Kurgan Edebiyat Yay. Ankara, 2011, s.67-68.

[77/b]

‘Ayn ile ‘ayn oluban ol ‘aynı bu a’yānda gör

Vācibü’l-lezzāt zāhir keşret-i insānda gör

‘Āşık u ma‘şūkı birdür şūret-i Raḥmānda gör

‘Ayn u şın vü Kāfa bak yārun cemālin anda gör

Kıl tebārek ya muşavver līs-i pinhānı fütūr²⁶ TH/6

Bütün benliğinden arınan ‘āşık artık sevgili ile hemhāl olur sevgili ve ‘āşık gibi bir ikilik söz konusu değildir. Bu bentte tasavvufi bir durum söz konusudur. Ma‘şūğu arzu eden āşığın kendi benliği ile sevgiliye koşması ve sevgilinin mevcudatında kaybolması ifade edilmeye çalışılmıştır. Tevhīd, anlam olarak birliği ifade eder. Tasavvufta her şey Yaratıcı’nın küllī iradesinden bir parça olarak şekillenmiştir.

A.1.2. Cānān/Cānāne

1.Yar, ma‘şūk, sevgili, 2. Tas. A. Mevlā, Rab, Allah. B Allah’ın kayyumiyet sıfatı. Tüm varlıklar bu sıfat sayesinde varlıklarını korur ve sürdürür. Kayyumiyetle ilişkisi kesilen varlıklar bir daha var olmazlar , derhal yok olup giderler.²⁷ Cānın en derininde sevgiliye duyulan muhabbetin mayası olan ‘aşk unsuru bulunmaktadır. ‘Aşkın derinliklerine ve inceliklerine ulaşan kişilere ise ehl-i ‘aşk denilmektedir. Bu sebeple ehl-i ‘aşk ve cānān sürekli bir arada kullanılmıştır:

[33/a]

Bilürseñ ehl-i ‘aşkuñ ḥālını men‘ eyleme zāhid

Benim şimdi **ḡam-ı cānān** ile bir özge ḥālüm vār²⁸ G/2

Bu beyitte zāhide bir sataşma vardır. Āşığın hālinden zāhid anlamaz denilmektedir. Āşık çektiği gamdan memnundur. *Aşkın şiddetiyle kendini unutan āşık, sevgilinin cevri u cefāsından mutlak zevk almaya başlar.*

²⁶ Tahmīs-i Zāfī Gazel-i Nesīmī

²⁷ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul , Kabalcı Yay. 2005, s.83

²⁸ Cenānī

*Şikāyetlerini , yakınmalarını terk eder. Kahrını da lutfunu da bir görür.*²⁹

Diğer örnekler:

[35/b]

Seyr iden āyine-i dilde **ruh-ı cānānı**

Çekmez ağıyār elemin gül gibi tenhāda görür³⁰ G/2

Bu beyitte sevgilinin yanağının gönül aynasına yansması hayali dikkat çekmektedir. Āşık önce sevgilinin gamzesi ile vurulur, yanağının āliyle kendinden geçer ve zaman içerisinde bu yara gönlüne nüfūz eder. Gönle işleyen sevgili yanağının yādı āşığı mübtelā eder.

[30/b]

Leb-i cānānedeki lezzeti ‘Ālī baña şor

Ben cevābın vireyin ğayra su‘āl eylemezem³¹ G/5

Kendi içerisindeki sistem gereği dil, üslup, sevgili ve ‘āşık anlayışı gibi farklı unsurların ortak platformda kullanımları görülmektedir. *Rocthacker’in bu konudaki fikirlerini hūlasa etmek istiyoruz. Ona göre; mademki bir kültürün bütün verimleri aynı ortak ruhun değişik alanlardaki görünüşlerinden ibarettir; bu fikre göre şu iki temel prensibe ulaşmak mümkündür:*

1. *Hayat ile sanat üslubu arasında bir paralellik vardır.*
2. *Aynı ortak ruhtan doğan bütün sanat eserleri arasında da derin bir iç ilgi ve benzerlik söz konusudur.*³²

A.1.3. Yār

Divan şiirinde sevgilinin birçok adı mevcuttur. Kimi sevgiliyi güzelliğinden müteşekkil bir hayal, kimi de müstakil güzelliklerinin derinliği ile sarhoş olunan misal olarak görmektedir. Sevgili için kullanılan perī, mehlīkā,

²⁹ Cemal Kurnaz, **Divan Edebiyatı ve Türk Kimliği**, Ankara, Kurgan Edebiyat Yay.2011, s.61

³⁰ Bākizāde

³¹ Ālī

³² Cihan Okuyucu, **Divan Edebiyatı Estetiği**, İstanbul, Kapı Yay. 2011, s.24

cānan, mehrū...vs. adlandırmaların ortak noktası ise muhabbettir. Yār kelimesi de bunlardan bir tanesi olması dolayısıyla dikkat çekmektedir:

[56/a]

Üzeriñ **yār ışığında** kıalsun añmañ Fehimī

Ol zaʿīf-i nā-tüvānı öldi takrīr eyleñüz³³ G/5

Yārın eşiği āşığın ağlama yeridir. Divan şiirinin sevgilisinde vefā olmadığı için onun eşiğine ulaşmak āşık için paha biçilmez bir lütüftür.

Eşik 1. Atabe, āsitāne ve dergāh. **2.** Tasavvufta ve genelde doğulu kavimlerde eşiğin kudsiyeti vardır. Ulu kişilerin ululuğunu anlatmak için oturdukları evlerin eşiklerinin ululuğundan söz edilir. Eşik mahviyeti simgeler. Eşik zāhirden bātına mecazdan hakikate geçilmesini sağlayan veya hücrede oturan mürşide , o vasıtaıyla Hakk’a ermeyi temin eden önemli bir yerdir.³⁴ Aşağıdaki beyitte “Kābe’ye varamazsam yolunda ölürüm.” fikri klasik edebiyatta da sıklıkla gördüğümüz bir durumdur. Sevgiliye ulaşamayan, o halde kapısında, eşiğinde, O’na ulaşma yolunda ölmeyi isteyen ‘āşık bu yönüyle samimiyetini dile getirmektedir:

[11/a]

Hak Te’ālā acısın göstermesün cānānenüñ

Ben **öleyin ışığında** baña cānān acısın³⁵ G/2

[89/b]

Harem-i vuşlatuña izn-i şerīf olmayıcak

İşigün Ka’besine Bāķī-i bī-dil varamaz³⁶ G/5

Edebiyatımızda gerek sevgili için kullanılsın gerekse tasavvufi edebiyatta mürşidin dergāhı olarak kullanılsın eşik aralanmamış bir perde

³³ Fehimī

³⁴ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul , Kabalcı Yay. 2005, s.128

³⁵ Necātī

³⁶ Bāķī

gibidir. Birçok kaynakta eşikten geçilmemiştir. Geçilmişse bile ardı bilinmez, sırlıdır.

[62/a]

Rüsvā-yı cihān olmağ ile **yār** ele girmez

Bilmezlik ile ‘aşkuñı cānāna tıyurma³⁷ G/2

Bu beyitte yārın kayıtsızlığını dile getirmektir. Çektiği bütün dertlerle âşık bütün âlemin diline düşer rezil ve rüsvā olur, fakat bu durum sevgilinin umurunda değildir.

A.1.4.Dil-ber

Divan şiirinde sevgili, yaralayıcı bakışları ile âşığın gönlüne oklar atan, sevgilinin gönlünü alan anlamında kullanılan dilber kelimesi ile de anılmaktadır. Gönlü almak veya gönlü kapmak sevgili için âşığı kendine bende etmektir. Gönül kapan sevgili sahip olduğu azamet ile kendisine tutsak ettiği cāna hükmetmektedir. Sevgiliye vuslat da olmadığından ‘âşığın yakarışları ve gözyaşı dökmeleri hiç sonlanmamaktadır:

[50/a]

Zülfü ruhsāruñ ğamından **dil-berā** her şubḥ u şām

Ḳan döker ‘ayn-ı şafaḳ bu çeşm-i giryānum bigi³⁸ G/5

Gönlünü kaptırmış âşık geceler ve gündüzler boyu feryat, figân eder. Âşığın gönlü yaralıdır. Binbir derde bedel olan acısı âşığı incitir, mahveder. Gözlerinin pınarları ağlamaktan kurur.

Diğer örnekler:

[34/b]

Dil-berüñ her birine mā’il olurduḳ ‘Ālī

Miḥnetine göre bārī hele mümtāz olsa³⁹ G/5

³⁷ Nev ‘ī Çelebi

³⁸ Nizāmī

³⁹ ‘Ālī Efendi

[4/b]

Vāz geldi cāna **dil-ber** tīr-i müjgān urmadan

Añlamışdur ol perī-sūret meger vurgunluğum ⁴⁰ G/4

A.1.5. Sultān, Şūh, Şāh, Pādişāh, Beg

Bir ülkeyi yöneten, ülkenin her şeyinden sorumlu yegāne kişi nasıl sultān ise gönül ülkesinin de yegāne sultānı sevgilidir. Gönül, sahip olduğu bütün vasıflarıyla sultāna tābidir. O’nun emrinden çıkamaz. Sultan cefā verse de ben çekmem diyemez. O, gönül sarayının sahibi, gönül derdinin tek ilacıdır:

[51/b]

Cām içüp her bir gedā ile şalınma dem-be-dem

Kan olur kan üstine **devletlü sultānum** benüm⁴¹ G/4

“Devletlü sultānım” söz grubu himmeti bol olan anlamındadır. Sultan iyilikleri ödüllendirebilecek iradeye sahip olmakla birlikte olumsuz durumları da cezalandırabilme kudretine sahiptir. Āşık aciz bir halde hataları olsa da O’ndan yardım diler. Sevgili himmet edip bir nigāhını ya atar ya atmaz.

[75/a]

Cihānuñ ‘izz u cāhuñ böyle iz’an eyledim ben kim

İşiğinde kul olmak **dehre sultān** olmadan yegdir⁴² G/2

Āşığın maksūdu sevgili olduğundan, āşığın gözüne olanca dünya nimeti yok görünür. Āşık, sevgilinin yamacında hemdem değil; eşiğinde kul, ayağında toz tanesi olmaya razıdır. Sevgili bendesi olmayı, dünyāda hüküm süren bir padişāh olmaktan çok istemektedir.

⁴⁰ Bākī

⁴¹ Şem‘ī

⁴² Nev ‘ī

[14/a]

Pādiṣāh olduñ ise zūlmü gider kim **ṣāhum**

Hak hūzūrunda iki haşmı ber-ā-ber qorlar⁴³ G/2

[4/a]

Gösterirsin meskenet ‘uṣṣāka bilmezler ki sen

‘Ālemüñ fettānı bir **ṣūḥ-ı cihān-āṣūbusun**⁴⁴ G/2

A.1.6.Sanem

Put, anlamına gelen sanem sevgili güzelliğini ifade eder. Sanem; tapılan nesne, divan şiirinde ise sevgilinin karşılığı olarak kullanılır. Put aslında bir heykeldir ve yapılırken itina ile göze hoş görünecek malzemelerden yapılmaktadır. Bu sebeple hem güzelliği hem de göze parlak gelen muhtevasıyla sevgili, puta benzetilmiştir.

Mecmu‘adaki şiirlerden beyit örnekleri:

[5/b]

Ser-i kūyuñ **ṣanemā** cennet-i a‘lā bilürin

Müntehā kāmētüñi Sidre-i Ṭūbā bilürin⁴⁵ G/1

*Sidretü’l müntehā, tüm sâliklerin seyirlerinin, amellerinin ve ilimlerinin sona erdiği nokta.*⁴⁶ Şâir bu beyitte de görüldüğü gibi mübalağa sanatını kullanır iken insanlar için en değerli yerlerin cennet ve sevgili kūyu olduğunu ifade eder. Müslümanlar için nasıl cennet mukaddes ise âşık için de sevgili odur.

⁴³ Behiştī

⁴⁴ Rūḥī

⁴⁵ Bākī

⁴⁶ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul , Kabalcı Yay. 2005, s.319

[11/a]

Cān-ı dilden **ey şanem** ben çekmege cān acısın
Yā İlāhī tek hemān gösterme cānān acısın⁴⁷ G/1

[69/a]

Mesīhī **ey şanem** kadre ireydi
Seni bir gīce koyunda bulaydı ⁴⁸ G/5

[11/a]

Şol **şanem** hecrüñde ey dil ol kadar kan ağladım
Hālūñe rahm eyleyüp kāfir Müselmān acısın ⁴⁹ G/2

[27/a]

Rişte-i reyhāna ol kim tār-ı gīsū koymuş ad
Sidre-i Tūbā yaratmış kadd-i dil-cū koymuş ad
Cān virüp āyine-i İskender-i rū koymuş ad
Misk-i kāfur üzre saçup haṭ-ı hoşb-ū koymuş ad
Zālīm-i siḥr-āferine çeşm-i ebrū koymuş ad⁵⁰ MH/1

Burada kad ifadesi ile Sidre-i Tubā'ya atıf yapılmaktadır. Sevgilinin güzellik unsurları yukarıdaki bentte farklı benzetmelere tâbi tutulmuştur. Saçları, gözü, kaş...vs. ifade olunurken mazmun sisteminin hayalleri ile farklı özellikler yüklenmiştir. Sevgili her açıdan mürettep bir güzelliğe sahiptir.

⁴⁷ Sücūdī

⁴⁸ Mesīhī

⁴⁹ Sücūdī

⁵⁰ Muḥammes-i Şāfī

A.1.7. Meh, Meh-liḳā, Melek-simā

Sözlükte ay yüzlü olarak geçmektedir. Şāir için sevgili yüzü bazen o kadar abartılır ki ay yüzlü, güneş gibi bir sıfat tamlamasını görmek mümkündür. Aşağıdaki beyitte ifade ettiğimiz durumun örneği mevcuttur:

[19/a]

Sende bir ‘ālem ki var ey **āfitāb-ı meh-liḳā**

Ḳaḡı mir’āta bakarsıñ olmaya ‘ālem-nümā⁵¹ G/1

Divan şiirinin ideal sevgilisi mükemmel vasıfları barındırdığı için Onu dünya nizamında en güzel ve en görkemli nesnelere benzetme gayreti mevcuttur. Bu sebeple güneş ve aydan daha parlak bir nesne olmadığından, sevgilinin yüzü bu nesnelere benzetilmiştir:

[10/a]

Ne nāz u şīvesine ol **mehiñ** ‘ālemde ḡayet var

Ne rūz-ı derd-i hecrine o meh-rūnuñ nihāyet var

Ne ṭa’n-ı ḥār-ı aḡyāre dil-i şeydāda ṭāḳāt var

Ne tenhā ḥālī ‘arz itmege dil-dāre ruḥṣat var

Ne aḡyār ile yāri ihtiyāra ḳābiliyet var

Ne peyvend-i ta’alluḳ ḳaṭ’ına ḥāṭırda ruḥṣat var⁵² MS/1

[10/b]

Dünyede hīḫ öldüğüme ḡam yimezdüm Bāḳiyā

Bir gice pehlūya çeksem ol **melek-sīmācuḡı**⁵³ G/5

Melekler nūrāni varlıklar olduklarından saf ve temiz bir görüntüleri oldukları tahayyül edilir. Sevgili hem yüz güzelliği ile hem de fitratı ile meleklerle benzetilir.

⁵¹ Yahyā Efendi

⁵² Cenānī

⁵³ Bāḳī

[53/b]

Gāh olur ol **meh-liḳā** mihr ü vefālar gösterir

Geh döner bir luḫfuna biñ biñ cefālar gösterir⁵⁴ G/1

Yüz güzelliği ile āşığı mest eden sevgilinin saçları ve zülfü de bütün güzellik unsurları gibi önemlidir.

A.1.8. Saç, Zülf

Yār denilince pek tabi akla **yārın saçları** da gelmektedir. Yüzlerce āşık bu saçlara bağlanmış sevgiliye bende olmuştur. O'nun dergāhından ayrılamazlar O nereye giderse āşıklar da oraya sürüklenir. Gönülleri sevgiliye bağlı 'āşıkların rüzgarda sevgilinin saçlarının sağa ve sola sallanması ile savrulması şeklinde tasvīr etmek mümkündür. Çünkü 'āşıkların gönlü saçların ucundaki kancalarla yakalanmıştır. Örnekler:

[61/b]

Yāruñ ruḫ-ı zülfüñ gör bil küfür ü ĩmānı

Vechine nazar eyle gör āyet-i Ḳur'ānı

Ey ṭālib olan 'ārif seyr itmege cānānı

Dil ḫānesini pāk it gör anda o sulṭānı

Diḳḳatle temāşa kıl her gördüğüñ insānı⁵⁵ MH/1

Yukarıdaki bentte geçen "küfr" kelimesi iki anlamlı kullanılmıştır. Birincisi imānın zıddı anlamında diğeri de siyah anlamındadır.

[7/b]

Zülfüñe ins ü melek ḫayrān u ben dīvāne-vār

Geh zemīne baḳarım geh āsumānı gözlerüm⁵⁶ G/2

⁵⁴ Ahmed

⁵⁵ Ḥayretī

⁵⁶ Necātī

[7/b]

Zülf ü ruḥsāruñ ḥayāliyle ıraqlardan tırup

Gıce āteş şu‘lesin gündüz duḥānı gözlerüm⁵⁷ G/2

Burada sevgilinin saçını ve yüzünü hayāl eden bir âşığ ı görmekteyiz. Āşık gecenin karanlığında sevgilinin saçını anar, çevresine bakarak parlak nesnelere aya, yıldızlara sevgiliyi benzetir.

[42/b]

Ṭotalum şıve vü nāz ile helāk ide beni

Düşmeye gerdenüme **kākül-i ‘anber-şikenı**

O maḥalde baña yüz virmeye vech-i ḥaseni

Ne beni kıoya anuñ ğamzesi ‘āl ne seni

Dem-i vuşlatda girüp aramıza pireheni

Ḳomaya sīneye şarmağa o nāzük bedeni

Yine hıç cevır ü cefāsından anuñ ağlamazın

Terk idüp ol şanemi ğayrıya dil bağlamazın

Tığ-ı hicrile kesüp başımı dökme kıanum

Kim bilür acıyasın bir dem ola sulṭānum⁵⁸ TKB/5

Sevgilinin saç ı da anber kokuludur. Sevgilinin saçının kokusunu dağlar tepeler aşırarak âşığa ulaştıran rüzgārlar âşığ ın iştıyāk ını arttırır. Her nasıl sevgilinin bir bakışı ile O’na ‘âşık olmak mümkünse sevgilinin kokusu ile de bu durum mümkündür. Sevgilinin etkileyici kokusu ‘âşıkların başını döndürür ve ‘âşıkları, sevgiliye bağlar.

⁵⁷ Necātī

⁵⁸ Ālī

A.1.9. Sabā

Sabā sevgili saçlarından âşığa güzel rayihaları ulaştıran bir vasıtaadır. Bu sebeple âşık için bir dost, sevgiliden haber getiren bir haberci gibidir. Sevgilinin haberi ‘âşığın kurumuş gönlüne su serper bu sebeple gece ve gündüz sevgiliden uzak kalan ‘âşık sabā yeli ile söyleşir ve dertleşir:

[3/b]

Bilemez **bād-ı şabādan** kime feryād idelüm
Bī-tekellüf şarılur zülf-i perīşānın öper⁵⁹ G/4

[65/b]

İletdüh bûy-ı zülfin nāfenüh bağrını hûn itdüh
O miskīni çıkardun **ey şabā** āhīr diyārından⁶⁰ G/4

[109/a]

Sevdā-yı ser-i zülfüh ile Sa‘di-yi miskīn
Rüsvā-yı cihān oldu vü dilden dile düşdi⁶¹ G/5

[4/b]

‘Āleme Leylī saçuh sevdāsın izhār eylerin
Nev-bahār eyyāmıdur birgün tutar Mecnūnluğum⁶² G/3

[6/b]

Aldı şu kadar ‘aqlum zencīr-i ser-i zülfüh
Mecnūn’da baña nisbet dīvāne midür cānā⁶³ G/4

⁵⁹ Rızāyī

⁶⁰ Yahyā Efendi

⁶¹ Sa‘dī

⁶² Bākī

⁶³ ‘Ālī

A.1.10. Gonca

Açılmamış çiçek, tomurcuk. Divan şiirinde gonca, sevgilinin ağzı yerine kullanılır ve açılmamışlık özelliği ile kendini gösterir. Goncanın gülmesi açılmasıdır. Tıpkı insanın güldüğü zaman ağzının açılması gibi. Oysa kapalı hali içinde sırlar saklayan gülü andırır. Onun açılması sırrın ortaya çıkmasıdır. Bunda da sabā rüzgārının önemi büyüktür. Gonca açılınca çiçeğin (çoğunlukla gülün) kokusu ortaya çıkar. İçinin kırmızılığı ve tazeliği nedeniyle de ele alınan gonca, içinde mücevher saklama (la'ī dudaklar, inci dişler) özelliği gösterir.⁶⁴ Gonca, gül olması sebebiyle değil açılmaması sebebiyle dikkat çeker, çünkü içerisinde sırlar gizlidir.

[7/b]

Haste cāna şol **kıya bakış**larıyla bakma kim

Şīve vü nāz ile öldürdüñ bizi hey gamze kār

‘Āşıkuñ hālāt-ı vecdin ihtiyārı şanma kim

Dil-rübālar şīvesi ādemde kımaz ihtiyār

Ey muḳallid kişide āyīne şāf olmak gerek

Konmaya tā kim aña renge küdüretten ğubār

Didüm ey gül var mıdır La‘ī gibi bir bülbülüñ

Gonceveş kıldı tebessüm nāz ile didi hezār⁶⁵ G/5

[67/b]

Anuñ çün gonce-i gül rāzın açmaz saña ey bülbül

Hezārān hem-zebānuñ var çıkar yārāne söylersin⁶⁶ G/4

⁶⁴ İskender Pala, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Ankara , Kapı Yay. 2004, s.168

⁶⁵ La‘ī

[12/a]

Derūnı **ğonceveş** kanıyla dolmuş ‘andelībim ben

Ṭarāvet gül-sitānında açılmış verd-i tersin sen⁶⁷ G/2

Bu beyitte bülbül ile gül arasındaki söyleşme mevcuttur. Sevgili gonceye benzetilmiştir.

[71/b]

Nev-bahār oldı gelüñ ‘azm-i gülistān idelüm

Açalum ğonca-i kalbi gül-i ḥandān idelüm⁶⁸ G/1

A.1.11. Leb

Leb, sevgilinin dudağı anlamına gelmektedir. Āşığın derdini dindirecek, acılarına son verecek yegāne unsurlardan birisi de lebdir. Birçok kaynakta leb’e farklı isimlendirmeler verilmiştir. O, āb-ı hayāt veya Kevser şarābı gibi tasavvur edilir.

Divān edebiyātında āb-ı hayāt ifādesi la’l -la’l kırmızı ve değerli bir taş-ile beraber anılır. Sevgilinin dudağının kırmızı olması ve la’l taşının hem kırmızı hem de değerli olması arasında ilişki kurulur. Sevgilinin dudağına ulaşmak āşık için en değerli hadisedir. Fakat la’lin etrafındaki ayva tüyleri, dikenlikler, çalılıklar āşığa geçit vermez. Tüylerin renginin siyah olması buranın zulūmat ülkesi olduğunu gösterir. Aşağıdaki beyitler de bu ilişkiyi gösteren örnekleri içermektedir:

[5/a]

Ḥ`ābda almış idüm buse-i **leb-i cānānı**

Cān dimāğında dahī şimdi o lezzet bākī⁶⁹ G/2

⁶⁶ Bākī

⁶⁷ Sırrī

⁶⁸ Bākī

⁶⁹ Bākī

[34/b]

Hür u **Kevser**'den mey ü maḥbūb ise maḥşūd eger

‘İş u nūş esbābı hep ḥāzır müheyyā bundadır⁷⁰ G/2

Sevgilinin dudağı Kevser şarābına benzetilmiştir. Bu özelliği ile Kevser şarābı içenin ömrüne ömür katması özelliği ile anılmaktadır. Aşağıdaki beyit de sevgilinin dudağının Kevser olarak nitelendirildiği bir beyittir:

[61/a]

Bir içüm şusun **dutağūñ āb-ı Kevser** mi didüm

Gösterip la‘lin didi Kevser durur ammā nedür⁷¹ G/3

A.1.12. Gamze

*Gamze (A.) yanak çukuru. 2.çene çukuru. 3.süzgün bakış.*⁷² Bu sebeple göz , yanak ve dudağın yan kısmından müteşekkil bakış gamzeyi oluşturur. Gamze mecazen âşığın gönlünü yaralaması ile keskin nesnelere benzetilmektedir:

[75/a]

Cânım alur **ğamze-i ser-tîz-i keskînüñ** senüñ

Bilsem ey ḥūnī nedendür ‘âşıka kīnüñ senüñ⁷³ G/1

Sevgili bakışıyla âşığın canını yaralayan bir unsurdur. Bakışın etkili olduğunu ifade amacı ile keskin özellikler taşıyan nesnelere benzetilmiştir.

[11/b]

Hem-zebân olsam yeridür **ğamze-i ḥūbân** ile

Ḥançer-i Behrām veya **şemşîr-i Ḥaydar**’dur sözüm⁷⁴ G/3

⁷⁰ Bākī Efendi

⁷¹ Kudsī Efendi

⁷² Mehmet, Kanar, Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, İstanbul, Say Yay. 2011, s.140

⁷³ Selīsī

⁷⁴ Cevrī Çelebi

[90/b]

Beni zulmile öldürmek diler **hançer** çeküp **gamzeñ**

Şehā dīvān-ı hüsnünde şikāyet var saña senden ⁷⁵ G/2

Burada sevgili gönül alan , yaralama özelliklerine sahip göz unsurlarını çekmiş taarruza hazır bir asker gibi beklemektedir.

[87/b]

Şehīd-i tīr-i ‘aşk-ı yārdur ser-cümle-i ‘ālem

Urup şemşīre dest ey **gamze-i cellād** n’eylersün⁷⁶ G/5

Āşığın bir cānı vardır ve onu sevgili uğruna feda etmeye hazırdır. Divan şiirinde cānlar hep sevgili için verilir, sevgiliye kurban edilir. Bu sebeple tasvir edilen sevgili gamzesi her bakımdan bir cellad gibidir. Sevgili gamzesinin askerleri, kılıçları , okları, silahları mevcuttur.

[15/a]

Teşnedür **gamzesi** de lezzet-i hūn-ı cigere

Reşk ider zevkine dā’im dil-i mestānemizüñ⁷⁷ G/2

Yukarıda da bahsettiğimiz cellada benzetilen sevgili gamzesi kılıçlarını çekmiş kan dökme arzusu ile yanıp tutuşmaktadır. Hedefi belirlenmiştir. Āşığın kıpkızıl gönlüne oklar saplayacak ve kan dökecektir.

A.1.13.Ruhsār

Sevgilinin ruhsarı yani yanağı hem parlaklık açısından hem de renk açısından önemli bir yer tutmaktadır.

Ruhsar, yanak anlamına gelmektedir. Renk bakımından gül, gül yaprağı, gülistan, gülşen, gonca, lāle, lālezār, şarāb vs. ye benzer.

⁷⁵ ‘Ulvi Çelebi

⁷⁶ Bahā’i

⁷⁷ Cevrī Çelebi

*Ancak çoğu zaman bu çiçekler yanağa benzeyebilme çabası içinde görünür ve sevgilinin yanağındaki rengi dâima kıskanırlar.*⁷⁸ Parlaklığı sebebiyle aya, güneşe, güzelliği sebebiyle perilere benzetilmektedir. Gül bahçesine giren kırmızı yanaklı sevgiliye hayran olan güller kendi güzelliğinden geçer ve sevgilinin yanağına gıptayla bakarlar:

[47/b]

Ma'il oldı göricek 'ārız-ı dil-dārı göñül

Şu gibi akdı añup **hālet-i ruhsārı** göñül⁷⁹ G/1

[69/b]

Dāne hāli dānesidür düşüren murğ-ı dili

Od uran cān hırmenine āteş-i ruhsāridur⁸⁰ G/2

A.1.14. Sevgilinin gözü

Divān edebiyatında da sevgili ve âşık arasında olmazsa olmazlardan birisi gözdür. Sevgilinin gözlerinden bir lahza bakışa mazhar olan âşık en büyük hediyesini almış olur. Gerçek sevginin bu sebeple gözle ifāde olunabileceğine inanılır. Zaten sevgiliden istenen bir bakıştır. “*Āh bir nigāh et, kahrile sen bakma Allah aşkına*” isimli şarkı sözünden de anlaşılabilir. Sevgilinin bir nigāhı âşığa yetmekte, gönlünü şād etmektedir. Göz hem âşığa can bağışlar hem âşığın canını alır. Çünkü gözün etrafında oklar, yaralayıcı kılıçlar, peykānlar ve temrenler bulunmaktadır. Şekil bakımından bunlar kaş ve kirpiğe teşbih edilir. Bu unsurlar birer mızraklı askere de benzetilebilir. Sevgilinin baktığı yerde

⁷⁸ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ankara, Kapı Yay. 2004, s.181

⁷⁹ Emrī

⁸⁰ Sırrī Çelebi

derin yaralar açan bu unsurların akın yeri ise âşığın gönlüdür. (Gamze, a.i. 1. göz kırpmı , **gözle işaret** 2. naz ile bakma⁸¹)

A.1.14.1. Çeşm

[11/b]

Fehm ider rāz-ı derūnum gūş iden efsānemi

Tercemān-ı ğamze-i **çeşm-i füsūn-gerdir** sözüm ⁸² G/2

Göz canlılık özelliği taşıması sebebiyle sehhār veya büyücü gibi adlandırmalarla anılır. Çünkü sihirlenmiş, büyülenmiş kişi nasılsa âşıkların sevgili bakışıyla düştükleri durum da aynıdır.

[4/b]

Eser āhum yili kūyuñda **çeşm-i nā-tüvān** ditrer

Çemen şahnında gūyā bāddan berg-i hazān ditrer⁸³ G/1

[15/b]

‘Aceb mi aña gevherler çıkarsa baħr-ı miħnetden

Ĥayāl-i yār ile **ġavvāş-ı çeşmüm** āşinā ancak⁸⁴ G/4

A.1.14.a. Āhū

f.i Ceylan. Güzel gözlü, güzel kokulu ve ürkek olduğu için sevgiliye benzetilen āhū , edebiyatımızda birçok teşbihlere neden olmuştur.⁸⁵

[10/b]

Bir alay oldı perī şīveli āhu begler

Gözi āhularuñ alayına yāhu begler ⁸⁶ G/1

⁸¹ Mustafa Nihat Özön, **Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük**, İstanbul , İnkılāp ve Aka Kitabevleri, 6. Basım , 1979, s.248,

⁸² Cevrī Çelebi

⁸³ Bākī

⁸⁴ Nādir Efendi

⁸⁵ İskender Pala , **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Ankara, Kapı Yay. 2004, s.14

[9/a]

Vireliden göñlümi şol gözleri sâhirlere

Nesne yok vahtimde hâlim virmesün kâfirlere⁸⁷ G/1

A.1.14.c.Perî

Latîfî'ye göre *perî* cinlerin dişilerine verilen ad. Bunları gören olmadığı için çok güzel ve çekici olduklarına inanılır. Periler, büyü ile ortaya çıkarılabilir. Bazı insanları kendilerine âşık etmeleri ve çeşitli görünüşler alabilmeleri, bir görünüp bir kayboluşları vs. özellikleriyle sevgilinin özelliklerini taşırlar.⁸⁸

[17/b]

Uşanma ʔa'n-ı ağıyâre felekde ağılama Raḥmî

Yürî 'ayş-ı müdâm ile **perî-naẓar şanemler**le⁸⁹ G/5

[52/b]

Fürkatüñde çekdigim derd ü belâyı görüp âh

Ey perî raḥm eyleyüp ins ile cân ağılar baña⁹⁰ G/3

Aslında, şairlerin mecazi şiir örtüleri ve gerçeği iltibaslarında def, ney, sevgili ve şarabı gösteren ibare ve istiareler gelirse görünüşe bakıp bunları şarap, dilber, kol ve boy övgüsü olarak düşünmemek lazımdır. Tasavvuf ve gerçek bilenlerin dilinde her sözün bir manası, her ismin bir müsemması , her sözün bir tevili ve her tevilin bir temsili vardır.⁹¹

⁸⁶ Necâtî

⁸⁷ Necâtî

⁸⁸ İskender Pala, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Ankara, Kapı Yay. 2004, s.369,

⁸⁹ Raḥmî El-Bursevî

⁹⁰ Hurremî

⁹¹ Cihan Okuyucu, **Divan Edebiyatı Estetiği**, İstanbul, Kapı Yay, 2011, s.61

[54/a]

Kendü hâlde yürür iken sen **perîye** dil virüp
 Âteş-i hecrile her dem yanmayaydum kâşki⁹² G/3

A.1.14.c. Sâhir

Sihir ve büyü nasıl insanları kendinden geçirir ise Divan şiirinin sevgilisi de âşıkları kendinden geçirir. Sevgili, âşıkları kendinden geçirmede en önemli sihir kudretine sahip olan gözlerini kullanır.

[9/a]

Vireliden göñlümi şol **gözleri sâhirlere**
 Nesne yok vahtimde hâlim virmesün kâfirlere⁹³ G/1

A.1.15. Kaş, kirpik

Göz çevresindeki unsurlardan biri olan kaşın iki açıdan öne çıkan bir kullanımı mevcuttur. Bunlardan bir tanesi renk yönüyledir. Önceki fasıllarda zikrettiğimiz kara kaş bunu ifâde eder. İkinci olarak kaş şekli yönüyle Divân edebiyatında kullanılır. Kaş genellikle hilâl , yay, kemân , hançer ve çengele benzetilir:

A kuzum yanağın dertlere derman
 Kaşlara yay olsun kirpiğin keman⁹⁴

[3/b]

Şûret-i yâre nazar kıl göre naḳḳâş nedür
Nedür ol göz nedür ol yüz nedür ol kaş nedür ⁹⁵ G/1

⁹² Şeyhî

⁹³ Necâtî

⁹⁴ Karacaoğlan

⁹⁵ Es ‘ad Efendi

[12/a]

Ġamze-i ħūn-rīz-i dil-ber şöyle meşhūr oldu kim
Tīġ u ħançer vaşf idenler aña telmīh ideler⁹⁶ G/3

[8/a]

Müje ħaylin dizer ol ġamze-i fettān şaf şaf
Gūyiyā cenge tūrur nīze-güzārān şaf şaf

Seni seyr itmek içün reh-güzer-i gülşende
İki cānibde tūrur serv-i ħīrāmān şaf şaf⁹⁷ G/1-2

[4/b]

Vāz geldi cāna dil-ber **tīr-i müjgān** urmadan
Añlamışdur ol perī-sūret meger vurgunluġum⁹⁸ G/4

[8/a]

Zü'l-feķār-ı müjeñ evşāfına āġāz idicek
Kışşa-i ħūnuñ alur eṭrāfını yārān şaf şaf⁹⁹ G/3

A.1.16. Sürme

Sürme, göze sūs için sürülen bir maddedir. Sürme çekmek göz güzelliġi için yapılan bir uygulamadır. Sürme, sevgilinin güzelliġini arttırmakta kullanılır iken, āşıġın kullandığı sürme ise sevgiliyi hatırlatacak her şeydir. Sevgilinin kūyunun, semtinin , bastığı topraġın tozu āşıġın gözü için en değerli sürme olmaktadır. Sevgilinin ayaġının tozu ifādesi

⁹⁶ Yahyā

⁹⁷ Bākī

⁹⁸ Bākī

⁹⁹ Nazāre-i Şānī

geçmektedir. O toz âşığa şifâdır, sevgiliye ait bir nişâne olduğundan avunma kaynağıdır:

[10/a]

Var iken **sürme-i hâk-i reh-i yâr** ey kaḥḥāl

N'idelüm kuḥl-ı Şifāhānı yûri gözüñe şok¹⁰⁰ G/2

[46/a]

Sürme çekmiş çeşmine ey dil yine ol şuh u çeng

Şöyle âfetdür ki ol virür iki gözine reng¹⁰¹ G/1

120/b

Âhu kim ol bakışlan 'aklıma virdi ḥayāl aman daday

121/a

Bir gūya nev-cūvān

Görüp işim oldur fiğān

Ebrūlaruñ yay eylemiş

Būsene mehüñ beyāz gerdānı

Söyle yārum var bir efendüm var

Perçeminüñ ucu bağı

'Aşkuñ ile sīnem tağı

Gāh güllersiñ sūnbül olmuş

Ol t̄ağı gonca güller

Ol âfetüñ āhū gözi

Biñ nāzile söyler sözüm

Bāğ-ı cihānda ol māhuñ

Güler yüzi şīrīn sözi

¹⁰⁰ Kabūlī

¹⁰¹ Hüdāyī

Derdüñ eylese efgān ider
 Bûlbûl gibi nālān ider
 Bir nigehele ‘āşıkıların
 Alup ‘aqlın harāb ider

A.1.17. Gözyaşı

Gözyaşı, āşığın gönlünden geçenleri gözler önüne seren bir nişānedir. Bu sebeple āşığın sevgili hasretinden kanlarla kaplanmış gönlü gözlerinden boşalır gibidir. Āşık sabahlara kadar uyumaz, gözyaşı akıtmaktan gözleri kan çanağına döner ve ağladığında gözyaşı yerine kân döküyormuş hissi verir.

Gözyaşı ummānı günümüzde “gözyaşı sel oldu” ifādesi ile yaşamaktadır. Gözyaşının sel olması gibi bir durum olmayacağından umman olması da kesinlikle mümkün değildir:

[70/a]

Gözyaşı birez nār-ı dili eyledi teskīn

Sūr-ı felek ola nārla büryān olayazdı¹⁰² G/2

A.1.17.1.Sirişk

Gözyaşı döken āşık sevgiliye seslenir. “Ben figān ediyorum gözyaşı döküyorum görmüyor musun?” der. Bu beyit bize Fuzûlî’nin “Niçün kılmaz bana dermān beni bīmār sanmaz mı?” mısra’ını hatırlatır:

[17/a]

Ben gevher-i sirişki dem-ā-dem nişār idem

Ol meh-i metā’ hūsnüni āgyāre ‘arz ider¹⁰³ G/2

¹⁰² ‘Ulvi

¹⁰³ Şeyhī

[15/a]

Sermāye-i kām olmaz imiş ‘āşık zirā

Biz naḳd-i sirişkūñ hele miḳdārını bildik¹⁰⁴ G/2

A.1.17.2.Girye

Gözyaşı anlamında kullanılan bir diğer kelime de giryedir. Yine aşağıdaki beyitlerde gözyaşının sel olmasını anlatan ve bu gözyaşlarının sahibi olan āşığın gönül yangınına ifāde eden manalar vardır:

[74/a]

Gönceniñ ḥande durur baḡ-ı cihānda kārı

Bülbülüñ girye ile kārı fiḡān u zārı

Güldürür kimini gerçi bu fenā gülzārı

Aḡladup kiminiñ eyler gözi yaşın cārı

[74/b]Ḥāl-i ‘ālem ezelt böyle perīşān ancak

Kimi ḥandān kimi nālān kimi **giryān** ancak¹⁰⁵ TS/2

[55/a]

Şāhid-i ‘aşk idi yaşum kanlu çıkarduñ anı

Böyle mecrūḥ olmasun yā Rab güvāhı kimsenüñ¹⁰⁶ G/5

Yaş dökmek bir samimiyet ifadesidir. Gönül yanmayınca , göz yaşarmaz dedikleri durum burada mevcuttur.

وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَى أَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا
أَمَّا فَاكُنْ بِنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ

Maide / 83. Resūle indirileni duydukları zaman, tanış çıktıkları gerçekten dolayı gözlerinden yaşlar boşandığını görürsün. Derler ki: "Rabbimiz! İman ettik, bizi (Hakka) şahit olanlarla beraber yaz."

¹⁰⁴ Cevrī Çelebi

¹⁰⁵ Tesdīs-i ‘Azīzī

¹⁰⁶ Necātī

A.1.18. Servi

Divan şiiri müstakil anlamda mükemmeliyeti ifade eder. Bu sebeple servi boy hususunda en canlı ve en şaşıla örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Nasıl servi ağacı rüzgarın şiddeti ile sağa ve sola sallanır ise âşık da sevgilisini öyle tasvîr eder. Bu sebeple sevgili salınan bir servi gibi, boyu uzun , yollara revân olan bir dilberdir:

[103/b]

Hasret-i **ḳaddũñ** ile ḳanlu elifler çeksem

Sînede her biri bir **serv-i gül-endām** olsa¹⁰⁷ G/3

A.1.19. Sākī ve Cām

Divan şiirinde bezm-i yārda önemli hususlardan bir tanesi hiç şüphesiz aşk şarabıdır. Bu şarabı sunan kişiye sākī denilmektedir. Āşığa göre, āşığın gönlüne aşk ateşini nakşeden sevgiliden başkası değildir. Sevgilinin sunacağı kadehin içerisinde āşığı sarhoş edici bir şarap vardır.

[58/b]

Pey-ā-pey şun baña luṭf eyle **sākī cām-ı gerdānı**

Yeter ağırladuñ rıtl-ı girānla ğayrı yārānı¹⁰⁸ G/1

[68/b]

Cām-ı gülfām ile sākī yine reftāre gelüp

Bezm-i gülşende nihāli güle dönsün yürisün¹⁰⁹ G/3

Sevgilinin bulunduğu meclis âşık için mukaddestir. Bu sebeple sevgilinin meclisi en lezzetli şarabın sunulduğu yerdir. Yukarıdaki bentte şarabın mucidi Cem'in kadehinin bile gelerek sevgilinin ayağını öpmesi ifade edilmiştir. Buradaki ayak kelimesi hem kadeh hem de sevgili anlamında kullanılmıştır.

¹⁰⁷ Bākī

¹⁰⁸ Yahyā Efendi

¹⁰⁹ Vālihī

A.1.20.Bezm, sohbet meclisi, sevgili meclisi

Meclis anlamına gelen *bezm* hem sevgilinin bulunduğu meclisi hem de dini ve tasavvufî edebiyatta māsivādan arınarak insan-ı kāmīl mertebesine erişen insanın Allah makamında bulunmasını ifade eder. Bu sebeple meclis, Allah yolunda ilerleyen ve en son fenā bezminde dünyevîliğinden tamamen arınan insanın ulaştığı Yaratıcı meclisi olarak karşımıza çıkar. Sevgili meclisi her anlamda mürettep ve eksiksizdir. Farklı formlarda karşımıza çıkabilen meclis tasvirleri müzeyyen vasıflara bürünmüştür. Bu meclis bazen gül bahçesi ve kūy, bazen fenā bezmi, bazen de mehtābın seyri sürülen bir yer olabilmektedir:

[22/b]

Başına giyüp tāt-ı zeri nergis-i şehla

Gül bezmine geldi nitekim gōnce-i zībā

Başladı şehir nağmelere bülbul-i şeydā

Şalındı çemen seyrine her naḥl-i dil-ārā

Şūfī kerem it nūş idelüm cāmı ko şimdi

Gül deviridür fikr-i ser-encāmı ko şimdi MS/3

Yukarıdaki bentte güllerden müteşekkıl bir meclis anlatılmaktadır. Bir gül olarak nitelenen sevgili gül bahçesine gelince bütün varlıklar ondan gözünü alamaz ve sevgilinin aşıkları tıpkı bülbul gibi feryād etmeye başlar.

[29/b]

Sürūd-ı **bezm-i vişālī** fiğān u āha degiş

Şafā-yı vuşlatı bir āşinā nigāha degiş¹¹⁰ G/1

Burada da meclis, kavuşma meclisi olarak nitelenmektedir.

[18/a]

Ginā şadrındaki mağrūr u nā-āsūde serverden

Fenā bezminde ḥāb-ālud olan mestānemiz yegdür¹¹¹ G/2

¹¹⁰ Nā'ilī Efendi

[5/a]

Sākıyā kıalmaz imiş unki bu **şohbet** bākī
Mey-i gül-gün içelim bāde-i cennet bākī¹¹² G/1

[13/b]

Taleb-i ni‘met-i vaşl eyleriken Leylī‘den
Kāse-i kelle-i Mecnūnı řıyan řař nedür¹¹³ G/3

[17/a]

Seyr eyleseñ o Yūsuf-ı Mıřr-ı melāhati
Dā‘im cemāl-i ‘āřık-ı dīdāre ‘arz ider¹¹⁴ G/3

A.2.ĀřIK

Divan şiirinin ‘aşk oyununun da iki ana kahramanı bulunur. Āřık ve sevgili. Aşk hikāyelerinde yer alan kahramanlar nasıl her řāirde benzer özelliklere sahiplerse , āřık ve sevgili öyle anonim birer tiptir.¹¹⁵ ‘Āřık deli-divane, garip, bīmār...vs.olmakta ve ızdırap çekmektedir.

[4/a]

Sevme ol hūbu ki bilmez **‘āřıkınuñ kıymetin**
Ādemın ķadrin bilür yār-ı perī-ruhsār sev¹¹⁶ G/3

Beyitlerde geleneğın ana karakterler üzerinde oluşturmuş bakış açısı karşımıza çıkmaktadır. Sevgili āřığın kıymetini bilmeyen bir şekilde vasıflandırılmıştır. Āřık değil sevgiliyi sevmek ağızıyla kuř tutsa da sevgili buna itibar etmez daha doğrusu geleneğın kurgusu bu şekildedir. Bu sebeple Divan şiirinin gerçekten nūve bularak dallanıp budaklanan bir

¹¹¹ Bākī

¹¹² Bākī

¹¹³ Nazīre-i Rūhī

¹¹⁴ řeyhī Efendi

¹¹⁵ Cemal Kurnaz, **Divan Edebiyatı ve Türk Kimliğı**, Ankara , Kurgan Yay. 2011, s.57

¹¹⁶ Ėazel-i Yahyā Efendi

hayaller sistemi mevcuttur. Bu sebeple, *divan şiirinin en fazla tenkit edilen taraflarından biri dış aleme itibar etmemesi , tabiat ve hadiseler karşısında irreal bir tutum takınır gözükmesidir.*¹¹⁷

[5/b]

Gerçi kim biñ bulunur yoluña cānlar virici

Şanma ‘Ulvī gibi bir ‘āşık-ı ser-bāz gelür¹¹⁸ G/5

Sevgilinin sayılamayacak kadar āşığı vardır. Şāirler farklı söyleyişler ve anlamlar elde edebilmek amacıyla farklı yorumlar oluştururlar. Seven āşıkların “*en çılgını, en gözü karası , en yiğidi*” anlamı veren bu beyit bahsettiğimiz duruma bir örnektir.

[7/a]

Gülden ne bize gülşen-i ‘ālemde ḥabībim

‘Āşıklara ḥüsnüñ gibi seyrān ele girmez¹¹⁹ G/2

[12/a]

Müdde‘iden ‘āşık-ı şādık n’içün fark olmaya

Hūblar olmaz mı kim ‘uşşākı tenkīh ideler¹²⁰ G/4

A.2.1.Gülün bülbülü: Āşık

Gül, bülbül ve diken istiaresi divan edebiyatının bir özeti gibidir. Mecmu‘amızda özellikle gül ve varyantları olarak karşımıza çıkan sevgili isimlendirmeleri yoğun olarak işlenmektedir. Bir “çılgın āşık” olarak karşımıza çıkan *āşık çeşitlenmeleri* mevcuttur:

[6/a]

Eylemezdim **bülbül-i şūrīdeveş** her dem fiğān

Bağa varup ol gül-i ḥandānı görsem gāh gāh¹²¹ G/2

¹¹⁷ Cihan Okuyucu , **Divan Edebiyatı Estetiği**, İstanbul, Kapı Yay, 2011, s.73

¹¹⁸ ‘Ulvī

¹¹⁹ Ḥāletī

¹²⁰ Yahyā Efendi

[7/b]

Didüm ey gül var mıdır La'î gibi bir **bülbülün**

Gonceveş kıldı tebessüm nâz ile didi hezâr¹²² G/5

Bağda hânde nedür gonce-i nev-hastedür

Bülbül-i zârdaki dîde-i hûn-yaş nedür¹²³ G/2

Divan şiirinde en fazla feryâd eden kişi âşıktır. Dillere pelesenk olan bülbülün feryâdı da bu sebeple meydana gelmiştir. Sürekli gülün hasretiyle feryâd eden bülbül, sevgiliye kavuşmayı bekleyen bir âşık gibi düşünülmüştür.

[5/b]

Sâyeveş hâke şalar **'âşık-ı üftâdeleri**

Her kaçan şalınup ol serv-i ser-efraz gelür¹²⁴ G/4

[17/a]

Şeyhî ki bāğ-ı hüsnüñe karşı figân ider

Bülbül durur ki hâlini gülzâre 'arz ider¹²⁵ G/5

[19/a]

Başladı şavt-ı bülende şehir **bülbül-i bağ**

Çeşm-i dil perdedâr-ı h'âb-ı ferâğ oldu yine¹²⁶ G/2

[22/b]

Başına giyüp tâc-ı zeri nergis-i şehlä

Gül bezmine geldi nitekim gonce-i zîbâ

Başladı şehir nağmelere **bülbül-i şeydâ**

¹²¹ Kabûlî Efendi

¹²² La'î

¹²³ Nâzîre-i Rûhî

¹²⁴ 'Ulvî

¹²⁵ Şeyhî Efendi

¹²⁶ Cevrî Çelebi

Şalındı çemen seyrine her naḥl-i dil-ārā
 Şūfī kerem it nūş idelüm cāmı ҡo şimdi
 Gül deviridür fikr-i ser-encāmı ҡo şimdi¹²⁷ MS/3

[10/a]
 Geşt idüp ‘ālemi cennet diyü düştüñ Şam’a
 Āh kim murğ-ı dil-i zārı düşürdüñ dama¹²⁸ G/1

A.2.2.Pervane

Pervane, mumla birlikte anılır. Mum ise sevgiliye bir benzetmedir. Perdaht ve uzaktan ışığı görülen sevgili mum gibi her yanı aydınlatır. Sevgilinin –mumun- bu göz alıcı parlaklığıyla kendinden geçmiş âşıklar ise O’nun etrafında dört dönmektedirler. Āşığın iştıyakı sevgiliye yaklaştıkça artmaktadır. Fakat bu durum hem âşığın aşkını kuvvetlendiren hem de âşığı yok edecek olan bir hadisedir. Zamanla âşık sevgilinin ateşine kendisini atar ve sevgili uğruna canından geçmiş olur. Bu durum tasavvufi olarak Yaratıcı’nın vücūd-ı mutlakına ulaşma olarak değerlendirilebilir:

[56/b]
 Bülbül ü **pervāne** ‘aşk ile bulaldan iştihār
 ‘Aşkdan dem urmağa ehl-i maḥabbet ‘ār ider¹²⁹ G/3

A.3.RAKİP, AĞYĀR

Āşık rolündeki anlatıcı, kendini geleneğin idealize ettiği şekilde tasvir ederken, yine geleneğin emrettiği şekilde karşıtlarını da yaratır. Bunlar divan şiirinin “kötü adam”ları rolündeki rakiplerdir. ¹³⁰

¹²⁷ Müseddes-i Medḥī

¹²⁸ Rūhī

¹²⁹ Yahyā Efendi

¹³⁰ Cemal Kurnaz, **Divan Edebiyatı ve Türk Kimliği**, Ankara ,Kurgan Edebiyat Yay.2011, s.79

[24/b]

Bunca ser-gerdān olup gezdim dil-i maḥzūn gibi
 Varumı kıldum nisāruñ dīde-i pūr-ḥūn gibi
 Olmadı yanuñda miqdārum **raḳīb** dūn gibi
 Nice bir ‘aşḳuñ beyābānında gezem Mecnūn gibi
 Girdibād-āsā ‘aceb birgün ḳarār itmez miyim¹³¹ TH/4

[28/a]

Beni terk eyledi **aḡyāre** uydu vardı dil-dārum
 Teraḥḥum itmedi üftādesine zerrece yārum
 Yolında ‘āşığım gerçək anuñçündür güneḥ-kārum
 Maḥabbet yok derūnunda **raḳībe** vardır inkārum
 Ne aḡyār ile yār-ı ihtiyāra ḳābiliyet var
 Ne peyvend-i ta‘alluḳ ḳaṭ‘ına ḥātırdā ruḥṣat var¹³² MS/2

[74/a]

Oldurur dem yār eşiginde **raḳībī it gibi**

Cā’iz olsa Ḳa’bede ḥinzīrı ḳurbān eylemek ¹³³

Burada āşığın olanca çabasına rağmen sevgiliden hiç himmet bulamadığı sevgilinin, rakibe iyi davranmasının āşığın gücüne gitmesi anlatılmaktadır. ‘Āşık bu sebeple rakibi bir “köpek” gibi adlandırır. Çünkü rakip, sevgili uğruna cevri u cefa çekmemekte, emek sarfetmemektedir. Āşık da “*Kahrını çekmediğinden rakip sana layık değildir.*” diyerek sitemini dile getirir.

¹³¹ Ġazel-i Ḥāletī taḥmīs-i Rūḥī

¹³² Müseddes-i Cenānī

¹³³ Müfred

[89/b]

Her perī-ruyuñ olur meyli **raķīb-i dīve**

Cān u dil virmekle bunlara ādem yaramaz¹³⁴ G/3

[92/a]

Ey kemān-ebrū **raķībe** virme ğamzeñden naşīb

Oķ atarsın ʔaşa peykānuñ gerekmez mi saña¹³⁵ G/4

Āşık yine sevgiliye seslenmekte ve sevgilinin kaşını bir ok gibi nitelemektedir. O bakış ki āşığın gönlünü yaralayan ve yakan bir oktur. Fakat rakip taşır, kaşın okunun kadrini ve kıymetini bilmez. Aşığa göre sevgili bu sebeple kaş okunu boşa atmaktadır.

[5/a]

Yār işi ey dil kolay ammā **ġam-ı aġyār** güç

Vaşl-ı gül āsān velī zahm-ı cefā-yı hār güç¹³⁶ G/1

A.4. MECMU‘ADA GEÇEN YERLER

A.4.1. Buḡārā ve Māverā’

[16/b]

Ķapuñda āhum ile yaşum iki bī-nevālardur kim

Biri anuñ **Buḡārā**’dan birisi **Māverā**’dandur¹³⁷ G/4

¹³⁴ Bākī

¹³⁵ Fużūlī Efendi

¹³⁶ Nev‘ī Fermāyed

¹³⁷ Ālī Efendi

A.4.2.Şirâz

[57/a]

Kağı şehrüñ ki ola hūbları sengīn-i dil

Varma ol şehre eger haṭṭ-ı **Şirâz** ise de¹³⁸ G/3

A.4.3.Nil, Ceyhūn

[28/a]

İrelden zūlf-i Leylâsı dil-i ğamgīni Mecnūn

Giderdi rāhatı kılām kılıpdır cānımı maḥzūn

Görelen çeşm-i cādūsun Cenānīveş olup meftūn

Gözümden h̃ār-ı cevriyle akıtdı **Nil ile Ceyhūn**

Ne aġyārile yār-ı ihtiyāra kâbiliyet var

Ne peyvend-i ta'alluk kaṭına ḥāṭırda ruḥşat var¹³⁹ MS/5

A.4.4.Rūm

[43/b]

Meddāḥ olalı çeşm-i ğazālāneñe Bākī

Öğrendi ğazel tarzını **Rūmuñ** şu'arāsı¹⁴⁰ G/5

A.4.5.Şām

[10/a]

Geşt idüp 'ālemi cennet diyü düştüñ **Şām**'a

Āh kim murğ-ı dil-i zārı düşürdüñ dāma¹⁴¹ G/1

¹³⁸ Cevrī Çelebi

¹³⁹ Müseddes-i Cenānī

¹⁴⁰ Bākī

¹⁴¹ Rūḥī

A.4.6.İstanbul

[57/a]

Korķarın cennetde de ‘uşşāk rāḥat görmeye
Öğrenürse şīve-i ḥūbān-ı **İstanbul**-ı ḥūr¹⁴² G/4

[96/a]

Eyā ḳavm-i **Sitanbūl** mülk-i tahkīk oluñ agāh
İrişür nāgāhun birgün size kāḥr-ı hışm Allāh G/1

A.4.7.Şifāhān, Hicāza

[18/b]

Dilā şimdiñ girü gözden bırak kuḥl-ı **Şifāhānı**
Ġubār-ı āsitānuñ gözle andan tūtiyā yegdūr¹⁴³ G/4

[90/a]

Maḳāmıñ āsitān-ı yār idenler
Koyup gitmez **Şifāhān u Hicāza**¹⁴⁴ G/2

A.4.8.Yemen

[6/a]

Ol görinenler ey perī dendān-ı leb degül
Biri anuñ ‘aḳḳ-i **Yemen** birisi ne dūr¹⁴⁵ G/3

[62/b]

Oldu mihmān baña ol ḥüsrev-i ḥūbān bu gice
Benüm oldu şanasın **milket-i Osmān** bu gice¹⁴⁶ G/1

¹⁴² Yahyā Efendi

¹⁴³ Nazīre-i ‘Ālī

¹⁴⁴ Bāḳī

¹⁴⁵ Ḳabūlī Efendi

¹⁴⁶ Ġazel-i Ġammī

[71/b]

İçelüm la'l-i nar ābı şaçalum cür'aları

Ḥāk-i gülzārı bugün kān-ı **Bedahşān** idelüm ¹⁴⁷ G/3

A.4.9.Eymen

[84/b]

Varlığıñ terk itmeyince erden gitmez hicāb

Geçince benligiñden ḥāşıl olmaz feth-i bāb

Bulamaz kişi murād-ı nefis ile maşşūda yol

Terk-i kām itmek gerek sālīk kim ola kām-yāb

Ḥal'-i na'lin itmeyen Mūsā gibi ben bildigim

Vād-i Eymen'de gūş itmez ḥiṭāb munṭāb

Zāhidā ma'nī gerek şūretiñ vīrāne kıl

Sākin-i genc olmak isterseñ vücūduñ kıl ḥarāb

Vaḥdet sırrına irüp bulmak dilerseñ ittiḥād

İstimā' it cān kulagiyle budur şāḥī cevāb

Geç bu erkān ṭabāyi'den yokdan vücūd-ı muṭlak ol

'Ayn-ı ḡayretide ḡalma gel berü 'ayn-ı ḡaḡḡ ol¹⁴⁸

A.4.10. Mısır, Ken'ān (ili)

[95/b]

'Arşa-i meydān olup sīne görüp at sürdügüm

Atmışım peykān-ı cevşen **Mışr**-ı Sulṭāne degin G/3

[95/b]

Luṭf u iḥsānuñ aṇup 'āleme destān idin

Vaşf-ı ḥüsni yazayın **Yūsuf-ı Ken 'āne** degin G/2

¹⁴⁷ Bākī

¹⁴⁸ Terci 'i Bend-i Za'īf

A.4.11. Kerbelā

[44/a]

Ey ḥasīnüm ‘aşkuñ ile rāzıyuz

Kerbelā’da it bizi işhād hep G/2

A.5. EFSANEVİ UNSURLAR

A.5.1.Kaf Dağı

Dünyanın etrafını çevrelediğine ve aşılmasının imkansızlığına inanılan dağlar zinciri. Efsāneye göre Ye’cüc ile Me’cüc , Ankā, şeytanlar bu dağın arkasındadır. Yüksekliğin , uzaklığın ve ihtişâmın ve kâinatın sembolü olarak şiirlerde Ankā ile birlikte anılır. Tasavvufta Kaf Dağı mürşîd-i kâmilin karşılığıdır.¹⁴⁹

A.5. 1.a. Kaf Dağı, Murg, Sîmurg , Ankā

[37/a]

Lāf-ı pervāz eyleme **Ankā-yı Kāf**-ı ‘aşk ile

Sen henüz ey zāhid-i dil-beste tayyār olmaduñ¹⁵⁰ G/4

[77/a]

Kāfdan kāfa ne ola ḥükm itse İskender gibi

Böyle bir ‘Ankā yaratmaz Hāk Te’āla biñde bir G/6

Sîmurg(Ankā) Kafdağı’nda yaşadığına inanılan , renkli ve gösterişli tüyleri olan, yüzü insaninkine benzeyen , uzun boyunlu, iri vücudunda her hayvandan bir belirti taşıyan, ismi var cismi yok efsānevî bir kuştur. Bulunduğu yerdeki kuşları avlaya avlaya batıya doğru uçtuğuna

¹⁴⁹ İskender Pala, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Ankara , Kapı Yay. 2004, s.248, ayrıntılı bil. için bk. Metin And, **Minyatürlerle Osmanlı-İslam Mitologyası**, İstanbul , YKY, 2008, s. 315-322.

¹⁵⁰ Rūḥī

inanıldığından Ankā-i mugrib adını alır. Zümrüdü Ankā, Sīmurg, Simmurg Ankā da denir.¹⁵¹

[68/a]

Murādı üstine gel sāye salgıl ey **Hümā** sāye

Ferāḥuñ bārını çekmekden olmuşdur rebāb-āsā¹⁵² G/5

[77/a]

Ḳāfdan ḳāfa ne ola ḥükm itse İskender gibi

Böyle bir '**Anḳā** yaratmaz Ḥaḳ Te'āla biñde bir¹⁵³ G/6

A.5. 2. Zühre-i Zehrā

Zühre a.i. Nāhid, Çobanyıldızı, Venüs, sa'd-ı asgar(küçük kutluluk) sayılır.¹⁵⁴

[60/b]

'Ārīzuñ gül leblerüñ mül ebru anuñ mah-ı nev

Ḥāl-i ḥaddüñ zühre-i Zehrā mıdur bilmem nedür¹⁵⁵ G/4

A.6.ŞAHSİYETLER

A.6.1.Cem , Cemşid

Mecmu'ada muhtelif yerlerde sıkça adına rastladığımız bir kişidir. Cem şarabın mucidi olması dolayısıyla genellikle kadeh, peyman, cām gibi unsurlarla beraber kullanılmıştır. Özellikle eğlence tasvirlerinin olduğu bölümlerde ya Cem kadehi sunulur ya cām-ı Cem'e telmihte bulunulur.

¹⁵¹ Süleyman Uludağ, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Kabalcı Yay. 2005, s.41

¹⁵² Ferāḥī

¹⁵³ Ez Maḳālāt-ı 'Ayānī Berāyī Sultān Murād Bin Selīm

¹⁵⁴ İskender Pala, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Ankara , Kapı Yay. 2004, s.494

¹⁵⁵ Gazel-i 'Āşımī Efendi

[19/b]

Çün köhne sifāl ile mey-i aḥmeri gördük

Cām-ı Cem ayīnesinde İskenderi gördük

Sāğarda meger ‘aks-i leb-i dil-beri gördük

Ālām-ı ḥumārı nice derd-i seri gördük

Biz kūşe nişīnān-ı ḥarābat-ı Elestiz

Ṭurduḳça cihān bū-yı mey-i ‘aşḳla mestiz¹⁵⁶ MS/4

[14/a]

Ey Rızāyī ṭutalım dil sāğar-ı Cemşīd imiş

Nice alsun yār ele çün kim ḡubār-ālūdedür¹⁵⁷ G/5

[6/b]

Peymānesi gerdūnuñ ḳanıyla ṭolar hergün

Bilmem ciğer ḥūnı mey-ḥāne midür cānā¹⁵⁸ G/3

A.6.2.Leyla-Mecnun

Mecmu‘amızda en çok telmih edilen kişiler Leylā ve Mecnūn’dur. Mecnūn’un kısmetine düşen Leylā hasreti çekmektir. Leylā’dan bir kavuşma temenni eder, binbir türlü cefā çeker acı duyar oysa Leylā’nın gözünde bu feryād u figānlar, āh u vāhlar değersizdir, kıymet görmez.

[13/b]

Ṭaleb-i ni‘met-i vaşl eyleriken **Leylī**’dan

Kāse-i kelle-i **Mecnūnı** şıyan ṭaş nedür¹⁵⁹ G/3

¹⁵⁶ Müseddes-i Sā‘ī Çelebi

¹⁵⁷ Rızāyī Efendi

¹⁵⁸ ‘Ālī

¹⁵⁹ Nazīre-i Rūḥī

[28/a]

İrelden zülf-i **Leylâsı** dil-i ğamgîni **Mecnûn**
 Giderdi râhatı kılâm kılıpdır cânımı maḥzûn
 Görelden çeşm-i cādûsun Cenânîveş olup meftûn
 Gözümden ḥâr-ı cevriyle aķıtdı Nil ile Ceyḥûn
 Ne aġyâr ile yâr-ı ihtiyâra kâbiliyet var
 Ne peyvend-i ta'alluk kaṭına ḥâṭırda ruḥşat var¹⁶⁰ MS/5

[38/b]

Zülf-i dil-dâre ki derdin dil-i maḥzûn söyler
 Gūyiyâ **Leylî**'ye aḥvâlini **Mecnûn** söyler¹⁶¹ G/1

[48/a]

'Āķıbet **Leylî** şaçuñ derdi ile **Mecnûn** vār
 Ben bu 'aķluñ raḥt u baḥtın tār u mār itsem gerek¹⁶² G/1

[63/a]

Sergüzeştım işidene **Leylî** şaçuñla şanma
 İşidene kışşa-i **Mecnûnı** ne kûtâh dedür¹⁶³ G/3

[94/a]

Leylîye henüz **Mecnûn** olmamış idi meftûn
 Ben vâdî-i ḥayretde lâ-y'aķıl idüm cānâ¹⁶⁴ G/4

¹⁶⁰ Müseddes-i Cenânî

¹⁶¹ Ğazel-i Emrî

¹⁶² Lâmi'î

¹⁶³ Ḥayālî

¹⁶⁴ Ḥayretî

A.6.3. Ferhad

[41/b]

Deşt-i ğamda gördüğüm Mecnûn-ı nâ-şād eylemez
İtdüğüm kârı belâ kûhında **Ferhād** eylemez¹⁶⁵ G/1

[74/b]

Künc-i fûrkatde idersem n'ola âh u feryād
İrişüp kaşr-ı vişāle dil u cān olmadı şād
Miḥnet-ābād-ı cihān nitekim **Ferhād**
Ġam u endūh belâ çekmege oldum mu 'tād
Ḥāl-i 'ālem ezeli böyle perīşān ancak
Kimi ḥandān kimi nālān kimi giryān ancak¹⁶⁶ TS/4

A.6.4.Vāmık-Azrā

[26/a]

İltifāt-ı yāre her vech ile lāyıkıñ göñül
Da'vī-i 'aşk itmede beñzer ki şādıkıñ göñül
Yokdur akrānuñ senüñ fennüñda fā'ikıñ göñül
Belki bir '**Azrā**-izāre sen de **Vāmık**ıñ göñül
Şubḥa dek bīdārsın beñzer ki 'āşıkıñ göñül
Nergis-i şehlā gibi her şeb uyanıkıñ göñül¹⁶⁷ G/1

A.6.4.Bāyezid

[9/b]

Çeşmüñle āşinālīg iden olsa **Bayezīd**
Elbette mest-i mey-keş u rind ü levend olur¹⁶⁸ G/3

¹⁶⁵ Fiğānī

¹⁶⁶ Tesdīs-i 'Azīzī

¹⁶⁷ Müseddes-i Cenānī

A.6.5. Süleymān

[38/a]

Kıldum ol ğonceveşim sırr-ı dehānun tefhīm

Mūr-ı bī-ṭāḳat iken mühr-i **Süleymān** buldum¹⁶⁹ G/4

[49/a]

Zāğ elinden yanmağa geldüm Süleymānum saña

Bülbülüm ma'lūmdur ḫālüm **Süleymānum** saña ¹⁷⁰ G/1

[61/b]

Çün mūy-ı miyānuñdan cāna bir eşer duysam

Ya 'ayn-ı 'inayetle ben mūra naẓar duysam

Ey dil-beri rūḫānı cān sırrın eger duysam

Ben ḫanum la'lüñden bir zerre ḫaber duysam

Bir ḫabbeye olmazdım şat **mülk-i Süleymānı**¹⁷¹ MH/4

[89/a]

Cān u dil ile ḫoḳḳa-i la'li ṭaleb eyle

Bil kıymetüñi mühr-i **Süleymān** ele girmez¹⁷² G/4

A.6.6. Haydar (Hz. Ali), Behram

[11/b]

Hem-zebān olsam yeridür ğamze-i ḫübān ile

Ḫançer-i **Behrām** u ya şemşīr-i **Ḫaydar**'dur sözüm ¹⁷³ G/3

¹⁶⁸ Cevrī Çelebi

¹⁶⁹ Vuşūlī

¹⁷⁰ Ferruḫī

¹⁷¹ Muḫammes-i Ḫayretī

¹⁷² Āzeriyā

¹⁷³ Cevrī Çelebi

A.6.7. Mevlânâ

[31/a]

Ḳurî efsâne şanur şūfî sadâ-yı nâyı

Ney ile sâlik olupdur göre Mevlânâ'yı¹⁷⁴ G/1

A.6.8. Edhem

[92/a]

Şâh-ı 'aşqum 'âlem-i ma'nî müsellemdür baña

Ser-gün-ı peymâne-i Cem **tâc-ı Edhemdür** baña G/1

[36/a]

Nihânî 'işrete mâni' degüldür kisve ey zâhid

İçerler bunda 'ârifler zâhidler toluyu **tâc-ı Edhemden**¹⁷⁵ G/3

A.6.9. İskender

[27/a]

Rişte-i reyhâna ol kim târ-ı gîsu koymuş ad

Sidre-i Tübâ yaratmış kıadd-i dil-cû koymuş ad

Cân virüp **âyine-i İskender**-i rû koymuş ad

Miski kâfur üzre saçup haţ-ı hoşbû koymuş ad

Zâlim-i sihr-âferine çeşm-i ebrû koymuş ad¹⁷⁶ MH/1

A.6.10. Leheb

[14/b]

Ehl-i dünyâ gibi olma ki Behişti anlar

Lehebî dûzaḥuñ adını zehebler kıorlar¹⁷⁷ G/5

¹⁷⁴ Dervîş

¹⁷⁵ Bâkî Efendi

¹⁷⁶ Sâfî

A.6.11.Timūr

[32/b]

Ey Cenānī idegör luṭf u leṭāfetle kelām

Ḳahr ile yıḳma göñül mülküñi Timūr gibi¹⁷⁸ G/5

A.6.12.Eflātun

[59/a]

‘Aḳla maḡrūr olma **Eflātun**-ı vaḳt olsañ eger

Bir edīb-i kāmil gördükde tıfl-ı mekteb ol¹⁷⁹ G/2

A.6.13.Nemrud

[50/b]

N’idem belā vü hecr ile **Nemrūd** nārından beter

Gel ey halīm bir ḳadem tāze gülistān it beni G/2

A.6.14.Rüstem

[115/b]

Tiğ-ı ḥūn-feṣān n’ider ya ḳahramān cisminüñ

Ya **sinān-ı Rüstem**şa çıkarandur ğamzesi G/3

A.6.15.Behzad

[87/b]

Güzel taṣvīr idersin naḳş u ḥāl u ḥaṭuñı ammā

Füsün u fitneye geldükde ey **Behzād** n’eylersün¹⁸⁰ G/6

¹⁷⁷ Behiştī

¹⁷⁸ Cenānī El-Bursevī

¹⁷⁹ Nef ‘ī Efendi

¹⁸⁰ Bahā’ī

A.6.16.Monla Fevrī

[72/b]

Uyan bu ḥ̣ab-ı ḡafletden meded ey Veznī-i ḡāfil
 Yaturmı kayd u bend dehr ile dīvāneveṣ ‘ākıl
 Ne pend eyler dilā gūṣ ile **Monla Fevrī**-i fāzıl
 Velī cefāña sen hergiz anuñla olduñ ‘āmil
 Zılāle düşdüñ ey dil meclis-i takvāya gelmezsin
 Gözün aç ḡafleti ḡo bir daḡı dünyāya gelmezsin ¹⁸¹ TH/5

A.6.17.Sulṭān Murād bin Müslim

[77/a]

Pādiṣāh-ı baḡr u ber **Sulṭān Murād biñ Selīm**
 Yüzmez evṣāfın murād olsaydı deryā biñdebir ¹⁸² G/5

A.6.18. Lokman

Hız. Lokman ise hekimlerin pīridir. Allah’ın verdiği hikmetle derin ilim ve irfan sahibi olmuştur.

[34/b]

Mürdeye cānlar virür bīmāra şıḡḡat lebleri
 Hikmet-i **Loḡmān** u i‘cāz-ı Mesīḡā bundadur¹⁸³ G/3

[66/a]

Künc-i miḡnetde bugün derd ile bīmār olana
 Ğam degül olsa dile şerbet-i Loḡmān ḡahve¹⁸⁴ G/2

¹⁸¹ Tesdīs-i Veznī Ğazel-i Fevrī

¹⁸² Ez Maḡālāt-ı ‘Ayānī Berāyı Sultān Murād Bin Selīm

¹⁸³ Bāḡī Efendi

¹⁸⁴ Hüdāyī

A.6.19. 'Ādil

[38/a]

Bir vefā eyleyici 'āşıkā cānān buldum

Göñül iklîmine 'Ādil bigi sulţān buldum¹⁸⁵ G/1

A.6.20. Āzer, Halîl

[38/a]

Yakdı yandurdı beni mihr-i ruḡ-ı dil-ber diyü

Ey Halîlim yandı yakıldı bugün Āzer baña¹⁸⁶ G/3

A.6.21. Yezîd

[44/b]

Kerbelā-yı 'aşkuñ içre gel beni eyle şehîd

Ey ḥasînim baña reşkden ola aḡyār Yezîd¹⁸⁷ G/1

A.6.22. Keykubād

[88/a]

Gedāveş çünki āḡir bir kefenle rıḡlet eylersün

Ya tâc-ı Keykubād u ḡil'at-ı dārāyı n'eylersün¹⁸⁸ TH/5

¹⁸⁵ Vusûlî

¹⁸⁶ Zâtî

¹⁸⁷ Vusûlî

¹⁸⁸ Tahmîs-i Ḥayālî Gazel-i Cevrî

B.DİNİ İÇERİKLİ ŞİİRLER VE KONULAR

Her dinin , büyük çapta kendi tesiriyle oluşmuş bir kültür çerçevesinde doğup büyüyen sanatkâr üzerinde etkili olması kadar tabii bir şey olamaz. Din sanatın hem formuna hem muhtevasına hem de sanat türlerinden bir kısmın ön planda , diğer bir kısmın ise arka planda tutulmasına tesir eder.¹⁸⁹

Muhteva açısından bu tarz şiir örnekleri mecmu'ada sıkça yer almaktadır. İşlenilen konu genel mahiyette Allah sevgisi ve dini yaşayış olunca karşımıza çıkan şiirlerin birçoğunda o dönemde sıkça karşılaştığımız tekke kültürünü sezmekteyiz. Çünkü tasavvufi nitelikleri bulunan birçok şiirin üslup ve mecaz sistemi sebebiyle bu açıklamalara uyduğu görülmektedir.

Mazmun Müslüman süsleme sanatlarındaki o girift ve tenazurlu şekiller -arabeskler- gibi her tarafı birbirine cevap veren kapalı bir alemdi. Bu kapalı âlemde her kelime kendi hususi manaları ve çağrışımlarıyla gelir ancak bilmece çözüldüğü zaman gizliden gizliye kurmuş olduğu bu kıyaslarla ve oyunun araya koyduğu psikolojik mesafeden söylemek istediğini söyler. Yahut çok defa imâ ederdi.¹⁹⁰

B.1. ALLĀH, RAB, HUDĀ, YEZDĀN, SÜBHĀN, HAKK, MEVLĀ, HAZRET-İ SULTĀN, RAHMĀN

Mecmu'anın girişim kısmında tıpkı mesnevi girişlerinde olduğu gibi bu dünya dışında Allah katına ulaşma fikrini ifade eden iki müseddes bulunmaktadır. Aşağıda örneklediğimiz müseddes kısımlarından da anlaşılabilirceği gibi klasik şiirdeki münacaat, naat gibi ve yahut divanlarda kasidelerin öncelikli olarak yazılmış olmasına benzer bir tavır sezilmektedir.

¹⁸⁹ Cihan Okuyucu , *Divan Edebiyatı Estetiği*, İstanbul, Kapı Yay, 2011, s.84

¹⁹⁰ Ahmet Hamdi Tanpınar, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, 7. Baskı, İstanbul, 1988, s.11-12

[2/b]

Ebrār kamu cennet-i ‘alīyyāya giderler
 Fi’line göre herbiri bir cāya giderler
 Kaçar kamu zulmet u suflāya giderler
 Cānlar çekilüp **Hazret-i Mevlā**’ya giderler
 Cūlar gibi her cānibi deryāya giderler MS/1

Bu bend mecmu ‘anın girişindeki müseddesten alınmıştır. Dünyadaki fiillerin farklı karşılıkları olacağını dile getirir ve tasavvuftaki vahdet-i vü-cūd kavramını ifade eden bir tavır sezilmektedir.

Bir deñizdendir kamū şular başı
 Tağıluben dutdular tağı taşı

Katre katre değme yerden çıkdılar
 Yüz urup yine deñize akdılar

‘Āşık Paşa’nın yukarıdaki beyitlerinde ifade edilmeye çalışılan fikre benzer özelliktedir.

[3/a]

İdeli luṭfunı reh-ber bize **Hak** ‘azze ve cel
 İrdi pāyāna suhūli ile her emr-i muḥtel
 Oldı kim geşt-i delīl seyl-i mekir u ḥıyil
 Gitdi ḥātırdan ümīd-i elem tūl u emel
 Şimdi hīç ğam yimeziz virmese maḫşūdumuz el
 Ber-murād olmağı bilmem ne şanırdıḫ evvel¹⁹¹ MS/1

[44/a]

Hevasiyāndur rastī aña laḳab
 Çekmesünler kıyl u ḳāl idüp ta‘ab

¹⁹¹ Müseddes-i Himmetī

Ey ḥasīnüm ‘aşkuñ ile rāziyuz
Kerbelā’da it bizi işhād hep

Şafḥa-rūyuñda zer durur ḥācibüñ
Yazılur ser-sûre-i muşḥafda hep

Mest-i medhûşuz şerāb-ı ‘aşḡdan
Olmazuz lâ-ya’kı-ı āb-ı ‘ineb

Ol nigāruñ cān u dilden vaşlını
Virmek **Allah**’uñ Vuşûli kıl taleb

[61/b]

Ey Ḥayretī yüzüñ sür ḥākdir cānāna
Emr oldu sücûd eyle ol **Ḥazret-i Sultāna**
Rāz-ı dil pür-derd-i insāna di insāna
Esrār sözün Ahmed keşf eyleme nā-dāna
Ḥayvāna maḥal görmesün çeşme-i Ḥayvānı¹⁹² MH/5

[57/a]

Serv-ḡaddinden bizi **Hak** itmeye Yahyā cüdā
Üstimüzden sāye-i luṭf-ı **Hudā** olmaya dūr¹⁹³ G/5

[107/b]

Şaḡın aldur seni şeyṭan şaḡın **Hakḡa** di yā **Raḡmān**
Çıkar senligi aradan ḥicābsız göre sen anı¹⁹⁴ G/2

¹⁹² Muḥammes-i Ḥayretī

¹⁹³ Yahyā Efendi

[122/a]

Bir devletde şerāfetde sizi dā'im ide **Sübḥān**¹⁹⁵ N/10

[82/b]

Ne deryā sahilinden oldu yā **Rab** ḥuṣk u ter peydā

Ne baḥruñ mālīkindendir melek zāhir beşer peydā

Şanasın kaṭrelerdür anda her pinhān vü her peydā

Vücūd-ı muṭlaḳuñ baḥrı ne mevci kim ider peydā

Ene'l Ḥaḳ sırrını söyleme eger maḥfī eger peydā¹⁹⁶ TH/1

B.2. PEYGAMBERLER

Mecmu'ada farklı şāirlerin şiirlerinde aynı ve farklı peygamber isimlerinin kullanımı dikkat çekmektedir ve peygamberler ismi kullanımlarına göre benzerlik göstermektedir. Bu sebeple mecmu'ada Hz. Muhammed, Hz. Musā, Hz.Yūsuf, Hz.İsā, Hz.Ādem, Hz.Ya'qūb, adı zikredilen peygamberlerdir:

B.2.1.Resūl

[79/a]

Ṭut ṭarīḳ-i meskenet meskenlik ile ihtiyār

Rab aḥibbini didi çün kim **Resūl**-i kirdigār

Sen daḥı faḥr eyle faḳr ile budur aşı-ı vaḳār

Saḥā ḳalmaz bu cihān mülki bilürsün pāyidār

Ḳanı Nüşrevān u em yāḥud ḳanı İsfendiyār

Raḥt u baḥtın eyledi āḥir deminde tār u mār

Pes bu denlū devleti bildüñ dinledür ber-karār

Meskenüñ ya taḥt-ı şāhı oldu ṭut yā künc-i ḡār

¹⁹⁴ Muḥyī

¹⁹⁵ 'Ulvi

¹⁹⁶ Taḥmīs-i 'Ālī Ġazel-i Uşūlī

Her işüñ encāmına olur bilürsüñ i'tibār
 'Ārif ol her laḥẓada dur eyledi devrānı gör¹⁹⁷ TCB/2

[40/a]

Gel Resülün şer 'ini tut olıgör s̱ābit-kaḍem
 Kim şırāṭ-ı müstaḱīm oldur ayağūñ pekçe baş¹⁹⁸ G/4

B.2.2. Musā

Sīna çölünde Hz. Musā'nın İlāhi hitābı işittiği dağ. Nefs; "Tūr'un sağ yanından ona seslenmiştik,"(Meryem Sūresi 80) mealindeki āyet: "O'na nefis yönünden seslenmiştik." anlamına gelir.¹⁹⁹

"**Len terāni**" beni göremezsın anlamına gelmektedir. Allah'ın Musā'ya bu hitābı üzerine Musā iştiyāk ile Allah'ı görmek istediğini dile getirmiştir. Bunun üzerine Allah dağa tecelli etmiştir.

B.2.2.a.Allah'ın Dağa Tecelli etmesi

Dağın darmadağınık ve yeksān oluşu (A'raf Sūresi 143) nefsin Allah ile fāni olması demektir. ²⁰⁰ Bu beyitte Hz. Musa'nın Allah'ı görmek istemesi ve bunun üzerine Allah'ın dağa tecelli etmesi, dağın parçalanması hadisesi ifade edilir:

[29/b]

Pür-çeşm-i seyr-i dīdār olamazuz **Mūsā** gibi

Ṭūr-i istiğnāda Ṭūfān-ı tecellī-maṭlūbuz²⁰¹ G/2

Gazāliye göre ise Tūr-i Sinā sinedeki tūrdur; tūr ise feyz ve marifet

¹⁹⁷ Tercī '-i Bend-i Żāifī

¹⁹⁸ Hāletī

¹⁹⁹ Süleyman Uludağ, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, İstanbul , Kabalcı Yay. 2005, s.361

²⁰⁰ Süleyman Uludağ, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Kabalcı Yay. 2005, s.361

²⁰¹ Nā'ili Efendi

sularının menbaı ve fıskırdığı kaynaktır.²⁰²

“Ne zaman ki, Musa geldi Rabbi O’na kelāmıyla ihsanda bulundu. “Ey Rabbim, göster bana kendini de ”dedi. Rabbi ona buyurdu ki: “Beni göremezsın lākin dağa bak, eğer yerinde durabilirsen, beni de göreceksın”. Daha sonra Rabbi dağa tecelli edince O yerle bir oldu Musa da baygın düştü. Ayılıp kendine gelince, “Sen sübhansın”, “tevbe ettim, sana döndüm ve ben inananların ilkiyim,” dedi.” (Araf suresi 143. Ayet)

B.2.3. Hz. Yūsuf -Ya’kūb

“.....üvey kardeşleri babalarının Yūsuf’a daha fazla ilgi göstermesini kıskanarak ona kötülük etmeyi planlarlar. Onu gezinti bahanesiyle götürüp bir kuyuya atarlar....”Āşık sevgilinin çene çukuruna heves ederken , gerçekte içinde Yūsuf’un (sevgili) bulunduğu Çāh-ı Yūsuf’a can atmaktadır. Çünkü āşığın canı ve gönlü o kuyuya düşen bir Yūsuf’tur²⁰³

[33/b]

Sensin ol külbe-i ahzāna koyan Ya’kūbı

Ayurup **Hazret-i Yūsuf** gibi göz nūrundan

Getürüp ‘aşk-ı ilāhīyi göñül hānesine

Kapudan bakdırayın ey gam-ı dünyā seni ben²⁰⁴

Güzeller güzeli Yūsuf hem kardeşleri tarafından kuyu başında bezirgāna hem de Mısır’da köle pazarında satılmıştır. Yūsuf’tan kara haber alan Ya’kūb peygamber kanlı gözyaşları akıtır. Evi **Kulbe-i Ahzān’a** döner:

[46/b]

Göñül **Yūsuf** gibi çāh-ı zenaḥdānuñda kalmışdur

Halāş eyle benüm şāhum ki zindānuñda kalmışdur²⁰⁵ G/1

²⁰² Süleyman Uludağ, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Kbalcı Yay. 2005, s.361

²⁰³ İskender Pala, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Ankara , Kapı Yay. 2004, s.97

²⁰⁴ Kıt’a-i Ğanizāde

[71/b]

Ya'kūb'un oldum ben senüñ Yūsufum olduñ sen menüm
Bülbül menem gülzār sen giryān menem mesrūr sen²⁰⁶ G/2

[98/b]

Kaldı **Hazret-i Ya'kūb'uñ** gözleri bir nem ile
Mısr içinde Yūsuf'u sulṭān iden taqḍīr imiş G/6

B.2.3.a. Çāh-ı Zenāh(dān)

Çene çukuru çene kuyusu. Sevgilideki güzellik unsurlarından biri kabul edilen çeh-i zenahdān veya çāh-ı zekān olarak da bilinen bu çukur Divān edebiyātında mazmunlaşmış olarak birçok şāir tarafından ele alınmıştır. Yūsuf ve Züleyhā ile birlikte kullanılan çukur , kuyu olması dolayısıyla Çāh-ı Bābil ve Harut, Mārut ile birlikte kullanılır.²⁰⁷

[62/b]

Kanğı tağlarda birāder 'acabā kurd öldi
Geldi hem-dem bize ol **Yūsuf-ı Ken'ān** bu gice²⁰⁸ G/3
*Her Aşk O'na çıkar sonunda, O'ndan başkasını sevmek imkansız gibidir.
Seven neyi sevdiğini bilse de bu böyledir, bilmese de bu böyledir.* ²⁰⁹

B.2.3.b. 'İsā, Mehdi, Mesīhā

[7/a]

Perde-i çeşmim maḳām etmişti bir tersā-beççe
Olmadan **Mehdi Mesīhā** dāmen-i Meryem henüz²¹⁰ G/4

²⁰⁵ Bākī

²⁰⁶ Hāliṣī

²⁰⁷ İskender Pala, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Ankara , Kapı Yay. 2004, s.98

²⁰⁸ Ğazel-i Ğammī

²⁰⁹ Nazan Bekiroğlu, **Yusuf ile Züleyha**, Timaş Yay. 2012, s.15

²¹⁰ Fuzūlī

[7/a]

Cān bağışlardı lebüñ izhār-i güftār eyleyüp

Urmadın ‘İsī leb-i cān-bağışlıkdan dem henüz²¹¹ G/2

B.2.4. Ādem

[7/a]

Secde-gāh etmişdi ‘aşk ehli kaşuñ mihrābını

Kılmadan hayli melā’ik secde-i Ādem henüz²¹² G/3

Hız. Ādem yaratıldıktan sonra Allah “Ādem’e secde edin!” diyerek emreder. Bütün melekler bu emre harfiyen uyar. Fakat şeytan bu durumdan rahatsızdır, kendini ateşten yaratıldığı için daha yüce, Ādem’i ise daha ednā görmektedir. Bu sebeple şeytan Allah katından kovulmuştur ve Ādem’e düşman olmuştur.

B.2.5. Nūh

Nuh Tufanı’na telmih vardır. Aşağıdaki beyitte âşıkların gözyaşları ile tufan arasında ilişkin kurulmuştur:

[77/a]

Eşk-i ‘âşıktan hāzer kıl neyledi **Ṭūfan-ı Nūh**

Ġarķ idüp kırtulmadı emvāc-ı deryā biñde bir²¹³ G/2

B.2.6. Alī , Zü’l-fekār

[23/b]

Bugün erbāb-ı naẓmuñ defterin dürdüñ sen ey Bākī

Belāğat sende ḥatm oldu bugünkü günde ey Bākī

²¹¹ Fuẓūlī

²¹² Fuẓūlī

²¹³ Ez Maḳālāt-ı ‘Ayānī Berāyı Sultān Murād Bin Selīm

Kelām-ı Hakkı gūş itdim zuhûrundan ben ey Bākī
 Żarūrī ser-fürū itdi edāña düşmen ey Bākī
 Senüñ şemşīr-i ŧab‘uñ **Zü’l-feķār-ı Murtaẓa** ancak²¹⁴ TH/5
 41/a

Haydar-i Kerrār’ıyam meydān-ı nazmuñ Bāķiyā
 Elde hāme Zülfikār u tab‘ Döldüldür baña²¹⁵ G/5

B.3. KUTSAL KİTAPLAR

*Kutsal kitaplardan bahseden bölümler ve şiirler mevcuttur. **Qur‘ān** , **İncil**, **Zebur**, **Tevrat** isimleri zikredilmektedir. Burada değinilmesi gereken husus Kuran “Furkan olarak” adlandırılmıştır:*

76/b
 Bu dört nesne ‘azīm olsun saña yavuz şananlara
 Biri **İncil** biri **Tevrat** biri **Zebūr** biri **Qur ‘ān**²¹⁶ G/4

77/a
 Ey ruḥuñ levh-i İlāhi kanda naķş olmuş sūtūr
 ‘Arızun şerḥindedür **İncil** u **Qur ‘ān** u **Zebūr**²¹⁷ TH/1

78/a
 Ruḥlarıñ ‘uşşāķa olmuşdur nāşūḥ-ı vāzıḥ
 Vechüñ anı şerḥ ider ḥācet degüldir şāriḥ
 Sen kelāmullāhsın ḥāṭırdadur bu lāyiḥā
 Ey şıfātuñ kıl hüvallāhü cemālüñ Fātiḥā
 Uşta **Qur ‘ān** uşta **Tevrat** uşta **İncil** u **Zebūr**²¹⁸ TH/1

²¹⁴ Ğazel-i Bākī taḥmis-i Zuhūrī

²¹⁵ Ğazel-i Bākī

²¹⁶ Bākī

²¹⁷ Taḥmīs-i Zāifi Ğazel-i Nesīmī

B.4. DİĞER UNSURLAR

B.4.1.Bezm-i Elest

Bezm-i elest, 1. Meclis mahabbet ve sohbet toplantısı 2. Tas. Hakk'ın “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” diye sorduğu ruhların da “Evet öyledir.” şeklinde cevap verdikleri meclis (A'rāf, 172)²¹⁹

[87/a]

Muṭṭib-i **bezmü'l-Elest** ile olanlar demsāz
 Dem-be-dem ney gibi āfāka virenler āvāz
 Bildiler n'eydügün āfāk ile enfes yoḥsa
 Öziñe şehbāz gerek şayd-ı Hümā-yı 'aşka
 Uramaz degme mekes işbu hevāda pervāz
 'Aşk-rāzını Ferāḥī kime ifşā itsün
 Bu ḥarīm içre daḥī bulmadı maḥrem-i rāz
 Nokṭa-i dā'ire kevn u mekân sensin sen
 Dā'ireñ gözle ki maḫşūd-ı cihān sensin sen²²⁰ TCB/5

B.4.2.Beytullāh

Divan şiirinde önemli hususiyetlerden biri de sevgilinin bulunduğu mekandır. Âşık tarafından kudsî özelliklerin atfedildiği kūy, Ka'be, Beytullah , kūşe... vs. gibi unsurlar dikkati çekmektedir. Beytullah yani Ka 'be Müslümanların etrafında pervāne oldukları bir yerdir. Ka'be tektir ama sayısız sevdālısı bulunmaktadır. Bu sebeple divan şiirinin değişmeyen sevgilisi de binlerce âşığın çevresinde toplar. Beytullah benzetmesi bu duruma bağlı olarak gelişmiş ve kullanılmıştır.

²¹⁸ Taḥmīs-i Zāīfī Ğazel-i Nesīmī

²¹⁹ Süleyman Uludağ, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, İstanbul , Kabalcı Yay. 2005, s.75

²²⁰ Terci 'i Bend-i Firāḥī

[96/a]

Nice bī-çārenüñ zulme yaķarsız hātırın herdem

Degül mi mu'minüñ kalbi 'aţālum yoķsa **Beytullāh** G/4

[37/b]

Vuşūlī nice 'azm idem yaşımla ğuşşadan ğayrı

Ṭarīķ-i **Ķa'be** kūyunda yāruñ āb u zādum yoķ²²¹ G/5

B.4.3.Cennet, Firdevs

Cennet, Huld, Me'vā, Naīm, Aliye, Adn, Firdevs, Dārū's- Selām ve Hayevān olmak üzere sıralanmıştır.²²²

[5/b]

Bāķiyā gülşen-i **Firdevsi** baña 'arz itme

Āsitānın ben anuñ cennet u me'vā bilürin²²³ G/5

[71/a]

Bu maķabbet-ḥāne-i dilde nihān sulţān olur

Cümle maḥlūkāt-ı 'ālem emrine fermān olur.

Görmesem ānuñ cemālüñ ğazelüm vīrān olur

Yārsuz cennet daḥı olsa baña zindān olur

Ey göñül dīdārdur **Firdevs**-i a'lādan ğaraż²²⁴ TH/3

²²¹ Vuşūlī

²²² İskender Pala, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Ankara , Kapı Yay. 2004, s.88

²²³ Bāķī

²²⁴ Taḥmīs-i Hāletī

B.4.4. Āb-ı Hayāt, Āb-ı Kevser

*Ölmezlik suyu damlaları sonsuz hayat bağıslayan tatlı ve lezzetli su, bengisu.*²²⁵ Rivāyete göre İskender āb-ı hayātı öğrenir ve bu suyu bulmak ister. Hızır ve İlyas da yanındadır. Bir müddet sonra Hızır ile İlyas soluklanmak amacı ile bir akarsu başına otururlar. Hızır'ın heybesinde pişmiş balık vardır. Tam balığı yiyecekken pınardan bir damla su balığa değer ve balık canlanarak suya atlar. Hızır ve İlyas bu suyun āb- hayāt olduğunu anlarlar ve sudan içerler. İskender'e haber vermek istedikleri lakin pınarı bir daha bulamadıkları da söylenir. Rivayet olunur ki Musa peygamber ile Hızır (a.s) Mecd'au'l-Bahreyn de buluşacaklardır. Mecmau'l-Bahreyn iki denizin birleştiği noktadır.

*Doğu edebiyat efsānelerinde bu hikāyenin varyantlarına çok rastlanmakla birlikte Batı'da da āb-ı hayāt inancı vardır. Kur'an-ı Kerim'de Zülkarneyn, Hızır ve İlyas dolayısıyla bu sudan bahsedilir. (bkz Kehf/60/72; Saffāt 123-130 ve En 'am)*²²⁶

[38/a]

Leb-i cān-baḥşı ile mürde-dile virdi ḥayāt

Hızırveş teşne iken **çeşme-i Ḥayvān** buldum²²⁷ G/3

*Çeşme-i Hayvān: 1 Hayat çeşmesi, āb-ı hayāt 2 İlâhi marifetin kaynağı ve esası, nûrun ısıltısı ve tecelliler*²²⁸ anlamında kullanılmıştır.

[11/b]

Teşnedür ervāḥ-ı ma'nî hep zülâl-i nazmıma

Şi'r-i Cevrî gibi gūyā **Āb-ı Kevser**'dir sözüm²²⁹ G/5

²²⁵ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ankara , Kapı Yay. 2004, s.3

²²⁶ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ankara , Kapı Yay. 2004, s.3

²²⁷ Vuşûlî

²²⁸ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, Kabalcı Yay. 2005, s.95

²²⁹ Cevrî Çelebi

[61/a]

Bir içüm şu dutağūñ **Āb-ı Kevser** mi didüm

Gösterip la'lin didi **Kevser** durur ammā nedür²³⁰ G/3

Āşığın derdine dermān araması pek tabi doğaldır. Fakat āşık ile maşuğın 'kavuşamaması' üzerine kurulu bir geleneğin kendi içerisinde müstakil unsurları bulunmaktadır. Her yönüyle yüreği kurumuş, teşne āşığa sevgiliden başkası fayda vermeyecektir. Benzetmeler üzerine düşündüğümüz zaman karşımıza çıkan en önemli hadise benzerleri arasından en mükemmeli örnek almakla oluşmuştur. İnsanlara ölümsüzlük sağlayan āb-ı Hayāt suyu ancak cennette ulaşılacak Kevser şarabı, mecazen sevgilinin dudağıdır:

[65/b]

'Āşıka baş ağrıdup 'arz itme nāşih cenneti

Leblerinden şormak habībūñ āb-ı Kevser'den lezīz²³¹ G/4

[13/a]

Cür'a-i cām-ı lebūñ nūş eyleyüp cān virse dil

Nāz idüp **Āb-ı Hayāta** zinde-i cāvid olur²³² G/3

Cennette bir suyun adı. Kur'an-ı Kerim'de Kevser sūresi vardır. Tefsirlerde Kevser hakkında çok çeşitli izahlar yer alır. Akarsu veya göl olduğu , boyunun Mekke ile Yemen, eninin de safā ile Aden arası kadar olduğu , etrafında birçok kıymetli kāseler bulunduğu , oradan bir kez içenin bir kez daha susamadığı vs. bunlardandır. Kevse suyu sütten beyaz, baldan tatlı, kardan soğuk, kaymaktan yumuşakmış. Kevser'i Cennet'te Peygamberimiz'e verilmiş özel bir havuz olarak tefsir edenler

²³⁰ Kudsī Efendi

²³¹ Mihrī

²³² Cevrī

de vardır. Edebiyatta sevgilinin dudağı için benzeyen olur. Āb-ı Kevser ve Şarāb-ı Kevser tamlamalarıyla da kullanılır.²³³

B.4.5.Zemzem

Mekke'de bulunan bir kuyu ve bu kuyudan çıkan suya verilen ad. Zemzem suyu İsmail'in ayak vuruşlarıyla ortaya çıktı.²³⁴

[124/a]

Nazım

Eglendi yok bu bağda lemīz **zemzem**
İtsün hezāra da'vide reyḥān zağımız
Pek de mağrūr olma kim meyhāne-i ikbālde
Biz hezarān-ı mest-i mağrūruñ ḥumārın görmüşüz
Zāhidā mest müdām olduğuna ta'n itme
Ādeme zehr içirür mihnet u ğam bāde degül
Fikrşenbe telh dāred cum'a-i eṭfāllere
'İşret-i imrūz bī-endīşe-i ferdā hoşest
Gice gündüz dilimüñ maṭlūbı
Görem ol iki gözüm mektūbı
'İyd-ı ekber olup ol rüz-ı sā'id
Eyledüñ bir gün içinde iki 'İyd
Feyz-i şıḥḥat kesb ider defn-i zekīne rūzeden
Bir ḥadīṣ-i ḫudsī-ı **فَرْسِ الْقَوْمِ**
Selb-i sāmān şu 'ūr itmek murād itdiginde
Çerḥ ibtidāda rū-yı ikbāliyle bī-hūş ider yer
Şaḫın geçmez dime naḫd-i şadaḫat-i şābir ol ey dil
Bu bir ḍarb-meşeldür kim gīce her iş muḫadderden

²³³ İskender Pala, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Ankara , Kapı Yay. 2004, s.268

²³⁴ İskender Pala, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Ankara , Kapı Yay. 2004, s.238

B.5.TASAVVUF

İslâmiyetin kabulünden önceki mitik dönemlerde insanların tabiatı ve doğayı anlama üzerine düşünme faaliyeti İslamiyet'in kabulüyle birlikte farklı bir mecrada devam etmiştir. İnsani bir bağlanma ve yeni kabul edilen dini tanıma amacıyla Hoca Ahmed Yesevî etkileriyle maya bulan, Yunus Emre, Mevlana, Hacı Bektaş-ı Velî...vs. gibi mutasavvıflarla Anadolu'ya yayılan dinsel anlamda inanma, düşünme ve yaşama terkiibinin sonucunda ortaya çıkan tasavvuf cereyanı hiç şüphesiz divan şiirinin önemli kaynaklarından bir tanesini oluşturmaktadır.

İncelediğimiz mecmu'ada bu anlamda konusu tasavvuf olan ürünler bulunmaktadır. Devrinde Mevlânâ gibi nüfûz sahibi kişilerin şiirlerinin varlığı , Farsça gazellerin mecmu'aya dahil edilmiş olunması bu sebeple önemlidir.

[31/a]

Ƙuru efsâne şanur şûfî sadâ-yı nâyı

Neyle sâlik olupdur göre **Mevlânâ**'yı

Meşnevî'den iden ışğâ-yı kelâm-ı mu'cîz

Döne döne ٲolanur ol Һarem-i mînâyı

ٲutdı âfâkı şadâ-yı neyle şevk-i semâ '

Şöyle kim rakşa getürdi felek mînâyı

Mevlevîlerle **semâ**' eyleyüben **rakşa** girüp

Devr ider mihr ile meh çarҺa girüp dünyâyı

Ƙuٲb-ı 'irfân-ı cihân ol yüri per-gâr şıfat

Dā'ireñ gözle ki **dervīş** olasın Mevlā'yı²³⁵

[112/a]

Hele bir **mürşīd-i kāmīl** ki laṭīfte disün bir kez

Anı sūz-ı firāk ile idüp āḥira dilersün²³⁶

*Sufilerin bu fikirleri filozoflardan biraz farklı ve nesnel âlemi teferruatlı bir şekilde açıklayan daha sistemli bir şekle dönmüştür. Şiirde bu fikirler bazen bir inanç unsuru , bazen bir kültür kalıntısı ve şiir malzemesi olarak karışık bir tarzda yan yana bulunur.*²³⁷ Bu yönüyle tasavvufi konularda yazılan şiirlerin inanış, yaşayış ve düşünüş odaklı ortaya konulduklarını ifade etmek yanlış olmaz.

²³⁵ Dervīş

²³⁶ Ez-güfte-i Hilmī

²³⁷ Cihan Okuyucu , **Divan Edebiyatı Estetiği**, İstanbul, Kapı Yay, 2011, s.50

IV. BÖLÜM
METİN

[2/b]

Amīkī**mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün**

Ebrār kamu cennet-i 'alīyyāya giderler
 Fi'line göre herbiri bir cāya giderler
 Kaçar kamu zulmet u suflāya giderler²³⁸
 Cānlar çekilüp Hāzret-i Mevlā'ya giderler
 Cūlar gibi her cānibi deryāya giderler

Ger bay u gedā ola vü ki 'āleme sulṭān
 Nārına mişāl ola cezāyı heme insān
 Kabr içre ola cümlesinüñ türbeti yeksān
 Defn olur ise zīr ü zemīne ne ğam ābdan
 Ervāḥ heme 'ālem-i bālāya giderler²³⁹

Ey dil nece bīhūde gezersin bu feżāda
 Şermendelik irişmeye dīvān-ı kazāda
 Div²⁴⁰ olma karış sen daḥı gel ādemi-zāde
 Hengāmeyi seyr eyleseñiz rüz-ı cezāda
 Bu ḥalk-ı cihān özne temāşaya giderler

Ey bāğ-ı cihānda açılan ğonce dehenler
 Bir ğün ola kim gül yirine bite dikenler
 Bülbüllerini aḥla daḥī serv-i semenler

²³⁸ Hece sayısı vezni doldurmamaktadır.

²³⁹ Ölüm kavramı her canlı varlıkta; kiminde his, kiminde fikir olarak mevcuttur. Aksi takdirde, canlıların yaşama savaşı ve savunma mekanizmalarının nedenini açıklamak imkansız olurdu. Nitekim bu üniversal prensip Kur 'an'da "*Her nefs (canlı) ölümü tadıcıdır.*" Âyetiyle sarāhat kazanmaktadır. (Yakut, 2000, s. 81) Bu sebeple mecmuanın girişinde fāniliğe atıfta bulunan bir müseddes yer verilmiştir.

²⁴⁰ Div: dev

Şanmañ ki 'abeş yire telef oldu gidenler
Geldikleri yerdir yine oraya giderler

Ervāḥ teneffüs idicek deşt-i fezāya
Eşbāḥ-ı remīmi mütemekkin bir arāya
Esbāb-ı tebessüm ne gelür bāy u gedāya
Ervāḥ-ı 'Amīḳī çekilüp Kāf-ı bekāya
Murgān-ı fenā menzil-i 'uqbāya giderler

[3/a]

Müseddes-i Himmeti

fā'ilātün (fā'lün)

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

İdeli luṭfunı reh-ber bize Ḥaḳ 'azze ve cel
İrdi pāyāna suhūli ile her emr-i muḥtel
Oldı kim geşt-i delīl seyl-i mekir u ḫıyıl
Gitdi ḫātırdan ümīd-i elem tūl u emel
Şimdi hīç ğam yimeziz virmese maḳşūdumuz el
Ber-murād olmağı bilmem ne şanırdıḳ evvel

Şād olup vuşlatla fūrḳat ile ğam yimeziz
Ġam-ı dünyā ile müstakbel māzī dimeziz
Telḫ-kām itdi bizi diyü felek acımazız
Şākirüz ḫālimize geçmişi yād eylemeziz
Şimdi hīç ğam yimeziz virmese maḳşūdumuz el
Ber-murād olmağı bilmem ne şanırdıḳ evvel

İdeli ‘ālemi ‘aşk içre göñül ārāmı
Geçdi dünyā içün ide recā hengāmı
Nā-murād olmağıla aldı felekden kāmı
Dehre kāmı dil içün eylemezüz ibrāmı
Şimdi hīç ğam yimeziz virmese maķşūdumuz el
Ber-murād olmağı bilmem ne şanırdıķ evvel

Bir zamān idi işinden felegüñ ğāfil idik
Hırş-ı erbāb-ı tama‘ meclisine rāğıb idik
Men ‘aref²⁴¹ sırrını iz‘ān idemez cāhil idik
Ārzū-yı dil-i nā-şāde ‘acep mā’il idik
Şimdi hīç ğam yimeziz virmese maķşūdumuz el
Ber-murād olmağı bilmem ne şanırdıķ evvel

Himmetī derd-i dil-i rāza devā bulduķ biz
Maḥzen-i ‘aşk-ı Hudāyile ğınā bulduķ biz
Şerbet-i cām-ı maḥabbetle şifā bulduķ biz
Nā-murād olmada özüñe şafā bulduķ biz
Şimdi hīç ğam yimeziz virmese maķşūdumuz el
Ber-murād olmağı bilmem ne şanırdıķ evvel

[3/b]

Rızāyī

(fā’ilātün)

(fa’lün)

fe’ilātün fe’ilātün fe’ilātün fe’ilün

Zülfī taķrīb ile dilüñ giribānın öper

Ki tevāzūlar ider kūşe-i dāmānın öper

²⁴¹ “Men ‘arefe nefsehū fekad ‘arefe Rabbhū (nefsini bilen Rabbini bilir)”

Yūsuf-ı dil gibi zülf-i siyeh üftādesidür
Egilür ikide bir çāh-ı zenahdan öper

Neşve-i vaşl ile kendini tağıdııp zülfini
Gehi bir yanını yāruñ gehi bir yanın öper

Bilemez bād-ı şabādan kime feryād idelüm
Bī-tekellūf şarılur zülf-i perīşānın öper

Eyleyip nazm-ı Rızāyī der-i āgūş-ı kabūl
Ehl-i dilüñi taḥsīn ile dīvānın öper²⁴²

Es ‘ad Efendi²⁴³

(fā‘ilātün) (fa‘lün)

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Şüret-i yāre nazar kıl göre nakkaş nedür
Nedür ol göz nedür ol yüz nedür ol kaş nedür

Taşlar ile dögünürsem yine rahm itmezsın ²⁴⁴
Dil-i sengīniñe nisbet güzelim taş nedür

Miḥnet u derd u belādur işidenlerden ırağ²⁴⁵
Reh-i ‘aşkuñda şorarsañ baña yoldaş nedür

²⁴² Hece sayısı vezni doldurmamaktadır.

²⁴³ Muhammet Nur Doğan, **Es ‘ad Efendi Divanı**’nda ve Fatih Aydoğan’ın **Sahaflar Şeyhi Es ‘ad Mehmed Efendi Divanı** isimli yüksek lisans tezinde bulunamadı.

²⁴⁴ “taşlarla dögünmek” ifadesi kalıplaşmış günümüzde de kullanılmaktadır.

²⁴⁵ İrağ: irak, uzak.(TDK)

Olsa biñ cānum eger her birini sulṭānum
Cān virirdim yolına virmede bir baş nedür²⁴⁶

Es'ada söyleseñ 'āşık degilim dermişin sen
Rūy-ı zerdūñde kim ol kanlu ağan yaş nedür

[4/a]

Ġazel-i Rūḥī²⁴⁷

fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn(fa'lūn)
Nüktedānsın nev-cevānsın ḥūbsun mergūbsun
Her ne deñlü cevır idersen eyle kim maḥbūbsun

Gösterürsin meskenet 'uṣṣāka bilmezler ki sen
'Ālemüñ fettān-ı bir şūḥ-ı cihān-āşūbsun

İltifātuñ kesme bizden kim ṭarīḳ-i 'aşḳda
Ṭālibiz biz saña şāhum sen bize maṭlūbsun

Ṭıfıdur ol ḡonce-i ter vechi var kııl hicāb
Ey dil-i şūrīde bilsem sen neden maḥcūbsun

Aḡlamak 'uṣṣāk içindür Rūḥi'yā kan aḡla kim
Yūsuf'undan ayrı düşmüş sen de bir Ya'kūbsun

²⁴⁶ "yolına baş vermek" kurban anlamını taşımaktadır.

²⁴⁷ Coşkun Ak, **Bağdath Rūḥī Divānı**, G/873

Ġazel-i Yahyā Efendi²⁴⁸**(fā'ilātün)****(fa'lün)****fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün**

Hāṭıruñ hoş ola dirseñ gül-i bīçār sev

Göñül açılsun dirseñ bir gözi bīmār sev

Mest-i cām-ı 'aşk olup āşūfte destār ol yūri

Bir levendāne şarıklı dil-ber-i hūnhār sev

Sevme ol hūbu ki bilmez 'āşıkınuñ kıymetin

Ādemin kadrin bilür yār-ı perī-ruḥsār sev

Saña serkeşlik iden dil-dāra rağbet eyle

Yāri 'ālemde severseñ bir mülāyim yār sev

Cāme-i şı'r-i laṭfūñ gibi ey Yahyā hemān

Var yūri bir kāmēt-i mevzūn-ı hoş-ruḥsār sev

[4/b]**Bākī²⁴⁹****fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**

Kimseye 'aşkımdan ızhār itmedüm meftūnluğum

Gördiler ḥāl-i derūnum gördiler maḥzūnluğum

La'lüñe teslīm ider cān borcun inkār itmezin

Kılmasun ğamzeñ taḳazā çekmesin medyūnluğum

²⁴⁸ Mehmed Çavuşoğlu, **Taşlıcalı Yahyā Bey Divānı**, G/361²⁴⁹ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/325

‘Äleme Leylî şaçuñ sevdâsın izhâr eylerin
Nev-bahâr eyyâmıdur birgün tutar Mecnûnluğum

Vâz geldi cāna dil-ber tîr-i müjgān urmadan
Añlamışdur ol perî-sûret meger vurgunluğum

Olmadum Bākî-sıfat mālîk-metâ’-ı vuşlata
Gitdi elden naqd-i cān āhir görüñ mağbûnluğum

Ġazel-i Bākî²⁵⁰

mefâ’lün mefâ’lün mefâ’lün mefâ’lün
Eser āhum yili kūyuñda çeşm-i nâ-tüvân ditrer
Çemen şahnında gūyâ bâddan berg-i hazân ditrer

Göñül bir nâzük-endāmuñ vişālî ẖānın özler kim
Teni pālûde-i ter gibi degseñ bir zamân ditrer

Şu mähî gibi kim ẖāk üzre düşmiş sudan ayrılmış²⁵¹
Zülâl-i tîg-i dil-berden cüdâ cismümde cān ditrer

Kamer cāmı bu eyvân üzre her meh şanduğı bu kim
Şadâyı tuyup āhımdan zemîn u āsmân ditrer

Mey-i düşîneden Bākî bugün maḥmûra beñzersin
Elüñde turmayup cām-ı şarāb-ı ergavân ditrer

²⁵⁰ Sabahattin Küçük, **Bākî Divānı**, G/139

²⁵¹ “sudan çıkmış balığa dönmek” deyimini kullanılmıştır.

[5/a]

Nev'î Fermāyed²⁵²**fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün**

Yār işi ey dil kolay ammā ğam-ı aġyār güç

Vaşl-ı gül āsān velī zahm-ı cefā-yı hār güç

Bī-sebeb güftār müşkil āşinālık mümteni'

Böyle istiġnā şatan dil-dār ile bāzār güç

Bir oñulmaz²⁵³ derd imiş derd ü maḥabbet yāresi

Hāşılı şarılmayınca çāre yok tīmār güç

'Arz-ı hāle ḥod meded yok kūyına varmak muḥāl

Mest-i 'ışkam şöyle kim reftār güç güftār güç

Nev'iyā esrār-ı 'aşkı şaklamak āsān degül

Mey içüp keyfiyyetini itmemek ızhār güç

Bākī²⁵⁴**(fā'ilātün)****(fa 'lün)****fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün**

Sākiyā kalmaz imiş çünkü bu şoḥbet bākī

Mey-i gül-gün içelim bāde-i cennet bākī

H'ābda almış idüm buse-i leb-i cānānı

Cān dimāğında daḥı şimdi o lezzet bākī

²⁵² Mertol Tulum, Ali Tanyeri, *Nev'î Divānı*, G/42

²⁵³ *Şifa bulmak, iyileşmek, yara kapanmak, iltiyam bulmak.* (TDK)

²⁵⁴ Sabahattin Küçük, *Bākī Divānı*, G/525

Beni öldürdü ğamuñ meded ey yār yetiş
Hele bir pāre daḥī tende ḥarāret bākī

Ağlamazdum bu kadar zār u zebūn olduğuma
Kalsa bir pāre ğamuñ çekmege ṭākat bākī

Bākī ölsün yolıña pādişehüm sen sağ ol
Baḥt-ı pāyende Hudā yār-ı sa'ādet Bākī

[5/b]

‘Ulvī²⁵⁵

(fā'ilātün)

(fa'lün)

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Gerçi kim 'āleme çok dil-ber-i mümtāz gelür
Ḥaḳ budur kim saña beñzer güzelim az gelür

Ben niyāz eyleyeyin sen yüzüme bakma benüm
Her ne deñlü baña cevır eylerisen naz gelür

Ḥaste dil ölse de dāmānını kırmaz elden
Şanma öldürmek anı senden vaz gelür

Sāyeveş ḥāke şalar 'āşık-ı üftādeleri
Her kaçan şalınup ol serv-i ser-efraz gelür

²⁵⁵ Melek Canlı, **Hāfız Ulvī Divānı**'nda tarandı bulunamadı.

Gerçi kim biñ bulunur yoluña cānlar virici
Şanma ‘Ulvī gibi bir ‘āşık-ı ser-baz gelür

Bākī²⁵⁶

(fā‘ilātün)

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Ser-i kūyuñ şanemā cennet-i a‘lā bilürin

Müntehā kāmētüñ Sidre-i Tūbā bilürin

Seni Yūsuf’la güzellikde şorarlarsa baña

Yūsuf’ı görmedim ammā seni ra’nā bilürin

Zā’il olmaz hūsn-i zūlf-i siyāhı dilde

Hāşıl olmayıcağ gerçi bu sevdā bilürin

Bilmezin n’eyler derd ü ğam cānāne baña

Ne müdārāya meded var ne müdārā bilürin

Bākīyā gülşen-i Firdevsi baña ‘arz itme

Āsitānın ben anuñ cennet u me’vā bilürin

[6/a]

Ḳabūlī Efendi²⁵⁷

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

Ḳaşduñ egerçi cān u dilüñ birisi nedür

İkisi de fedā yoluña birisi nedür

²⁵⁶ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/369

²⁵⁷ Elif Bolat, **Kabūlī Mustafa Divānı**(metin inceleme), Gazi Sosyal Bilimler Enst. Yüksek Lisans Tezi, tarandı bulunamadı.

Senden bir iki maṭlabımız var iki gözüm
Būs-ı lebüñ durur biri ber-sīnedür²⁵⁸

Ol görinenler ey peri dendān-ı leb degül
Biri anuñ ‘aķıķ-i Yemen birisi ne dūr

Hecr u vişāl dirler iki nesne var imiş
Gördük anuñ birisini ya birisi nedür

Kaşd-ı Kaḅūli ol kıya baķışlu āfetin
Cān ile dilden ikisin birisi nedür

Miyānī Çelebi

(fā‘lün)

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Āl ile ‘aķlım alan cānānı görsem gāh gāh
Seyyidim ol gözleri mestānı görsem gāh gāh

Eylemezdim bülbul-i şūrīdeveş her dem figān
Bāğa varup ol gül-i ḥandānı görsem gāh gāh

Vuşlat el virse murādımca dönüp ḥarc-ı felek
Seyre çıķsa ol meh-i tābānı görsem gāh gāh

Cevrine şabr eyleyüp āh eylemezdüm her seḥer
Leblerinden bāri bir iḥsān görsem gāh gāh

²⁵⁸ Hece sayısı vezni doldurmamaktadır.

Ey Miyānī zulm-ı ağıyārdan şikāyet kılmağa
Kūyına vardukça ol sultānı görsem gāh gāh

[6/b]

‘Ālī²⁵⁹

mef‘ülü mefā‘lün mef‘ülü mefā‘lün

Herkes mey-i ‘aşkuñla mestāne midür cānā
Başdan başa bu ‘ālem ğam-ḥāne midür cānā

Her bir şanemüñ baksan taşvīri derūnumda
Yoksa bu benüm kalbim büt-ḥāne midür cānā

Peymānesi gerdūnuñ kanıyla tolar hergün
Bilmem ciğer ḥūnı mey-ḥāne midür cānā

Aldı şu kadar ‘aqlum zencīr-i ser-i zülfüñ
Mecnūn’da baña nisbet dīvāne midür cānā

Lezzāt-ı vişālūñden luṭf eyle beyān eyle
‘Ālī gibi her ‘ālem bīgāne midür cānā

Ġazel-i Tīġi

mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün

Haṭuñ geldi şafā-yı bāde-i la‘lūñ tamām oldu
İrişdi devr-i meclis āḥire hengām oldu²⁶⁰

²⁵⁹ İsmail Hakkı Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Ālī ve Divanlarının Tenkitli Metni*, G/20

²⁶⁰ Hece eksiğinden dolayı vezin dolmamaktadır.

Ġam-ı haṭṭuñ çekenler ārzu-yı vaşılıñ itmezler
Esīr-i kayd u bend-i miḥnete şoḥbet ḥarām oldı

Ḥaṭ u la'lüñ irişdi oldı şifāluya dermānlar
Dırīgā bāğ-ı vaşluñ mīvesi durdukça ḥām oldı

Ḥaṭuñdan ğayrı eksik yoğidi esbāb-ı ḥüsnüñde
Gelelden ol daḥı ḥüsn ü cemālüñ hep tamām oldı

Ḥaṭ-ı Şeb-dīz ile gör Tiġiyā ol ḥaṭ-ı gülgünü
Bu deñlü serkeş iken bir kıl ile nice rām oldı

[7/a]

Fuzūlī²⁶¹

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

'Ālem oldu şād senden ben esīr-i ğam henüz

'Ālem etti terk-i ğam bende ğam-ı 'ālem henüz

Cān bağışlardı lebüñ izhār-i güftār eyleyüp
Urmadın 'İsī leb-i cān-baḥşlıktan dem henüz

Secde-gāh etmişdi 'aşk ehli kaşuñ miḥrābını
Kılmadan ḥayli melā'ik secde-i Ādem henüz ²⁶²

Perde-i çeşmim maḳām etmişti bir tersā-beççe
Olmadan Mehdi Mesīḥā dāmen-i Meryem henüz

²⁶¹ Abdülbāki Gölpınarlı, **Fuzūlī Divanı**, G/14

²⁶² Şeytanın, Hz. Ādem'e secde etmemesine atfeden yazılmış bir beyittir.

Ey Fuzûlî eyledi her derde dermân ol tabîb
Bir benûm zaḥmımdır ancak bulmayın dermân henûz

Hâletî²⁶³

mef'ülû mefâ'ilû mefâ'ilû fe'ülün

Cân virmeyicek derd ile o cānān ele girmez
Müşkîl bu (ki) derd ol daḥî āsān ele girmez

Gülden ne bize gülşen-i 'ālemde ḥabîbim
'Āşıklara ḥüsnüñ gibi seyrān ele girmez

Münkirlerüñ inkārına ḡam çekme ki zîrā
Küfür olıcaḡ arada îmān ele girmez

Sever devriñi iḥvān şafāyîle cihānda
Kim buncılayın bir daḥî devrān ele girmez

Ey Hâleti sür yüzüñi ayaḡına ānuñ
'Ālemde Ḥayālî gibi sulṭān ele girmez

[7/b]

La'lî

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Zāhidüñ göñlünde cennet 'āşıkuñ dîzâr-ı yār
Lā-cerem her kişiniñ başında bir sevdāsı var

Ḥaste cāna şol kıya bakışlarıyla bakma kim
Şîve vü nāz ile öldürdüñ bizi hey ḡamze kār

²⁶³ Azmizāde Hâletî Divānı'nda bulunamadı.

‘Âşıkun hālât-ı vecdin ihtiyârı şanma kim
Dil-rübâlar şivesi âdemde kıomaz ihtiyâr

Ey muḳallid kişide âyîne şâf olmak gerek
Ḳonmaya tâ kim aña renge küdüretten ğubâr

Didüm ey gül var mıdır La’l gibi bir bülbülün
Ġonceveş kıldı tebessüm nâz ile didi hezâr

Necâtî²⁶⁴

fâ ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

Her gün ol ruḥsâr-ı gül-zâr-ı cinânı gözlerüm
Her gice ol zülfi ‘ömr-i câvidânı gözlerüm

Zülf ü ruḥsâruñ ḥayâliyle²⁶⁵ ırâqlardan ṭurup
Ġice âteş şu ‘lesin gündüz duḥânı gözlerüm

Zülfüne ins ü melek ḥayrân u ben dīvâne-vâr
Geh zemîne baḳarım geh âsumânı gözlerüm

Halka gibi gözlerüm ḳapuñda ḳaldı dostum
Feth-i bâb ola diyu ol âsitânı gözlerüm

Râḥat ü ḳahrına dehrün bâş egüb yalvarmazam
Ben Necâtî himmet-i Şâh-ı cihânı gözlerüm

²⁶⁴ Ali Nihad Tarlan, **Necâtî Bey Divânı**, G/374

²⁶⁵ Necâtî Bey Divânı’nda “ḥayâliyle” yerine “firâḳiyle” şeklindedir.

[8/a]

Ġazel-i Bākī²⁶⁶**fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün**

Müje haylin dizer ol ġamze-i fettān şaf şaf

Güiyā cenge girer nīze-güzārān şaf şaf

Seni seyr itmek içün reh-güzer-i gülşende

İki cānibde turur serv-i hırāmān şaf şaf

Mescid içre göre tā kimlere hem-zānūsın

Şekl-i saḳḳāda gezer dīde-i giryān şaf şaf

Gökde efġān iderek şanma gezer hayl-i küleng

Çekilür kūyuna murġān-ı dil ü cān şaf şaf

Leşker-i eşk-i firāvān ile ceng eyleñse

Gönderür mevclerin lücce-i 'ummān şaf şaf

Vaşf-ı ḳaddüñle hırām itse 'alem gibi ḳalem

Leşker-i satrı çeker defter ü dīvān şaf şaf

Ehl-i dil hūn u ġamuñ ni'metine müstaġrak

Dizilürler keremüñ h'ānına mihmān şaf şaf

Ḳadrüñi seng-i muşallāda bilüp ey Bākī

Tura el ḳoşuruben ḳarşuña yārān şaf şaf

²⁶⁶Sabahattin Küçük, **Bākī Divanı**, G/229

Nazîre-i Şânî**(fâ'ilâtün)****(fâ'lün)****fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün**

Didüm ol yüzde nedendir haţ-ı reyhân şaf şaf

Didi böyle yazılır âyet-i Kır 'ân şaf şaf

Muşhaf-ı hüsnüni ezberlemege mektebde

Dizeler karşıña eţfâl-ı dil u cân şaf şaf

Zü'l-feķâr-ı müjeñ evşâfına âğâz idecek

Kışşa-i hûnuñ alur eţrafını yârân şaf şaf

Seni seyr itmege âyineleri bazaruñ

Yolda şarkar turur ey mihr-i dırağşân şaf şaf

Bir zamân ola el üzere götüre Şânî

Gide tabutuñ öñünce nice ihvân şaf şaf

[8/b]**Ġazel-i Ĥayretî²⁶⁷****fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün**

Her za'îfe ĥor bakma merd iseñ merdâne bak

Bir karıncayı dil-âver gör dilâ şîrâne bak

Gözüñ üstinde kaşuñ var dime hergiz kimseye

Gel kalendar-meşreb ol her şahşa dervîşâne bak

²⁶⁷ Mehmed Çavuşoğlu, **Ĥayretî Divânı**, G/188

'Aşk-ı dil-berle nedür hîç şorma ahvālüm benüm
Şem'i gör pervānenüñ hāline yana yana bak

Gözüm içün ğayrılar gözler dir imiş müdde'ī
Dīde-i giryānıma olan kırı bühtāna bak

Pīr ü mürşid diyü her nā-ehle uyma Hayretī
Ana rahminde velāyet gösteren oğlana bak

Ġazel-i Kabūlī²⁶⁸

(fā'ilātün)

fe'ilatün fe'ilatün fe'ilatün fe'ilün

Bir gedā himmeti yegdür baña begden ağadan
Kurtarurdu hele bārī bizi dağdağadan

Tīr-i dil-düzı ciger delse 'aceb mi çağadağ
Yegdür ol māhveşüñ kaşı kemānı çağadan

Keşf içün şūfī keşef gibi hicāb ile yürür
Başını hırkasına çekmegi görmüş bağadan

Bir 'Arab şūhına bir buse 'aşa eyle didim
Kāle huz min kerem kältü metā kāle ğaden²⁶⁹

Vā'izüñ ta'nı Kabūlī bizi tağyīr itmez
Āb-ı pāke ne zarar vakvağa-i kurbağadan

²⁶⁸ Elif Bolat, **Kabūli Mustafa Divānı**, (metin inceleme), Gazi Sosyal Bilimler Enst. Yüksek Lisans Tezi, tarandı bulunamadı.

²⁶⁹ "Cömert olandan al dedi, ne zaman dedim, yarın dedi."

[9/a]

Güfte-i Lāmi'²⁷⁰**mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün**

Çalındıkça dem-â-dem 'aşk nāyı

Nedür bu rakş-ı vāy serv hüdāyı

Anuñçün sikke kodu gül çemende

Ki koymaz küşene hū-yı hāyı

Dilerseñ server olmak terk-i ser kııl

Añar mı 'aşk eri tāt u kabāyı²⁷¹

Marīz-i 'aşka 'ālemde 'alāmet

Budur kim seçmeye derd ü devāyı

Çü sıgmaz 'aşka da'vī Lāmi' vār

Ciger kanıyla yaz bu mācerāyı

Necātī²⁷²**fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün**

Vireliden göñlümi şol gözleri sāhirlere

Nesne yok vaktimde hālim virmesün kāfirlere

Bunı kāfir kaçısı dağı buyurmaz dostum

Baña rahm itmeyesin şayd olasin sā'irlere²⁷³

²⁷⁰ H. Bilen Burmaoğlu, Bursalı Lami 'ī Divānı'ndan Seçmeler'de bulunamadı.

²⁷¹ "Hak Teala Hz. Musā'ya, "Nalinlerini çıkarıp at; çünkü sen mukaddes bir yerdesin"(Taha Sūresi, 12) Tāt ve kabadan geçmek, onlara meyl etmemek ifadesi bulunmaktadır. Divan şiirinin aşıkları bu sebeple maddi unsurları anmazlar 'aşk ile kavrulmak yegāne dilekleridir.

²⁷² Ali Nihad Tarlan, **Necātī Bey Divānı**, G/544

Sīm ü zer destimde yokdur ħarc ideydim şayd içün
Şimdi ħūblar meyl iderler²⁷⁴ akçesi vāfirlere

Yārimı benden cūdā kılduñ dil-ārām ey²⁷⁵
Boğazuñdan aşılasın yā giresin yirlere

Çün Necātī'dir ādem bu şî'r içinde nazmla²⁷⁶
Şî'r okumağ öğredeyin şimdiki şā'irlere

[9/b]

Cevrī Çelebi²⁷⁷

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Bir dil ki rişte-i ser-i zülfüñle bend olur
Tesbīḥ-i āh u zārı melā'ik-pesend olur

Ol reşkle bu kayda düşerse melā'ik
Dām-ı belāda her birisi der-kemend olur

Çeşmüñle āşinālığ iden olsa Bayezīd
Elbette mest-i mey-keş rind ü levend olur

Ġamzeñ ki mülk-ı cān u dile pās-pān olur
Āşub u fitneden dü cihān bī-gezend olur

²⁷³ Necātī Bey Divānı'nda "Kim bana raḥm etmeyip sayd olasın sā'irlere" olarak yazılmıştır.

²⁷⁴ Necātī Bey Divānı'nda "sayd iderler" olarak yazılmıştır.

²⁷⁵ Necātī Bey Divānı'nda "Yārimı benden cūdā kıldı cūdām olsun raḳīb/Bogazından asılaydı yā gireydi yerlere" şeklinde yazılmıştır.

²⁷⁶ Necātī Bey Divānı'nda "Ben Necātī'yem cihāndan adım oldu dāsītān" şeklindedir.

²⁷⁷ Hüseyin Ayan, Cevrī (Hayatı, Edebī Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni), G/37

Pest eyledikçe zülfüñü hāk-i rehünde sen
Hemvāre pāye-i dil-i Cevrī bülend olur

Mesīhī²⁷⁸

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Dilde ekildi meyve-i sevdā çekirdegi
Miḥnet bitürdi cānda bu ğavġā çekirdegi

Ol serv-i kāmētüñ ruteb-i la'li ḥasreti
Tesbīhimizi eyledi ḥurmā çekirdegi

Ey kuflini açamayan ol genc-i nihānuñ
Miftāḥa çalasın birez ayvā çekirdegi

Şeftālū-yı lebüñi nigāruñ raķīb yer
Baña gelince yā kabıdur yā çekirdegi

Kaysı-yı la'l-i dost Mesīhī ne ḥūb olur
Kim yok yir ile anuñ aślā çekirdegi

²⁷⁸ Mine Mengi, **Mesīhi Divānı**, G/285

[10/a]

Rūhī Çelebi²⁷⁹**fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün (fa'lün)**

Geşt idüp 'ālemi cennet diyü düştüñ Şām'a

Âh kim murğ-ı dil-i zārı düşürdüñ dāma

Gülüp açılmada her kūşede yüz ğonce-i ter

Her ser-i rāhda biñ serv-i tavīlū'l-ķāme

Dil-i talebkār-ı şafā giyse tehī kōrkum odor

Ki ne destār ķala başda ne tende cāme

Baht-ı yār olmayıcaķ ma'rifet ıssı etmek

Tıtalım kim ola 'aşrında ķişi 'allāme

Terk idüp 'uzleti itdi ķalep-i 'izzet ü cāh

Dil-i nā-puhte bizi şaldı ķayāl-ı ķāma

Düşmesiz ğayret-i akrān ile tūl-ı emele

Diñmez ol tūl-ı emel ķekdüğümüz ālāma

Yāre aķvālimizi bu ğazel i'lām eyler²⁸⁰

Hālimiz gerķi kim muhtāc degül i'lāma

Rūhiyā 'ālem-i fānīde odor 'ārif kim

Vire destārı külāha ķuķa-i iķrāma

²⁷⁹ Coşkun Ak, **Bağdatlı Rūhī Divānı**, G/948²⁸⁰ Divānda "Umarun bu ğazel i'lām ide aķvālimizi" şeklinde yazılmıştır.

Ḳabūlī²⁸¹**fe'ilatün fe'ilatün fe'ilatün fe'ilün (fa'lün)**

Âh alursın güzelüm 'âşıka cevri eyleme çok
Girü dönmez şakın ey kaşı kemân atılan ok

Var iken sürme-i ḥāk-i reh-i yār ey kaḥḥāl
N'idelüm kuḥl-ı Şıfāḥānı yūri gözüñe şok

Nazı çok cevri katı az gerek ḥūblaruñ
Biz de cāna bilürüz lâzım olanı az çok

Dehen-i teng-i dil-avīzüñe hīç beñzeye mi
Ḡonca-i gülşen ise bir deheni var dili yok

Söylenür ḥaẓẓ-ı ruḥu geldi diyü dil-dāruñ
Ey Ḳabūlī o mehe biz anı çokdan okuduk

[10/b]**Bākī²⁸²****fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**

Âh kim sevdüm yine bir dil-ber-i ra'nācuḡı
Şimdiden biñ var yanıca 'âşıq-ı şeydācuḡı

Nice şīrīn olmasun kim süd yerine anası
Sükker ile beslemiş ol tūṭī-i gūyācuḡı

²⁸¹ Elif Bolat, **Kabūli Mustafa Divānı**(metin inceleme), Gazi Sosyal Bilimler Enst. Yüksek Lisans Tezi, tarandı bulunamadı.

²⁸² Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/534

Ṭaķınur göz degmesin diyü ḥamā'il boynına
Şaķınur yavuz nazardan n'eylesün anacığı

Yaluñuz nev-restedür seyr itmege kórķar daķı
Kanda gitse bilesince şalınur lālācuğı

Dünyede hıç öldüğüme ğam yimezdüm Bāķıyā
Bir gice pehlūya çeksem ol melek-sīmācuğı

Necātī²⁸³

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Bir alay oldı perī şīveli āhu begler
Gözi āhularuñ alayına yāhu begler

Biri perī içün aķar iki gözüm çeşmeleri
Aldır bilmiş oluñ şaķınuñ o su begler

Kimseye uymasun ulaşmasun Allāh Allāh
Zülf-i bī-dīn ile ol ğamze-i cādu begler

Bī-vefālīķlar ider yolına cānlar virene
'Acebā böyle mi olur dünyede hep bu begler

Raķt u baķtum götürü oda urursañ dutmaz
Bir iki gün beni bu dünyede maķbūb begler

Ne Necātī ne güzeller ne selāmun ne 'aleyk
Fāriğuz idemezüz kimseye tapu bekler

²⁸³ Ali Nihad Tarlan, *Necāti Bey Divanı*, G/67

[11/a]

Necâtî²⁸⁴

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Leblerüñ öpdükce sāgar üstine²⁸⁵ cān acısın

Görmemişdür kimseler bunuñ gibi cān acısın²⁸⁶

Haķ Te'ālā acısın göstermesün cānānenüñ

Ben öleyin işiginde baña cānān acısın

İremedim vuşlata yāruñ²⁸⁷ dökün saçmağla

Yaşumuñ gevherlerine baħr-i 'ummān acısın

Dün eṭibbādan işitdüm şabr imiş derde 'ilāc²⁸⁸

Koñ öleyin görmeyeyin bārī dermān acısın

Ey Necâtî leblerinden gördüğünü söyle kim²⁸⁹

Ṭatlu ṭatlu okuyucaķ ehl-i 'irfān acısın

Naẓīre-i Sücūdī

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Cān-ı dilden ey şanem ben çekmege cān acısın

Yā İlāhī tek hemān gösterme cānān acısın

²⁸⁴ Ali Nihad Tarlan, **Necâtî Bey Divânı**, G/420

²⁸⁵ Divanda "üstüne" yerine "acısın" kullanılmış.

²⁸⁶ Necâtî Bey Divânı'nda "Kimseler görmüş değil bunun gibi cān acısın" şeklindedir.

²⁸⁷ Necâtî Bey Divânı "vuslata yarun" kelimeleri yerine "serv-i kadine" kullanılmıştır.

²⁸⁸ Divanda "derde 'ilāc" yerine "dermān-ı 'aşk" kullanılmıştır.

²⁸⁹ Necâtî Bey Divânı'ndaki mahlas beyti ile bu gazeldeki mahlas beyti farklıdır. Divanda "Adem olmazmış Necâtî kişi göğçek ton ile/ Rengi hūb olmak gidemezmiş za'afran acısın" şeklinde yazılmıştır.

Şol şanem hecrũnde ey dil ol kadar an ağladım
Hālũñe rađm eyleyüp kâfir Mũselmân acısın

Yārumı ayırdı benden dostlar bĩ-dĩn rađtĩb
Hālĩmi yārāne deñ acırsa yārān acısın

Şimdi bildim ey ecel ol tatlu cānuñ kıymetin
Hağ Te‘ālā kimseye göstermesũn cān acısın

Cān-ı şĩrĩn acısın çeksin Sũcũdĩ-i derd-mend
Ey felek göstermegil hecr ile yārān acısın

[11/b]

Necātĩ ²⁹⁰

mefā‘ĩlũn mefā‘ĩlũn fe‘ũlũn

Cefā vũ şĩve vũ nāz öğrenũrsũn
Eyũ varmaz yaramaz öğrenũrsũn

Gelũrsũn bir dem eglenmez gidersũn
Cefā vũ cevri şurmaz öğrenũrsũn

Varur gũlşende gũlden reng alursun
Dehān-ı ğonceden rāz öğrenũrsũn

Maķāmātı ser-a-ser seyr idersũn
Gelũrsũn bizde şeh-nāz öğrenũrsũn

²⁹⁰ Ali Nihad Tarlan, **Necātĩ Bey Divānı**, G/394

Kıramaz yârı çok çok cevri idersün²⁹¹

Necâtî sen de az az öğrenürsün

Cevrî Çelebi²⁹²

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Vaşf-ı la'l-i yâr ile pākize gevherdir sözüm

Cevher-i cānı ile kıymetde beraberdir sözüm

Fehm ider rāz-ı derūnum gūş iden efsānemi

Tercemān-ı ğamze-i çeşm-i füsūn-gerdir sözüm

Hem-zebān olsam yeridür ğamze-i hūbān ile²⁹³

Hañçer-i Behrām veya şemşîr-i Haydar'dur sözüm²⁹⁴

Güft u gū itsem Mesîhā-yı leb-i cānān ile

Māye-i feyz-i hayāt-ı rûh-perverdir sözüm

Teşnedür ervāh ma'nî hep zülāl-i nazmıma

Şî'r-i Cevrî gibi gūyā Āb-ı Kevşer'dir sözüm

²⁹¹ Necâtî Bey Divânı'nda "*O çok çok sevdiğimin şîvesine*" şeklinde yazılmıştır.

²⁹² Hüseyin Ayan, **Cevrî (Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni)**, G/170

²⁹³ Cevrî Divanı'nda "*Hemzebān olsam nigāh-ı gamze-i hūbān ile*" şeklindedir.

²⁹⁴ Bu beyitte Hz. 'Alî'nin Zü'l-fekār'ına ve Behram'ın hañçerine telmihte bulunulmuştur. Şâir sözüne etkileyicilik kazandırmak amacıyla teşbihlere başvurmuştur.

[12/a]

Yahyā Efendi²⁹⁵**fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**

Tūtiyādan toprağum vaqt ola terciḥ ideler

Rindler sāğar düzüp zühhād tesbīḥ ideler

Kālbē dil ğam degül ḥükm idicek sultān-ı 'aşk

Naqd-i vaqt idüp belā odiyla taṣḥīḥ ideler

Ġamze-i ḥūn-rīz-i dil-ber şöyle meṣḥūr oldı kim

Tīğ u ḥançer vaṣf idenler aña telmīḥ ideler

Müdde'iden 'āşık-ı şādık niçün fark olmaya

Ḥüblar olmaz mı kim 'uṣṣākı tenkīḥ ideler

Besdür ol şāha gedā-yı kūyuñ unutma dimek

Dostlar lāzım degül Yahyā'yı taṣrīḥ idele

Sırrī**mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün**

Şehā çeşm ü çerāğ-ı 'ālem-i nūr-ı başarsın sen

Nazīrūñ görmeden bir merdüm-i şāhib-nazīrsün sen

Derūnı ğonceveş kanıyla dolmuş 'andelībim ben

Tarāvet gülsitānında açılmış verd-i tersin sen

²⁹⁵ Hasan Kavruk , Şeyhülislam Yahyā Divānı, G/70

Ġarīķ-i baħr-ı ğam ħāk-ı reh-i faķr u fenāyım ben
Serīr-i salţanatda pādişāh-ı baħr u bersin sen

Görüp nā-tüvānuñ kaçma bizden ey perī-peyker
Vücūdum maħv olur görsem seni kimden kaçarsın sen

Ne bābuñdur senüñ ey Sırri durmaķ āsitānında
Yeriñ yokdur felekde bir gedā-yı der-be-dersin sen

[12/b]

Bākī Çelebi²⁹⁶

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Gör ne ħil'atdur nażar kıl sünbül-i ra'nāsına
'Ālem-i bālādan inmişdür ķadd-i bālāsına

Haşlet ü ħūy-ı melā'ik yaraşur merdümlere
Uymasun dīv raķībiñ ol perī iğvāsına

Gerçi 'ālemden ğanīdūr ħüsn-i bī-himmetiyle
Şad hezārān āferīn ammā ki istiġnāsına

Şem'-i ruĥsāruñ ķomaz raġbet sipihrüñ zerrece
Mihr-i 'ālem-tābına māh-ı cihān-ārāsına

Bāķiyā tīġ-i cefādan sīne kim şad-çāk ola
Ķādir olmaz 'aşķ eri derd-i dilüñ iĥfāsına

²⁹⁶ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/409

Āgehī**(fa'lün)****mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün**

Cefā vü cevri-ı ğamuñ cümleten şikeste-dile

Şikāyet eylesem itsem n'ola hezār-ı güle

Gözümle göñlüm elinden zebün u zār oldum

Gözünle gör beni rûhum esirge göñlü güle

Olur ğarīb-i temāşā olur 'aceb-i seyrān

Benümle seyre çıkarsa eger nigār bile

Baña ne cevri ü cefā eylediñ ne mihr ü vefā

Bu özge kışşa durur dāsītān idersiñ ile

Gider bu manşıb u cāh Āgehī melūl olma

Virür serīr-i Süleymān'ı rūzigār ile

[13/a]**Hāletī Efendi²⁹⁷****fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**

Ġayret-i gülzār-ı cennetdür ruḥ-ı āliñ senüñ

Bir belādur ādeme ol dāne-i ḥālūñ senüñ

²⁹⁷ Bayram Ali Kaya, **Azmi-zāde Hāletī Divānı** (Giriş ve Dīvān'ın Tıpkıbasımı; Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dīvānı'nın Tenkidli Metni), G/444

Şanma kim meyden kızardı ğamze-i hūn-rīziñi
Oldu tīg-ı hūn-ālūde çeşm-i fettānuñ senüñ

Bunca yıldır kim esīr-i bister-i hicrān kim
Dimediñ bir kez nedür ey haste-aḥvālūñ senüñ

Küştgīr-i ğuşşa vü ālāma vermezsin vücūd
Bilmezin n'eylersüñ ey sākī nedür āliñ senüñ

Hāletī-yi zāra 'arz eyle ğubār-ı ḥaṭṭuñı
Tekye-i 'aşkuñda yokdur öyle abdāluñ senüñ

Cevrī Çelebi²⁹⁸

fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn

Nağme-i nālim melāmet bezmine nāhid olur
Şu 'le-i āhım maḥabbet çarḫına ḥurşīd olur

Rūz-ı hecrūñde vaşluñ yād idüp kan ağlasam
Hūn-ı eşküm bāde-i cām-ı hilāl-i 'ıyd olur

Cür'a-i cām-ı lebüñ nūş eyleyüp cān virse dil
Nāz idüp Āb-ı Ḥayāta zinde-i cāvīd olur

İstemez cāy-ı ta'ayyūn ḥān u mān sūz-ı vücūd
Belki ewel terki anuñ ḥāne-i tecrīd olur

²⁹⁸ Hüseyin Ayan, *Cevrī (Hayatı, Edebī Kişilği , Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni)*, G/33

Dām-gāh arzūdan kırtulur Cevrī o kim
El çeküp ser-rişte-i maķşūddan nevmīd olur

[13/b]

Es ‘ad Efendi²⁹⁹

(fā‘ilātün)

(fa‘lün)

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Şūret-i yāre nazar kıl göre nakķāş nedür
Nedür ol göz nedür ol yüz nedür ol kaş nedür

Taşlar ile dögünürsem yine rahm itmezsin
Dil-i sengīniñe nisbet güzelim taş nedür

Mihnet ü derd ü belādur işidenlerden ırağ
Reh-i ‘aşkuñda şorarsañ baña yoldaş nedür

Olsa biñ cānım eger her birini sulţānım
Cān virirdim yolına virmede bir baş nedür

Es‘ada söyleseñ ‘āşık degülim dermişin sen
Rū-yı zerdüñde ol kanlu aķan yaş nedür

²⁹⁹ Muhammet Nur Doğan, **Es ‘ad Efendi Divānı**’nda ve Fatih Aydoğan’ın **Sahaflar Şeyhi Es ‘ad Mehmed Efendi Divanı** isimli yüksek lisans tezinde bulunamadı.

Nazîre-i Rûhî³⁰⁰**(fâ'ilâtün)****(fa'lün)****fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün**

Kimi ğam-nāk bu halkuñ kimi ayyāş nedür

Kiminün bāliši atlās kiminüñ taş nedür

Ba'is-i ğande nedür ğonce-i nev-ğasteye

Bülbül-i zārdaķi dīde-i ğün-pāş nedür

Taleb-i ni'met-i vaşl eyleriken Leylī'den

Kāse-i kelle-i Mecnūnı şıyan taş nedür³⁰¹

Biricik derd u belā şofrasına mihmān ol

Sen de gör ehl-i maĥabbet yidüğü aş nedür

Öldüren den ne eşer zāhir olandan ne nişān³⁰²

Ne 'aşķuñda pey-ā-pey kesilen baş nedür

Cümlenüñ menşe'-i birken 'acebā sırr-ı Hudā

Kimine gizli bu halkuñ kimine fāş nedür

Baĝrumı nāvek-i dil-düz³⁰³ ile kim deldi diye

Rūĥiyā ol süzilen göz çatılan kaş nedür

³⁰⁰Coşkun Ak, **Baĝdath Rūhī Divānı**, G/379

³⁰¹Divanda "*Kāse-i Ķays-ı dil-fikārı sıyan taş nedür*" şeklinde yazılmıştır.

³⁰²Divanda "*nişān*" yerine "*vücūd*" kelimesi kullanılmıştır.

³⁰³Divanda "*dil-düz*" yerine "*bīdād*" kullanılmıştır.

[14/a]

Ḥayretī³⁰⁴**fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün**

Her ne nāvek ki dile ğamze-i dil-düz urur

Şevk u zevk atına tırmaz mahmüz urur

Tığ-ı ğam yârelerinden âgeh-dil kan ağlar

O şeker ħande eyler yâremiz düz urur

Ehl-i diller görüben ħaṭṭ-ı ğubārın rûylar

Kıpmāğa göñlünü ħalkuñ gözüne tuz urur

Tañlarım ben eriyüp yerlere geçmez nice büz

Ol güneş gözlü kaçan şive ile yüz urur

Çok tılanur kıpusın Ḥayretī pervâne gibi

Âteşîdür şakın ol şem'-i şebefrüz urur

Rızâyî Efendi**fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilün**

Cân u dil zülf-i siyâh yârı ile âlûdedür

Sâyesinde bir iki dīvānemiz âsûdedür

Gözleri anda kıalur seyr eyleyen dil-berleriñ

Ol ten-i sīmîni yâruñ sükker-i pâlûdedür

³⁰⁴ Mehmet Çavuşoğlu, **Ḥayretī Divānı**, G/73

Zāhidā şol ‘aşktan haţţ eylemez erbāb-ı dil
Cism-i bī-cān gibidür bir kaleb akar efsürdedür

Şubha dek giryān olup çün āh-ı āteşnāk ider
Şem’i bezmin handesi hep hande-i beyhüdedür

Ey Rızāyī tūtalım dil sāgar-ı Cemşīd imiş
Nīce alsun yār ele çün kim ğubār-ālūdedür

[14/b]

Behiştī³⁰⁵

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Şāhlar zīnet içün tācuña gevher қorlar
Hāne-i dīni harāb itmege aḡker қorlar

Pādişāh olduñ ise zulmü gider kim şāhum
Haḡ huzūrunda iki haşmı ber-ā-ber қorlar

Naḡd-i ‘ömrüñ neye şarf oldı hisāb eyle diyü
Rüz-ı maḡşerde şehā öñüñe defter қorlar

Ger hücüm eyler ise bir gün ecel yağıları
Ne hazīne ne şehenşāh u ne ‘asker қorlar

Ehl-i dünyā gibi olma ki Behiştī anlar
Lehebī dūzaḡuñ adını zehebler қorlar

³⁰⁵ Yaşar Aydemir, **Behiştī Divānı**, G/162

‘Ālī³⁰⁶

mefā‘lūn mefā‘lūn mefā‘lūn mefā‘lūn

Vefā itmezse dil-ber ‘āşık-ı bīmāra ğam çekmez
Belāsından ħazer kılmaz cefāsından elem çekmez

Ne bilsün çekdüğüm peymāne-i ħūn-ı ciger zevķin
Elinden merg yāruñ sāġar-ı zehr-i sitem çekmez

Koyup nūş-ı mey-i la ‘lini rindān-ı cefā-pīşe
Ġam-ı beyhūde-i sevdā-yı zūlf-i ħam-be-ħam çekmez

Ölürsem de yine bir nā-cilve-gāh-ı ‘aşķdur göñlüm
Maħabbet levħine kil-k-i ecel naķş-ı ‘adem çekmez

Ne deñlü sengsār-ı ıa‘n-ı aġyār olsa da ‘Ālī
Reh-i āmed şūd u cānāneden hergiz ķadem çekmez

[15/a]

Cevrī Çelebi³⁰⁷

mef‘ülü mefā‘lū mefā‘lū fe‘ülün

Cān almaġ imiş ġamzesinüñ kārını bildik
Yāruñ dil-i ‘uşşāk ile bāzārını bildik

Sermāye-i kām olmaz imiş ‘āşık zīrā
Biz naķd-i sirişķüñ hele miķdārını bildik

³⁰⁶ İsmail Hakkı Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Ālī ve Divanlarının Tenkitli Metni*, G/534

³⁰⁷ Hüseyin Ayan, *Cevrī (Hayatı, Edebī Kişilġi , Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni)*, G/146

Bir nüsha imiş çeşmine efsün-ı cefādan
 Haṭṭ-ı ruḥunuñ nükte-i esrārını bildik

Dem-beste idi ḥayret ile ḡonce gibi dil
 Būs-ı dehen-i yārimiş efkārını bildik

Vaşf eyledi şahbā-yı leb-i dil-beri Cevrī
 Zevk-i eşer-i neşve-i güftārını bildik

Cevrī Çelebi³⁰⁸

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Olalı ḥūn-ı ciger bādesi peymānemizüñ
 Ğamze-i ḥasret-keşīdūr şoḥbet-i dendānemizüñ

Teşnedür ğamzesi de lezzet -i ḥūn-ı cigere
 Reşk ider zevkine dā'im dil-i mestānemizüñ

Günde biñ ğamzeye ḥūn-ı dilimiz bāde olur
 Eksik olmaz yine sermāyesi meyḥānemizüñ

Besteyiz zülfüne bī-ḳayd-ı cihānuz n'ola ger
 'Aḳl-ı küñ olsa esīr-i dil-i dīvānemizüñ

Hemzebānuz dil-i Cevrī gibi çeşmiyle n'ola
 Efsün olsa ḥaşıyyeti ḳadar efsānemizüñ³⁰⁹

³⁰⁸ Hüseyin Ayan, *Cevrī (Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni)*, G/147

³⁰⁹ Hüseyin Ayan, *Cevrī Divanı'nda* "Olsa ḥaşıyyeti efsün ḳadar efsānemizüñ" şeklindedir.

[15/b]

Şeyhülislām (Yaḥyā)³¹⁰**fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**

Nice demlerdür ki dil-tengüz mükedder ḥālimüz

Bir tebessüm kıl açılsun ḡonce-i iḡbālimüz

Nār-ı ḡamla pūte-i 'aşḡ içre ḡāl olduḡ yiter

Ḥāl müşḡildür eger uymasa ḡāle ḡālimüz

Şöyle eyler luḡfı kim ādem ḡicābından erir

Aḡmasun mı şḡ gibi yāre dil meyyālimüz

Pāk-meşreb 'āşıḡuñ māfi'z-ḡamīri bellidür

Ol şeh-i ḡübāna kim 'arz eyleye aḡvālimüz

Çıḡmaz oldu nālemüz de za'fdan Yaḡyā 'aceb

Şḡ gibi şāfi dilüz gerd-i kederden sālimüz

Nādirī Efendi**mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün**

Ḡöñül mest-i Elest āvāre-meşreb bir gedā ancak

Anı medhūş iden keyfiyet cām-ı belā ancak

Hevā-yı vuşlat-ı dil-ber-i ziyād olmaḡda gitdikçe

Bunuñ pāyānı yoktur ḡāşılı zāyid hevā ancak

³¹⁰ Hasan Kavruk, Şeyhülislam Yahyā Divānı, G/149

Nevā-yı nāy ile ‘ārifler eyler hıtaṭ-ı rūḥānı
Ne bilsün zāhid-i sālus anı bī-nevā ancak

‘Aceb mi aña gevherler çıkarsa baḥr-ı miḥnetden
Ḥayāl-i yār ile ḡavvāṣ-ı çeşmüm āşinā ancak

Ḡam-ı hecrüñle gördüm Nādir-i ḥaste-bī-cān
Ya Tübā-ı can olup üftāde-i ḥāk fenā ancak

[16/a]

Ālī Efendi³¹¹

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Şöyle nāzük-fehm kıl yā Rab benüm cānānımı
Vāḳıf olsun ḥālūme gūṣ itmedin efgānumı

Ṭab‘-ı pākin her zamān āyīneveş şāf it dilüñ
Zāhir u bāṭın temāşā eylesün devrānumı

Bir başīret vir ki bilsin añlasun ol nāzenīn
Tendeki ḥüsrānumı göñlümdeki buhrānımı

‘Ayn-ı ‘irfān gibi aç yā Rab anuñ nergislerin
Bir nazar ma‘mūre kılsuñ ḥātır-ı vīrānımı

Küfr-i zülfinden anuñ ḥāk şaḳlasın ‘Ālī benüm
‘Aqlımı idrākümi ikrārımı īmānumı

³¹¹ İsmail Hakkı Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Ālī ve Divanlarının Tenkitli Metni*, G/1445

Âlî³¹²

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

'Aşk kâmil yâr gâfil kalp pür-ğam n'eylesün

Guşşadan baş olmasun ya çeşm-i pür nem n'eylesün

İñleme âh itme dir dil-ber dil-i dīvāneme

Şabr müşkil ẖaste miskîn dem-â-dem n'eylesün

Yâr ẖünî ölmege cānlar virür 'uşşāka ise

Kulların kırsın mı ol sultān-ı 'ālem n'eylesün

Şūfî-i ẖar-ţab'a ṯac u ẖırka bir bār-ı girān

Pes neçe raṭl-ı girān çeksün o sersem n'eylesün

H̱aṭıruñ gör 'Âlî'nüñ şafā-yı kalbi yok

Cāmını şındurdılar ğam çekmesin Cem n'eylesün

[16/b]

Âlî Efendi³¹³

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Zuhūruñ dā'ima 'İsā gibi mā't kabādandur

Ya bir bütsin ki peyker saña rûh-ı tütüyādandur

Göñül dīvāne ben vîrāne olmak 'ahd-i ẖüsnüñde

Ne bahtumdan ne hecrüñden cefādandur cefādandur

³¹² İsmail Hakkı Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Âlî ve Divanlarının Tenkitli Metni*, G/1113

³¹³ İsmail Hakkı Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Âlî ve Divanlarının Tenkitli Metni*, G/317

Gözüm merdümelerin bîgâne şanma baħır-i eşkümde
Nazar kıl ey dürr-i pākîze anlar âşînādandur

Ɛapuñda āhum ile yaşum iki bî-nevālardur kim
Biri anuñ Buħārā’dan birisi Māverā’dandur

Harābat ehline Ɛa’n itse zāhid ğam degül ‘Ālī
Bu ğafletler ya reşkindendür ya riyādandur

Şeyhī Efendi³¹⁴

mef’ülü mefā’lū mefā’lū fe’ülün

Mey-ħāneye her bār varur iseñ keder olmaz
‘Ayş itmege Ćaħķa buña bir böyle yer olmaz

Ey ğonce-i ra’nā şaķın ağyāre açılma
Meşhūr meşeldür işidilmez ğaber olmaz

Bizüñ gibi bir ‘āşık-ı ser-bāz mı vardur
Şāhib-i hünerüñ hepisinde hüner olmaz

Her sālīke bir mürşid-i kāmīl gerek ammā
Himmetde kuşūr itse iñen mu’teber olmaz

Şeyhīyi ğöre ‘uzleti dünyāya değişmez
Devletlü reh olmazsa hele der-be-der olmaz

³¹⁴ Mustafa İsen, Cemal Kurnaz, Şeyhī Divānı’nda bulunamamıştır.

[17/a]

Şeyhî Efendi³¹⁵**mef'ülü fâ 'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün**

'Âşıkña naqd-i cānını dil-dāre 'arz ider

Telhiş idüp murādını hünkāra 'arz ider

Ben gevher-i sirişki dem-ā-dem nişār idem

Ol meh-i meta' hüsününi ağıyāre 'arz ider

Ol cān tabībi şerbet-i hicrān piyālesin

Ėam bisterinde 'āşık-ı bīmāra 'arz ider

Seyr eyleseñ o Yūsuf-ı Mısr-ı melāḥati

Dā'im cemāl-i 'āşık-ı dīdāre 'arz ider

Şeyhî ki bāğ-ı hüsünüñe karşı figān ider

Bülbül durur ki ḥālini gülzāre 'arz ider

Şeyhî Efendi³¹⁶**mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün**

Tutalum düşse dil-ber 'aşkuñ ḥālin su'āl itmeñ

Ne mümkün 'āşık-ı bīçāre yāre 'arz-ı ḥāl itmeñ

Kitāb-ı ḥüsne vākıf olmayan nā-dāna lāyık mı

Miyānıyla dehānı nüktesinden kıl u kāl itmeñ

³¹⁵ Mustafa İsen, Cemal Kurnaz, **Şeyhî Divānı**'nda bulunamamıştır.

³¹⁶ Mustafa İsen, Cemal Kurnaz, **Şeyhî Divānı**'nda bulunamamıştır.

Ġubār-ı ħaṭṭı sevdāsiyla muğber olmasun dil-ber
Ne lâzım ‘ākile endīşe-i emr-i muḥāl itmeñ

Cihānda nazm-ı Bākī var iken a ‘cāme lâyıķ mı
Fuzūlī sözlerin tercīh idüp ‘arz-ı kemāl itmeñ

Ne dürc itse yed-i beyzā evşāfıñda mümkindür
Ser-ā- pā sözlerün Şeyḫī kuluñ sihr-i helāl itmeñ

[17/b]

Rahmī El-Bursevī³¹⁷

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

Beni zülfüñle ḳaddüñ öldürür sevdā³¹⁸ ü ğamlarla
Mezārum hep müzeyyen ola ‘Abbāsī ‘alemlerle

Ḳadd u zülf u dehānuñ ḥasreti lām eyledi ḳaddüm³¹⁹
Ḥudā bilür benüm şağ olacagım bu ellerle

Baña rahm eylemez ādemlik itmez ol perī-peyker
Raḳīb-i dīvi ammā yād ider luṭf u keremlerle³²⁰

Ḳara yazulu³²¹ başımçün şu deñlü ağlaram cāna
Ki şıgmaz defter u divāna yazılsa ḳalemlerle

³¹⁷ Mustafa Erdoğan, **Bursalı Rahmī Divānı**, G/172

³¹⁸ **Bursalı Rahmī Çelebi Divānı**’nda sevdā yerine derd olarak bulunmaktadır.

³¹⁹ *Ḳad ü zülf ü dehām hasreti ol bī-vefā yāruñ/Helāk itse ‘aceb midür beni derd ü elemelerle*

³²⁰ Rahmī Divānı’nda “Niçe yıldur egerçi yād ider luṭf u keremlerle” şeklindedir.

³²¹ Alın yazısı, yazgı.(TDK) Günümüze kadar ulaşmış olan mecazi manada kara yazgısı-kaderi- olma ifadesi görülmektedir.

Uşanma ʔa'n-ı ağıyāre felekde ağılama Raḥmī
Yūri 'ayş-ı müdām ile perī-naẓar şanemlerle³²²

Nazīre-i Nāliyā Çelebi

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Göñül mülkine geldikçe ḥayāli şāhi ḡamlarla
Ana karşı çıkup 'izzet ider āhum 'alemlerle

Lebüñ dil-ḥasteler dar'ü-l şifāsıdur benüm 'ömrüm
Revāmıdur geçinem ben elem ile il ellerle

Ya öldür zehr-i hecrüñle ya dirgür āb-ı vaşluñla
Ṭabībim bir yaña eyle beni emlerle semlerle

Görünen mū degildür sīnem üzere ḥaṭı reyḥān
Yazarın naķş-ı ḥüsnüñ levḥ-i dilde kıl kalemlemlerle

Ḥayāl-i dil-rübālarla ṭolaldan Nāliyā göñlüm
Hemān şol deyre döndüm ki yer olmuşdur şanemlerle

[18/a]

Bāķī Efendi

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Cihānuñ ni'metinden kendü āb u dānemiz yegdür
İliñ kāşānesinden kūşe-i vīrānemiz yegdür

³²²Mustafa Erdoğan, , **Bursalı Raḥmī Divānı**'nda "İşitme ʔa'n- ağıyāri felekden eyle ey Raḥmī, Yūri 'ayş it cihān içre melek-sīmā güzellerle" şeklinde yazılmıştır.

Ġinā şadrındaķi maġrūr u nā-āsūde serverden
Fenā bezminde ħ̣āb-ālud olan mestānemiz yegdūr

Teġāfūl vechine ġaflet hicābuñ çekdi çün zāhid
Bizim andan teġāfūl gösteren dīvānemüz yegdūr

Hezārān zaĥmetile ħāşıl olmuş bir gül-i terden
Leb-ā-leb bāde-i gülgün olan peymānemiz yegdūr

Hümā-yı evc-i ‘izzet gibi ġayretmizden ey Bāķī
Maĥabbet şem‘ine şehber yaķan pervānemiz yegdūr

Nazīre-i ‘Ālī

mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

Cināndan ehl-i ‘aşķa āsitān-ı dil-rübā yegdūr
Marīza gülsitāndan kūşe-i dārū‘ş-şifā yegdūr

Vişāli ba‘is-i fūrķat firāķı mucib-i vuşlat
Anuñçün ehl-i dil yanında hecr-i dil-rübā yegdūr

Göñül bir görme cām-ı meyle şahbā-yı leb-i yārı
Şarāb-ı dil-güşādan geç o la‘l-i cān-fezā yegdūr

Dimişdüñ ġamzesine bir cem olsun saña cān virmek
Tekāsül eyleme ey dil anı itmek ara yegdūr

N'ola 'uŝŝāk içinde 'Āli'ye luṭfuñ ziyādānuñ
Hezārān āŝinādan bir maḥabbet bī-riyā yegdūr

[18/b]

Nazīre-i 'Ālī

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Şehā yanumda çerḥin aṭlāsından būriyā yegdūr
Gedālar ḥaqqına yüz biñ ḳabādan bir 'abā yegdūr

Vücūdum ḳal'asın ḳılsun iḥāṭā leşker-i miḥnet
Beden burcunda feryād itmesün ey dil Hudā yegdūr

Ḳo sögsün la'l-i nābuñ ağızıma ḥazz eylerin cānā
Anuñ duşnāmı ağıyāruñ du'āsından baña yegdūr

Dilā şimdiñ girü gözden biraḳ kuḥl-ı Şıfāhānı
Ġubār-ı āsitānuñ gözle andan tūtiyā yegdūr

Egerçi 'Āliyā teşbīh ile revnāk bolur nazmuñ
Leṭāfet virmek isterseñ velī ḥüsn ü edā yegdūr

Yahyā Efendi³²³

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Bir dil-rübāya düşdi göñül mübtelāsı çok
'Aşkuñ şafāsı yok degül ammā belāsı çok

³²³ Hasan Kavruk, Şeyhülislam Yahyā Divānı, G/174

Şehr-i cemāl o ğamze vü ebrū-yı hāl ile
Hakḳā ne cāy-ı dil-keş olur dil-rübāsı çok

Biñ cāna virmese n'ola bir būsesini cāna
Az olıcaḳ metā' olur anuñ bahāsı çok

Hiç bir belā mı var ki göñül anı bilmeye
Seyyāh-ı bī-ḳarāruñ olur āşināsı çok

Zülf-i siyāh-ı yārda var şad-hezār çın
El çek tolaşmadan aña Yahyā ḥaṭāsı çok

[19/a]

Yahyā Efendi³²⁴

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Sende bir 'ālem ki var ey āftāb-ı meh-liḳā
Ḳaḡı mir'āta baḳarsıñ olmaya 'ālem-nümā

La'l-i sīnem içre yakdı tāze tāze dāğlar
Bir ocaḳ kül dökdi gülzār-ı belāda gūyiyā

Āsitānuñ kāhveş beñzi şararmışlarla pür
Şāhum itdüñ işigüñ ṭaşın meger kim keh-rübā

Dā'imā bīgānelerdür luṭf u iḥsānuñ gören
Olmayaydım kāşki yār ile bāri āşinā

³²⁴ Hasan Kavruk, Şeyhülislām Yahyā Divānı, G/24

La'lüñi Yahyâ iken rengîn ü şîrîn vaşf ider
 Tûṭṭ-i şîrîn-suḥandur bülbül-i rengîn-edâ

Cevrî Çelebi³²⁵

fâ'ilâtün (fa'lün)

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Nev-bahâr irdi şabâ 'Îsî-bâğ oldu yine
 Bûy-ı gül mâ'ide-i mağz-ı dimâğ oldu yine

Başladı şavt-ı bülende seherî bülbül-i bağ³²⁶
 Çeşm-i dil perdedâr-ı ḥâb-ı ferâğ oldu yine

Sâkiyâ ruğân-ı kandîl dil u cânı getür
 Maḥfil-i gülşene her lâle çerâğ oldu yine

Ḥayret-i gonce ile ḥande-i gül 'uşşâka
 Mâye-i ḥûn-ı dil ü şu'le-i dâğ oldu yine

Âb u tâb dil-i Cevrî'den alup vâye-i feyz
 Rûy-ı gültreng-i ḳadeḥ zîynet-i bâğ oldu yine

³²⁵ Hüseyin Ayan, *Cevrî (Hayatı, Edebî Kişilği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni)*, G/213

³²⁶ Cevri Divânı'nda "bağ" yerine "zâr" kullanılmıştır.

[19/b]

Müseddes-i Sâ'î Çelebi**mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün**

Hûban ile gülşende gehi dest-be-destiz
 Sâğar gibi gâhî kâdem-i hamrâ-şikestiz
 Geh vâla vü hayrân u gehî bâde-perestiz
 Şanmañ biz begim şadr-ı edânî gibi pestiz
 Biz kûşe nişînân-ı harâbat-ı Elestiz
 Turdukça cihân bû-yı mey-i 'aşk ile mestiz

Şanmañ bizi cûşa getürür bâde-i engûr
 Mecliste tarab-sâz ola âvâze-i tanbûr
 Ya şadr-ı şafâda olavuz câhile mağrûr
 Olmaz dil u cân 'izzet-i dünyâyile mesrûr
 Biz kûşe-nişînân-ı harâbat-ı Elestiz
 Turdukça cihân bû-yı mey-i 'aşk ile mestiz

Rindân-ı harâbât ile biz kûşe-nişînuz
 Erbâb-ı şafâ hem-demiyüz luḡfa karînuz
 Geh derd ile dem-beste gehî zâr u hazînuz
 Dûr egleme Haḡ'dan bizi sen ehl-i yakînuz
 Biz kûşe-nişînân-ı harâbat-ı Elestiz
 Turdukça cihân bû-yı mey-i 'aşkla mestiz

Çün köhne sifâl ile mey-i aḡmeri gördük
 Câm-ı Cem ayînesine İskenderi gördük
 Sâğarda meger 'aks-i leb-i dil-beri gördük
 Âlâm-ı humârı nice derd-i seri gördük

Biz kûşe nişînân-ı harâbat-ı Elestiz
 Turdukça cihân bû-yı mey-i 'aşk ile mestiz

Şad renc u nedâmet çekeriz na'î-ı belâda
 Keç-rev yürürüz fener gibi mest u fenâda
 Tutmazsa 'aceb mi 'ases ile bizi bâde
 Yüz hamdîña Sâ'î der-i mey-hâne güşâde
 Biz kûşe-nişînân-ı harâbat-ı Elestiz
 Turdukça cihân bû-yı mey-i 'aşkla mestiz

[20/a]

Muhammes-i Fehimî Çelebî

(fâ'ilâtün)

(fâ'lün)

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Olmaz ey yâr-ı sitemkâr u cefâkâr olamaz
 Dün idüp va'de-i vaşlı bugün inkâr olamaz
 Hâşılı Tañrı haqqı ey gözi mekkâr olamaz
 Şakıların râz-ı nihân kimseye izhâr olamaz
 Gencidir naqd-i vişâlûñ aña ikrâr olamaz

Sînemi ger hedef-i tîr-i belâ eyleseler
 Başımı tûme-i şemşîr-i cefâ eyleseler
 Gövdeden cân-ı 'azîzimde cüdâ eyleseler
 Velhaşıl söyle diyü dürlü ezâ eyleseler
 Gencidir naqd-i vişâlûñ aña ikrâr olamaz

Cânımı kılsa güzerñe güzelüm tîr-i belâ
 Toğursa cümle tenüm cevriyle şemşîr-i kazâ

Tiğ-i ƣahrile başım kesede cellād-ı cefā
 Söylemek ānı müyesser ola mı ben ‘acebā
 Gencidir nağd-i vişālũñ aña ikrār olamaz

Ƙıl vefā ‘āşıƣa ey hüsni melāhat şāhı
 Çıkmason cevri ile göklere dūd-ı āhı
 İdegör luğf-ı vişālũñ be güzeller şāhı
 Beni dir şanma şaƣın söylemezini vallāhi
 Gencidir nağd-i vişālũñ aña ikrār olamaz

Fehmiyā çıktı göge nār-ı dil-i sūzānum
 Beni ƣana boyadı dīde-i hūn-efşānum
 Yokdur cevri ü sitemden ğaražuñ sultānum
 Ƙorƣarın illere dirsüñ demek ise hānum
 Gencidir nağd-i vişālũñ aña ikrār olamaz

[20/b]

Muhammes-i Cenānī Efendi³²⁷

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

Bir müddet idi bu dil-i ser-geşte vü güm-rāh
 Āzāde idi mülk-i ferāğatde olup şāh
 Bir şūh u sitem-kārun olup bendesi nāğāh
 Bilmezlik ile bende düşüp olmadı āğāh
 Uşlanmadı divāne göñül n ‘eyleyeyin āh

Sevdāya şalup ‘aqlımı ol turre-i tarrār
 Zencir-i ğam-ı ‘aşƣa beni itdi giriftār

³²⁷ Cihan Okuyucu, **Cinānī(Hayatı, Eserleri, Divānının Tenkidli Metni)**, TH/34

Uşlan diyü pend eyler idüm gerçi ki her-bār
 Mecnûn gibi kuhsāre düşüp zār u dil-efkār
 Uşlanmadı divāne göñül n ‘eyleyeyin āh

Şabr üzre olup bir nice demler dil-i nālān
 Baımazdı kaçan ‘arz-ı cemāl eylese cānān
 Āhır kımayup kendüye ol ħüsn ile ol ān
 Dīvāne kılup itdi beni vālih ü ħayrān
 Uşlanmadı divāne göñül n ‘eyleyeyin āh

Pīr oldı ğam-ı ‘aşķ cüvānile Cenānī
 Levīm eylese a‘dā vü aĥibbā n’ola ānı
 Vīrāneye da‘vet kılup ol genc-i nihānı
 Dīvāneligiñ gerçi şimdi degül zamānı
 Uşlanmadı divāne göñül n ‘eyleyeyin āh

[21/a]

Müseddes-i Nādirī Efendi

(fa‘lün)

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

Mededimdür ğam-ı hecrān ile dil-figārum

Belā-yı ħasret ile künc-i ğamda bīmārum

Egerçi ‘aklı kıoyup ‘aşķ-ı yār ile zārum

Dilüñi daġdaġa-i ‘aşķdan da bīzārum

Ne ‘aşķa ħayr ider oldum ne ‘akıl ile yārum

Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kārum

Tılandı gitdi dirîgā o mihr-i rahşānum
 İrişdi çerha şeb-i fūrkatinde efgānum
 ‘Aceb mi ‘aqlı kim eylerse hān-ı hayrānum
 Cünūn-ı ‘aşka zebūn oldu kalb-i sūzānum
 Ne ‘aşka hayr ider oldum ne ‘aql ile yārum
 Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kārum

Ne çāre Nādiri’yā serden oldu ‘aqlım dūr
 Dükendi kalmadı aşla müşā’irümde şu’ūr
 Yakıldı derd ile dil geldi hep kuvāya fütūr
 Ne hālet eylerisem tutsun ehl-i dil ma’zūr
 Ne ‘aşka hayr ider oldum ne ‘aql ile yārum
 Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kārum

Derūn-ı dilde süveydā tıtişdı nite ki ‘ūd
 ‘Aceb mi şalsa revāk-ı sipihre dūd-ı kebūd
 Zihī elem ki fenā boldı nāgehān maqşūd
 Belā-yı ‘aşk füzūn oldu ‘aql ise nā-būd
 Ne ‘aşka hayr ider oldum ne ‘aql ile yārum
 Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kārum

Olunca cān-ı belākeş gam-ı firāka esīr
 Helākin isteyüp oldu hayātdan dil-gīr
 Ne çāre var ki idem derd-i ‘aşka bir tedbīr
 Ne ‘ākilem ki ide pend-i müşfikān te ‘sīr
 Ne ‘aşka hayr ider oldum ne ‘aql ile yārum
 Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kārum

[21/b]

Müseddes-i Derviş Tūrābī³²⁸**(fā'ilātün)****(fa'lün)****fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün**

Yine yoldan çıkarup bu dil-i güm-rāh beni

Būse-i hūsne esīr eyledi nā-gāh beni

Yine ālūfte idüp 'aşk ile eyvāh beni

Ağladur hasret ile şām u seher-gāh beni

Bir perī zülfine tolaşdı yine vāh beni

Hergiz uşlanmadı dīvāne göñül āh beni

Yine göñlüm maķar-ı renc ü 'anā itdi beni

Kākül-i yāri görüp ehl-i hevā itdi beni

Fikr-i ebrūsı büküp kaddümi yā itdi beni

Beli bār-ı belā ile dü-tā itdi beni

Bir perī zülfine tolaşdı yine vāh beni

Hergiz uşlanmadı dīvāne göñül āh beni

Ağarup rīş-i sefid 'azm-i beķā üzre iken

Merhem-i tövbe ile derde devā üzre iken

Cümleden el çeküp aķbāba du'ā üzre iken

Perileñ irişüben terk-i hevā üzre iken

Bir perī zülfine tolaşdı yine vāh beni

Hergiz uşlanmadı dīvāne göñül āh beni

Bir zamān nā'ib olup başına sultān oldu

Rağıb-ı zehr-i verā tālīb-i Mevlā oldu

³²⁸ Cihan Okuyucu, **Ereğlili Tūrābī Divānı**, MS/9, Divanda baş kısmı eksik olarak bulunan bir müseddestir.

Şimdi hayfâ yine ser-geşte-i dünyâ oldu
 Yine bir dil-bere âşüfte vü şeydâ oldu
 Bir perî zülfine tolaşdı yine vâh beni
 Hergiz uşlanmadı dīvâne göñül âh beni

[22/a]

Ey Tūrābī yine kan ağıladı çeşm-i hūn-āb
 Hayfa fülk-i bedenüm oldu ğarīķ-i gird-āb
 Bāde-i hayret oldu göñül olup mest ü ħarāb
 Tāzelendürdi yine geçmiş iken ‘ahd-i şebāb
 Bir perî zülfine tolaşdı yine vâh beni
 Hergiz uşlanmadı dīvâne göñül âh beni

Müseddes-i Medhī

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

Nāsih bize gel eyleme ibrāmı ķo şimdi
 Harc itme sūzuñ yok yere iķdāmı ķo şimdi
 Ayırdı şafā demleri ālāmı ķo şimdi
 Gel sen ķadehe bāde-i ğulfāmı ķo şimdi
 Şūfī kerem it nūş idelüm cāmı ķo şimdi
 Ğül devridür fikr-i ser-encāmı ķo şimdi

Luţf it bizi yandırma gel ol māhı severseñ
 Dil kişverine ħükm iden ol şāhı severseñ
 Ka‘be ħakıyıçün ol der-ġāhı severseñ
 Yokdan seni vār eyleyen Allāhı severseñ
 Şūfī kerem it nūş idelüm cāmı ķo şimdi
 Ğül devridür fikr-i ser-encāmı ķo şimdi

[22/b]

Başına giyüp t̄ac-ı zeri nergis-i şehlā
 Gül bezmine geldi nitekim ğonce-i z̄ibā
 Başladı seher nağmelere bülbul-i şeydā
 Şalındı çemen seyrine her naḥl-i dil-ārā
 Şūfī kerem it nūş idelüm cāmı ҡo şimdi
 Gül devridür fikr-i ser-encāmı ҡo şimdi

El çekdi cüvān bir nice dem bezm-i vefādan
 Zār olmuş idi ḥaste göñül cev̄r u cefādan
 Dür olmuşdu ḥayli zamān cām-ı şafādan
 Kurtar kerem it sākī bizi derd u belādan
 Şūfī kerem it nūş idelüm cāmı ҡo şimdi
 Gül devridür fikr-i serencāmı ҡo şimdi

Gülşende gezersem n'ola Medḥī gibi giryān
 Hecr āteşine yakdı beni bir gül-i ḥandān
 Kār itmiş idi cān u dile fūrkat-i cānān
 Gülzāra çıkupdur bugün ol ḥüsrev u ḥübān
 Şūfī kerem it nūş idelüm cāmı ҡo şimdi
 Gül devridür fikr serencāmı ҡo şimdi

Rubā 'ī**mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün**

Şevkiñle derūn-ı ḥāṭırum rūşen olur
 Añdıķça ruḥuñ fezā-yı dil gülşen olur
 Bād-ı seheri getürse b̄y-ı zūlfuñ
 Kāşāne-i rūḥ ser-ā-ser revzen olur

[23/a]

Gazel-i Bākī tahmis-i Zuhūrī³²⁹**mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün**

Güzel sevmek cihānda ‘āşıka özge şafā ancak
 Şafā ammā hāḳīkatde cefā ender cefā ancak
 Bütün dünyā benüm hānum bu derde mübtelā ancak
 Maḥabbet husrev-i fermān-dih-i şāh u gedā ancak
 Musahḥar cümle ‘ālem ‘aşka bir sırr-ı Hudā ancak

Hilāl āsā bilmem gerçi bu kūydur ol melek-sīmā
 Terraḳḳīler bulup rif ‘atde olsun ol meh-i ğarrā
 Günü günden yeg olsun olmasun hergiz aña hemtā
 Şikāyet cevri-i dil-berden ḳadīmī resmdür ammā
 Hāḳīkatde cefā ehl-i vefāya bir şafā ancak

Reh-i ‘aşkda gezdüm nice demler mest u lā-y‘aḳıl
 Müdām içdüm eliñden zehr-i ḳātil mey yerine bil
 Eger ‘ömrüm olursa āsitānuñda nice biñ yıl
 Nazardan merḥametden yok eser ey şūḥ-ı sengīn-dil
 Kıya bakışlarıñdan añlanur ḳalbüñ ḳaya ancak

Egerçi ben ferāḡat itmeden saña zarar gelmez
 Fiḡānın bülbulüñ gūş itmekden gül daḫı şolmaz
 Cihānda saña ‘āşık mı bulunmaz terk-i ser ḳılmaz
 Ḳazā-yı āsmanīdür şaḳın kim sūd-mend olmaz
 Rızādur çāresi ‘aşkuñ görünmez bir belā ancak

³²⁹ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**’nda 234 numarada bulunan gazeldir. Her bendin son iki mısra’ı Bākī’nin ancak redifli gazelinden alınmıştır.

[23/b]

Bugün erbāb-ı nazmuñ defterin dürdüñ sen ey Bākī
 Belāğat sende ħatm oldı bugünkü günde ey Bākī
 Kelām-ı Hakkı gūş itdim zuhūrundan ben ey Bākī
 Żarūrī serfürü itdi edāña düşmen ey Bākī
 Senüñ şemşīr-i ħab‘uñ Zü ‘l-feķār-ı Murtażā ancak

Kıt ‘a**Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün**

Ey ğubārı bu cihān içre benüm
 Kimse eş ‘ārına toz konduramaz
 Meger ol kātib-i müsta‘cel kim
 Hıı-ı şī‘rüm kuruyınca tıramaz

Tesdīs-i Nādirī**(fā‘ilātün)****(fā‘lün)****fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün**

Yine miñnet-zede-i fūrķat-i dil-dār oldum
 Yine derd ü ğam-ı hicrān ile bīmār oldum
 Bülbül-āsā ķafes-i hecre giriftār oldum
 Hār-ı endūhla hele ğāyetde dil-efġār oldum
 Āh kim bir ğülüķün ğam-zede-i hār oldum
 Ğuşşadan bülbül-i şūrīde şıfat zār oldum

Gül gibi şolup gitdi dirġa dil-dār³³⁰

Ĥasretinden beni zār eyledi mānend-i hezār

³³⁰ Vezin kusuru okuma hatasından dolayı deġildir. Mısrada hece eksikliġi vardır.

Kana ğarķ oldu ciger çeşm ise merdüm-i hūn-bār
 Hārhar-ı ğam-ı hecr itdi meded cānıma kār
 Āh kim bir güliçün ğam-zede-i hār oldum
 Guşşadan bülbül-i şūrīde şıfat zār oldum

[24/a]

Āsuman ol gülü hāk içre nihān itdi meded
 Āteş-i hecrni tāb-efken-i cān itdi meded
 Hār-ı ğam hūn-ı dili hāke revān itdi meded
 Gice gündüz işimi āh u fiğān itdi meded
 Āh kim bir gül çün ğamzede-i hār oldum
 Guşşadan bülbül-i şūrīde şıfat-zār oldum

N'ola bir kerre hırām eyleseñ ey serv-i hırām
 'Arz-ı dīdār-ı ğamgīniñi kılsañ baña kām
 Gel gel ey ğoncene hecrinle isim oldu tām
 Oldu murğ-ı elemüñ cānımızda dāne vü dām
 Āh kim bir gül çün ğamzede-i hār oldum
 Guşşadan bülbül-i şūrīde şıfat-zār oldum

Nādirī da'veti ķo bī-hayr ancak dil-dār
 Rāhat olsun dir iseñ nāleñi terk it zinhār
 Yārab ol gül-ruħa vir gülşen cennetde vü ķarār
 Rūz u şeb hār-ı ğamın ile dil-i zār ile yār
 Āh kim bir gül çün ğam-zede-i hār oldum
 Guşşadan bülbül-i şūrīde şıfatzār oldum

Kıt'a**Müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün**

'Aşk-ı mecâzîde çok itdim karâr
 Sırr-ı hakikatden olam behredâr
 'Aşk-ı hakîkîden olan bî-haber
 Resm-i mecâz içre kalur der-be-der

[24/b]

Gazel-i Hâletî tahmîs-i Rûhî³³¹**fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün**

Gayra virdüñ sen göñül ben âh u zâr itmez miyem
 Baş alup gitmez miyem terk-i diyâr itmez miyem
 Cân u başı râh-ı 'aşkuñda nişâr itmez miyem
 Ölmegi yolıñda cāna ihtiyâr itmez miyem
 Böyle rüsvâ gezmeden halk içre 'âr itmez miyem³³²

Ben gam-ı fûrkatde sen 'işretde bir bed-ḥ̃âh ile
 Rûzgârum geçmede yolıñda âh u vâh ile
 İntikâma kudretim yok şanma ol keser âh ile³³³
 Düşmenüñ âḥir meta'-ı derd dūd-ı âh ile³³⁴
 Başına dünyâ maḳāmın³³⁵ teng u tār itmez miyem

³³¹ Coşkun Ak, **Bağdatlı Rûhî Divânı**, s.297

³³² **Azmizâde Hâletî Divânı**, G/527 numaralı gazelde bulunan (*Ölmegi yolında cānâ ihtiyâr itmez miyem/ Böyle rüsvâ gezmeden halk içre 'âr itmez miyem*) beytiyle başlayan gazele tahmis edilmiştir. Her bendin son iki mısra 'ı Hâletî'ye aittir.

³³³ Divanda "*sanma ol keser âh ile*" yerine "*sanma ol güm-râh*" ile şeklindedir.

³³⁴ Bu mısra Bağdatlı Rûhî Divā'nında orta kısmı okunmamış görünmektedir:
 "Resmün.....dūd-ı âh ile"

³³⁵ Divānda "*maḳāmın*" yerine "*sarayın*" olarak görünmektedir.

Mihr umarken senden ey ħurşīd-i evc-i i'tibār
 Bir nefes hoş geçmedi yolında³³⁶ cān-ı bī-ķarār
 Bī-vücūdam gerçi kim 'aşķuñ yolında zerre-vār
 Sāye-i ķaddüñ gibi yanıñca sürünsem ne vār
 Ben senüñ yolında ķismim ħāksār itmez miyem

Bunca ser-gerdān olup gezdim dil-i maḥzūn gibi
 Varumı kıldum nisāruñ dīde-i pūr-ḥūn gibi
 Olmadı yanuñda miķdārum raķīb dūn gibi
 Nice bir 'aşķuñ beyābānında gezem³³⁷ Mecnūn gibi
 Girdibad-āsā 'aceb³³⁸ birgün ķarār itmez miyem

[25/a]

Nice bir maḥşūş ola aġyāre zevķ-i vuşlatı
 Ben çekem Rūḥī gibi derd-i belāyı fūrķati
 Nice bir dōksūn gözüm fūrķatde eşķ-i ḥasreti
 Hecr ile deryāya dönmüşdür yaşım ey Ḥāletī
 Ol dūr-i pākizeyi āḥir kenār itmez miyem

Kıt 'a

mefā'īlūn mefā'īlūn fe'ūlūn

Kaçan el virse devlet bir kişiyē
 'Adūsı daḥı aña 'izzet eyler
 Ḥudā göstermesün yüz döndürürse
 Aḥibbā daḥı andan nefret eyler

³³⁶ Divānda “yolında” yerine “sāyende” şeklindedir.

³³⁷ Divānda “gezem” yerine “ben” vardır.

³³⁸ Hāletī Divānı'nda “ ‘aceb” yerine “gezem” kelimesi bulunmaktadır.

Muhammes-i ‘Âlî³³⁹**mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün**

Süzülsün çeşm-i mestüñ devlet-i bîdârı görsünler
 Bozulsun bend-i zülfüñ bendeler dîdârı görsünler
 Çözülsün dügmeler mir’ât-i pür-envârı görsünler
 Çıkar pîrâhenüñ tâ kudret-i settârı görsünler
 Meded rûh-ı muşavver nic’olurmuş bârı görsünler

Lebüñden bûse almak mürde-cân bulmak kadar vardur
 Şaçuñ koçmak hayât-ı câvidân bulmak kadar vardur
 Miyânuñ kucmacak genc-i nihân bulmak kadar vardur
 Vişâlüñ câna almak râyegân bulmak kadar vardur
 Ne var bir himmet it şeydâlar ol âsârı görsünler

[25/b]

Ruğuñ zülf içre gösterdüñ kıyâmetden nişânsın sen
 Güñüñ mağribde toğmuş fitne-i âhîr-zamânsın sen
 Ser-â-pâ dehri vîrân eyleyen genc-i nihânsın sen
 Ne mâhiyyetsin âyâ ya neden nâ-mihribânsın sen
 Münecimler kosunlar gayrı sen mekkârı görsünler

Meger bir kâse içre misk-i terdür hîrz içün cânı
 Yahud mülk-i melâhat şâhınuñ tûğ-ı perişânı
 İnanmaz görmeyen hak başdan ey şûh-i cihân ânı
 Konupdur başıña yâhud hümâ-yı baht-ı sulţânı
 ‘Arağ-çîñüñ çıkar ol turre-i tarrârı görsünler

O meh-rû baht-ı ‘Âlî gibi gaddâr olmak istermiş
 Kerem himmetinden el çekmiş cefâ-kâr olmak istermiş

³³⁹ İsmail Hakkı Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Âlî ve Divanlarının Tenkitli Metni*, MH/1

Kırup ‘âşıkların cellâd-ı hûn-h’âr olmak istermiş
 Muhaşşal zulme meyl itmiş sitem-kâr olmak istermiş
 Yetişsinler meded üftâdeler yalvarı görsünler

Kıt ‘a

Mef’ülü mefâ’ilü mefâ’ilü fe’ülün

Ol bezm-i kanı kanda göñül yarı görürdü
 Yârân oturur şem’ turur bâde yürürdü
 Geh buse-i sâķī gehei sâğar emredeñ
 Ağyâre felek semm-i helâhil içirürdü

[26/a] Müseddes-i Cenânî³⁴⁰

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

İltifât-ı yâre her vech ile lâıksın göñül
 Da’vî-i ‘aşķ itmede zirâ ki şādıksın göñül
 Yokdur akrânuñ senüñ fennünde fâ’ıksın göñül
 Belki bir ‘Azrâ-izâre sen de Vâmıksın göñül
 Şubha dek bîdârsın beñzer ki ‘âşıksın göñül
 Nergis-i şehlâ³⁴¹ gibi her şeb uyanıksın göñül

Senden ol mihr-i münir itmez egerçi ictinâb
 Sîneñüñ sūzı velî gerdūna virdi tef u tâb
 Düşmen-i bed-h’âh ile hergün³⁴² çekersin ıztırâb
 Gîceler sevdâ-yı zülfile idersin terk-i h’âb
 Şubha dek bîdârsın beñzer ki ‘âşıksın göñül
 Nergis-i şehlâ gibi her şeb uyanıksın göñül

³⁴⁰ Cihan Okuyucu, *Cinânî(Hayatı, Eserleri, Divânının Tenkidli Metni)*, MS/72

³⁴¹ Cinânî Divânı’nda “şehlâ” yerine “gülşen” bulunmaktadır.

³⁴² Divanda “hergün” yerine “gündüz” kullanılmıştır.

Fāriğ u āzāde iki yār olup ol yār ile
 Gitdi elden ihtiyārum cezbe-i dīdār ile
 Bilmezem āhir n'olur hālüm diyüp ağıyār ile
 Her gīce mu'tād olup tūl u dīrāz efkār ile
 Şubḥa dek bīdārsın beñzer ki 'āşıkşın göñül
 Nergis-i şehlā gibi her şeb uyanıkşın göñül

Yoğiken ḳalbiñde sevdā-yı maḥabbetde eṣer
 Bir civāna mübtelā itdi seni sevḳ-ı ḳader
 Virmeyüp ağıyāre rāzuñdan Cenānīveş ḥaber
 Şem'-i meclis gibi aḥvālūñ yanup şeb-tā-seḥer
 Şubḥa dek bīdārsın beñzer ki 'āşıkşın göñül
 Nergis-i şehlā gibi her şeb uyanıkşın göñül

[26/b]

Müseddes-i Hāşimī

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün(fā'lün)

Bī-beḳādur ğāfil olma dehri bī-bünyāddan
 Bir ribāṭ-ı köhnedür ḳalmış ḳamu du'ādan
 Kışsa-i İskenderi gör ḥassa el Şeddāddan
 Neyledi taḥt-ı Süleymānı su'āl it bāddan
 Merḥamet umma göñül bu gerdiş-i bī-dāddan
 Kime ma 'mūr olmamışdur bu ḥarāb-ābāddan

Kimseye raḥm eylemez cellād-ı çerḥ bī-āmāde
 Ḳahr ile vīrān ider bir demde nice ḥān u mān
 Azdır gün başına eyler ise ger biñ kerre ḳān
 Raḥm ḳılmaz eyleseñ biñ derd ile āh u fiğān

Merḥamet umma göñül bu gerdiş-i bî-dāddan
Kime ma'mūr olmamışdur bu ḥarāb-ābāddan

Şāh olup ölsek serīr-i salṭanatda pūr-sürūr
Olsa emriñde Süleymān gibi hep vaḥş u tıyūr
'Ākıbet tīr-i każā idüp seni ehl-i ḳubūr
Olunur nāzūk tenüñ yirde ğıdā-yı mār u mūr
Merḥamet umma göñül bu gerdiş-i bî-dāddan
Kime ma'mūr olmamışdur bu ḥarāb-ābāddan

Vuṣlatile her kimi bir dem felek ḥandān ider
Ağladır bir nice demler derd ile giryān ider
[27/a]Raḥt u baḥtın ṭağıdup 'ayşı evin talān ider
'Ākıbet bir gün binā-yı 'ömrünü vīrān ider
Merḥamet umma göñül bu gerdiş-i bî-dāddan
Kime ma'mūr olmamışdur bu ḥarāb-ābāddan

Başa iledür karın devrān gehī ḥoş-ḥāl ider
Luṭfile yüz gösterüp iḳbāl u istiḳbāl ider
Geh döner ey Hāşimī ḥāke şalup pā-māl ider
Güne güne ḥāşılı insāne mekr u āl ider
Merḥamet umma göñül bu gerdiş-i bî-dāddan
Kime ma'mūr olmamışdur bu ḥarāb ābāddan

Muḥammes-i Şāfī

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Rişte-i reyḥāna ol kim tār-ı gīsū koymuş ad
Sidre-i Ṭübā yaratmış ḳadd-i dil-cū koymuş ad

Cân virüp âyine-i İskender-i rû koymuş ad
 Misk-i kâfur üzre saçup haţ-ı hoş-bû koymuş ad
 Zâlim-i sihr-âferîne çeşm-i ebrû koymuş ad

Tagıdup ruhsârına gül ruhlaruñ kâkülleri
 Sünbüli seyr ile sebz itdi berg-i gülleri
 Ol sebeptendür perîşân olduğu sünbülleri
 Âteşe şalmış hezârân dâne-i tıfılları
 Âlile bir fitne düzmüş hâl-i hindû koymuş âd

[27/b]

Eyleyin naḥl-i bülend kadûñi nâzun nihâl
 Geh miyân u geh dehân añup çok itmiş kıyl u kâl
 Çekdi tuğrâ-yı berat ḥüsnüñi şanki bî-mişâl
 İtmesünler ḥarf atup her kûşeden egri ḥayâl
 Hâme-i kudret iki râ yazmış ebrû koymuş âd

Yaradup dūd-ı kebūd-ı âhumı Haḫ şeb dimiş
 Her şerâr-tâbâna ki gökde bir kevkeb dimiş
 Çâh-ı Naḥşeb içre bir meh gösterüp gabgab dimiş
 Gün yüzünde cem' idüp iki hilâli leb dimiş
 Sâye-i pür-himâye mir'at-ı mû koymuş ad

Senin ol evc-i melâḥat burcuna mihrimiz
 Mâh-rular ṭal'atuñ nûrundan olmuş mestiz
 Mihriñe ehl-i maḥabbet eylemişler dilde yer
 Ol zamân kim şaldı pertev ḥüsnüñe sun'-ı kadîr
 Zerrece nâ-çize Sâfî du'âñı koymuş ad

Müseddes-i Cenānī³⁴³**mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün**

Ne nāz u şīvesine ol mehiñ ‘ālemde ğayet var
 Ne rûz-ı derd-i hecrine o meh-rûnuñ nihāyet var
 Ne ta‘n-ı hûr-ı aġyāre dil-i şeydāda tākāt var
 Ne tenhā hālī ‘arz itmege dil-dāre ruḥṣat var
 Ne aġyār ile yāri ihtiyāra kâbiliyet var
 Ne peyvend-i ta‘alluḡ kaṭ‘ına hâṭırda ruḥṣat var

[28/a]

Beni terk eyledi aġyāre uydu vardı dil-dārum
 Teraḥḥum itmedi üftādesine zerrece yārum
 Yolında ‘āşığım gerçek anuñçündür güneh-kārum
 Maḥabbet yok derûnunda rakībe vardur inkārum
 Ne aġyār ile yāri ihtiyāra kâbiliyet var
 Ne peyvend-i ta‘alluḡ kaṭ‘ına hâṭırda ruḥṣat var

Benüm ol sīm-i ten dürr-i ‘Adenden özge yārum yok
 Felekveş mihr-i ‘aşkile daḡı bir dem qarārum yok
 Anuñ gibi cihānda bir daḡı maḡbûl-yārum yok
 Anı sevmekde vallāhī elimde ihtiyārum yok
 Ne aġyār ile yāri ihtiyāra kâbiliyet var
 Ne peyvend-i ta‘alluḡ kaṭ‘ına hâṭırda ruḥṣat var

³⁴³ Cihan Okuyucu, **Cinānī(Hayatı, Eserleri, Divānı’nın Tenkidli Metni)**, MS/59

Bu müseddeste tekrar eden kısım: “*Ne aġyār ile yāri ihtiyāra kâbiliyet var/*

Ne peyvend-i ta‘alluḡ kaṭ‘ına hâṭırda ruḥṣat var” kısmı Divānda ortaktır. Diğer kısımlar farklıdır.

Dimiş dil-ber benüm 'aşkumı her kim ki ide da'vı
 Olup bülbül gibi her rûz u şeb şûrîde vü şeydâ
 Rakı̄b hârumı sevsün anı itsün varup arzâ
 Cemâlüm güllerinden tâ kim aña gül idem a'tâ
 Ne ağıyâr ile yâri ihtiyâra kâbiliyet var
 Ne peyvend-i ta'alluk kaṭ'ına hâṭırda ruḥşat var

İrelden zülf-i Leylâsı dil-i ğamgîni Mecnûn
 Giderdi râhatı kılam kılıpdır cânımı maḥzûn
 Görelden çeşm-i cādusun Cenânîveş olup meftûn
 Gözümden h'âr-ı cevriyle akıtdı Nil ile Ceyhûn
 Ne ağıyâr ile yâri ihtiyâra kâbiliyet var
 Ne peyvend-i ta'alluk kaṭ'ına hâṭırda ruḥşat var

[28/b]

Müseddes-i Meylî Çelebi

(fâ'ilâtün)

(fâ'lün)

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Vâ'de-i vaşlı kaçan ol gözi fettân eyler
 'Âşık-ı haste-dilüñ derdine dermân eyler
 Şevkten bülbül-i dili çāk-ı giribân eyler
 İşbu hâlet beni âşüfte vü hayrân eyler
 Her kaçan yâr vefa itmege peymân eyler
 Talî-i bahtım anı yine peşmân eyler

Mâ'il olmak dilse gül gibi 'uşşâka nigâr
 Hârveş mâni' olur arada ol dem ağıyâr
 Aldanur hîlesine tâbi' olur çün aña yâr

Elimizden ne gelür bûlbûlüm ey dil-i zâr
 Her kaçan yâr vefa itmege peymân eyler
 Tali'-i bahtım anı yine peşîmân eyler

Çıkarup gül gibi cisminden anu pîreheni
 Âh kim sîneye şarmadum o nâzûk bedeni
 Sen mi ağlaya ben ey dil-i şeydâya beni
 Bî-sitâre bu felek içre benüm gibi kanı
 Her kaçan yâr vefa itmege peymân eyler
 Tali'-i bahtım anı yine peşîmân eyler

Raḥm ider añlasa ger 'âşîka ol bî-bedeli
 Başlar ânîde rak'ib eylemege ceng ü cedeli
 Men' ider mihr-i vefâ eylemeden ol güzeli
 Hâşılı bu derdi añla sūzuñ muhtaşarı
 Her kaçan yâr vefa itmege peymân eyler
 Tali'-i bahtım anı yine peşîmân eyler

Saňa kim dedi ki var her güzele dil bağla
 Râh-ı 'aşkına düşüp şu gibi dâ'im çağla
 Dâğ-ı ḥasretlerle sîneñi dâ'im dağla
 Meyliyâ ağlar iseñ yûri settâruñ ağla
 Her kaçan yâr vefa itmege peymân eyler
 Tali'-i bahtım anı yine peşîmân eyler

[29/a]

Muhammes-i Cenānī Efendi³⁴⁴**(fā'ilātün)****(fā 'lün)****fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün**

Ziver-i fażıl iledür ehl-i dilüñ 'unvānı

Viremez kimse kemāline anuñ nokşanı

Ġam degül buğz u hod itse 'adū-yı bühtān

Ni'delüm böyle imiş kavm-i ħasūduñ şanı

Sevenüñ bendesiyüz sevmeyenin sulţanı

Medḥ u zemm itseler eḥibbā bizi a'dā ile ger

Yokdur andan bize bir vech ile nokşān u zarar³⁴⁵

Çāre yok çün ola tebdīl każā ile kader

İtmezüz keşret-i a'dādan iñen ḥavf u ḥazer

Sevenüñ bendesiyüz sevmeyenin sulţanı

Yirimüz oldu bizüm künc-i ferāğile ḥumūl

Ummazuz midhat-ı ġayrile teraqqīye vuşul

Tek hemān eylesün redd bizi erbāb-ı kabul

Olalum n'eyleyelüm zemm-i edāniye ḥamul

Sevenüñ bendesiyüz sevmeyenin sulţanı

Medḥüz bilse muḳayyed degülüz dünyāda

Göz göre fāriğ olup ālem-i istiğnāda

Gāh bengī oluben nüş iderüz geh bāde

Çün yiyüp içmege geldük bu ḥarāb-ābāde

Sevenüñ bendesiyüz sevmeyenin sulţanı

³⁴⁴ Cihan Okuyucu, *Cinānī(Hayati, Eserleri, Divānı'nın Tenkidli Metni)*, MH/27³⁴⁵ Divānda "vech ile hīç nef ' u zarar" olarak yazılmıştır.

Ey Cenāni ideli ‘arz-ı meḥabbet cānān
 Ḥasedinden bize ḥasm oldı kamu ḥalk-ı cihān
 Kāinātuñ dilüñi tutmaga çün yok imkān
 Diyelüm sākın olup kūşe-i ‘uzletde³⁴⁶ hemān
 Sevenüñ bendesiyüz sevmeyenin sulṭānı

[29/b]

Nā’ilī Efendi³⁴⁷

mefā ‘ilün fe‘ilātün mefā ‘ilün fe‘ilün

Sürūd-ı bezm-i vişāli fiğān u āha degiş
 Şafā-yı vuşlatı bir āşinā nigāha degiş

Gel hadīka-i kām olsa ser-be-ser ‘ālem
 Bu ḥarzār-ı ta‘allukda bir giyāha degiş

Ṭarīk-i mürşid-i seccāde-i maḥabbet tut
 Hezāruz zāhidi bir rind bāde-i ḥāha degiş

Muḳīm-i genc-i ferāğ ol serāb gör şeb u rüz
 Fūrūğ-ı cāmı ne ḥurşīde ver ne māha degiş

Sefīdkārı-i çeşm-i ümīdi Nā’iliyā
 Telāfi-i sitem-i baht-ı rû-siyāha degiş

³⁴⁶ Divānda “*künc-i ferağat*” olarak yazılmıştır.

³⁴⁷ Haluk İpekten, **Nā ‘ilī Divānı**, G/175

Nā'īlī Efendi³⁴⁸

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Meclis-arā-yı kıyamet rind-i 'ālī meşrebiz

Yārile zānu biz nev-cah ile leb-ber-lebiz³⁴⁹

Pür-çeşm-i seyr-i dīdar olamazuz Musā gibi

Ṭūr-i istignāda Ṭūfān tecelli-maṭlubuz

Ḥod pesend-i 'ālem-i ıtlāk olalıdan göñlümüz

Şermsār-ı ḥāil u 'aḳd-ı baḥt-ı 'āli-kevkebiz

Ṭurfa-şem'iz iḳtibās-ı feyz-i nūr-ı ḥüsn ile

Mihr-i şubḥ-efrüz māh-ı zulmet-ārāyı şebiz

Nüşa-i rāz mezāya kazāyız Nā'īlī

Pīş-i eṭfāli hevesde gerçi levḥ-i mektebiz

[30/a]

Nāzī Çelebi

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Şanma ğam zā'il ola cām hilāl-i 'īd ile

Bende bir ğam var ki gitmez sāġar-ı Cemşīd ile

Gülsitān-ı dehrde faḥr eylemez erbāb-ı dil

Kūşe-i destārı zeyn olsa gül ḥurşīd ile

³⁴⁸ Haluk İpekten, *Nā 'ilī Divānı*, G/137

³⁴⁹ Divānda “zānū-be-zānū cām ile” şeklindedir.

Hānde eyler ehl-i 'ayşuñ cām-ı derd-ālūdına
Sāgar-ı dil kim leb-a-lebdür mey-i cāvīd ile

Olmadı dil-ḥastegān vādī-i derd ü ğama
Dest-i būs itmek müyesser şāhid-i ümmīd ile

Vaz'-ı devrān Nāzī'i şol deñlü dil-teng itdigim
Hātırı olmaz ki reh-i nağme-i nāhīd ile

Āzerī Efendi

(fā'ilātün)

(fā'lün)

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Tır-i müjgānuña cānile siper mi degülüz

Ne şanursın bizi bu 'arşada er mi degülüz

Leb-i meygūnuñ añup kūçe-i 'aşk içre müdām

Mest-i medhūş u ḥarābatı gezer mi degülüz

Bizi ağıār tehi ma'rifete beñzetmese

Şadef-i sīnesi pür dürr ü güher mi degülüz

Geñe bend-i lisānını ğalaṭ-ı güftāruñ

Ele aldıkda kalem-i tīg düşer mi degülüz

Āzerī nükte-güşālıkda meyān-ı şu'arā

Biñ mu'ammāyı bir ān içre açar mı degülüz

[30/b]

Rūhī-yi Bağdādī³⁵⁰**mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün(fā'lün)**

Tab-ı laṭfimiz bizim ey dil selîmdür

Yok kimseye 'adâvetimiz Haḳ 'alîmdür

Ehl-i vefāya dā'im olur mānî'-i vişāl

Ağyār-ı kīne-cūne belā-yı azîmdür

Redd eylemek revā degül ey pādîşeh-i ḥüsn

Küyunda göñlümüz nice yıldır muḳîmdür

Ko gelmesün raḳīb-i bed-ef'āl kūyıñā

Cennetde neyle o ki maḳāmiñ caḥîmdür

Rūhî 'aceb mi ḥaşrda 'afv olsa cürmümüz

Hilâfsız ki bezm-i ğafūr-ı rahîmdür³⁵¹**'Âlî Efendi****(fā'ilātün)****(fa'lün)****fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün**

N'ola ḳān ağlar isem ḥile vü âl eylemezem

Nece sihr itdi gözüñ baña ḥalāl eylemezem

³⁵⁰ Coşkun Ak, **Bağdath Rūhî Divānı**, G/422³⁵¹ Divānda “*Haḳḳa bizüm Hallāḳımız ğafūr-ı rahîmdür*” şeklindedir.

Tiğ-i ğamzeñle müjeñ sırrını göründürme baña
Ben senüñle güzelüm ceng ü cidāl eylemezem

Göremem mūy-ı miyānuñ seni görmek kanda
Ben bu ma'nāları vallāhī hayāl eylemezem

Başuma üşse ğuluv itse kılāb-ı kūyuñ
Kelleden ğayrısın anlara sifāl eylemezem

Leb-i cānānedeki lezzet i 'Ālī bāña şor
Ben cevābın vireyin ğayra su'āl eylemezem

[31/a]

Dervīş

(fā'ilātün)

(fā'lün)

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Kurı efsāne şanur şūfī sadā-yı nāyı

Ney ile sālīk olupdur göre Mevlānā'yı

Meşnevī'den iden ışğā-yı kelām-ı mu'cīz

Döne döne tolanur ol harem-i mīnāyı

Tutdı āfākı şadā-yı ney ile şevk-i semā '

Şöyle kim rakşa getürdi felek mīnāyı

Mevlevīlerle semā' eyleyüben rakşa girüp

Devr ider mihr ile meh çarha girüp dünyāyı

Kuṭb-ı ‘irfān-ı cihān ol yūri per-gār şıfat
Dā’ireñ gözle ki dervīş olasın Mevlā’yı

İshak Çelebi³⁵²

fā’ilātūn fā’ilātūn fā’ilātūn fā’ilūn

Ben seni gördüm güzeller içre müsteṣnā seni
Anuñ içün sevmedi göñlüm gözüm illā seni

Bir söz işitdüm meded öldüm ‘aceb gerçek midür
Hergiz ölmezmiş der-āğūş eyleyen cānā seni

Yarım ağız kimsene hīç vefāñı söylemez
Bī-vefādur didiler amma bütün dünyā seni

İsterem ṭal’at-ı ḥüsnüñi kimesne görmeye
Her gören sevmek muḳarrerdür begim zīrā seni

Derd-mend İshāk kanı zühd ü perhīzūñ senūñ
Ḥamdüli’llāh gördi ki şūrīde vü şeydā seni

[31/b]

‘Ālī Efendi³⁵³

fe’ilātūn fe’ilātūn fe’ilātūn fe’ilūn

Saña ey serv sehī rūḥ-ı revānum özenür
İmrenür nūr la’lūñe dil būsuna cānum özenür

³⁵² Ali Yıldırım, **İshak Çelebi (Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divânının Edisyon Kritiği)**, G/277

³⁵³ İsmail Hakkı Aksoyak, **Gelibolulu Mustafa Ālī ve Divanlarının Tenkitli Metni**, G/470

Ꞑulaġum çekilse lâ-bûd ħaberiñ ġuş iderin
Gözlerüm segrise didâruña kanum özenür

Teşne ben lezzet -i ġüftâruña ey ġonce-dehen
Suĥanuñla vallâhi zebânum özenür

Ꞑandesin ‘arz-ı cemâl eyleyüben müştâka
Özenür cân saña ey tâze cüvânum özenür

Derdle ħâli ħarâb oldu bu ‘Âlî kuluñuñ
Manşıb iĥsânına ey şâh-ı cihânum özenür

Yahyâ Efendi³⁵⁴

Fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

Bâde-i ‘aşk ile hem-dem olmayan bilmez beni
Bezm-i miĥnetde kadeh-nüş olmayan bilmez beni

Ĥâlüm añlar var ise Mecnûn ile Ferhâd var
Ĥâşılı bî-‘aql u bî-hüş olmayan bilmez beni

Ben o abdâlüm ki oldum maĥrem-i esrâr-ı ‘aşk
Tekye-i ġamda ‘abâ-püş olmayan bilmez beni

Ber-ķarâr olmaduġum zâhid ġörüp ‘ayb eyleme
Ġâh ser-ĥoş ġâh bî-hüş olmayan bilmez beni

³⁵⁴ Hasan Kavruk, *Şeyhülislâm Yahyâ Divânı*, G/446

Şimdi ey Yahyā benüm baħr-i le'āl-i ma'rifet
Sözlerüm gūşında mengūş olmayan bilmez beni

[32/a]

Rūhī-i Bağdādī³⁵⁵

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Bakmaz oldum 'āşıkā bu cevr-i nā-peydā nedür
Hay zālim ben ħod öldüm bunca istiğnā nedür

Cānıma neyle urur dirseñ ħadeng-i cevr-i yār
Ey dil-i bī-çāre ol ebrū-yı ħarrāya nedür

Baş koduñ yolumda geç sevdā-yı rif 'atden diyü
Ĥidmetiñde ben ki serden geçsem sevdā nedür

Ṭa'n teşennüc itme ey şūfī görüp şeydālığım
Cehli қо seyr eyle evvel ol ruħ-ı zībā nedür

Cevr-i dil-dāre taħammül olunur bī-iħtiyār
Rūhiyā erbāb-ı 'aşka ya ħam a'dā nedür

'Ulvī Efendi³⁵⁶

(fā'ilātün)

(fa'lün)

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

'Arz-ı ħāl itmege 'āşık der-i yāre varamaz
'Aqlını ħayret alur sevdügüne yalvaramaz

³⁵⁵ Coşkun Ak, **Bağdatlu Rūhī Divānı**'nda bulunamadı

³⁵⁶ Melek Canlı, **Hafız 'Ulvī Divānı**'nda bulunamadı.

Kılmayın nâlesini kâfile-i 'aşka ceres
Reh-i fûrkatde kalur kûy-ı vişâle ıremez

Âfitâbım dil olup s âye-i şıfat pa-mâliñ
Dem mi vardur ki seni hâne-be-hâne ıremez

El uzunluğun ider kâkülüne şâne meger
Nâzenînem ne 'aceb turre-i zülfüñ tıramaz

'Ulviyâ yâre didüm bunca cefâlarınca bir
Hışmla bakdı didi âdeme iyilik yaramaz

[32/b]

Hâliş Çelebi

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

Dil-ber bulunur hüsni ile mümtâz ele girmez

'Âşık çok olur 'âşık-ı gam-h'âr ele girmez

Dil murğunu şayd itmege şahrâ-yı cihânda

Bir sencileyin gözleri şeh-bâz ele girmez

La'lün gibi bir gonce-i nev-reste bulunmaz

Kaddüñ gibi bir serv-i ser-ferâz ele girmez

Çevgân-ı ser-i zülfüñe itdim başımı top

Hıç bencileyin 'âşık-ı ser-bâz ele girmez

Ey Hâlişi dil-ber kişiye olsa vefâ-dâr
Hoḡḡa buña dil-dâr-ı suḡan-sâz ele girmez

Cenânî El-Bursevî³⁵⁷

(fâ'lün)

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Meskenet ile yüzüñi yerlere sür mür gibi
Nîş-zen olma şaḡın kimseye zenbūr gibi

Geçsün dir iseñ eger boynuña o târ-ı belâ
Ne gelür ise diliñe söyle ṡanbūr gibi

Gözümü şaḡlar iseñ dünyede nâ-maḡremden
Rûz-ı maḡşerde yüzüñ şu'le vire nūr gibi

Râz-ı 'aşḡuñ ṡuyurub 'âleme ifşâ itdüñ
Sevdügüñ sîm-beden 'aşḡ ile meşhūr gibi

Ey Cenânî ide gör luṡ u leṡâfetle kelâm
Ḳahr ile yıḡma göñül mülküñü Timūr gibi

[33/a]

Cenânî³⁵⁸

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Ġam-ı hicrân ile âzürdedür ḡâṡır melâlüm var
Muḡaşşal devr elinden bî-ḡuzūram infi'âlüm var

³⁵⁷ Cihan Okuyucu, *Cinânî(Hayatı, Eserleri, Divânı'nın Tenkidli Metni)*'de bulunamadı.

³⁵⁸ Cihan Okuyucu, *Cinânî(Hayatı, Eserleri, Divânı'nın Tenkidli Metni)*, G/57

Bilürseñ ehl-i ‘aşkuñ hālını men‘ eyleme zāhid³⁵⁹
Benüm şimdi ğam-ı cānān ile bir özge hālüm vār

‘Aceb derd-i derūnum yāre kim i‘lām ider Yā Rab
Ne ‘arz-ı hāle bir vūs‘at ne takrīre mecālüm var

Göñülden çıkmadı ümmīd-i vuşlat rüz-ı fūrkatde
‘Aceb divāneyem hātırdā sevdā-yı muḥālüm vār

Cefādur berg u bārı meyvesi yok şīveden ğayrı
Cenānī gülşen-i ‘ālemde bir nev-res nihālüm var

Hüsrev

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

Mest görmek ile bizi şufī bu taḥķirindür
Ḥaddimüz biz bilirüz bize ta‘ziründür

Ḳanı mı dökmeñ yitmez mi oḡunu ğamzen
Bir yañadan müjeñ çekdügi şemşīr nedür

Kimyāyı nider ol kim ire izüñ tozına
Cevher ḡāk-ı rehüñ var iken iksīr nedür

Leb-i iḡyāyı memāt ide Mesīḡā mānend
Çeşmi ḡan ağlaya bu ḡikmet u takrīr nedür

³⁵⁹ Divanda “eyleme zāhid” yerine “itme nāşih” şeklinde yazılmıştır.

Hüsrevâ şî'riyle göñüller teshîr itdüñ
Sihrse ancak olur sözde bu te'sîr nedür

[33/b]

Nazîre-i Şemsî Paşa

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün(fâ'lün)

Zâhidâ vâkı'a söyleye ta'bîr nedür
Hıdmetinde bile beni bende takşîr nedür

Yirüm ol bende-i bendâmı ıaldır göreyin
Kalmayalım ikilikde bilelüm bir nedür

'Ârifiüñ bir nazarı toprağı altun eyler
Tâlibüñ bu 'ameli itdügi ekber nedür

Sehm-i ta'n ğam-ı a'dāya nişān olmuş iken
Sīneme kavs-i kazādan toķunan tīr nedür

Olıcak ğod ezel olmuşdur aña çāre mi vār
Ya bu insān-ı za'īf itdügi tedbīr nedür

Her işi işleyen oldur iden ol itdiren ol
Bī-günāhuñ taķılur boynına zencīr nedür

Şöyle mest eyledi bu Şemsî bil bāde-i 'aşķ
Bilmedi zevķ-i cūvānı elem pīr nedür

Kıṭ‘a-i Ğanizāde**(fa‘lün)****fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün**

Sensin ol külbe-i aḥzāna koyan Ya‘kūbı
 Ayurup Ḥaẓret-i Yūsuf gibi göz nūrundan
 Getürüp ‘aşk-ı İlāhīyi göñül ḥānesine
 Kıpudan baḳdırayın ey ğam-ı dünyā seni ben

[34/a]**Rūḥī Çelebi³⁶⁰****mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün**

Cemālūñ görmezüz yıllarla miḥnet-dīdeyiz senden
 Vefāsız yār imişsin sevdüğüm rencīdeyiz senden

Şafāmız var ruḥ-ı yārile dirmiş dā‘imā aḡyār
 Dimezdi bulmasa idı böyle ol nā-dīdeyüz senden

Ciger ḳan dīde giryān sīne büryān cān u dil sūzān³⁶¹
 Biz ey Mecnūn ṭarīḳ-ı ‘aşḳda şūrīdeyiz senden

Nedür zen kim düşe ser-bāzlar ‘aşḳ ile kūhsāre
 Yine ey kūh-ken ma‘nīde biz vādīdeyiz senden

Zemīni ḥūn-ı mazlūmānile tutmuş anuñçün
 Gelelden ‘āleme ey çerḥ dāmen-çīdeyiz senden

³⁶⁰ Coşkun Ak, **Bağdatlu Rūḥī Divānı**, G/877

³⁶¹ Divānda “sūzān” yerine “büryān” kullanılmış

Der-i dil-dāre irgürdüñ bizi luṭf itdün ey ṭālī'
Biḥamdillāh bu günler 'ālem-i 'ulvīdeyiz senden

Koyup Rūḥī şıfat³⁶² bir nükte-dānı ğayra yār olduñ
'Aceb teşḥīşı yok meh-pāresin rencīdeyiz senden

Nazīre-i 'İlmī Efendi³⁶³

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Görüp bār-ı ğamuñ bildürmedin rencīdeyiz senden
Bu ma'nīden dile ğāyetde mihnet dīdeyiz senden

Yiter ötdüñ çemende yalıñız bir söyle biñ dinle
Biz ey bülbül fiğānda artucaḡ şūrīdeyiz senden

Nisār-ı rāh-ı dil-dār eyledim bir demde cān u dil
Yine ey çeşm gevher-i bār-ı iḥsān-dīdeyiz senden

Libās-ı himmete degdürmeziz çir-kāb-ı dünyāyı
Saña baş egmezüz ey dehr dāmen-çīdeyüz senden

Bizi her dūnı memnūn itmedüñ luṭf itdüñ ey ṭālī'
Ki 'ālī gibi şehir-rütbede 'ulvīdeyiz senden

³⁶² Divanda “*sıfat*” yerine “*gibi*” kullanılmıştır.

³⁶³ Serhat Oğuz, **İlmi Dede El-Mevlevī El Bağdādī Hayatı Sanatı, Eserleri ve Divanı**, (İnceleme Metin), Yüksek Lisans Tezi'nde bulunamamıştır.

[34/b]

‘Ālī Efendi³⁶⁴**fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün**

Kişinüñ sevdügi her vech ile mümtāz olsa
Şeh-levend olsa bülend olsa ser-efrāz olsa

Bize incindüğün ezhāra mecāl olmasa hīç
Kendüsi hıışm iderin şansa velī nāz olsa

Yine ğayetde hevāyiligi var murğ-ı dilüñ
Alsa kırtarsa bizi bir gözi şeh-bāz olsa

Katı çoklıkda cefā semtine meyl eylemese
Luţfı da mihr u vefāsı gibi az az olsa

Dil-berüñ her birine mā’il olurduk ‘Ālī
Miḥnetine göre bārī hele mümtāz olsa

Bākī Efendi³⁶⁵**fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün**

Var iken kūyuñ ki seyr-i bāğ-ı ‘uqbā bundadur
Cennet evşāfın ider zāhid temāşā bundadur

Hür u Kevser’den mey ü maḥbūb ise maḫşūd eger
‘Ayş u nūş esbābı hep ḥāzır müheyyā bundadur

³⁶⁴ İsmail Hakkı Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Ālī ve Divanlarının Tenkitli Metni*, G/1219

³⁶⁵ Sabahattin Küçük, *Bākī Divanı*, G/157

Mürdeye cānlar virür bīmāra şıḥḥat lebleri
Hikmet-i Lokmān u i'cāz-ı Mesīḥā bundadur

‘Ākıbet kim ser-fürū kılmaz gedā vü şāhdan
Bārgāh-ı ‘aşka kim a'lā vü ednā bundadur

Hāy u hūy-ı ḥānkāh u na're-i mestāneden
Hep vişālūñ küncidür maḳşūd ğavgā bundadur
Zülfüñ el bir eyleyüp ṭurrañla pinhān itdiler
Ḥātem-i dil ḥāşılı ya andadur ya bundadur

İctināb it şohbet-i ehl-i riyādan Bāḳıyā
Kim rızā-yı ḥazret-i bāri Te'ālā bundadur

[35/a]

Meylī Çelebi

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün(fā'lün)

Olalı hecrüñ ile zār benüm sulṭānum
Olmuşam derd ü ğama yār benüm sulṭānum

Ḳuluñ olsa n'ola ḥubān-ı cihān sensin sen
Şimdi ḥüsn iline ḥünkār benüm sulṭānum

Ṭurduĝu yirde ḳalur ḥayretle serv-i çenār
Eyleseñ nāz ile reftār benüm sulṭānum

Kimseler bencileyin 'aşḳ ile avāre olup
Olmasun derde giriftār benüm sulṭānum

Yok ışiginde bu Meylî gibi şâdık bendeñ
Gerçi kim nice kuluñ var benüm sulṭānum

Meylî Çelebi

(fā 'ilātün) (fa'lün)

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Sen gelince kime dil bağlayayuñ sulṭānum
Hecr ile cān u ciger tağlayayın sulṭānum

Akıdıp gözyaşını cūy-ı ferāvān idüben
Derd ile iñleyeyin ağlayayın sulṭānum

Çeşm-i bīmāruñ añup haste-i hicrān olayun
Taşkun akan şu gibi çağlayayın sulṭānum

Yanayın yakılayın āh u fiğān eyleyeyün
Ehl-i derdiñ yüregiñ tağlayayın sulṭānum

Zār u zār ağladığım şimdi bu Meylî gibi
Sen gelince kime dil bağlayayın sulṭānum

[35/b]

Hāletî³⁶⁶

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Olupdur saña dünyā 'āşık-ı rüsvāyı bilmezsin
Dağî sen nā-resīde tıfısın dünyāyı bilmezsin

³⁶⁶ Bayram Ali Kaya, *Azmizāde Hāletî Divānı*, G/628

Şu deñli za'fi var derdüñle ey mest-i mey-i nâzum
Eger kim yolda görseñ bu dil-i şeydâyı bilmezsın

Şaķın 'âşık geçinme saña kendin bildürür birgün
Ne âfetdür dile ol dil-ber-i ra'nâyı bilmezsün

Yatursın peşşe³⁶⁷-i nâz üzre istiğnâ serîrinde
Ser-i kūyuñda olan âh u belâ³⁶⁸yı bilmezsın

Eliñ irür şanursın buse-i lâ'line dil-dâruñ
Meger sen Hâletî ol kâmet-i bālâyı bilmezsın

Bâķizāde

(fā 'ilātün)

(fa'lün)

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Rindler elde kaçan cāmını bir yāre görür

Şāhid ğonce-i maķşūdunı āmāde görür

Seyr iden āyine-i dilde ruķ-ı cānānı

Çekmez aġyār elemin gül gibi tenhāda görür

Ehl-i 'aşķuñ nice 'ālemler irür zāhirde

Zāhid ol mertebeler seyrini rü'yāda görür

³⁶⁷ Azmizāde Hāletî Divānı'nda "pister" olarak geçmektedir.

³⁶⁸ Azmizāde Hāletî Divānı'nda "vāveylā" olarak geçmektedir.

Eylediñ ‘ālemi ser-mest esīrüm ğam³⁶⁹

Ehl birbirini sāhil-i deryāda görür

Muşhaf-ı hüsnüñe ‘Abdī gibi diğkat idemez

Nev-cüvānum seni yollarda gören sāde görür

[36/a]

Şafāyī Efendi

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

Biḥamdillāh ṭarīk-i ‘aşk içinde merd-i meydānuz

Bu ālem tekyesinde bir bölük şūrīde rindānuz

Egerçi zāhidā beyhūde şanduñ sen bizi ammā

Me‘ānī baḥrīnuñ ğavvāşı olduḡ kân-ı ‘irfānuz

Kıyas itmeñ bizi kim āb-ı engūr ile mest olduḡ

İçelden cām-ı ‘aşkı neşve-baḡş-ı bāde-nüşānuz

Hevā-yı ‘aşk ile şaldı derūn-ı sīneye āteş

Anuñçün ney gibi bezm-i belāda böyle nālānuz

Şafāyī gibi dāmen çekmişüz ḡār-ı ta ‘alluğdan

Budur bā’is ki dāyim gül gibi dehr içre ḡandānuz

³⁶⁹ Hece eksikliğinden dolayı vezini doldurmamaktadır.

Bākī Efendi³⁷⁰

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Ḥayāl-i 'ālem-i vuşlat ḥalāş eyler dili ğamdan
Ki 'aşk ehline vaşl-ı yārdur maķşūd 'ālemden

Ḥaṭṭ-ı la'lüñde bulmaz cāy-ı engüşť i'tirāż ehli
'Aceb zāhirdür ey ğonca-dehānuñ farkı ḥātemden

Nihānī 'işrete mānī' degüldür kisve ey zāhid
İçerler bunda 'ārifler zāhidler ṭoluyu tāc-ı Edhemden³⁷¹

Metā'-ı dehr-i fānīde bugün peymānedür varlık
Ne ḳaldı cāmdan ğayrı nişān-ı devlet-i Cemden

Cemāli şem'ine pervāne ol Bākī o şāhuñ kim
Yaḳar ḥüsn-i dil-efrūzı çerāğı nūr-ı a'zamdan

[36/b]

Cenānī³⁷²

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Şorarsañ kimdir ey dil mülk-i ḥüsnüñ şimdi mümtāzı
Temāşā eyle gel şehir içre İbrāhim-i Ḳazzāzı

Ruḥ mir'ātına destār-ı sebzi 'aksi düşdükçe
Gören anı şanur bir lāle dir kim ola pervāzı

³⁷⁰ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/360

³⁷¹ Hece sayısının fazlalığından dolayı aruz kusuru bulunmaktadır. Müstensih bu şekilde yazmıştır.

³⁷² Cihan Okuyucu, **Cinānī(Hayatı, Eserleri, Divānı'nın Tenkidli Metni)**, G/288

Derūnumda ezelden sırr-ı ‘aşkuñ dilde maḥremdür
Giderse tükme-i ser kimseye keşf itmem ol rāzı

Ruḥ-ı āli gül-i ra’nāya dönmüş berg içre
Yeşil destār ile seyr eyledüm ol gülbün-i nāzı

Cenāni cān u dilden biz muḥib-i āl u evlādız
Yezīd olsun cihānda sevmeyen ol şūḥ-ı ṭannāzı

Rūḥī³⁷³

mef‘ülü mefā‘ilün mef‘ülü mefā‘ilün

Hıdmetde beni şanma kâşır kuluñam cāna
Her hıdmet kullansañ kâdir kuluñam cāna

Ağyāruñ ider zevki³⁷⁴ dā’im bañadır cevruñ
‘Aşkuñda bilür seniñ şābir kuluñam cāna

Öldürse beni kahrūñ yutsam dün ü gün zehrūñ
Şekvāya ağzı açmam şākir kuluñam cāna

Hussād ne ğam bilse ‘aşkuñda beni ma’düm
İcād-ı me’ānīde nādir kuluñam cāna

Senden beni kim şorsa dirsın ben ānı bilmem
Bilmen anı lāzım mı hā bir kuluñam cāna

³⁷³ Coşkun Ak, **Bağdath Rūḥī Divānı**, G/13

³⁷⁴ Divānda “ider zevki” yerine “ile kārūñ yok” şeklindedir.

Ağyār ile bir görme ‘aşkuñda beni kim ben
Bezle eylemede cān naḳdin māhir³⁷⁵ kuluñam cāna

Dür olduğuma senden cürmüm bu ki Rūhīveş
Vaşfuñla giçer ‘ömrüm şā‘ir kuluñam cāna

[37/a]

Rūhī³⁷⁶

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

Fikr-i ḥal-i yār ile ey dīde ḥūn-bār olmaduñ
Gökde yıldız şaymaduñ bir gīce bī-dār olmaduñ

Ẓevḳ-i vaḥdetkār bī-kārāndur ey dil epsem ol³⁷⁷
Sen daḥi bu kārgāh-ı ğamda bī-kār olmaduñ

Meclis-i mestān-ı Ḥaḳḳa yol bulam dirseñ henüz
Dāḥil cārū-keşān bezm-i ḥammār olmaduñ

Lāf-ı pervāz eyleme Anḳā-yı Kāf-ı ‘aşḳ ile
Sen henüz ey zāhid-i dil-beste ṭayyār olmaduñ

Küfr-i zūlf-i yār ile itmezsin īmānuñ dürüst
Ḥayf kim inkāra düşdük ehl-i ikrār olmaduñ

Yatmaduñ mey-ḥānede aldırmaduñ destāruñı
Başda ‘aḳluñ var daḥi sen mest-i evkār olmaduñ

³⁷⁵ Divānda “eylemede cānı māhir” şeklinde yazılmıştır.

³⁷⁶ Coşkun Ak, **Bağdatlı Rūhī Divānı**, G/696

³⁷⁷ Divānda “vaḥdet kār-ı bī-ḳaradur” şeklinde yazılmıştır.

Mestlikdür kırtaran kayd-ı ta'allukdan seni
 Hamdülillāh Rūḥiyā 'ālemde huşyār olmaduñ

Ġazel-i 'Ulvī

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

İrişdi nev-cüvānum serv-i bālā oldı giriñce
 Açıldı gül gibi ol ğonce-ra'nā oldı giriñce

Şalınsa cem' olur ol serv-ḳadiñ seyrine 'uşşāk
 Dinelemez vaşf-ı reftārı temāşā oldı giriñce

Gözümden ḳatre ḳatre dökülen eşk-i güher bārum
 Dirildi bir yire irgildi deryā oldı giriñce

Ayakdaşım bulunmazken beyābān-ı maḥabbetde
 Reh-i 'aşḳ içre sālīm baña hemtā oldı giriñce

Ġamuñ efyūnu 'Ulvī'nüñ şu deñlü 'aḳlın aldı kim
 Yitirürdi kendüyi yolda maḥrā oldı giriñce

[37/b]

Vuşūlī³⁷⁸

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Ḳabā-yı nilgünüñ kūya ey māhveş-i deryā
 O deryā içre bu cism-i laṭīfūñ mālīk-i deryā

³⁷⁸Hakan Taş, **Vuşūlī Divānı**'nda bulunamamıştır.

Senüñ ol cāme-i māiñ olupdur āsumān ey meh
Seni ol āsumān içre şanurlar Hāzret-i 'İsī

Kaçan güftāre gelseñ giydüğüñce cāme-i aḥzar
Leṭāfetle olursın ey şeker-leb tūṭi-i gūyā

Göresiñ nāzla ey sīm-ten seni aḳ libası ile
Olursun fi'l-meşel dürc-i şadefde gevher-i yektā

'Aşā-yı āhımı elde gör yedi ejderhā mānend
Vuşūlī zümre-i a'dā şanurlardı beni Mūsā

Vuşūlī³⁷⁹

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Cihānum şāhı mīri vü vezīründen murādum yok
Hudādan ğayrıya ey dil muḥaşşal inḳıyādum yok

Ṭayanmam devlet-i erbāb-ı dünyāniñ ğururuna
Hemīn senüñ rehinden özge yāruñ üstādum yok

İnanmam kūy-ı dil-dāre varur dirlerse aġyārı
Behişte girmege kāfir ki zīrā i'tikādum yok

Dirġā olmadum āsūde yāruñ devr-i ḥüsnünden
Geçipdür āh ile 'ömrüm resime 'adl u dādum yok

³⁷⁹ Hakan Taş, **Vuşūlī Divānı**'nda bulunamamıştır.

Vuṣūlī nice ‘azm idem yaşımla guṣṣadan ğayrı
 Tarīk-i Ka‘be kūyunda yāruñ āb u zādum yok

[38/a]

Vuṣūlī³⁸⁰

(fā ‘ilātün)

(fā‘lün)

fe ‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Bir vefā eyleyici ‘āşıka cānān buldum

Göñül iklīmine ‘Ādil bigi sulṭān buldum

Zülfine mā‘il iken rüyını ‘arz itdi baña

Karañu gice içinde meh-i tābān buldum

Leb-i cān-baḥşı ile mürde-dile virdi ḥayāt

Hızırveş teşne iken çeşme-i Ḥayvān buldum

Kıldum ol ğonceveşim sırr-ı dehānun tefhīm

Mūr-ı bī-ṭākat iken mühr-i Süleymān buldum

Senüñ rāhını Vuṣūlī gibi kıldım mesned

Ḥāk-ı pāyin gözüme kuḥl-ı Şıfāhān buldum

Zātī³⁸¹

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Mülk-i ‘aşkuñ şāhiyim ḥācet degül efser baña

Şu‘le-i āhum benüm yetmez mi tāc-ı zer baña

³⁸⁰ Hakan Taş, **Vuṣūlī Divānı**’nda bulunamamıştır.

³⁸¹ Ali Nihad Tarlan, **Zātī Divānı**, G/12

Baňa fānūs-ı hayālî beñzedür rakş urmada
Görünce şūreti kimse beñzedür dil-ber baňa

Yakdı yandurdu beni mihr-i ruḥ-ı dil-ber diyü
Ey Ḥaṭīm yandı yakıldı bugün Āzer baňa

Çeşmime beñzetdi kanı ağlayup çeşmim didi
Görünce devletlü nesne beñzedür dil-ber baňa

Kimyā-yı ḥāk-i pāyı yāre teşbīḥ eyledüm
İşidenler didi ey zātī sözüñ cevher baňa

[38/b]

Gazel-i Emrī³⁸²

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Zülf-i dil-dāre ki derdin dil-i maḥzūn söyler

Gūyiyā Leylī’ye aḥvālını Mecnūn söyler

Çağıran ra’d degül nāle ile girye ile

Yār mihr itdügiñi ‘āleme gerdūn söyler

Kabr içinde saňa ‘āşık n’ola ‘arz eylese ḥāl

Çün velī olana gencīne-i medfūn söyler

Söyledüm kāmētüñi serv ile vezn itdügümi

Rāstī şā’ir olan her sözü mevzūn söyler

³⁸² M.A.Yekta Saraç, **Emrī Divanı**, G/140

Bir ğazel söylemiş Emrî lebûñ vaşfında
Ehl-i diller didiler hep dürr-i meknûn söyler

Emrî³⁸³

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Nigāra ravzā'-ı 'aşkuñda çeşmüm cūybār itdüm
Ayağuß öpmege yolıñda cismüm hāksār itdüm

Gedā isem n'ola bir şāh-ı hūbānuñ kapusunda
Ben anuñ milket-i 'aşkuñda 'aqlum tār u mār itdüm

Nesīm-ālūd olur sūnbül saçuña irmege cānā
Bu sevdālarla çeşmüm bağ-ı hayretde ğubār itdim

Şunup el bezm-i 'ālemde ayāğ-ı 'aşkı nūş itdim
Başımdan şöhet-i yārān 'aklı tār u mār itdüm

Firākuñ āteşine yanmağa mu'tād olup Emrî
Semenderveş mekānum vaşlınuñ şevkiyle nār itdüm

[39/a]

Hāletî³⁸⁴

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Olmağ isterseñ eger ehl-i vefā
Kalbine dā' im vireğörsün cilā

³⁸³ M.A.Yektā Saraç, **Emrî Divānı**, G/339

³⁸⁴ Azmizāde Hāletî Divānı'nda bulunamadı.

Ehl-i derd ol terk idüp dermānı sen
Derd-i ‘aşka bulmak isterseñ devā

Fahr-ı luṭfunı Hudā’nuñ bir gören
Oldurur ‘ālemde bil ehl-i şafā

Ġam yime inkārına münkirlerüñ
Her ne deñlü itseler saña cefā

Yüz çevirme Hāletī eyle kabūl
Her ne gelse cānib-i Hāk’dan saña

Hāletī³⁸⁵

mef’ülü mefā’lün mef’ülü mefā’lün

Bu derdime ‘ālemde dermān ola mı yā Rab
Şahrā-yı ğama bilmem pāyān ola mı yā Rab

Ağlamağ ile ‘ömrüm geçer mi ‘aceb yoksa
Bu dīde-i giryānum ḥandān ola mı yā Rab

Sensiz benüm ahvālüm ğāyetde mükedderdür
Bu müşkilimiz eyā āsān ola mı yā Rab

Devr eyler irüp kūyun varup gice vü gündüz
Ol derd ile bir dağı devrān ola mı yā Rab

³⁸⁵ Azmizāde Hāletī Divānı’nda bulunamadı.

Terk eyleyüben cevri ‘ahdine vefâ idüp
Bu Hâletî’ye cānan hemān ola mı yā Rab

[39/b]

Hâletî³⁸⁶

mef’ülü mefâ’lû mefâ’lû fe’ülün

Sīnemde zuhūr ideli āsār-ı maḥabbet
Gülzār-ı cenān oldu baña ḥār-ı maḥabbet

Āyine-i dil şāf olalı jeng-i şūrdan³⁸⁷
Berķ urdı hemīn lem’ā-i envār-ı maḥabbet

Cārī olalı gözlerümüñ yaşı dem-ā-dem
Açıldı göñülde yine āsār-ı maḥabbet

Manşūr dilüm itdi ‘ayān sırr-ı Ene’l-Hakḳ
Zülf-i siyehüñ eyledi ber-dār-ı maḥabbet

Gördükde seni kūşe-i çeşmiyle bilür yār
Ey Hâletî lâzım degül ezḥār-ı maḥabbet

Hâletî³⁸⁸

(fā’lün)

fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün

Her ne cevri eyler iseñ cānımıza minnetdür
Ayağüñ toprağı hem başımıza devletdür

³⁸⁶ Azmizāde Hâletî Divānı, G/101

³⁸⁷ Divanda “sūr” yerine “keder” kullanılmıştır.

³⁸⁸ Azmizāde Hâletî Divānı’nda bulunamadı.

Şanma kim yüz çevire derd ü belādan 'āşık
Ne kadar zahmet iderse baña ol rahmetdür

Yolına cān virenüñ yüzine bakmazlar hīç
Dil-rübālarda ezelden bu reh bir 'ādetdür

İrişüp vaḥdete keşretten elüñ çek ey dil
Evvelā lāzım olan saña çü 'uzletdür

Ḥaḳ Te 'ālā bu kadar ins u melek ḥalk itdi
Ehl-i idrāk olana Ḥāletī bu 'ibretdür

[40/a]

Ḥāletī³⁸⁹

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Mā'ilüz gerçi her tāze nihāli severüz

Bülbül-i gülşeniyüz biz gül-ābı severüz

Reh-i 'aşk içre n'ola kaddümüz olursa dūtāh

Rüşenüz gün gibi ol kaşı hilāli severüz

Bize andan görünür nūr-ı tecellā-yı Ḥudā

Şaf-dil 'āşıkıyuz ḥüsn-i cemāli severüz

Sek rakībūñ n'ola biz kaçmasaḳ isnādından

Tiz-i ser-ḳulle-i 'aşkuz ol ḡazāli severüz

³⁸⁹ Azmizāde Ḥāletī Divānı'nda bulunamadı.

Evvelā Hāletī inkār olunur mu ‘aşka
 Âhiri sözümüzüñ bu ki me’âli severüz

Hāletī³⁹⁰

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

Olmak isteseñ göñül sen dağı maqbül-i hās
 Nefs-i emmāreden ey dil özüñü eyle halās

Sensin ol sulţān gününün nevki eyā şāh-ı resl
 Benden olmuşdır kapuñda cümle yil ‘ām u hās

Ehl-i ‘ışgānuñ dağı sensin şef’i-i rûz-ı haşr
 Bahtlu añlar ki saña eylediler ihtişāş

Gel Resûlüñ şer ‘ini tut olıgör sâbit-kadem
 Kim şırâţ-ı müstaķīm oldur ayağıñ pekçe baş

Hāl-i ‘ālem böyle vaz’ olmuş ezelde Hāletī
 Kimine zevk u şafā vü kimine miḥnetle yaş

[40/b]

Ġazel-i Hāletī³⁹¹

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

Âhîret kesb eylemekdür dār-ı dünyādan ğaraż
 Yoḡsa ey h’āce nedür bildüñ mi ‘uķbādan ğaraż

³⁹⁰ Azmizāde Hāletī Divānı’nda bulunamadı.

³⁹¹ Azmizāde Hāletī Divānı’nda bulunamadı.

Yārsız cennet daḥi olsa baña zindān olur
Ey göñül dīdārdur Firdevs-i a'lādan ğaraż

Ḥāl-ı mülki terk idüp gitseñ gerekdür şoñ ucu
Pes nedür dünyā için ey ḥāce ğavgādan ğaraż

Her ne görseñ ta'alluk bağlama kılsa qarār
İbret almakdур dilā seyr u temāşādan ğaraż

Bir göñül eglencesidür 'ākıbet ey Ḥāletī
Ma 'rifet şatmak degüldür şī'r u inşādan ğaraż

Ġazel-i Ḥāletī³⁹²

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ur beni Mecnūn gibi sīnemde dağ üstine dağ
Her biri ola anuñ zulmetde bir rüşen-çerāğ

Cennet olsa bir nefes ārāmı yokdur göñlümün
Göñlümü açmaz benüm ḥālümde sensüz serv-i bāğ

Ser-te-ser seyr eyledim bir nesnede yokdur şebāt
Keşret-i dünyādan el çekdim baña geldi ferāğ

Olma zāhirle muḳayyed yok şebātı heç anuñ
Şūrete meyl eyleyenler oldu ma'nīde ırāğ

³⁹² Azmizāde Ḥāletī Divānı'nda bulunamadı.

Hāletī her kim şadākat yolını tutmuş durur
İki ‘ālemde ola gün gibi anuñ yūzi aǵ

[41/a]

Ġazel-i Bākī³⁹³

mef‘ülü mefāilü mefāilü fe‘ülün

‘Āşıqlara çün derd ü belā zevk u şafādur
Yā zevk u şafā derdine düşmek ne belādur

Dünyāda çeker miḥneti erbāb-ı maḥabbet
Ey şūfī bugün baña ise irte sañadur

Bāğ-ı ıarab u ‘ayş u mey ü dem u nābı
Haḳka bu ‘aceb ḥūb u laṭīf āb u hevādur

Geh ḡulḡul-i mey göñlüm açar gāhī dem-i nāy
Haḳkā bu ‘aceb ḥūb u şafā-baḥş şadādur

Bākī n’ola pervāz-ı bülend itse ġazelde
Bāl ü per aña himmet-i yārān-ı şafādur

Ġazel-i Bākī³⁹⁴

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Gülsitān-ı bezm-i şarāb cām-ı mey güldür baña
Kulḳul-i ḥaḳ-i şurāḥi şavt-ı bülbüldür baña

³⁹³ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/105

³⁹⁴ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/12

‘Ârızuñda ol iki zülf-i girih-gîrûñ senüñ
Şuya düşmüş iki ğarrâ tâze sünbüldür baña

Mest u medhûşum velî cām-ı mey-i engûrdan
La‘l-i nābuñ hālet-i keyfiyyet-i müldür baña

Seng-i bî-dāduñla serde zaḥm-ı ḥûnîñüm ki vār
Kûşe-i destārda rengîn karanfüldür baña

Ḥaydar-i Kerrāriyam meydān-ı nazmuñ Bākîyā
Elde ḥāme Zülfikār u tab‘ Döldüldür baña

[41/b]

Ġazel-i Fiġānî³⁹⁵

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Deşt-i ğamda gördüğüm Mecnûn-ı nā-şād eylemez
İtdüğüm kârı belâ kûhında Ferhād eylemez

Gözlerüm nemnāk sînem çāk göñlüm derdnāk
İşimi var kim baña ol ḥûr-i perî-zād eylemez

Tîşe-i ğamda ne kanlar ağladuğın Kûh-ken
Başına toķınmayan bilmez anı yād eylemez

Niçe gün ‘âķıl dutarsa üstiñe aldanma çarḥ
Bir Süleymān var mı taḥtın dehr berbād eylemez

³⁹⁵ Abdülkadir Karahan, **Fiġānî ve Divançesi**, G/34

Sikke-i mermerde kazduñ Bî-sütûn-ı dehrde
İtdügüñ kârı Fiğânî degme üstâd eylemez

Ġazel-i Hüdâyî³⁹⁶

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Sengi-i cevruñ kim yıkar bu kalb-i hayrân üstine
Menne ve's-selvâdur iner Mûsa-yı 'İmrân üstine

Kes başum dik nîzeñe luṭf eyle kaldur ḥākden
Baş dik şāhım beni ḥayl-i şehīdān üstine

Üstine yoksa kılıçlar mı tutar ebrûlaruñ
Çeşm-i cellāduñ niçün kanlar döker kan üstine

Zulm-i çeşmüñ cānıma geçmiş hilāl olmuş kaşuñ
Düşmek ister dem-be-dem şemşīr-i bürrân üstine

Ey Hüdâyî 'ākıbet girmek gerek ḥāk altına
Cān virürsün böyle çün ol genc-i pinhān üstine

[42/a]

Terkīb-i bend-i 'Ālî³⁹⁷

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Yine bir şāha esīr itdi beni devr-i zamān
Yine bir āteş ile oldu derūnum sūzān

³⁹⁶ Hakan Yekbaş, **Hüdâyî Kadīm Divanı**(Edisyon Kritik, İnceleme, Metin), G/191

³⁹⁷ İsmail Hakkı Aksoyak, **Gelibolulu Mustafa Ālî ve Divanlarının Tenkitli Metni**, TKB/3

Ne nazarı bulunur ne olur aña akrân
 İ'tikādum bu durur mişli bulunmaz el ān
 Nedür ol kâmet-i bālā nedür ol nāz ile ān
 Toğrusın söyleyeyin aña kıyās eyle hemān
 Hecr-i Yūsuf'da benüm Yūsuf'umı görse 'ayān
 Giryeden el yur idi Hāzret-i Pīr-i Ken'ān

2

Luṭf u kahrını görüp vuşlat ile cānānuñ
 Nice dem mihrine cān virmiş idüm ben anuñ
 Bu harāretlerini görmemiş idi cān anuñ
 Böyle rüsvālığı olmazdı dil-i nālānuñ
 Bilemez kimse ne sihr itdügin ol fettānuñ
 Nāzı çok kağı birin şerh ideyin ben ānuñ
 Böyle mümtāz güzel nādir olur 'ālemde
 Böyle meh-pāreye kim kādir olur 'ālemde

3

Muttaşıl göñlüm alup 'aqlumı ceẓb itmekde
 Hāne-i şabr ise vīrāne oluban gitmekde
 Nāzlar şīveler itdükçe işüm bitmekde
 Bezme geldükçe bu ben 'āşıka ceṿr itmekde

[42/b]Gice gündüz dile nār eyleyüp incitmekde
 Gözi şehbāzı da cān murgını ürkütmekde
 Gitdi zulm ile harāb oldu dil-i nālānum
 Ağlasam hāndeler eyler sevinür cānānum

4

Ġayra dil virme diyü baña naşîhatler ider
 Benden artuĠ o baña ‘arz -ı maḥabbetler ider
 Nâzlarla dil ü cân mülkini ġâretler ider
 Göñlümi almada görseñ ne zerâfetler ider
 Gerçi ḥalk içre baña luṭf u ‘inâyetler ider
 Dem olur ġamzeler ile ne ihânetler ider
 Kimseler tâze cüvân sevmege meyl itmesün
 Tıfl-ı nev-reste seven vaşlına irem dimesün

5

Ṭotalum şîve vü nâz ile helâk ide beni
 Düşmeye gerdenuṃe kâkül-i ‘anber-şikenî
 O maḥalde baña yüz virmeye vech-i ḥaseni
 Ne beni kıoya anuñ ġamzesi ‘âlî ne seni
 Dem-i vuşlatda girüp aramıza pirehenî
 Kıomaya sîneye şarmaġa o nâzûk bedeni
 Yine hîç cevır ü cefâsından anuñ ağlamazın
 Terk idüp ol şanemi ġayrıya dil bağlamazın
 Tıġ-ı hicrile kesüp başımı dökme kıanum
 Kim bilür acıyasın bir dem ola sulṭânım

[43/a]

Ġazel-i Hüdâyî³⁹⁸**fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün**

Geçdi Mecnûn ‘aşkıdan geçmez dil-i mestânemiz

İllerin uşlandı uşlanmaz bizim divânemüz

³⁹⁸ Hakan Yekbaş, **Hüdâyî Kadîm Divânı** (Edisyon Kritik, İnceleme, Metin), G/62

Bezmümüz cennet-i şurāhī lüle-i 'ayne'l-hayāt
Şākiyā anuñ öñünde havz dur peymānemüz

Oı Hümā şaydından ey dil fāriğ ol yaş dökme kim
Dāma düşmez hūşe-i pervīn olursa dānemüz

Sīnede derdüñle cān haste göñül āşüfte-hāl
Ey ṭabībüm şanasın dārü'ş-şifādur hānemüz

Dīde-i baht-i Hüdāyī kim açılmaz h̃ābdan
Rūz-i evvelde meger gūş eylemiş efsānemüz

Ġazel-i Bākī³⁹⁹

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Eṭrāf-ı çemenzārı yine āb ṭolandı
Gül-zāra girüp her yaña şalındı bulandı

Beñzetdi dehānuñda olan ḥabb-i nebāta
Şebnem göricek ğonca hemān ağızı şulandı

Ārām-geh-i murğ idi dirler ser-i Mecnūn
Meydān-ı maḥabbetde ne başlar yuvalandı

Bağlarsañ eger deste-i reyḥān ile ṭurmaz
Tā rişte-i cān ṭurrası tārına ulandı

³⁹⁹ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/52

Bākīyi mey-i nāba yemīn itdi dimişler
Gül gibi ele sāgar alup içmez ol andı

[43/b]

Ġazel-i Bākī⁴⁰⁰

mef'ülü mefā'īlū mefā'īlū fe'ülün

Hōş geldi baña mey-gedenüñ āb u hevāsı
Vallāhi güzel yirde yapılmış yıkılası

Men' eyler imiş mesele-i 'aşkı müderris
Ey h'āce anuñ var ise yaklaştı kazāsı

Zībā yaraşur hil'at-ı nāz ol boyu serve
İki kolumı kılsam aña bil tolaması

Gitmez o mehüñ rā gibi hançer kemerinden
Üftādelerin öldürür işte ol burası

Meddāh olalı çeşm-i ğazālāneñe Bākī
Öğrendi ğazel tarzını Rūmuñ şu'arāsı

Hüdāyī⁴⁰¹

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün(fa'lün)

Kimiñle salınur ol serv-i ser-feraz 'aceb
Kimiñ kolundadur ol çeşmi şāh-bāz 'aceb

⁴⁰⁰ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/508

⁴⁰¹ Hakan Yekbaş, **Hüdāyī Kadīm Divānı**(Edisyon Kritik, İnceleme, Metin) G/10

‘Aceb ne h̄ārile açıldı bağa ol ğonce
Kimiñ hevāsına uydu o serv-i nāz ‘aceb

O nāzenīn-i cihānum kimiñle hem-dem ki
Kim eyler iki anuñ nāzına niyāz ‘aceb

Beni belā vü ğam u derd-i fūrkat öldürdü
O kanğı hastesine oldu çāre-sāz ‘aceb

Olup rakībe karīb eyleyüp vefālar aña
Hüdāyī ‘den niye ki bunca ihtirāz ‘aceb

[44/a]

Vuṣūlī⁴⁰²

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Hevasiyāndur rastī aña laķab

Çekmesünler kıyl u kāl idüp ta‘ab

Ey ḥasīnüm ‘aşķuñ ile rāziyuz

Kerbelā‘da it bizi işhād hep

Şafḥa-rūyuñda zer durur ḥācibüñ

Yazılur ser-süre-i muşḥafda hep

Mest-i medhūşuz şerāb-ı ‘aşķdan

Olmazuz lā-ya‘ķl-ı āb-ı ‘ineb

⁴⁰² Hakan Taş, **Vuṣūlī Divānı**’nda bulunamamıştır.

Ol nigāruñ cān u dilden vaşlını
Virmek Allah'ıñ Vuşūli kıl taleb

Vuşūlī⁴⁰³

fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn

Meskenet meclisde būs-ı la'l-i yārum aldılar
Ey dırīgā çeşmüm içre 'ömr-i vārum aldılar

Baňa yazıklar degül midür seher vaḳti benüm
'Andelībān-ı çemen efgān u zārum aldılar

Hay meded yok mu hevāyı 'aşḳda şeh-bāz-ı 'aşḳ
Zāğların şāhınuñ elden şikārum aldılar

'Arşa-ı 'aşḳ içre berbād olmadın ḥāakterüm
Kim ḥalāyık yakmağa manşūrı nārum aldılar

Çin-i zūlfünde ne sihr itdi perīveşlerine
Ey Vuşūli 'āḳıbet şabr u ḳarārum aldılar

[44/b]

Vuşūlī⁴⁰⁴

fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn

Kerbelā-yı 'aşḳuñ içre gel beni eyle şehīd
Ey ḥasīnim baňa reşkden ola aḡyār Yezīd

⁴⁰³ Hakan Taş, **Vuşūlī Divānı**'nda bulunamamıştır.

⁴⁰⁴ Hakan Taş, **Vuşūlī Divānı**'nda bulunamamıştır.

Sûre-i Veşşemsi'dür anuñ kaşuñ âyât-ı nûn
Kâküli le'yletü'l-İ-İ-Kadr u cemâlüñ mäh-ı 'ıyd

'Ar'ara âsâ kadüñe niyet senüñ ey ğonce-fem
Toğrusu serv-i çemen anuñ yanında bir pelîd

İki şak it tîğ-i ğamzeñle sifâl-i kellemi
'Arşa-ı 'aşkuñda ey meh olayın ta ki ferîd

Bu kadar cāna maḳām-ı ḳurba bulmuşken vuşûl
Terk idüp kūyuñ Vuşûli ola mı hergiz ba'îd

Hüdāyî⁴⁰⁵

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ḳullara çıḳmaz görünmez böyle server görmedik
Bir perî-peykerdir ol 'âlemde gözler görmedik

Ḥayl-i eşkim sîne şahrâsında seyr iden didi
Ḥayli demdir böyle deryâ gibi 'asker görmedik

Naḳd-i cân virüp ğamuñ almaz 'adū-yı bî-başar
Görmedüñdür n'itsün ey şāh-ı tüvānger görmedik

Nice efzündür diyem ḥüsn ü bahâsın Yūsuf'uñ
Yār ile mîzân-ı ḥüsn içre tüvānger görmedik

⁴⁰⁵ Hakan Yekbaş, **Hüdāyî Kadīm Divānı**(Edisyon Kritik, İnceleme, Metin), G/100

Haṭṭ-ı müşgīnle ruḥsārın görenler didiler
Ey Hudāyī şöyle bir şem'-i münevver görmedik

[45/a]

Hüdāyī⁴⁰⁶

(fā'ilün)

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Göreyin Ka'be-i ruḥsārını pür-nūr olsun
Görsün erbāb-ı şafā şevkile mesrūr olsun

Genc-i 'aşkuñ nice bir sīnede olsun mestūr
Açalum 'āleme gülgün gibi meşhūr olsun

Yandı pervāne göñül şem'ine nār-ı ruḥunun
Dilerüñ Haḫ'dan anuñ yatduğı yir nūr olsun

Ele al āyīne-i ḫalb -i şafā-āyīnim
Naẓarundan nice bir pādişehüm dūr olsun

Senden ayruğa Hudāyī naẓar itmez güzelüm
Ḥüsnile ger mülk-i 'adn u gerek ḥūr olsun

Hüdāyī⁴⁰⁷

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Çekmesin vechiñ gören her nāzenīnüñ minnetin
Vaşl olan dīdāra gelmez ḥūr-ı 'aynuñ minnetin

⁴⁰⁶ Hakan Yekbaş, **Hüdāyī Kadīm Divānı**(Edisyon Kritik, İnceleme, Metin), G/166

⁴⁰⁷ Hakan Yekbaş, **Hüdāyī Kadīm Divānı**(Edisyon Kritik, İnceleme, Metin), G/143

Öldürüp ger bir avuç toprak atarsañ üstime
Rāzıyam yüklet baña rûy-ı zemînüñ minnetin

İçmezem bezmimde itse kellesin gerdun ayağ
Çekmezim anuñ gibi dün u denînüñ minnetin

Âferîñ ol merd-i ‘uryân-i fenâfullâha kim
Çekmedi dāmân u ceyb u âsitînüñ minnetin

Dâne almaz murğ-i kudsîler dehân-i mürdan
Şāhlar çekmez gedâ-yı hûşe-çîñüñ minnetin

Ey Hudâyî yâr elinden çek gümüş peymâneler
Çekme gülşende semenle yâsemenüñ minnetin

[45/b]

Bākî Çelebi⁴⁰⁸

Fā’ilâtün fā’ilâtün fā’ilâtün fā’ilün

Dün gîce dil hânesin bi’l-cümle tenhâ eyledüm
Kapu yapdum cümle keşretden müberrâ eyledüm

Gözlerüm ebr-i bahārî gibi âb-efşân idüp
Bādveş sildüm ânı pāk u mücellâ eyledüm

Perde-i hayret çeküp yakdum maḥabbet şem ‘ini
Şandal-ı Rûmu buḥûr idüp müheyyâ eyledüm

⁴⁰⁸ Sabahattin Küçük, **Bākî Divânı**, G/33

Bir ciger kalmışdı anı da kebāb itdüm hemān
Dāğ-ı hūn-ālūdelerden cām-ı şahbā eyledüm

Şoḥbet-i ḥās eylemek maḵşūd idindüm Bākīyā
Cānı āgāh itmedin cānānı peydā eyledüm

Yahyā⁴⁰⁹

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

'Ālemiñ yokdur vefāsı derd-i bī pāyānı var

Bu metā'-ı vaşlına aldanma köz-i hicrānı var

Cevr-i yār u ẓa'n-ı aḡyār u cefā-yı rūzigār

Ġam degül ol 'āşık-ı şeydāya kim cānānı var

Her firāḡuñ bir vişāli her belānuñ āḡiri

Her cefānuñ bir vefāsı her ḡamuñ pāyānı var

Günde yüz biñ 'āşığın giryān ider bülbul gibi

Bu gülistān-ı cihānuñ bir gül-i ḡandānı var

Muḡteżā-yı yāre rāzī ol cefādan aḡlama

Ḥānḡāh-ı 'aşḡuñ ey Yahyā yolu erkānı var

[46/a]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Göñlüm alduñ āli ile derdüm ferāvān eyledüñ

Gözlerümi dem-be-dem hecrüñle giryān eyledüñ

⁴⁰⁹ Mehmet Çavuşoğlu, *Yahyā Bey Divanı*, G/58

Öldürüp ben hasteñi ağıyarı handān eyledüñ
Hay zālīm n'eyledüñ nā-ḥaḳ yire ḳān eyledüñ

Göñlümü āşüfte kılduñ nergis-i mestāne ile
'Aḳl u şabrum ğāret itdüñ ğamze-i fettānı ile

Cānımı almak dilerseñ ḥançer-i müjgānı ile
Hay zālīm neyledüñ nā-ḥaḳ yire ḳān eyledüñ

'Aşk oldu ol düşer ma'şūḳa andan 'āşıḳa
Şem' gör kim yanmadan yandırmadı pervāneyi

Hüdāyī⁴¹⁰

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Sürme çekmiş çeşmine ey dil yine ol şuḥ u çeng
Şöyle āfetdür ki ol virür iki gözine reng

Seng-i cevri urur dile tağlarca ol Yūsuf-cemāl
Anı yād itmez ki yārān ḳona mīzāna o seng

Nāfe-i ḥaṭṭ-i ruḥuñ sürdi çıkardı Rūm'dan
Ḳand-i Mıṣr'ıñ başına la'lün külāhuñ itdi teng

Bāḡa gel kim şimdi gülşen sūnbül-i Hindū'yile
Rūm ili maḥbūbudur şan ṭaḳınur iki küleng

⁴¹⁰ Hakan Yekbaş, **Hüdāyī Kadīm Divānı**(Edisyon Kritik, İnceleme, Metin) G/99

Peyk-i āhuñ yāre gönderse Hudāyī dem-be-dem
 Sağlu şollu nāle-i dilden taşar pāyine jeng

[46/b]

Bākī Efendi⁴¹¹

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Göñül Yūsuf gibi çāh-ı zenaḥdānuñda kalmışdur
 Ḥalāş eyle benüm şāhum ki zindānuñda kalmışdur

Metā'-ı vaşlıña cāndan ḥarīdār olmak ister dil
 Hemān ey ḥāce ancak şübhe hicrānuñda kalmışdur

Begüm merdümlik it kendü ciger-kūşeñ gibi besle
 Yaşum tıfl-ı yetīmüñdür ki dāmānuñda kalmışdur

Benüm çün acıyup ağlar görenler zaḥm-ı şemşīrūñ
 Baña itdüklerūñ ey ḥūnī hep yanuñda kalmışdur

Re'īs-i baḥr-i nazm olduñ bugün 'ālemde ey Bākī
 Ğazel demek senūñ ṭab'-ı zer-efşānuñda kalmışdur

Yaḥyā Efendi⁴¹²

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Yine der-kār olsa dāmān-ı nesīm-i nev-bahār
 Yine tutışsa āteş-i gülşende şevk-i hezār

⁴¹¹ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/165

⁴¹² Hasan Kavruk, **Şeyhülislām Yahyā Divānı**, G/111

Verd-i ra 'nā bezmi germ-ā-germ idüp gülzārda
 Țutsa elde āteşin bādeyle cām-ı hoş-güvār

Sāye-i eşcārdan evrāk Țursa dāmlar
 Olsa şaĥn-ı bāğda 'ayş u şafā murğı şikār

Devlet-i sermā ki buz üstindedür bulur şikest
 Hüsrev-i nev-rüz ider cünd-i şitāyı tār u mār

Büy-ı gülle 'ālemi taṭyīb ider Yahyā şabā
 Nitekim ĥulķ-ı kerīm-i pādişāh-ı kām-kār

[47/a]

Yahyā⁴¹³

(fā'ilātün)

(fā'lün)

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Ber-murād olmamak olmaz olıcaķ himmet-i 'aşķ

Ber-devām ola hemān himmet idün devlet-i 'aşķ

'Aşķa keyfiyyet-i bī-keyf dimiş ehl-i mezāk

Bāde-i telĥ ile hīç bir mi olur şerbet-i 'aşķ

Hüblar yolda selāmuña Țururmuş Țutalum

Bakmağa sağa sola Țor mı seni ġayret-i 'aşķ

⁴¹³ Hasan Kavruk, Şeyhülislām Yahyā Divānı, G/175

‘Āşıkūñ rûyını zerd ü işin altun eyler
Böyledür vādī-i miḥnet-zede-i ḥayret-i ‘aşk

Bir gün esrār-ı maḥabbet ide Yahyā te’sīr
Gözüne ‘ālemi göstermez ola miḥnet⁴¹⁴-i ‘aşk

Riyāzī Efendi

fe’ilātün fe’ilātün fe’ilātün fe’ilün

Dime şūrīdeligin ‘āşık-ı rāz olmayana
Eşer eyler mi nemek sīne-figār olmayana

Virmesün cām-ı mey-i sāķī-i bezm-i ‘işret
Mübtelā-yı elem u derd u ḥumār olmayana

Berg-i ‘işret mi virür çarḥ-i felek ḡonce gibi
Dili ḥūn sīnesi āzürde-i ḥār olmayana

Ne revādur ki diñe cūr’a-i cām-ı keremiñ
Sāķiyā ayaḡuñ altında ḡubār olmayana

Naķd-ı eş ‘ārını gösterme Riyāzī hergiz
Her-dem naķd-i pākize-‘ayyār olmayana

⁴¹⁴ Hasan Kavruk, Şeyhülislām Yahyā Divānında “*hayret*” olarak geçer.

[47/b]

Cevrî Çelebi⁴¹⁵**fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**

Cem' olur dillerde ğam hāl-i perişānum disem

Dilleri āşüfte eyler rāz-ı pinhānum disem

Berk-i āteş olurdı cān u dil her sīnede

Şevkle āh eyleyüp sūz-ı dil u cānum disem

Hem-zebān olur benümle çāk-ı sīne zaḥm-ı dil

Ġamzeler destinden alınmaz girībānum disem

'Ālemüñ bāzār-ı ümmīdi olurdı bī-revāc

H̱āce-i 'aşk olalı ben kesb-i mātem⁴¹⁶ disem

Müşteri ḥurşīde nāz eylerdi ey Cevrî eger

Zerre deñlü māye-i iksīr 'irfānum disem**Emrî⁴¹⁷****fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün**

Ma'il oldu göricek 'arız-ı dil-dārı göñül

Şu gibi akdı añup ḥālet-i ruḥsārı göñül

Düşdügünce dil-i üftādeyi alursın ele

Bir senüñ gibiye düşse düşicek yārı göñül

⁴¹⁵ Hüseyin Ayan, *Cevrî (Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni)*, G/171

⁴¹⁶ Cevrî Divānı'nda "matem", "ḥırmānum" olarak geçmektedir.

⁴¹⁷ M.A. Yektâ Saraç, *Emrî Divānı*, G/307

Bir bakımda nice biñ ‘āşıkını öldürelî
Sevdi biñ cān u dil ile o sitemkārı gönül

Revzeninde göricek yāre nazar-bāzlığın
Göricek gözleri yok çeşm-i güherbārı göñül

‘Aşka ikrārı olup āhla vāh iki güvāh
Emrī-i nāşı bilüp gel kıoya inkārı göñül

[48/a]

Lāmi‘⁴¹⁸

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Bir gice ‘azm-i tavāf-ı kūy-ı yār itsem gerek
Anlariyle şubh olunca āh u zār itsem gerek

Nāfe gibi düşüben ‘anber saçuñ sevdāsına
Bir deriye şırlanup terk-i diyār etsem gerek

Sen gibi uydurduğum budur rakıbi yanıma
Sen gözi āhū-yı ya ‘nī kim şikār itsem gerek

Rūzigārum şaldı hasret bahırına dil felegin
Ya‘ni bu ortada ol cānı kenār itsem gerek

Yolına cān virdüğüm dilden kabūl itmezse yār
Yüz sürüp ayağına çok i‘tizār itsem gerek

⁴¹⁸ H.Bilen Burmaoğlu, Bursalı Lami ‘ī Divānı’ndan Seçmeler’de bulunamadı.

‘Âkıbet Leylî şaçuñ derdi ile Mecnûn vār
Ben bu ‘aqluñ raht u bahtın tār u mār itsem gerek

‘Âleme fāş eyleyüp birgün bir ‘âşķ esrārını
Göñlümi Manşūrveş zülfüñde var itsem gerek

Âh kim şabr itmeyüp şaldum naẓar bir naķşa
Kim hayāliyle anuñ cānlar nisār itsem gerek

Lebleründen isteriken Lāmi’î āb-ı hayāt
Hākine yüz sürmegile iftiḥār itsem gerek

[48/b]

Serāyî

mefā’îlün mefā’îlün mefā’îlün mefā’îlün
Nigārā sen gel endāmı şafā pehlūya sarmaķdur
Güzel her ķanda olur ise pehlūya şarmaķdur

Nedür ‘ayş-ı cihān itmeñ cihānda ‘âşıķa dā ‘im
Dil ü cāndan ḥabîbin muṭlaķa pehlūya şarmaķdur

Yolına naķd-i cān şarf itmeden bir dil-berüñ dilden
Ėaraz sīmîn-tenin öpe ķuca pehlūya şarmaķdur

Du ‘âlem zevķini sürmek kişi bir yārla oldur kim
Ṭolayup boynuna ķol dā’imā pehlūya şarmaķdur

Şerāyī her nefes bu dehr-i bī-mihr içre cān bigi
Güzellerden murād olan saña pehlūya şarmağdur

Ferruhī

fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn

Sākiyā şun cām-ı la 'lūñ bāde-i cān andadur
Meclisüñ germ itgil ey cān ehl-i 'irfān andadur

Tālī'im sa 'd olmuş iken ger sitāremde bugün
Düşdüm ol burc-ı şerefden mäh-ı tībān andadur

Ġam beyābānında dā 'im yād idüp zülfiñ şebin
Şanma göñlüm bendedür her gice mihmān andadur

Gitmesün billāh di vīrāne göñülden ğamuñ
Āhir ol ma 'mūr olur zīrā ki sulţān andadur

Ferruhī'yem şanma ey cān cümle cān bundadur
La 'lūn añup dā'imā ten bendedür cān andadur

[49/a]

Ferruhī

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Sevdüm yine bir serveri pāy-taht ola pāy-baht
Oldı dil u cān leşkeri pāy-taht ola pāy-baht

Ṭübā yerine oynasun ol şāh-ı tıfıdur
Kodum yolına bu seri pāy-taht ola pāy-baht

O şāh raķibā senüñ veyā benüm olsun
Ceng eyleyelüm gel berü pāy-taht ola pāy-baht

Sāķī demidür bendelerüz 'aşķına şāhuñ
Ṭoldur içelüm sāğarı pāy-taht ola pāy-baht

Gül yüzüñ için Ferruḥī 'yem bülbulüm ey şāh
Ya öte gidem ya beri pāy- taht ola pāy-baht

Ferruḥī

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Zāğ elinden yanmağa geldüm Süleymānum saña
Bülbulüm ma'lūmdur ḥālim Süleymānum saña

N'ola germ olsam metā'-ı ḥüsnünüñ bazarına
Müşteriyem gün gibi ey māh-ı tābānum saña

Ṭapuña geldi el öpmege mülāzımdur kuluñ
Cān u dil vār pīş-keş çekmege sulṭanum saña

Yalıñuz bir cān nedür yolında ķurbān olduğum
Ey kemān-ebrū eger biñ var ise cānum saña

Ferruḥī'nin sen degilseñ şāyed ol gönlün elin
Bende kim oldur ḥelāl olsun begüm kânım saña

[49/b]

Ferruḥī

(fā'ilātün)

(fa'lün)

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Pādişāhum derd-i 'aşkuñ dāl-i devletdür baña

Saña kul olmak efendi 'ayn-ı 'izzetdür baña

Bilişüp bīgāne iken itleriñle dostum

Āsitānuñ beklemek bāb-ı 'ināyetdür baña

Ṭālī 'ümdür senden açıldı sitārem gün gibi

Dostumı göster yüziñ māh-ı sa'ādetdür baña

Dönmezem dirdüm ben ol servüñ yolında yā seni

Ṭoğruluk anuñ yolında istikāmetdür baña

Ferruḥī n'ola kemāli ile ḥüsn üslubunu

Sizde nāzüklük feşāḥatdür belāḡatdür baña

Ġazel-i Bākī İshak⁴¹⁹

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Derd-i hecrüñle neler çekdüğüm Allāh bilür

Ger ölürsem dimezem kimseye Allāh bilür

⁴¹⁹ Ali Yıldırım , **İshak Çelebi**(Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanının Edisyon Kritiği), YL. Tezi, G/53

Âh şāhum diyü yazdık der u dīvār-ı dile
Uş yazmağa ⁴²⁰ varamaz dilimiz şāh bilür

Şafha-yı gül taldur mihr u vefā hattıyla
Sırrını ol zaḥmuñ murğ-ı seḥergāh bilür

Dün ü gün āhı göñül eyler vü çekdügi bu kim
Kande giderse ānı kendüye hemrāh bilür

Fürkatiñle yine bir derde düşübdür İshak
Gāh bilmez o nedür kendözini gāh bilür

[50/a]

Tāci-zāde Ca'fer⁴²¹

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Yine segrür gözüm ol gözleri şehlā mı gelür
Şādılıklar görünür yār-ı dilārā mı gelür

Yine hoş bûy ile pür oldu şāh-ı dil ü cān
'Aceb ol ruḥları gül zülfü semensā mı gelür

Cüş eder dil ḥum-ı mey gibi safādan neyki
Görüñ ol la'l-i lebi cām-ı muşaffā mı gelür

⁴²⁰ **Bākī İshak Divānı**'nda, "ötesin yazmaga" şeklindedir.

⁴²¹ İsmail Erünsal, **Tacizāde Cafer Çelebi Divānı**, G/24

Ḳoma ğamzeñ beni okla degüp öldürür yürür
Cānıma geçdi benüm saña temāşa mı gelür

Ruḥ-ı zülfüñ görürüm ḥūblaruñ düşde ‘aceb
Nev-bahār içre yine başıma sevdā mı gelür

Ḳulağ urmaz nitekim ney gibi feryād iderüm
Yāre yā Rab bu fiğānum ḳuru ğavğā mı gelür

Ḥüsnüññ gülşenine medḥ ü senā eylemege
Daḥı Ca’fer gibi bir bülbul-i şeydā mı gelür

Nizāmī⁴²²

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

‘Aşkuñı cānımdan cāna şaḳlarum cānum bigi
Mihrüñi mühr itmişem sīnemde ĩmānum bigi

Fürḳatiñ derdinden ey ḥurşīd-i eyvān-ı cemāl
Göklere irdi ruḥānum āh u efgānum bigi

Düşeli ‘aşkuñ odı cānā hevāy-ı göñlüme
Yüz şuyın toprağa şaldum adım vü sanım bigi

Ruḥlaruñ şevḳinden ey dil-ber çemende her seḫer
Ḡonce çāk eyler ḳabāsını giribānum bigi

⁴²² Haluk İpekten, **Karamanlı Nizāmī Hayatı Edebî Kişiliği ve Divanı**, G/110

Zülfü ruhsāruñ ğamından dil-berā her şubḥ u şām
 Kān doker ‘ayn-ı şafaḳ bu çeşm-i giryānum bigi

Bādeye ‘ahd itmişdür leblerüñ ‘ahdinde lîk
 Nice peymānlar şıdı peymāne peymānum bigi

Bozalı ‘aḳlı niḫāmını Nizāmī’nüñ ğamı
 Key perîşān-ḫāldür ḫāl-i perîşānuñ bigi

[50/b]

Nizāmī⁴²³

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

Ey göñül feryād idüp dād umma ol bî-dāddan
 Hüküm içün sulṭān ider işşı nedür feryādden

Ol ki yıllar geçdi vü birgün meni yād itmedi
 Kendü yıllardur ki bir dem gitmemişdür yāddan

Dil ser-i kūyun koyup itmez heves Dāru’s-selām
 Her kişiye kendü şehri yeg gelür Bağdād’dan

Dil eder çāh-ı zenaḫdānuñda ğamzeñden ḫazer
 Habs içinde nitekim dutsağ ider cellāddan

Her ḫam-ı zülfün beni çün kızdırur āteşde na’l
 Çün gül üzre sünbülün olmuş müşevveş bāddan

⁴²³ Haluk İpekten, **Karamanlı Nizāmī Hayatı Edebî Kişiliği ve Divanı**, G/89

Hutbe-i hüsnün bülend āvāze ile rāstī
 Kıddüñ adına okur serv-i seht⁴²⁴ şimşāddan

Ey Nizāmī itler dalar rakıbi hod bilir
 Āşinādan hayr gelmez ne umarsın yāddan

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Ey meh visālūñ hūnına bir gice mihmān it beni
 Göster cemālūñ şem'ini ey şem'i handān it beni

N'idem belā vü hecr ile Nemrūd narından beter
 Gel ey halīlin bir kadem tāze gülistān it beni

Sühbe sözler oldurmañçün defter bezersiñ dil-berā
 Devletli başunçün ona luţuf eyle 'unvān it beni

Gel ey kemān-ebrūsına kurbānlar oldugum iriş
 Ol ğamze-i bīmār içün kapuñda kurbān it beni

Ey cān gidersen bāri gel mercān lebüñden cāmı şun
 Cān acısın tuymayayın sermest-i hayrān it beni

Billāhi ey bād-ı sabā būyından al zülf ü ruḥun
 Tab virgili reyhānlara tır perīşān cān it beni

⁴²⁴ Divānda “serv-i seht” yerine “murğ-ı çemen” yazılmıştır.

Ey serv sāyeñdür viren toprağa cān haşıyyetin
Yolıñda ben hāk olmuşum sal şaçuñı cān it beni

[51/a]

Sücūdī

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Dostlar ben öldüm meded bir pür-cefāya mübtelā
Olmasun 'ālemde kimse bī-vefāya mübtelā

Zerreveş gün yüzlüler mihrinden ser gerdān iken
Eyledi devrān beni bir meh-liķāya mübtelā

Āh kim derd ü belā vü ğamdan āzād olmadan
Ben gedā oldum bugün bir pādişāha mübtelā

Derd-i yār zahmet-i agyār ğurbet şiddetin⁴²⁵
Ne belādır olmuşum bunca belāya mübtelā

Lāleveş kanlar yudarsın hay Sücūdī-i derdmend
Olalı ey ğonce-leb sen bī-vefāya mübtelā

Şeyhī⁴²⁶

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ey şanem sen bī-vefāya nice bir yalvaralum
Başdan ayağa belāya nice bir yalvaralum

⁴²⁵ Hece sayısı vezni doldurmamaktadır.

⁴²⁶ Mustafa İsen, Cemal Kurnaz, **Şeyhī Divanı**'nda bulunamamıştır.

Cān ile dil virelüm bir daḥi dil-ber bulalum
Sen vefāsız dil-rübāya nice bir yalvaralum

Yādlar sürer şafāñı ḥasret ile ben ğarīb
El açup her dem du‘āya nice bir yalvaralum

Dil serāyına getürmege seni ey māh-rū
Elçiler şalup araya nice bir yalvaralum

Şeyhi çün yolıñda cānını kıllur fedā⁴²⁷
A begüm sen pādişāha nice bir yalvaralum

[51/b]

Lāmi‘ī⁴²⁸

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün(fā‘lün)

Bilürem kūyuñda ğamda her gün āh eksik degül
Ādemīlikdür şehā kıldan günāh eksik degül

Yāseminüñ çün sabā kapdı külāhın gül didi
Kelle sağ olsun cihānda bir külāh eksik degül

Geh saçuñ vīrān ider dil mülkünü gāh gözüñ
İşbu қаһr-ābāde bir bī-dād şāh eksik degül

⁴²⁷ Hece eksikliğınden dolayı vezne uymamaktadır.

⁴²⁸ H.Bilen Burmaoğlu, **Bursalı Lami ‘ī Çelebi Divanı’ndan Seçmeler**, G/46

Mest olup bir kez lebũñ şordum şehā ƙan itmedũm
Pes neden her dem baña egri nigāh eksik degũl

Lāmi't ister ƙapuñda benden olmak rūz u şeb
Yoħsa şāhum devletũñde māl u cān eksik degũl

Şem'ī⁴²⁹

fā'ilātũn fā'ilātũn fā'ilātũn fā'ilũn

Görmeyelden gün yüzũñ ey māh-tābānum benũm
Şubħa dek yıldız şayar bu çeşm-i giryānum benũm

Allar geymiş kıızıl güller ƙaƙınmış başına
Ƙağı gülşenden gelür serv-i hırāmānum benũm

Gün gibi altun beneklũ cāmeler giymiş nigār
Seyr ider yıldızlar ile māh-ı tābānum benũm

Cām içüp her bir gedā ile şalınma dem-be-dem
Ƙan olur ƙan üstine devletlũ sulţānum benũm

Ruħları 'aqsini temāşā eyledũm peymānede
Şem'iyem meh-rũlar ile geçdi devrānum benũm

⁴²⁹ Murat Karavelioğlu, Şem'ī Divānı, G/114

[52/a]

Ẓātī⁴³⁰**fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**Bir melek⁴³¹ yüzlüye dil şem'ini yandırdım yine

Ben beni pervâneveş odlâre yandırdım yine

Dün gece vardım o mâhı menzilinde bulmadım

Peyk-i âha gökleri tokuz tolandurdum yine

Âhım işitmiş ögünmüş ol şanem rahm eylemiş

Hamdülillâh devletüm şem'ini uyandurdum yine

Dostlar dil bağladum bir serv-ı kaddüñ zülfüne

Cûy-ı eşkünüñ şakınuñ benden boşandurdum yine

Okudum la'l-i leb-i yâr üzre bir şîrîn gâzel

Ehl-i zevküñ Zâtiyâ ağzın şulandurdum yine

Ẓātī⁴³²**fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**

Görmesem birgün yüzüñ ey meh beni ğam öldürür

Ger görürsem şevk u şādî gördüğüm dem öldürür

Dir imişsin cân viren yolımda irür vaşla

Ey perî-peyker senüñ bu sözün âdem öldürür

⁴³⁰ Mehmet Çavuşoğlu, M. Ali Tanyeri, **Zātī Divānı** (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon), G/1238

⁴³¹ **Zātī Divānı**'nda "melek" yerine "yalın" olarak geçmektedir.

⁴³² Ali Nihad Tarlan, **Zātī Divānı**, G/286

Dostuñla düşmenüñ ‘älemler eylerler diyü
Günde biñ kerre beni mecmû‘-ı ‘âlem öldürür

Yüzüne bakmayayın öldüreyin ğamdan dimiş
İle eylerse ger ol hūnī beni hem öldürür

Çekme zahmet zātī-i dil-ḥaste öldürmege
Ey ṭabībim derd-i ğuşsañ anı her dem öldürür

[52/b]

Zātī⁴³³

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Görmesem sen āfeti ḥasret helāk eyler beni
Ger görürsem vecdle ḥayret helāk eyler beni

Hecre düşsem kül ider eczāmı nār-ı ğuşsa āh
Vaşla irsem ḥālet-i vuşlat helāk eyler beni

Hışımla bakma ‘Alī ‘aşkına arslanum baña
Niçe⁴³⁴ ol çeşm-i esed-heybet helāk eyler beni

Zülfünü çözdükde rüşen şubhumı şām eyler āh
Çeşmimi süzdükçe ol āfet helāk eyler beni

⁴³³ Mehmet Çavuşoğlu, M. Ali Tanyeri, **Zātī Divānı** (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon), G/1492

⁴³⁴ Zātī Divānı’nda “yohsa” olarak geçmektedir.

Va'de virse iki sâ'at ola beni öldürmege
 Zâtiye ol dil-ber ol sâ'at helâk eyler beni

Katline ben hastenüñ lâzım tîğ-i tîz
 Hâlimi şor bir nefes hâlet helâk eyler beni

Hurremî

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Hasretüñde gözlerüm yaşıyla kan ağlar baña
 Kanlu yaşımı görüp halk-ı cihân ağlar baña

Yandugunca ben hayâlüñ bezmine pervâneveş
 Acıdıkcâ giceler şem'i revân ağlar baña

Fürkatüñde çekdigim derd ü belâyı görüp âh
 Ey perî rahm eyleyüp ins ile cân ağlar baña

Görünen göklerde her şeb mihr u mâh encüm degül
 Âteşi şem'-i derûnumdur nihân ağlar baña

Nâr-ı hicrânda hayâl-ı yâr ile ey Hurremî
 Yandugumca rûz u şeb devr-i zamân ağlar baña

[53/a]

Hurremî**Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün**

Acıyup âh etdügüm ol la'l-i şekkerden midür
 Ya perîşân olduğum ol zülf-i 'anberden midür
 Hîç eşer itmez bu âhum bağı mermerden midür
 Bilmezem benden mi ya dilden mi dil-berden midür

Dil-berüñ derdiyle çıkıpdur bağırumda başlar
 Sil olup akarsa çeşmimden yüridür yaşlar
 Egilir âh eyledikçe tağlar ile taşlar
 Bilmezem benden mi ya dilden mi dil-berden midür

Çeşm-i mestân hâb-ı nâz ile uyutmuş ol nigâr
 Kim uyarur anı kim itmez eşer hîç âh u zâr
 Kim baña rahm eylemez bir nefes ol gamzekâr
 Bilmezem benden mi ya dilden mi dil-berden midür

Ben cemâlüñ naķşına cân ile hayrân olmuşum
 Lîk hecri âteşiyle zâr u giryân olmuşum
 Ey efendim 'aşkınuñ küncüne vîrân olmuşum
 Bilmezem benden mi ya dilden mi dil-berden midür

Düşeliden 'aşkınuñ sevdâsına bu Hurremî
 Gözleri yaşıyla pürdür gitmedi bir ân demi
 Çekdügüm ben derd-i yârı çekmeye bir âdemi
 Bilmezem benden mi ya dilden mi dil-berden midür

[53/b]

Necātī⁴³⁵**fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün**

Ko göñül buseñe cān ile ħarīdār olsun

Billāh ey ğonca-dehen yok dime bāzār olsun

Görüp⁴³⁶ āşüfteleriñ ħāline raħm eylemeyen

Göreyin bencileyin derde giriftār olsun

Büse peymānesinüñ cūr'a-i cān-baħşından

Hele ol beste-dehen yok dimesi var olsun

Kimse beglerde vefā bulmadı⁴³⁷ dünyā turalı

Kim diye sen meh-i bī-mihre vefā-dār olsun

Öpmege kocmağa yir yok dir iseñ ey yüzi gül

Ko Necātī kuluñı 'āşık-ı dīdār olsun

Ahmed**fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**

Gāh olur ol meh-liķā mihr ü vefālar gösterir

Geh döner bir luţfuna biñ biñ cefālar gösterir

Rūzigār āyīnesinde şūret-i aħvāl-ı 'aşk

Evvel āsān görünür āħir belālar gösterir

⁴³⁵ Ali Nihad Tarlan, **Necātī Bey Divānı**, G/412

⁴³⁶ Necātī Bey Divānı'nda "görüp" yerine "zülfü" olarak kullanılmıştır.

⁴³⁷ Divānda "bulmadı" yerine "görmedi" kullanılmıştır.

Hak bu kim cān derd-mendinüñ tabībidir abuñ
Hoḳḳa-i la'lin açıp derde devālar gösterir

Tāli'-i şūrīdeme zülfüñ nişān yitmez mi kim
Baḳtıgımca şubḥ-ı şādıḳda mesālar gösterir

Sa'y et Aḥmed 'aşḳa kim Merve ḥaḳıyçün dil-beriñ
Ḳa'be-i kūy-ı muḡaylānı şafālar gösterir

[54/a]

Şeyhī⁴³⁸

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün(fā 'lün)

Dil-berā bu şehriñe hīç gelmeyeydüm kāşki
Kim girüp sen dil-arāyı sevmeyeydüm kāşki

Nālişimden her seḥer aḡlar felekde her melek
Derd-i 'aşḳuñla āşnālıḳ kılmayaydum kāşki

Kendü ḥalde yürür iken sen perīye dil virüp
Āteş-i hecrile her dem yanmayaydum kāşki

Sevdüğimi bileliden daḡı cevre başladıñ
Şabr ideydim sevdigimi dimeyeydüm kāşki

Nazm iderken ḥālñi Şeyhī'nün budur zıkr itdügü
Dil-berā bu şehriñe hīç gelmeyeydüm kāşki

⁴³⁸ Mustafa İsen, Cemal Kurnaz, **Şeyhī Divānı**'nda bulunamadı.

Ca'fer⁴³⁹

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Kakıyup gitdi dil-ārā hem n'ola hālim benüm

Yüz çevirdi baht benden döndü iqbālim benüm

Geh 'itāb u geh kirişme geh cefā geh nāz işi

Bilmezem āhır n'olur āliñle ef'ālim benüm

Bileni kocmağa çok yalvardum olmadın müfid

Degmedi yanında hiçbir kıyla biñ cānım benüm

Kopmadı kopmazda ra 'nālıkda hiç mişlün senün

Gelmedi gelmez de şeydālıkda emşālüm benüm

Gitdi bir kez görmekliyle 'aql u şabr u dīn ü dil

Bir dağı Ca'fer görürsem n'olur hālüm benüm

[54/b]

Remzī

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Āsumān-ı kibriyāda senden a'lā kimse yok

Ey felek devr-i kamerde benden ednā kimse yok

Gülşen-i hüsn içre kıdd çekmiş nihāl-i tāze çok

Saňa irür luṭf ile ey serv-i bālā kimse yok

⁴³⁹ İsmail Erünsal, *Tacizāde Ca 'fer Çelebi Divanı*, G/134

Bāl u per yaqup benüm gibi maḥabbet nārına
Yanmada pervāneden bī-pāk u pervā kimse yok

Bār-ı ğam çekmekden öldüm yalancı dünyede⁴⁴⁰
Bir şadākat getirür derde dırīġā kimse yok

Var saña bülbül öter gerçi hezār ey gül'izār
Remzi girüp gülşen-i kūyunda gūyā kimse yok

Remzī

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ağladur her dem göz açdurmaz dırīġā ğam beni
Gözüme 'ālem görünmez seyr ider 'ālem beni

Eşk-i çeşm-i hūn-feşānum bunca demdür āh kim
Kānlar ağlatdı baña güldürmedi bir dem beni

Zaḥmıma kılduñ 'ilācı vāy ki girdüñ zaḥmete
Bilmediñ şanduñ ṭabībā kābil-i merhem beni

Bī-vefālar sevdüñ etdün 'aql u dil mülkin ḥarāb
Ey göñül hem kendüñi n'itdüñ dırīġā hem beni

Remziyā anlar gülerse ḥālime ṭañ mı yār
Şād eder aġyārı itmez bir nefes ḥurrem beni

⁴⁴⁰ Bir hece eksiğinden dolayı vezin dolmamaktadır.

[55/a]

Necâtî⁴⁴¹**fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün**

Her gün ol ruhsârı gülzâr-ı cinânı gözlerüm

Her gice ol zülfi 'anberi cavidânı gözlerüm

Zülf ü ruhsâruñ hevâsına ıraklardan turup

Gıce âteş şu'lesin gündüz deḡânı gözlerüm

Hüsnüñe ins ü melek ḡayrân ü ben dīvâne-vār

Geh zemîne bakarım geh âsumânı gözlerüm

Halka gibi gözlerüm kapuñda kaldı dostum

Feth-i bâb ola diyu ol âsitânı gözlerüm

Râḡat ü ḡahrına dehrüñ baş egüb yalvarmazam

Ben Necâtî himmet-i Şâh-ı cihânı gözlerüm

Necâtî⁴⁴²**fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün**

Cevre mâ'il olmasun yârı İlâhî kimsenüñ

Zulmi 'âdet eylesesün pâdişâhı kimsenüñ

Taşlar altında kalupdur katı göñlündeñ elüm

Böyle nâ-ḡâr olmasun ḡâli İlâhî kimsenüñ

⁴⁴¹ Ali Nihad Tarlan, **Necâtî Bey Divânı**, G/374

⁴⁴² Ali Nihad Tarlan, **Necâtî Bey Divânı**, G/300

Ben güneh-kārı bugün men' itme şūfī içmeden
Kim şorulmaz kimseden yārın günāhı kimsenüñ

Ey güzellik kūyına⁴⁴³ hurşīd olan yakma beni
Yirde kalmaz çün bilürsin dūd-ı āhı kimsenüñ

Şāhid-i 'aşk idi yaşum kanlu çıkarduñ anı
Böyle mecrūh olmasun yā Rab güvāhı kimsenüñ

Dil-i⁴⁴⁴ Necātī guşşadan ğam çekmesün kim yok durur
Āsitān-ı mey-gede gibi penāhı kimsenüñ

[55/b]

Necātī⁴⁴⁵

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Göñlümi ko 'aşkuñ ile mübtelā olsun dirin
'Ākıbet bir şāha kul olur saña olsun dirin

Hay vefā kıl didüğüm yavuz şanur şanma beni
Āh u zārī olmasun medḥ ü senā olsun dirin

Cümle 'ālem bir yaña vü 'aşk ile ben bir yaña
Yā İlāhī şimdi 'ālem bir yaña olsun dirin

⁴⁴³ Divānda "kūyına" yerine "burcına" şeklindedir.

⁴⁴⁴ Divānda "dil" yerine "den" şeklinde yazılmıştır.

⁴⁴⁵ Ali Nihad Tarlan, **Necātī Bey Divanı**, G/417

Zülfüñ ucından yine göñlüm çaldum yirlere
Açdıgumdan⁴⁴⁶ ne saña ne baña olsun dirin

Ey Necātī ister imiş yıkılanı yıkılan
Anuñ içün hep güzeller bī-vefā olsun dirin

Fuzûlî⁴⁴⁷

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

Yolıñda cān viren gibi derūnumda 'alāmet var
Şehīd-i tīg-ı 'aşk olmağa bu göñlümde şehādet var

Beni öldürüben kırtar belādan çünkü ey hūnī
Ne sende merḥamet şefkat ne bende şabr ü tākāt var

Dökildü gözlerüm yaşı naẓar kılmadın ey meh-rū
Düşüpdür yılduzum beñzer sitāremde nuḥūset var

Efendim pādişāhum saña senden idelüm şekvā
Baña çok cevır ü zılm etdiñ saña senden şikāyet var

Gedā-yı 'ālemi sultān u sultānı gedā eyler
Şarāb-ı 'aşk-ı dil-berde Fuzûlī özge ḥālet var

⁴⁴⁶ Divānda “açdıgumdan” yerine “kağıdıgumdan” şeklinde geçmektedir.

⁴⁴⁷ Abdülbāki Gölpınarlı, **Fuzûlî Divanı**, G/108

[56/a]

Fehīmī**fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**

Derd ile bīmār-ı 'aşkıım baña tedbīr eyleñüz

Ol tabībe hālimi billāh taqrīr eyleñüz

Ölürin yārı hayālī bār ile cān vireyin

Şūret-i dil-dārumı karşımda taşvīr eyleñüz

Ben öliceğ dostum seng-i mezārumda benüm

Küşte-i 'aşk-ı fülān diyü taqrīr eyleñüz

Ben ğarībi öldürdüñ şāyed namāzım çün gele

Ola kim yārı görem bu nev'a tezvīr eyleñüz

Üzeriñ yār ışiginde kıalsun añmañ Fehimī

Ol za'īf-i nā-tüvānı öldi taqrīr eyleñüz

Şemsī**fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**

Mübtelā-yı 'aşk-ı yārum baña tedbīr eyleñüz

Hālimi men nā-tüvānı aña taqrīr eyleñüz

Fırkatinden ölürem bāri hayālün göreyim

Şūret-i cānānımı 'aynımda taşvīr eyleñüz

Çün şehīd-i şāhidüm seng-i mezārumdur benüm

Vāki'i ahvālimi kaniımla taqrīr eyleñüz

Olmadın iden namāzumçün şalāmetü'l-ğarīb
Tā güle yārı görem bu nev'a tezvīr eyleñüz

İşiginden devr iderse Şemsi-i bīmārını
Hasret-i dārü'ş-şifāda oldu takrīr eyleñüz

[56/b]

Yahyā Efendi⁴⁴⁸

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Tağıdur dil-dār zülfin zīnet-i ruhsār ider
Bāgbān gülistān-ı hüsn-i sünbülzār ider

Başladı feryād u zāra bülbül-i āşüfte-ḫāl
Kimseye nevbet degürmez ādemi bī-zār ider

Bülbül ü pervāne 'aşk ile bulaldan iştihār
'Aşkdan dem urmağa ehl-i maḥabbet 'ār ider

Dil ḥam-ı zülfin cihāna virmez ammā gāh olur
Şāne ol bī-çāreye dünyāyı teng ü tār ider

Gülden añlar bülbül ey Yahyā meger gūş-ı ḫabūl
Meclisinde itdügi her nağmeyi tekrār ider

⁴⁴⁸ Hasan Kavruk, *Şeyhülislām Yahyā Divānı*, G/109

Yahyā Efendi⁴⁴⁹

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Zülf-i pür-çīn-i ğamuñdan dīde kim pür-āb olur

Her ne bahre kim düşe kaṭresi gird-āb olur

Göz yumup açınca ṭurmaz gelse dil-ber ḥāneme

Baḥt-ı bī-dār olmasa devlet ḥayāl-i h'āb olur

Yāre açsa sīneme dil-ber gelür cāna ferāḥ

'Āşıķ-ı bī-çāreye ol yāre feth-i bāb olur

Eşk-i 'āşıķdan ḥazer kıl ey ḥ'ān-ı tünd-ḥū

Kim nice ma'mūreler vīrān ider seyl-āb olur

Bir dile Yahyā ṭoķunsa pertev-i feyz-i Ḥudā

Zerre-i nā-çīz iken ḥurşīd-i 'ālem-tāb olur

[57/a]

Cevrī Çelebi⁴⁵⁰

(fā'ilātün)

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Sevme her mübtezeli ḥüsn ile mümtāz ise de

Pāke olsun naḫaruñ şu'bede-pervāz ise de

⁴⁴⁹ Hasan Kavruk, *Şeyhülislām Yahyā Divānı*, G/70

⁴⁵⁰ Hüseyin Ayan, *Cevrī Divānı*'nda bulunamadı.

Hatt-ı nefsiyle şevküm eyleye saña nazarı
Hem-ser olma aña ger 'âşık-ı ser-bâz ise de

Kanğı şehrüñ ki ola hūbları sengīn-i dil
Varma ol şehre eger hatt-ı Şirâz ise de

Cānı cānānı içün besleyeyin öyle der
Tutalum her sözi kânūn-ı şifāsâz ise de

Vaşlını fırsatını aña ğanīmet-i Cevrī
Fülk-i bī-ser u pa tefriķa-ı endâz ise de

Yahyā Efendi⁴⁵¹

fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn

Acı sözler söyleyüp ger eyler iseñ bī-huzūr
Çünkü eyler ol zebān ile o leblerden zuhūr

Artuķ olur zecr-i cān 'âşıklara hikmet nedür
Her kaçan hūnī gözüñde hüsrevā olsa fütūr

Bir cemāl-i bā-kemālūñ olmuşuz meftūnı kim
Baķduğı mir'āt ider hırşīd gibi feyz-i nūr

Korķarın cennetde de 'uşşāk rāhat görmeye
Öğrenürse şīve-i hūbān-ı İstanbul-ı hūr

⁴⁵¹Hasan Kavruk, *Şeyhülislām Yahyā Divānı*, G/65

Serv-ḳaddinden bizi Ḥaḳ itmeye Yaḥyā cüdā
Üstimüzden sāye-i luṭf-ı Ḥudā olmaya dūr

[57/b]

Yaḥyā Efendi⁴⁵²

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

İtmesün seng-i ḥavādiṣ cām-ı şaḥbāyı şikest
Yohsa eyler tır-i āhum çarḥ-ı mīnāyı şikest

Degme söz te'sīr itmez saḥt-dildür dil-rübā
Degme bir şemşīr kılmaz seng-i ḥārābı şikest

Gīce pey-der-pey şihābı göricek itdüm ḥayāl
Bād-ı āhum itdi ḳandīl-i süreyyāyı şikest

Genc-i vaşl-ı dil-rübāya mümkün olurdı zafer
Himmet-i merdān ideydi cünd-i a'dāyı şikest

Delme baḡrın bir bulunmaz gevher-i nā-yābdur
İtme bilmezlikle şāhum ḳalb-i Yaḥyā'yı şikest

Gazel-i Yaḥyā Efendi⁴⁵³

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Açılmaduñ incitdi seni zārı hezāruñ
Ey gonce-i ter göñlü müsün bülbul-i zāruñ

⁴⁵² Hasan Kavruk, *Şeyhülislām Yahyā Divānı*, G/41

⁴⁵³ Hasan Kavruk, *Şeyhülislām Yahyā Divānı*, G/196

Bülbüller öter güller açık şād göñüller
Hıç böyleligin görmemişüz faşl-ı bahāruñ

Āgāzı güzel eyledüñ ey bülbül-i şeydā
Hoş gelmedi ammā dil-i pür-şevke qarāruñ

Hālün ideli ğamze-i hūn-rīze takarrüb
Hūn itdi dilin nāfe-i müşgīn tataruñ

Yahyā ko dili pārelesün lāle-şifat yār
Gülzār-ı ğamuñ revnaķıdur kalb-i figārun

[58/a]

Gazel-i Yahyā Efendi⁴⁵⁴

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

'Aşk bir meydür neşāṭ-efzā benüm mestānesi

Şevk bir gencīnedür göñlüm anuñ vīrānesi

'Aşk bir mey-hānedür kim bādesidür hūn-ı dil

Sāġar-ı çeşmümdür ol mey-hānenüñ peymānesi

Zülf-i pīç-ā-pīç diller bend ider zencīrdür

Uşlı varur kim o zencīrüñ ola dīvānesi

Şāh-rāh-ı 'aşķda cāna konardı derd u ğam

Dağı bünyād olmamışken dehr mihmān-hānesi

⁴⁵⁴ Hasan Kavruk , Şeyhülislām Yahyā Divānı, G/415

Dūd-ı āhın seyr idüp Yahyā'nuñ ol dil-ber dimiş
Yanmış ol bezm-i maḥabbet şem'inüñ pervānesi

Yahyā Efendi⁴⁵⁵

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Ey kūy-ı ḥarābātı gezen ḥāne-be-ḥāne
Ey der-be-der itmiş seni evzā'-ı zamāne

Müşkillerimüz ḥalline mey-ḥāneye varduk
Ḥācet kıomadı muğ-beçeler pīr-i muğāne

Berg-i rez-i bāğa dōkelüm cūr'a-i cāmı
Gül mevsimi ḥükmin virelüm faş-ı ḥazāne

Pervāne niçün şem'-i şeb-ārāya tokundı
Yok tākati çün şu'le-i şemşīr-zebāne

Yahyā tolaşur tırmadan etrāfını şem'iñ
Pervāne arar var ise yanmağa bahāne

[58/b]

Yahyā Efendi⁴⁵⁶

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Gül gurūr-ı ḥüsn ile almış ele bī-dādını
Dinleñüz şimdin girü bülbüllerüñ feryādını

⁴⁵⁵ Hasan Kavruk, *Şeyhülislām Yahyā Divānı*, G/317

⁴⁵⁶ Hasan Kavruk, *Şeyhülislām Yahyā Divānı*, G/411

Söyleşürdi o dehān-ı teng-i şekker-bār ile
Alabilse ğonce-i şīrīn-leblerüñden dādını

‘Andelīb-i hoş-şadā bir gülşenī dervīşdür
Şafha-yı gülden okur şubḥ u mesā evrādını

Nāşihā pendüñ kabūl olmaya şāyed diyesin
Ḥayf kim pīr-i muġānuñ tutmadum irşādını

Devr-i gülde bādeden Yahyā’yı vā’iz men’ ider
Tek anuñla eglesün ādem dil-i nā-şādını

Yahyā Efendi⁴⁵⁷

mefā’lün mefā’lün mefā’lün mefā’lün

Pey-ā-pey şun baña luṭf eyle sākī cām-ı gerdānı
Yeter ağırladuñ rıtl-ı girānla ğayrı yārānı

Ne ‘izzet buldı ise şīşe-i luṭfuñla bulmuşdur
Bu gülzāruñ eger verdi eger nesrīn ü reyḥānı

Biri āşüfte-i bābuñ biri ser-geşte-i rūyuñ
Zemīnūñ verd-i ḥandānı sipihrüñ mäh-ı tībānı

Niçün uyup hevā-yı ğayra ser-keşlik ider bilsem
Leṭāfet baġınuñ ser kıdd çeken serv-i ḥirāmanı

⁴⁵⁷ Hasan Kavruk, *Şeyhülislām Yahyā Divānı*, G/409

Meger sūz-ı dilümden aña Yahyā bir şerer degdi
Şabāh olunca yandı meclisüñ şem'-i şebistānı

[59/a]

Nef 'İ Efendi⁴⁵⁸

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

'Ārif ol ehl-i dil ol rind-i kalender-meşreb ol
Ne Müselmān kavī ne mülhīd-i bī-mezheb ol

'Aqla mağrūr olma Eflātun-ı vakt olsañ eger
Bir edīb-i kāmīl gördükde tıfl-ı mekteb ol

'Āfitāb-ı 'ālem-ārā gibi sür hāke yüzüñ
Kevkebe başdır cihānı hem yine bī-kevkeb ol

'Āşık ol amma 'alāyıkdan beri it göñlünü
Ne ham-ı gīsūya meftūn ne eşīr-i ğabğab ol

Hızra minnet çekme var soñra dil-i Nef'ī gibi
Lüle-i āb-ı hayāt-ı feyzle leb-ber-leb ol

Ġazel-i Fuzūlī Efendi⁴⁵⁹

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ey kemān-ebrū şehīd-i nāvek-i müjgānıñım
Bulmuşum feyz-i nazār senden seniñ kurbānıñım

⁴⁵⁸ Metin Akkuş, **Nef 'İ Divanı**, G/73

⁴⁵⁹ Abdülbākī Gölpınarlı, **Fuzūlī Divanı**, G/208

Kākülüñ tarınā peyvend etmişim cān riştesin
Başuñ için bir teraḥḥum kıl ki ser-gerdānıñım

Şāneveş yüz nāvek-i ğam şancılıdır cānıma
Tā esir-i ḥalka-i ğīsū-yi müşg-efşānıñım

N'ola kılsam terk-i mey minnet kılıp zāhidlere
N'eylerüm mey neş'esin men kim seniñ ḥayrānıñım

Ğonce kılmaz şād gül açmaz tutulmuş göñlümü
Ārzū-mend-i leb u la'l vü ruḥ ḥandānıñım

Ey Fuzūlī āteş-i āh ile yandırduñ beni
Gālibā şandım ki şem'-i kulbe-i aḥzānıñım

[59/b]

Yahyā Efendi⁴⁶⁰

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

'Aşka mā'il dil mi yok şehr içre yā dil-ber mi yok
Mest mi yok meclisde bilmem mey mi yok sāğar mı yok

Ğonce-i dil açılup ḥātır niçün şād olmaya
Bāğda güller mi yok gülşende bülbüller mi yok

Görmeziz bir dil ki tūtī gibi güftāra gelse
Āfitāb-ı feyz-baḥşā-yı bülend-aḥter mi yok

⁴⁶⁰ Hasan Kavruk, Şeyhülislām Yahyā Divānı, G/179

Sengden dil kem mi yā seng-i siyāhı la'l ider
Söyledür mi yok cihānda bilmeziz söyler mi yok

Niçün ebkār-ı ma'āni bilmez erbāb-ı nazm
Yohsa Yahyā gibi üstād-ı suhan-perver mi yok

Nazīre-i Rusūhī

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Şehrümüzde 'aşka mā'il dil de var dil-ber de var
Mest-i 'aşk-ı meclis içre mey de var sāgar da var

Baht-ı mü'minde açılmaz hātırı merd-i Hudā
Gerçi kim güller de var gülşende bülbüller de var

Kanda ihsānla dil-i tūṭ şıfat-ı güftārla
Söyledürseñ luṭfuñ ile söz de var söyler de var

Bir nazar hāk-i reh seng-i siyāhı la'l ider
Gün gibi pertev şalar merd-i bülend-aḫter de var

Rūm ilidür bunda ebkār-ı me'ānī söylenür
Bu Rusūhī bendeñiz gibi süḥān-perver de var

[60/a]

Yahyā Efendi⁴⁶¹**(Fā'ilātün)****Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün**

Ben şanurdum ki kocaldukça bu göñlüm yeñile

Yine gör seyri ki bir mehveşi sevdi yeñile

Şanma bāzūlaruñı şun'-ı Hudā'yı görelim

Şakla sâ'id cāna sīmīniñi cāna yeñile

Dil-berā tīz o gelsün dir iseñ yārelerüm

Merhemî sīnemi sen kendi elüñle yeñile

Nice bir 'aşk-ı cūvānān ile bu rūsvālīk

Sen de bir kez hele ey dil-i şeydā yeñile

At bağışlar buna her kimüñe nazīre derse

Yine bir tāze ğazel söyledi Yahyā yeñile

Kaldı ayakda n'ola sebzeyi atlandur iseñ

Yine meydān-ı seḥāda ad çıkarduñ yeñile

Nazīre-i Sebzī Efendi**(fā'ilātün)****(fa'lün)****fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün**

Dil-berā sīneme şad dāğ-ı ğam urduñ yeñile

Eskidi penbeleri kendi elüñle yeñile

⁴⁶¹ Hasan Kavruk, *Şeyhülislām Yahyā Divānı*'nda bulunamamıştır.

Bu gülistānda nice tuğlari lāl itdūñ
Sende bir kez ne var ey bülbül-i şeydā yeñile

Dāğ şanma görünen sīne-i şad-çāk üzere
Şevk-i ruhsāruñ ile güller açıldı yeñile

Çolda olan dağlarum ‘aşkuñı şanma ide kâş
Kimse görmez karasın örterüm anı yeñile

Eşk-i hūn ile ālude olan müjgānum⁴⁶²
Beñzer ol māha tulū‘ itdi şafağdan yeñile

[60/b]

Gazel-i ‘Āşımī Efendi

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

Naḥl-ı ḳaddūñ ḳāmet-i Ṭübā mıdur bilmem nedür

Berg-i ḥaddūñ lāle-i ḥamrā mıdur bilmem nedür

Mürdeler iḥyā ider her bir kelām-ı mu ‘cizūñ

Leblerūñ ‘İsā ile hem-pā mıdur bilmem nedür

Dem-be-dem ferdāya şalmağdan murāduñ ‘āşığı

Ḳaşduñ oldur mu ki istiğnā mıdur bilmem nedür

‘Ārızuñ gül leblerūñ mül ebru anuñ mah-ı nev

Ḥāl-i ḥaddūñ zühre-i Zehrā mıdur bilmem nedür

⁴⁶² Hece eksiğinden dolayı vezin dolmamaktadır.

Çok şadā peyda olur murğ-ı nihāl hāmeden
 ‘Āşımī dil bülbulü gūyā mıdur bilmem nedür

Ġazel-i Remzī

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

‘Aqlum alan sāğar-ı şahbā mıdur bilmem nedür
 Yoḥsa yā Rab ta’ne-i a’dā mıdur bilmem nedür

Dāl ider ḳaddüñ dilā ‘āşıḳlaruñ cevr u sitem
 Tā ezelden ‘ādeti ferdā mıdur bilmem nedür

Hāl-i ḥaṭuñ Rūma gelmiş ‘asker-i hindū mıdur
 Yoḥsa cāna ‘anber-i sārā mıdur bilmem nedür

Kākūli sūnbül yüzi gül ḳāmeti serv-i bülend
 La’l-i nābuñ ḡonce-i zībā mıdur bilmem nedür

Remzi-i nāzūk edāyı rüz u şeb giryān iden
 Cevr-i dil-ber mi ḡam-ı dünyā mıdur bilmem nedür

[61/a]

Ḳudsī Efendi

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

Sevdügüm bir ḡonce-fem dil-ber durur ammā nedür
 Ruḥları gül lebleri sükker durur ammā nedür

Diller alur ğayġı amma kim ol nāzük-teni
Sükker- pālūde gibi ter durur ammā nedür

Bir içüm şusun dutaġuñ āb-ı Kevser mi didüm
Gösterip la'lin didi Kevser durur ammā nedür

Gerden-i sīmīniñe zūlfuñ tolaşsa ğam degül
Hāl-i 'anber-būyıña hem-ser durur ammā nedür

Yāre Kudsī ülkeriseñ hayl-i hūbānuñ didüm
Açdı pehlūsun didi ülker durur ammā nedür

Revānī Çelebi⁴⁶³

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

'Āşıkā seyr itmege bir serv-i hoş-bālā gerek
Şūfiyā derviş olanuñ himmeti a'lā gerek

İrdügüñ her bir kamer-ruhsāre meyl itme göñül
Gün gibi dil-ber güzeller içre müstesnā gerek

'Aşka uyasın göñül 'aşkuñ yolında bir kişi
Vālih ü āşūfte vü şūrīd vü şeydā gerek

Cānum aġzuma gelür bir buseñ alınca dīdem
Gülerüñ dil-ber didi hāzır saña halvā gerek

⁴⁶³ Ziyā Avşar, **Revānī Divānı**, G/209

Sīm u zer ister Revānī şimdiki maḥbūblar
 Hāṭır-ı ‘āşık gerekmez anlara dünyā gerek

[61/b]

Muḥammes-i Ḥayretī⁴⁶⁴

mef‘ülü mefā‘lün mef‘ülü mefā‘lün

Yāruñ ruḥ-ı zülfüñ gör bil küfür ü ṭmānı
 Vechine nazār eyle gör āyet-i Kūr’ānı
 Ey ṭālib olan ‘ārif seyr itmege cānānı
 Dil ḥānesini pāk it gör anda o sultānı
 Diḳḳatle temāşa kıl her gördüğün insānı

Şādıklar imiş yāruñ ‘āşıklar vü şādıklar
 Cān gözün açup yāruñ envārına lāyıklar
 Ger görse ‘aceb mi yari uyanıklar
 Şūretde görünmez dirlerse münāfıklar
 Sen cāna nazār kılsañ görmek dileyin cānı

Ger aḥsen-i takvīme nā-ḥaḳ dirmiş münkir
 Gerçeklere daḥl eyler gözi kūr imiş münkir
 İnşāf ide billāh özüñe ḥar imiş münkir
 Maḥbūb temāşāsın men’ eyler imiş münkir
 Kör gözlerinüñ nūrı yokdur göremez ānı

Çün mūy-ı miyānuñdan cāna bir eşer duysam
 Ya ‘ayn-ı ‘inayetle ben mūra nazār duysam
 Ey dil-beri rūḥānı cān sırrın eger duysam

⁴⁶⁴ Mehmed Çavuşoğlu, **Ḥayretī Divānı**, MH/8

Ben hanum la'lüñden bir zerre haber duysam
Bir habbeye olmazdım şat mülk-ı Süleymānı

Ey Hayretī yüzüñ sür hākdir cānāna
Emr oldu sücūd eyle ol Hāzret-i Sultāna
Rāz-ı dil pür-derd-i insāna di insāna
Esrār sözün Ahmed keşf eyleme nā-dāna
Hayvāna maḥal görmesün çeşme-i Hayvānı

[62/a]

Nev 'ī Çelebi⁴⁶⁵

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Meclisde öpüp la'lini rindāna tıyurma
Ol hāleti ağzuñdağı dendāna tıyurma

Rüsvā-yı cihān olmağ ile yār ele girmez
Bilmezlik ile 'aşkuñı cānāna tıyurma

Ol Yūsuf ile vuşlatı sen düşde görürseñ
Erbāb-ı ḥasedden şakın ihvāna tıyurma

Ben böyle ḥayātı nideyin rāḥat-ı cān yok
Ey ḥāb-ı ecel gel elemim cānā tıyurma

Mey içme güzel sevme dimezler saña Nev'ī
Ol zevki hemān zümre-i ḥadāna tıyurma

⁴⁶⁵ Mertol Tulum, Ali Tanyeri, **Nev'ī Divānı**, G/395

Bākī Çelebi⁴⁶⁶

fe'îlâtün mefâ'ilün fe'îlün

Güzelde çihre ile sîne gerek
Baña maḥbûb böylesine gerek

Çekmege baḥr-ı ğamdan ey sākī
Zevraḳ-ı mey gibi sefine gerek

Sāde doldur da āl ruḥlar ile
Eşm-i ebrū beyāż sîne gerek

Gülmek ol ğonceye münāsibdir
Ağlamak 'āşık-ı ḥazîne gerek

Künc-i ğamda koy aḡlasun Bākī
Ḥub sevmek anuñ nesine gerek

[62/b]

Ḥalīlī

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

Var ey yār-ı cefākār epsem epsem
Beni söyletme zinhār epsem epsem

Baña derdüñ vefālī yārı kim ben
Yalancı yārmı aḡyār epsem epsem

⁴⁶⁶ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/282

Eger söyler isem ey fettân gamuñdan
Melekler gökde ağlar epsem epsem

Baňa senden vefâ gelmek ne mümkün
Yüri hay bî-vefâ yâr epsem epsem

Halîlî hasretinden düşdi bîmâr
Bulunmaz derde tîmâr epsem epsem

Ġazel-i Ġammî

(fâ'ilâtün)

(fâ'lün)

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Oldı mihmân baňa ol hüsrev-i hûbân bu gice
Benüm oldı şanasın milket-i Osmân bu gice

Ṭālî'im işledi ol mâha muķârin düşdüm
İki gözile baňa baķdı bu devrân bu gice

Kanğı tağlarda birâder 'acabâ kurd öldi⁴⁶⁷
Geldi hem-dem bize ol Yūsuf-ı Ken'ân bu gice

Ne idüpdür baňa ol şubha degin aḥşâmdan
Ağzını açmadı ol ğonce-i ḥandân bu gice

Ġammiyâ bezm-i vişâli güç ile gördi gözüm
Şevķile şem' gibi şubha degin yan bu gice

⁴⁶⁷ "Hangi dağlarda kurt öldü?" ifadesi günümüzde de yaşayan bir söylemdir. Kullanımı hala yaygındır.

[63/a]

Ḥayālī⁴⁶⁸**(fā'ilātün)****fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün**

Dām-ı zülfüne göñül murğı düşüp āh dedür

Ne kara günlere ugramışım eyvāh dedür

Gördi ebrūñı kaçan maṭla' ḥüsnünde hilāl

Ḳaddünü iki büküp yazılıcak Allāh dedür

Sergüzeştim işidene Leylī saçuñla şanma

İşidene kışşa-i Mecnūnı ne kūtāh dedür

Diledüm ḥ̣ān-ı vişālin ḳapusunda baş açup

Yöriye derviş yoluña kim deyre Allāh dedür

İtdi yoluñda Ḥayālī dili cānı naḳd-i şarf

Küllī mā 'aleyke el 'abdü'l hüvallāh dedür

Selīmī**fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**

Bir yüzi gül gonce-leb dil-dār dir iseñ işte sen

Sen güle bülbul gibi hoşvār dir iseñ işte ben

Zülf-i 'anber büy-ı 'ar'ar serv-i ḳadd u lāle-ḥad

Bir şanavber boylu hoş reftār dir iseñ işte sen

⁴⁶⁸ Ali Nihad Tarlan, **Ḥayālī Bey Divānı**, G/99

Hasretüñde haste-hâl olmuş firâkuñdan za'îf
 Ğam bucağında yetür bīmār dir iseñ işte ben

Pür-cefā pür-şīve vü pür-nāz-ı nāzük pür-uşūl
 Bī-terahhum bī-vefā dil-dār dir iseñ işte sen

Her dem ider ey Selīmī hāy 'ömrüm hāşılı
 Zülfinüñ dārına kim berdār dir iseñ işte ben

[63/b]

Ferāhī

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Dostum bir 'āşık-ı rüsvāyı dir iseñ işte ben
 Bir vefāsız cevır çok her cāyı dir iseñ işte sen

Hār-ı miḥnetden dili şad-pāre çün bülbul gibi
 Gülsitān ḥüsnüñe şeydāyı dir iseñ işte ben

Dā'imā cevır u cefālar eyle imān ehlinde
 Dīn yok imān yok tersāyı dirseñ işte sen

Tekye-i hicrān-ı ğamda baş açuk yalın ayak
 Döne döne çerḫ urur Mevlā'yı dir iseñ işte ben

Bu Ferāhī hastenüñ derdine dermān itmege
 Bir Mesīhā-dem büt-i ra'nāyı dir iseñ işte sen

Nef'î Çelebi⁴⁶⁹

(fa'ilātün) (fa'lün)

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Mā'ilim cezbe-i dīdāra hem ānı severin

Bir güzel çehrede ān olsa ben ānı severin

Severin zāhir u bāṭın göricek bir şūḥı

'Arz-ı ḥāle meded olmazsa nihānı severin

Sevmezin sevmezin ammā göricek maḥbūbı

Nerede var ise bir āfet-i cānı severin

Ne kadar nāzik u nerm olsa nigārı sevmem

Ne kadar āfet-i cān olsa cüvānı severin

Çāre yok sevmemege bir güzeli ey Nef'î

Saḥa lāzım mı demek işte fülānı severin

[64/a]

Nef'î⁴⁷⁰

(fa'ilātün) (fa'lün)

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Yāre te'sīr ide mi nāle vü āhım bilmem

Baḥa gün göstere mi baḥt-ı siyāhım bilmem

⁴⁶⁹ Metin Akkuş, *Nef 'î Divānı*, G/99

⁴⁷⁰ Metin Akkuş, *Nef 'î Divānı*'nda bulunamamıştır.

Ḳurtuluş yok bu kadar cevri-i taḳayyüd senden
N'eylerüm bilsem aña n'ide günāhım bilmem

Vādi-i 'aşk u cünün içre ḳala mı böyle
Yoḥsa bir menzile ire göre mi rāhım bilmem

Şeb-i nāruñ firāk içre ḳoyup gitdi beni
Yine teşrîf ide mi ol yüzü māhum bilmem

Baña kār eyledi ey Nef'î hele fūrḳat-i yār
Bāde te'sîr ide mi nāle vü āhum bilmem

Ḳabūlî⁴⁷¹

mef'ülü mefā'ilü mefa'ilü fe'ülün

Nā-kāmlıḡı bir göre mi kām ile kāmil
Başladı ğurūr eylemege cāh ile cāhil

Medḥ ile müsāvî ola mı hîç müsāvî
Olmaz mütesāvi güzelüm 'aḳl ile 'āḳıl

Bir ḥüb-kemāl ehlinüñ aḥvāline şāhum
'Ālim olan olmaz suḥan-ı 'āmille 'āmil

Ger sāye şala başımuza ṭā'ir-i devlet
Ol daḡı olur başımıza nāz ile nāzil

⁴⁷¹ Elif Bolat, **Ḳabūlî Divānı**'nda gazeller bölümünde bulunamamıştır.

Yok zād-ı reh-i guşsa vü gam yoḥsa Ḳabūl
 ‘Azm itmek olurdı elem- i rāḥ ile rāḥil

[64/b]

Fiḡānī⁴⁷²

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ḳaşlarıñ tuḡrāsı cānā āfitāb üstindedür
 Şekl-i bismillāha beñzer kim kitāb üstindedür

Āfitāb-ı ‘ālem-ārā gördüğince ruḥlarıñ
 Zerreveş ditrer felek üzre seḥāb üstindedür

Dāḡlar yaḡdum ruḥuñ şevḳiyle dilde lāle-vār
 Ol sebebdendür ki ḳalbüm inḳılāb üstindedür

‘Āḳil iseñ ‘ālemüñ naḳşın görüp meyl eyleme
 Köhne bir virānedür bünyādı āb üstindedür

Ṭotalum kim ser-be-ser sulṭān-ı ‘ālemsin bugün
 Ey Fiḡānī menzilüñ āḥir türāb üstindedür

Bāḳī Efendi⁴⁷³

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

Nedür bu ḥandeler bu şīveler bu nāz u istiḡnā
 Nedür bu cilveler bu ‘işveler bu ḳāmet-i bālā

⁴⁷² Abdülkadir Karahan, **Fiḡānī Divānī**, G/15

⁴⁷³ Sabahattin Küçük, **Bāḳī Divānī**, G/6

Nedür bu 'ārız u ḥadd nedür bu çeşm-i nergisler
Nedür bu ḥāl-i hindūlar nedür bu ḥabbetü's-sevdā

Nedür bu pīç pīç u çīn çīn u ḥam-be-ḥam kākül
Nedür bu turreler bu ḥalka ḥalka zūlf-i müşgāsā

Miyānuñ rişte-i cān mı gūmiş āyīne mi sīneñ
Bünāgūşuñla mengūşuñ gül ile jāledür gūyā

Vefā ummaz cefādan yüz çevürmez Bākī 'āşıkdur
Niyāz itmek aña cānā yaraşur saña istiğnā

[65/a]

Yahyā Efendi⁴⁷⁴

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Düşmez ol şāha ki her gāh ider istiğnā

Gāh olur 'āşık-ı şeydāya düşer istiğnā

Kaçma şimdiñ girü kim cānuma kār itdi sitemüñ

Yeter ey şūḥ-ı cefā-pīşe yeter istiğnā

Getürür Ḥaḳ'dan ol mihr-i cihān-tāb-ı kerem

Eylese 'āşık eger zerre kadar istiğnā

Almada naḳd-i dili hīç tevaḳḳuf eylemez

Ṭur evvel şāhid-i bāzār şatar istiğnā

⁴⁷⁴Hasan Kavruk, *Şeyhülislām Yahyā Divanı*, G/23

Sitem u cevri de Yahyā'ya tevāzu görünür
Gerçi her vaz'ı gelür yāre nazar istignā

Yahyā Efendi⁴⁷⁵

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

El virse vişāli baña dil-dār elin öpsem
Bir devlete irsem yine hünkār elin öpsem

Ruhsārumı zerd itdi ğamı kâmetimi ham
Hâtem gibi bāri hele her bār elin öpsem

Bir bûse ricā eyledim āzürde-dil olmuş
'Afv itse günāhum benüm ol yār elin öpsem

Pā-būs ricā eylesem ol şāh-ı cihāndan
Luṭf eylemege eylese ikrār elin öpsem

Nerm eylese Yahyā o cüvānun dil-i sahtın
Bir himmet ider şeyh-i mededkār elin öpsem

[65/b]

Yahyā Efendi⁴⁷⁶

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Olur gül gül kaçan şeftālular alsam 'izārından
Bu bāğuñ meyvesi evvel irişirmiş bahārından

⁴⁷⁵ Hasan Kavruk, *Şeyhülislām Yahyā Divānı*, G/233

⁴⁷⁶ Hasan Kavruk, *Şeyhülislām Yahyā Divānı*, G/272

Degüldür gūşvār-ı la'l bir lülū-yı lālādur
Görinür sürh yāruñ reng-i rüy-ı tāb-dārından

Şehā pür-dāğ sīnem tāze tāze zahm-ı tīguñla
Baña yegdür cihānuñ gülşeninden lālezārından

İletdün būy-ı zülfin nāfenün bağrını hūn itdün
O miskīni çıkardun ey şabā āhir diyārından

Yatur deşt-i belāda tāb-ı ğamdan teşne-leb Yahyā
İçürmez mi o hūnī dağı tīg-ı āb-dārından

Mihri⁴⁷⁷

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Yok sanurdum 'ālem içre cān ile serden leziz
Hey neler varmış cihanda dağı bunlardan leziz

Lezzetin işbu cihānuñ şimdi bildüm hāşılı
Yoğımış rüy-ı zemīnde vaşl-ı dil-berden leziz

Leblerün şordukca cāna ağızuma şīrīn lebüñ
Söylese şīrīn bī-ķand-i mükerrerden leziz

'Āşıķa baş ağırdup 'arz itme nāşih cenneti
Leblerinden şormak habībün āb-ı Kevser'den leziz

⁴⁷⁷ Metin Hakverdioğlu, **Mihri Hatun Divanı**(Yüksek Lisans Tezi), G/18

Şimdi bir tūṭī kelāma mübtelādur Mihrī kim
Söylese şīrin-i bī-ķande mükerrerden lezīz

[66/a]

Hüdāyī⁴⁷⁸

(fā'ilātün)

(fā'lün)

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Her kaçan nāzile nūş eylese cānān ķahve
Dil harāret çeker içmezse eger cān ķahve

Künc-i miḥnetde bugün derd ile bīmār olana
Ėam degül olsa dile şerbet-i Loķmān ķahve

Jeng-i Ėamdan bulunmaz āyine-i ķalbi cilā
Dil-berā ehl-i şafā içmese bir ān ķahve

Leb-be-leb destine aldıkça o meh kāsesini
Görine her cāyidür itmez baña iḥsān ķahve

Ey Hüdāyī dileriseñ idesin def'-i melāl
Bir yiyüm berşi iç bir iki fincān ķahve

Vaḥdetī

(fa'ilātün)

(fa'lün)

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Göñlümüz aldı yine bir ruḥ-ı zībā yeñile
Görürüz şun'-ı Hüdāyı aña baķsaķ yeñile

⁴⁷⁸ Hakan Yekbaş, **Hüdāyī Kadīm Divānı**(Edisyon Kritik, İnceleme, Metin)'ta bulunamadı.

Pertev-i nūr-ı cemāli ٱokunursa felege
Münkeşif ola ٱamer reşk ide herdem yeñile

Āteş-i ‘aşk ile hüzn-i melāli anuñ
Cem’ olup şaḥn-ı vücūdumda yer itdi yeñile

İdicek ٱamzeleri tiri bu sīnemde eşer
Sīneme yāreler açdı yine tekrār yeñile

Vaḥdetī cevır u cefāsına anuñ şabr idelüm
Ya cefāya uşana ya ide inşāf yeñile

[66/b]

Müfred

İzi tozına cüvānuñ yüzimi sürdüm idi
Yüklendi bu zaḥmuma dermān yeñile

Müfred

İztırāb-ı ٱama düşmekden ise
İhtiyārı sefer itmek yegdür

Yārı ağıyār ile görmekdense
Yıkılıp bir yaña gitmek yegdür

Müfred

ٱoynuma ٱoysam şoyup ‘üryān idüp cāna seni
Ḥaḳ Te’āla baña virse bir ٱıce-i tenhā seni

Müfred

Dil-berüñ hüşnü gibi halkı olaydı yārına
Yohsa çok şüret yazarlar gülise divārına

Mānī

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Ey haṭ-ı siyeh 'ārız-ı cānāna tolaşma
Yüz karalığın eyleme imāna tolaşma

Ey şāne senüñ cismüñi şad-pāre kılurlar
El çek saḳın ol zülf-i perīşāna tolaşma

Ayakda kalup cür'a-şifat hāke düşerse
Ey cām-ı muşaffā yūri yārāna tolaşma

Açılma katı 'āleme keşf eyleme rāzı
Ey rişte-i cān nāme-i cānāna tolaşma

Āgūş-ı miyānın itme kemer-āsā⁴⁷⁹
Mānī şaḳın ol serv-i hırāmāna tolaşma

[67/a]

Bākī⁴⁸⁰

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Cāme-h'āb ol āfeti aldukça tenhā koynına
Şanuram ebrüñ girür mäh-ı şeb-ārā koynına

⁴⁷⁹ Mısrada hece eksikliği mevcuttur.

⁴⁸⁰ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/430

Şubh-dem ey fâhte beyhûde efgân eyleme
Çün girürsin her gîce bir serv-i bālā koyına

Niçün ağlarsın felekden bilsem ey şeb-nem seni
Girmesen bārī hele bir verd-i ra'nā koyına

Dürr dişüñ vaşfında şî 'rüm defterin gördi meger
Kim şadef mecmû'asını şaldı deryā koyına

Ruğlarıñ şevkıyla pür-dāğ itdi Bākī sīnesin
Bir avuç berg-i gül-i ter koydı gūyā koyına

Bākī⁴⁸¹

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Kalupdur eşk-i çeşm gerçi kim hāk-i mezelletde
Bī-ḥamdī'llāh hele āh u fiğānum evc-i rif'atde

Kesildüm sīḥ-i miḥnetden çekildüm cām-ı 'işretten
Kebābum dil şarābum eşk-i çeşmüm künc-i 'uzletde

Der-i dil-dārdan duram diyār-ı ğamda mehcūram
Müselmānlar esirgeñ ḥasta kaldum dār-ı ğurbetde

Ḥayāl-i ḥāl u ḥaṭṭuñdan beni ḥālī olur şanma
Göñülden çıkmaz ol endişeler keşretde vaḥdetde

Eger Bākī'nüñ aḥvālinden istifsār iderlerse
Ğam-ı dil-dāra hem-dem vakti hoş devletde 'izzetde

⁴⁸¹ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/432

[67/b]

Bākī⁴⁸²**mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün**

Tesellī virmez ey dil derdüñ ol cānāne söylersin

Açılmaz saña gūyā gonca-i ḥandāne söylersin

Varup Mecnūn gibi āhuñ kemendin şalma şahrāya

Ol āhū saña şayd olmaz 'abeş yābāne söylersin

Koyup tesbīḥ-i mercānı seni kim diñler ey vā'iz

Mufaşşal kışsa başlarsın ğarīb efsāne söylersin

Anuñ çün gonca-i gül rāzın açmaz saña ey bülbul

Hezārān hem-zebānuñ var çıkar yārāne söylersin

Yanup yakılmak ister kimse yok yanuñca ey Bākī

Ḥadīs-i 'aşk-ı 'ālem-sūz-ı yāri ya ne söylersin

Bākī⁴⁸³**fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün**

Ālet-i ḥüsni mükemmel ḳad-i dil-cū da güzel

Ol siyeh gözler ile Ḥaḳ bu kim ebrū da güzel

Ḥaṭṭ-ı nev-ḥīz ile didi ne dirsın ruḥuma

Didüm o rū da güzel ḥaṭṭ-ı semen-bū da güzel

⁴⁸² Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/361⁴⁸³ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/313

Yaluñuz gerden-i zībāsı degül hālet-baḥş
 ‘Anber-āmīz o zūlf ile gīsū da güzel

Eyledüm diḳḳat ile mūy miyānına naẓar
 Cümleten bī-bedel u sālīd u bāzū da güzel

Şaḥn-ı hamāmda dün gördüm o nāzūk bedeni
 Sīnede mūdān eṣer yok daḡı pehlū da güzel

Söylese lafz-ı dürrer-bārına söz yok Bākī
 Dürc-i la‘lindeki her dāne-i lūlū da güzel

Mūmiyānda güzel ol zūlf-i semenbū da güzel
 Kılca ‘aybı yok begim o da güzel bu da güzel

[68/a]

Ferāḡī

mefā‘īlūn mefā‘īlūn mefā‘īlūn mefā‘īlūn

Firāḡuñdan ciger yandı eyā dil-ber kebāb-āsā
 İki gözden aḡar yaşum benüm cām şarāb-āsā

Fiḡān u nāleme āheng ider gülşende bülbüller
 İder sīnem benüm naḡme begim çeng ü rebāb-āsā

Teraḡḡum kıl iki mizāb-ı çeşmümden aḡan yaşa
 Güzellik pāyidār olmaz cihāndur āsiyāb-āsā

Semend-i hüsnüñi gördükçe meydân-ı melâhatde
N'olaydı pâyine yüzler süreydim ben rikâb-âsâ

Murâdı üstine gel sâye salgıl ey Hümâ sâye
Ferâhuñ bārını çekmekden olmuşdur rebâb-âsâ

Himmeti

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Bülbülüm gülzâr-ı 'aşka gülsitânum özlerüm
Tûttım esrârında nokta hem-zebânum özlerüm

Bâz-ı ğaybam uça geldim bu şehâdet bağına
Konmazım aldım şikârım âşiyânum özlerüm

Gevherüm cevherşinâs-ı dehr elinde âşikâr
Az bahâyile şatalım yine kânım özlerüm

'Âlem içre ben gedâ şeklinde bir şeh-zâdeyim
Kadrüm añlamaz anuñçün hân u mânım özlerüm

Nevbetiyle çalınur çün tabl-ı şâhî himmeti
Şâh-ı 'aşkum başıma ben de zamânum özlerüm

[68/b]

Vālihī**fe'īlātün fe'īlātün fe'īlātün fe'īlün**

Ġam-ı zülfüñle siyāh şala bürünsün yürisün

Sāyeveş 'aşk eri yanuñca sürünsün yürisün

'Āķibet çerhine dokunmaz ise sīl-i sirişk

Āsiyāb-ı felegin varsun ögünsün yürisün

Cām-ı gülfām ile sākī yine reftāre gelüp

Bezm-i gülşende nihāli güle dönsün yürisün

Ermeyüp sūr-ı vişāline çeken mātem-i ğam

Cūy-ı eşki gibi taşlarla dögünsün yürisün

Yār kıl Vālihiyā vaşf-ı ḥaṭṭ u reftārın

Ġazeliñ ger dileriseñ ki okunsun yürisün

Sürürī⁴⁸⁴**mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün**

Kucarken düşde dil-dārı n'olaydı

Uyana kişi koynunda bulaydı

Maḥabbet olmaz idi bende zā'il

Güzellik sende ger bākī kılsaydı

⁴⁸⁴ Halil İbrahim Okatan, **Sürürī Divanı**, G/474

Yaşam yārun dikedim dāmenine
Eger bir kez elim aña ileydi

Teraḥḥum eyleridi ol ḥabṭbim
Benüm ger çekdigim derdi bileydi

Raḳṭb ol yāre cānumdur der imiş
Sürūrī cānın anuñ alsa idi

[69/a]

Mesīḥī⁴⁸⁵

mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

Eyā ḥüsn ilinüñ şāhı n’olaydı
Senüñ ‘āşıqlara meylüñ olaydı

Begāyet ḥüsnüñe maḡrūr olaydıñ
Güzellik geçmeyüp bāḳī ḳalaydı

Raḳṭbi tutup yanmış gören dir
Anuñ ‘aqlın alan cānān alaydı

Seni dilden geçen gibi aydaydım
Eger dilden gelen elden geleydi

Mesīḥī ey şanem ḳadre ireydi
Seni bir gīce ḳoynunda bulaydı

⁴⁸⁵ Mine Mengi, **Mesīḥī Divānı**’nda bulunamadı.

Siyāhī**mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün**

Alındı 'aşka göñlüm 'arız-ı dil-dārı gördükde

Tutuldu murğ-ı dil ol perçem-i pür-nārı gördükde

Mūruz bahtire düşdüm baş açuk dīvāneye döndüm

Hayāl-i hāl-i yārı zülf-i 'anber-bārı gördükde

N'ola pā-māl olursam sāye gibi reh-güzārında

Būy-ı servim o nāz u şīve-i reftārı gördükde

Yüzüñ görüp n'ola kūyunda feryād u figān itsem

Olur nālān bülbüller güli gülzārı gördükde

Siyāhī gerçi senden görmedi mihr u vefā ammā

Nazar kıl iltifāt it aña şāhum yārı gördükde

[69/b]**'Ulvi⁴⁸⁶****fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**

Kime hālīm ağlasam benden beter medyūn çıkar

Tali'imde her kime hānum disem qar'қан⁴⁸⁷ çıkar

Herkesüñ göñlünde yokdur dağ-ı mihrüñ ey şanem

Şanma kim her hākden gencīne-i medfūn çıkar

⁴⁸⁶ Melek Canlı, 'Ulvi Divānı'nda bulunamadı.

⁴⁸⁷ "qar'қан:kara kan"

Söyledikçe leblerüñ cānlar bağışlar 'āşıkā
 Bir şadefdir dem-be-dem andan dūr-i meknūn çıkar

Bu cihāna hep gelen 'uryān gelür 'uryān gider
 Bu sarāya her giren maḥzūn girer maḥzūn çıkar

Ağlamakla başa çıkmaz kimse hergiz 'Ulviyā
 Korkum oldur 'ākıbet bu dīde-i pūr-ḥūn çıkar

Sırrī Çelebi

fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn

Her gice başımda sevdā zūlfinüñ efkārıdur
 Her seher virdüm dilimde ḥüsnüñ envārıdur

Dāne ḥālī dānesidür düşüren murğ-ı dili
 Od uran cān ḥırmenine āteş-i ruḥsārıdur

Zülfi sevdāsı ile ey kātib eşküm benüm
 Mekteb-i hicrinde taḥrīr itdüğüñ ṭümārıdur

'Aşkunı almağa cān naḥdin virür dellāl-ı dil
 Müşterīye şatagör mihr-i ruḥuñ bāzārıdur

Sīm u zer destinde yok kim ḥarc eyleye⁴⁸⁸
 Pāyine ṭsār olan bu eşk-i gevher-bārıdur

⁴⁸⁸ Hece eksikliğinden dolayı vezni doldurmamaktadır.

Nazm içinde fazlına şāhid yiter kim bārıdur
Her perī-peyker dilinde söylenen eş'ārıdur

[70/a]

'Ulvī⁴⁸⁹

mef'ülü mefā'ılü mefā'ılü fe'ülün

Āhımla felek dün gice sūzān olayazdı

'Ālem tutuşup odlara vīrān olayazdı

Gözyaşı birez nār-ı dili eyledi teskīn

Sūr-ı felek ola nārla büryān olayazdı

Çeşmim ğam-ı la'ile döküp hūn-ı sirişki

Destimde olan kāse tolu kan olayazdı

Meclisde girībānuñ açup gül gibi ol māh

Mestāne girüp koynuma 'uryān olayazdı

'Ulvī'ye dimiş seniñle sen deftere yazdum

Zevkınden eyā server u hūbān olayazdı

Nesīmī⁴⁹⁰

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Dil-berā senden ayrı 'ömri cānı n'eylerüm

Tāc u taht u māl u mülk hānümānı n'eylerüm

⁴⁸⁹ Melek Canlı, 'Ulvī Divānı'nda bulunamadı.

⁴⁹⁰ Hüseyin Ayan , Nesīmi Divānı, G/287

İsterüm vaşluñ cemālũñ tã kılam derde devã
Ben senũñ bĩmārĩñım özge devāyı n'eylerüm

Çok du'âlar kılmışım ben hâlikın dergâhına
Çün murâdım hâşıl olmaz ben du'âyı n'eylerüm

Ey müselmânlar bilũñ yâr ile hoşdur bu cihân
Çünkü yârdan ayrı düştüm bu cihânı n'eylerüm

Dil-berâyadur ey Nesīmĩ şabr kıl itme figân
Ben ki efgân itmişim yârun figânın n'eylerüm

[70/b]

Yahyã⁴⁹¹

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

'Âşıkũñ almağa cãnın tĩr kim cãnân atar
Ol hadengũñ üstine bĩ-çäre 'âşık cãn atar

Söz atar hışm ile küyundan rakĩbe ol perĩ
Şan melek İblĩse gökden âteş-i süzân atar

Seng gelse yârdan 'âşık öper başına kor
Güiyã ihsân ider hũân-ı keremden nân atar

Çıkmagiçün kũşe-i bãmına her şeb ol mehũñ
'Âşık-ı şeydã kemend-i nãle vü efgân atar

⁴⁹¹ Hasan Kavruk, Şeyhülislâm Yahyã Divânı, G/67

Reh-güzār-ı yārdan cem‘ eylesünler luṭf idüp
Üstime Yahyā kaçan kim toprağum yārān atar

Zātī

(fā‘ilātün)

(fa‘lün)

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Kaṅı menzilde disem ol meh-i tābānı yine
Kimde aḥşamladı bilsem ‘acabā ānı yine

‘Acabā yine kimüñ başına devlet kōndı
Şayd iden kim ola ol geygi⁴⁹² hırāmānı yine

Zülfinüñ mārı kimüñ boynına dolaşdı yine
Kim bulupdur ‘acabā genc-i ferāvānı yine

Kim alupdur ola ol la‘l-i lebüñ būsesin
Kaṅı devletlü buyurur ‘acabā kānı yine

Lebi şeftālusı anuñ kime olduysa naşīb
Hızırdur buldı revān çeşm-i Ḥayvānı yine

Şubḥa karşı raḥmı ile bilini öpe kuca
Kim uyardı yine ol şem‘-i şebistānı yine

⁴⁹² geygi: geyiği

Ol kıyāmet kıadd u ‘İsī dem ile hemdem olup
Kim bulupdur ol Zāī ‘acabā cānı yine

[71/a]

Taḥmīs-i Hāletī(Güvāhī)⁴⁹³

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

Ma’rifetdür ādeme ta’līm-i esmādan ğaraż
Biledür eṭvār-ı kalbi her müsemmādan ğaraż
Veche bakıpdur nuķūş-ı cümle eşyādan ğaraż
Āḥiret kesb itmedür bu dar-ı dünyādan ğaraż
Yoksa ey zāhid nedür bildüñ mi ‘ukbādan ğaraż

Oldı neşāīle ‘ālem gerçi yüze gülücü
Līk mihrī seyf-i kaṭı’ ṭurur ki serler urucu
Yöri var cem’iyyet-i esbāb için çeker gücü
Māl u mülkü terk idüp gitdüñ gider soñuncu
Pes nedür dünyā için ey ḥāce ğavġādan ğaraż

Bu maḥabbet-ḥāne-i dilde nihān sulṭān olur
Cümle maḥlūķāt-ı ‘ālem emrine fermān olur.
Görmesem ānuñ cemālüñ ğazelüm vīrān olur
Yārsuz cennet daḥı olsa baña zindān olur
Ey göñül dīdārdur Firdevs-i a’lādan ğaraż

Çünkü āb üzre binā oldu bu dār-ı bī-medār
İ’timād itme murāduñ üzre esse rūzigār
Kalma dehrüñ alınup lezzātına eyle ğüzār

⁴⁹³ Azmizāde Hāletī Divānı’nda bulunamadı.

Her ne kim görsen ta'alluk bağlama kıla karar
 'İbret almakdur dilā seyr u temāşādan ğaraż

Ey Güvāhī şöhet-i şūret libās-ı 'āriyet
 Yazmadı üstād-ı hikmet derd-i 'aşka 'ākıbet
 Hamdülillah irdi cāna feyz-i Haḳdan müsbet
 Bir göñül eglencesidür Hāletī çün 'ākıbet
 Ma'rifet şatmak degüldür şî'r u inşādan ğaraż

[71/b]

Hālişī

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

'Āşık menem ma'şūk sen vīrān menem ma'mūr sen
 Tālib menem maṭlūb sen 'üryān menem mestūr sen

Ya'kūbun oldum ben senüñ Yūsufum olduñ sen menem
 Bülbül menem gūlzār sen giryān menem mesrūr sen

Ben zerreveş ednādayın sen gū gibi a'lādasın
 Zilletde ben rif'atde sen pinhān menem manzūr sen

Esrār u meyibilmişüz hum gibi meyle dolmuşuz
 Ey dil şorarsañ bilmişüz hayrān menem maḥmūr sen

Ġam seyrinde Hāliş ol şeh beni gördi didi
 Dermān menem bīmār sen sultān menem ma'mūr sen

Bākī⁴⁹⁴**fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün**

Nev-bahār oldı gelüñ 'azm-i gülistān idelüm

Açalum ğonca-i ħalbi gül-i ħandān idelüm

Ķomayup lāle-şıfat elden ayağı bir dem

Mest olup ğonca-şıfat çāk-ı giribān idelüm

İçelüm la'l-i nar ābı şaçalum cür'aları

Ĥāk-i gülzārı bugün kân-ı Bedaḥşān idelüm

Menzil-i 'ayş u tarāb ħurrem u ħandān olsun

Yıçalum zerķ u deryādan dil vīrān idelüm

Okusun vaşf-ı ruḥ-ı yār ile Bākī şı'rin

Bülbül-i meclis gülşende ğazel-h'ān idelüm

[72/a]

Tesdīs-i Veznī Ğazel-i Fevrī**mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün**

Dilā ğaflet yolın tutduñ reh-i Mevlā'ya gelmezsün

'Aceb alçaķda ħalduñ şāmil-i cāya gelmezsün

Şalāh-ı zühdle tevfiķ sohbet-i sahbāya gelmezsün

Velī dem yok geh soḥbet-i şaḥbāya gelmezsın

Zılāle düşdüñ ey dil meclis-i taķvāya gelmezsın

Gözün aç ğafleti Ķo bir daḥı dünyāya gelmezsın

⁴⁹⁴ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/323

N'îçün döñmez gözün her dem añup sāğar gibi kanı
 Dağı terk itmedün gitdün be miskîn cürm-i 'işyānı
 Şakāyile geçen bezm-i delālet içre devrānı
 Hele fikr eyle n'eylersün öliceğ ākıbet ānı
 Zılāle düşdün ey dil meclis-i takvāya gelmezsin
 Gözün aç ğafleti ko bir dağı dünyāya gelmezsin

'Acebdür rüz-ı maḥşer ḥavfı hergiz yādıñā gelmez
 Yakılmak fikri beñzer ḥātır ābādıñā gelmez
 Ne deñlü ağlasañ kimse feryādıñā gelmez⁴⁹⁵
 Gelür elbette ol günkim dil-i nā-şādıñā gelmez
 Zılāle düşdün ey dil meclis-i takvāya gelmezsin
 Gözün aç ğafleti ko bir dağı dünyāya gelmezsin

Uyup nefsine ḥabīs itmedün Mevlāya ta'āti
 Gel inşāf eyle tenden farz olan bunca 'ibādeti
 [72/b]Dirġā zāyi' itdün 'ömrün içre cümle evkāt
 Kazā itmek çü müşkildür dilersin soñra māfātı
 Zılāle düşdün ey dil meclis-i takvāya gelmezsin
 Gözün aç ğafleti ko bir dağı dünyāya gelmezsin

Uyan bu ḥab-ı ğafletden meded ey Vezni-i ġāfil
 Yaturmı kayd u bend dehr ile divāneveş 'āqıl
 Ne pend eyler dilā gūş ile Monla Fevr-i fāzıl
 Velī cefāñā sen hergiz anuñla olduñ 'āmil
 Zılāle düşdün ey dil meclis-i takvāya gelmezsin
 Gözün aç ğafleti ko bir dağı dünyāya gelmezsin

⁴⁹⁵ Hece sayısı vezni doldurmamaktadır.

Müşemmen-i Dervîş Senâî

mef'ülû mefâ'ilûn mef'ülû mefâ'ilûn

Bulup çü fenâ âhîr kaşr-ı felegüñ bāmı
 Kılmaz kafes-i tende cān murğı çün ārāmı
 Gel 'ālem-i bākiye 'azm eyle kıl ikdāmı
 Emāreyi zehr eyle hîç virme aña kāmı
 Ey tālîb olan 'āşık fehîm eyle ser-encāmı
 Bir dem oku bu beyti nûş it mey-i gūlfāmı
 Şūfî neşevêd şāfî nādir ne-keşed cāmî
 Bisyār-ı sefer bāyed tā puhte şevêd hāmî

Ey 'āşık-ı ğam-dīde kendöziñi ihyā kıl
 Tıfl-dili vir 'āşıkā şūrīde vü şeydā kıl

[73/a]Zākir olup esmā-i gūl fikr-i müsemmā kıl
 Hep mazhar esmādur āsiyābı temāşa kıl
 Nefsiñi melāmet it rūhıñı hüveydā kıl
 Zikr eyleyüp Allāhı maṭla'ı inşā kıl
 Şūfî neşevêd şāfî nādir ne-keşed cāmî
 Bisyār-ı sefer bāyed tā puhte şevêd hāmî
 Ervāh-ı mücerreden ger bir haber isterseñ
 Ya 'ālem-i kudsīye seyr u sefer isterseñ
 Dil-i ğamı gibi baĝruñı şehd u şükr isterseñ
 Deryā-yı maḥabbetden dürr-i güher isterseñ
 Dil āyinesin pāk it ilhām-ı fer isterseñ
 Her dem oku bu beyti nefse zafer isterseñ
 Şūfî neşevêd şāfî nādir ne-keşed cāmî
 Bisyār-ı sefer bāyed tā puhte şevêd hāmî

Ol muṭma'in ey 'āşık gel kesb-i kemāl eyle
 Nokşānıñı tekmīl it hem fikr ü mā'il eyle
 Hāk söyle işit Hākķı bāṭıl dili lāl eyle
 Güneş gibi kaddüñi kalbine helāl eyle
 Gel pūte-i 'aşķ içre yan kendüñi hāl eyle
 Bir meṭā' yād idüp kendüni mişāl eyle

[73/b] Şūfī neşevēd şāfī nādir ne-keşed cāmī
 Bisyār-ı sefer bāyed tā puḥte şevēd hāmī

'İlmiñle olup 'āmil eyle özüni ihyā
 Bil ḥay u kadümü hem añla ne durur Mevlā
 Nefsiñü idüp rāzī bol mertebe-i 'azāma
 Ol 'ālem-i esmāya kendözüñi kıl deryā
 Cāhil göremez Hākķı zulmetde kalur a'mā
 Her dem oku bu beyti unutma saķın aşla
 Şūfī neşevēd şāfī nādir ne-keşed cāmī
 Bisyār-ı sefer bāyed tā puḥte şevēd hāmī

Fikr eyle nedür ḥikmet añla nedür kayyūm
 Bil aşl-ı vücūduñı kendüñi iden ma'lūm
 Bu 'ilm lezzetidür zan itme anı mevḥūm
 Maraża idüp nefsiñ nerm eyle çün anı mūm
 Şānıñda budur ḥālet oldı çün ezel mersūm
 Bu beyti tezkīr kıl kalbüñde idüp merḥūm
 Şūfī neşevēd şāfī nādir ne-keşed cāmī
 Bisyār-ı sefer bāyed tā puḥte şevēd hāmī

Şāh ol yidi iklīme ḥūkm it yidi deryāya
 Kahr eyleyüp a'dāyı luṭf eyle aḥibbāya

[74/a]Nefsiñi idüp şāfi çün la'l-i gedā-nümāya

Var gör semayı seyr eyle çık 'arş-ı Mevlāya

Cān gözin açup bak ol şāhid-i zībāya

Bu beyti Senā'tsen kendüñe idin māye

Şūfī neşaved şāfī nādir ne-keşed cāmī

Bisyār-ı sefer bāyed tā puhte şeved hāmī

Müfred

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Oldurur dem yār eşiginde raķībi it gibi

Cā'iz olsa Ka'be'de hınzırı kurbān eylemek

Müfred

Murāda gelince der ey dil cihānda hūb sevmekden

Diñledür Hızr nefsāni ğaraż maħbūb sevmekden

Tesdīs-i 'Azīzī

(fā'ilātün)

(fā 'lün)

fā'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Kārı 'aşķ ehli gibi herkesüñ efgān ancak

Elem-i mihnet ile gözleri giryān ancak

Deli göñlüm gibi ser-geşte-i devrān ancak

Dime dünyāda benüm hāķırı vīrān ancak

Hāl-i 'ālem ezelī böyle perīşān ancak

Kimi ħandān kimi nālān kimi giryān ancak

Ġonceniñ ħande durur baġ-ı cihānda kārı
 Būlbūlüñ girye ile kārı fiġān u zārı
 Güldürür kimini gerçi bu fenā gülzārı
 Ağladup kiminiñ eyler gözi yaşın cārı

[74/b] Ĥāl-i ‘ālem ezelī böyle perīṣān ancak
 Kimi ħandān kimi nālān kimi giryān ancak

Kimi devletde bu ħalkuñ kimi rif‘atde⁴⁹⁶
 Kimi fakr u felāketde kimi zilletde
 Kimi vuṣlatda kimisi elem-i fūrkatde
 Kimi rāḥatda kimisi derd-i ġam u mihnetde
 Ĥāl-i ‘ālem ezelī böyle perīṣān ancak
 Kimi ħandān kimi nālān kimi giryān ancak

Kūnc-i fūrkatde idersem n’ola āh u feryād
 İrişüp kaşr-ı viṣāle dil u cān olmadı şād
 Miḥnet-ābād-ı cihān nitekim Ferhād
 Ġam u endūh belā çekmege oldum mu ‘tād
 Ĥāl-i ‘ālem ezelī böyle perīṣān ancak
 Kimi ħandān kimi nālān kimi giryān ancak

Kimi dünyāda olup gül gibi şād u ħurrem
 Kiminiñ girye vü efgān ile çeşmi pūr-nem
 Būlbül-āsa bu cihān içre ‘azīzi bir dem
 Gelmek olmadı müyesser diyü baña yime ġam
 Ĥāl-i ‘ālem ezelī böyle perīṣān ancak
 Kimi ħandān kimi nālān kimi giryān ancak

⁴⁹⁶ Hece sayısı vezni doldurmamaktadır.

[75/a]

Nev 't⁴⁹⁷**mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün**

Senüñ maḥzūnuñ olmak baña şādān olmadan yegdir

Ġamuñla ağlamak illerle ḥandān olmadan yegdir

Cihānuñ 'izz u cāhuñ böyle iz'an eyledim ben kim

İşigiñde kul olmak dehre sulṭān olmadan yegdir

Düşüp kūy-ı ḥarābāt içre şūfī kāse-līs olmak

Serīr-i devlete fağfūr u ḥaḳān olmadan yegdir

Cihānı bī-sebātuñ rağmına devr itdürüp cāmı

İçüp lā-y'aḳıl olmak şāh-ı devrān olmadan yegdir

Şerāb-ı 'aşḳ ile Nev't gibi mest-i müdām olmak

Baḳup bu ni'met-i dünyāya ḥayrān olmadan yegdir

Ġazel-i Selīsī**fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**

Cānım alur ḡamze-i ser-tīz-i keskīnüñ senüñ

Bilsem ey ḥūnī nedendür 'āşıḳa kīnüñ senüñ

Ġayra gösterdiñ ruḥuñ ayını benden şaḳladuñ

Bu midur ey āfitābum yoḥsa āyineñ senüñ

⁴⁹⁷ Mertol Tulum, Ali Tanyeri, **Nev 't Divānı**, G/133

Mest ider cām-ı leb-i la'lüñ kaçan görsem senüñ
 'Aqlımı eyler perīṣān zūlf-i pūr-çīnüñ senüñ

Bāliṣ-i gerdūn dōne ey göñül baş egmediñ
 Olalı senüñ der-i dil-dār bāliṣüñ senüñ

Hüsrev-i mülk-i ma'ārifsin Selṣī şimdi sen
 N'ola pūr-sūz olur ise nazm-ı rengīnüñ senüñ

[75/b]

Tesdīs-i Kemalpaşazāde

(fā'ilātün)

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
 'Ārif ol mürşide ir zātıñı 'irfān idegör
 Baş koyup işigine cānıñı kurbān idegör
 Kaṭresin baḥra karşı kendiñi 'ummān idegör
 Kul iken nāmıñı var 'āleme sulṭān idegör
 Ğāfil olma gözüñ aç sen seni insān idegör
 Hem-dem-i ehl-i dil olup teng-i cān idegör

Şekl-i insān görünüp ma'nīde ḥayvān yüriye
 Sūretā cānlu gibi sīret-i bīcān yüriye
 Baş açık yalın ayak cıblağ u 'üryān yüriye
 Bilmeyüp kendözünü vālih u ḥayrān yüriye
 Ğāfil olma gözüñ aç sen seni insān idegör
 Hem-dem-i ehl-i dil olup teng-i cān idegör

Aldadı hırş u hevā nefsiñi ğarālıgı kı
 Uşlana hay dili dīvāne bu rüsvālıgı kı

Ehl-i hâl ol gele şimdin girü şeydâlığı ko
 ‘Aklıñı başıña dir fikr idüp a‘mâlığı ko
 Ğâfil olma gözüñ aç sen seni insân idegör
 Hem-dem-i ehl-i dil olup teng-i cân idegör

Gel ‘abeş yirlere ‘ömrüñi şaķın itme telef
 Rabbiñe eyle ‘ibâdet bu durur kavlı-i selef
 [76/a] Âdemi ol ki disünler saña da hayr u halef
 Ğafleti terk ide rûhuñ bula tâ ‘izz ü şeref
 Ğâfil olma gözüñ aç sen seni insân idegör
 Hem-dem-i ehl-i dil olup teng-i cân idegör

Hamd u şükr ile Hudâ virdügi bu ni‘mete bak
 Sühângerüm idüben eyledügi ‘izzete bak
 Ol heķimüñ kerem u luţfunı gör hikmete bak
 ‘Âķil iseñ berü gel saña olan devlete bak
 Ğâfil olma gözüñ aç sen seni insân idegör
 Hem-dem-i ehl-i dil olup teng-i cân idegör

Enbiyâ gitdigi izi izleyü dergâha ulaş
 Evliyâ bahşına ser-çeşme olan şâha ulaş
 Men ‘aref sırrını tuy ‘ârif-i billâha ulaş
 Nefsiñi egled muhakķak daķi Allâh’a ulaş
 Ğâfil olma gözüñ aç sen seni insân idegör
 Hem-dem-i ehl-i dil olup tengi cân idegör

Sen seni şanma tehî ‘âlem-i kübrâsın sen
 Dünyede eşref olan mazhar-ı esmâsın sen
 Ma’nide âdemîsin ‘arş-ı Mevlâsın sen

Yirde gökde ne ki var sümbüleden a'lāsın sen
 Ğāfil olma gözüñ aç sen seni insān idegör
 Hem-dem-i ehl-i dil olup tengi cān idegör

[76/b]

Bākī⁴⁹⁸

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün

Şeha gördüm cemālūñde seniñ dört nesne a'yān
 Biri aydur biri gündür biri zühre biri rıdvān

Bu dört nesneyi beñzetdim senüñ a'lā cemāliñe
 Biri güldür biri sünbül biri nergis biri reyḥān

Bu dört nesne saña Ḥaḳdan 'atādur ey gözüm nūru
 Biri ḥüsnüñ biri ḥulḳuñ biri luṭfuñ biri iḥsān

Bu dört nesne 'azīm olsun saña yavuz şananlara
 Biri İncīl biri Tevrat biri Zebūr biri Ḳur 'ān

Bu Bākī bendeñi şāhum bu dört nesneden esirge
 Biri ḥasret biri fūrḳat biri ğurbet biri hicrān

[77/a]

Ez Maḳālāt-ı 'Ayānī Berāy-ı Sultān Murād Bin Selīm

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ya göstermez ruḥuñ 'uṣṣāḳa ammā biñde bir
 Ahter u necm nümāyān olmaz illā biñde bir

⁴⁹⁸ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**'nda bulunamamıştır.

Eşk-i 'āşıktan hāzer kıl neyledi Tūfan-ı Nūh
Ġarķ idüp ķurtulmadı emvāc-ı deryā biñde bir

Mālike maġrūr olup çekme elem ağla saña
Bir ķarār olmaz bilürsen hāl-i dünyā biñde bir

Biñ bir esmānuñ müsemmāsında vaħdetdür murād
Birde biñdür ehl-i dil yanında Hāķķa biñde bir

Pādişāh-ı baħr u ber-Sulţān Murād biñ Selim
Yüzmez evşāfin murād olsaydı deryā biñdebir

Ķāfdan ķāfa ne ola ħūkm itse İskender gibi
Böyle bir 'Anķā yaratmaz Hāķ Te'āla biñde bir

Elifin tāriħ-i hicret nazmı te'lif eyledüm
Görmediñ böyle 'Ayānī dūr-i yek biñdebir

Taħmīs-i Za'ifi Ġazel-i Nesīmī⁴⁹⁹

(fā'ilün)

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ey ruħuñ levh-i İlāhi ķanda naķş olmuş sūtūr
'Ārizun şerħindedür İncīl u Ķur 'ān u Zebūr
Sūret-i insānda Hāķsın eylediñ Hāķdan zuhūr
Ey saçuñ zillullāhi vāy ruħuñ Allāh-ı nūr
Ravza-i servi büyükdür 'indihā ħayāt-ı ħūr

⁴⁹⁹ Kāmil Akarsu, Za 'ifi Dīvānı(metin, tahlil, sistematik endeks)'nda bulunamadı.

Nĩce bir fikr u hıyl bu gerdiş-i 'izārede
 Ya nice bir kalasın sevdā-yı ağ u arada
 Kimd r ol kim bu okuz minā-yı b yle yāre de
 Fā'il-i muladan  zge nesne yokdur ārede
 Ger sen eylemezseñ idrā belki sendendir uř r

[77/b]

Dest-i udret kendi lufundan d zetmiş hilat ñ
 H bbe-i genc-i İl h d r ılsım-ı ıynet ñ
 C me-i teşr fi ger m n yı ılmış hilat ñ
 On sekiz biñ ' lem ñ  y nesid r ř ret ñ
 Kimine şol mir'atı buldı oldu ehl-i s r r

Ey g m n vehim ile mac b olan ehl-i hi b
 C nib-i H 'dan işitmeyeni hit b munt b
 Diñler iseñ g ř-ı c nile budur ř h  cev b
  demiñ vahiy der All h' ñ kit bı uş kit b
 Ey kel m-ı All h'a m nkir hafminall h el- gub r

S ret ñ ş nında n zil oldu  n vech-i cem l
 Biz anı seb 'l meş n  añladık b - l u  l
 şaf a-i h dd ñde h t u  ' rife r şen del l
 İstiv sıdur şau  *انما يدرى السبيل*
 Cennet anu dur ki ıldı şol şir t  zre 'ub r

'Ayn ile 'ayn oluben ol 'aynı bu a'y nda g r
 V cib 'l-lezz t z hir keşret-i ins nda g r
 ' şık u ma'ş k  bird r ş ret-i Raħm nda g r
 'Ayn u şın v   fa ba y run cem lin anda g r

Kıl tebârek ya muşavver lîs-i pinhânı fütûr

[78/a]

Pîr-i 'aşka inkıyâd it tâlibâ gel çekme baş
Mâsivânuñ naķşın ile şafha-i dilden tıraş
Ma'niyim el kitâbı şerh ider ol gözi kaş
Geşt-güzerüñ perdesinden ğâfir ile oldı fâş
Zâhid istiġfâra geldi her dem ider yâ ğafûr

Gün gibi enver kılup âfâkı ol şems-i celî
Bu mezâhirde muķâdir nice olmuş müncelî
Her serâyâda görine sûret-i Hâkdur belî
Kahr u luţfun 'alâ ma 'nîde vâhiddür velî
Yılmadı şeytân bu tevḥîd-i âhirden düşdü dūr

Bu şıfâtuñ lâ-yezâlî nûr-ı zâtun 'aynıdur
'Âlem-i tevḥîd u hem zât u şıfâtuñ 'aynıdur
Bir cihetdür gerçi ammâ şeş cihânun 'aynıdur
'Âlimü'l ğaybuñ vücûdı kâ'inâtuñ 'aynıdur
Ey şehâdetden habersiz ce'enâ-yevmü'n-nüşûr

Ruḥlaruñ 'uşşâķa olmuşdur naşûh-ı vâzih
Vechüñ anı şerh ider ḥâcet degüldir şâriḥ
Sen kelâmulâhsın ḥâṭırdadur bu lâyiḥâ
Ey şıfâtuñ kıl hüvallahü cemâlüñ Fâtihâ
Uşta Kıur 'ân uşta Tevrat uşta İncîl u Zebûr

Za'ifîyâ bir pûte şanma bu tılsım âb degül
İ 'tidâlile olupdur çâr 'unşur mu 'tedil
İrişüp Fazlullâh cism u câna muttaşıl

Rûh-ı udsîdûr nesîminûñ sûzı ey zinde dil
Ger Mesîhâ'nun der iseñ yakma kim alındı şûr

[78/b]

Tamîs-i Fevrî

mefâ'îlûn mefâ'îlûn mefâ'îlûn mefâ'îlûn

Hudâyâ kimi bilgilde şaip-i himmet u tâc it
Kiminin aşrını Şeddâd-ı tat u Nuşret-i 'âc it
Kimin Hârun kimini mu'taşım kimini Haccâc it
Beni ne mübtelâ-yı imtilâ eyle ne od âc it
Ne senden eyle müstanî ne senden ayra muhtâc it

Şafâ-yı âtıra mâlik ınâ-yı albe âdir ıl
O emirde mücâhid lufa âmid derde şâbir ıl
Nevâlüm âb u nân it himmetüm ayrında âşır ıl
Libâs-ı il'at far it beni tek saa şâkir ıl
anîler gibi câmım dimezem zerba-ı dibâc it

İşitdim kim işid cevır ulu elzeme olurmuş hep
Çekermiş evliyâ dâî belâ vü derd-i rûz ü şeb
Alışmışuz şafâ-yı alb ile ârayış alıb
Eger aşlıma yaşlama medâr-ı urb ise yâ Rab
Dileseydin mi ıl dile Manşûr-ı Hâllâc it

Cemâlûñ görmeden îmân getürdüm saa ezberden
Göñül seyr itmek ister geri üsnûñ uşkdan terden
anâ 'at itmez ama görmegil dîde-i serden

Tecellî ide şâyed mihr-i hüsnüñ nice biñ yerden
Hevâ-yı ‘aşk ile dil baħrını deryâ-yı emvâc it

Kimin ħāce-i ‘âlem kimini kaṭre-i devrân kıl
Kimini ħāmi-yi gerdūn kimin dehr kıl
Kimini Şāh-ı Selīm eyle kimin Ḥān-ı Süleymān kıl
Ḥudāya Fevri-i mülk-i fenā taḥtına sultān kıl
Ġubār-ı āsitān-ı şāh-ı ‘aşkı başına tâc it

[79/a]

Tercî ‘-i Bend-i Za‘îf⁵⁰⁰

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
‘Ārif-i nefis ol dile bu cism içinde cānı gör
Cān içinde cān olan sīnendeki a‘yānı gör
Kaṭrede pinhān olan ol baħır-ı pāyānı gör
Gel ne peydādur cihān içinde ol pinhānı gör
Dīde-i ‘irfān ile ondan ruḥ-ı cānānı gör
Ḥıdmete bel bağla ya‘ni Ḥāzret-i Sultānı gör
Cümle erkān-ı mertub bu ulı dīvānı gör
Ḥākim-i ḥükm ḥükmeden emir olan fermānı gör
‘Ālem-i tafşīle gel bu sūret-i insānı gör
Ānıñı zāyi‘ geçirme an içinde ānı gör

Ṭut ṭarīķ-i meskenet meskenlik ile ihtiyār
Rab aḥıbbini didi çün kim Resūl-i kird-igār

⁵⁰⁰ Kāmil Akarsu, Za ‘îfī Dīvānı(metin, tahlil, sistematik endeks)’nda bulunamadı.

Sen daḡı faḡr eyle faḡr ile budur aṣl-ı vaḡār
 Saña ḡalmaz bu cihān mülki bilürsün pāyidār
 Ḳanı Nūṣrevān u em yāḡud ḡanı İsfendiyār
 Raḡt u baḡtın eyledi āḡir deminde tār u mār
 Pes bu deñlü devleti bildüñ degildür ber-karār
 Meskenüñ yā taḡt-ı ṣāḡı oldı tut yā künc-i ḡār
 Her işüñ encāmına olur bilürsüñ i'tibār
 'Ārif ol her laḡzada dur eyledi devrānı gör

[79/b]

Ṭālib-i faḡr-ı fenā olanda istignā gerek
 Her ne denlü bende ise başına dāra gerek
 Giydidü ṣāl u fenā seḡāb u ya hāra gerek
 Ḳalb -i 'ārif her naḡarda mazḡar-ı Mevlā gerek
 Ya'ni kim öz 'āleminde 'ālem-i kibriyā gerek
 Lā-cerem her kiṣinüñ başında bir sevdā gerek
 'Āṣıḡa imrüz ama zāhide ferdā gerek
 Ḥāṣılı dervīṣ olanuñ himmeti a'lā gerek
 Şūrete dil virme zīrā ḡaṣıl-ı ma'nī gerek
 Defter ü dīvāna ṣıḡmaz defter-i dīvānı gör

Çün taḡazā-yı zuḡūr itdi ufukdan nūr-ı zāt
 İḡtiḡā ḡıldı ki mir'āt ola zātına ṣafā
 Baḡladı şūret tokuz aba ile çār ümmehāt
 Pertev-i nūr-ı ilāḡiden pür oldu şeṣ cihān
 İsm-i ḡayydan ādem u hevā çü buldılar ḡayāt
 Oldılar vaḡdet-i sipihründe nücüm ṣābitāt
 Levḡa yazdı kātīp ḡudret ḡalemiyle bir berāt
 Ser-be-ser naḡṣ oldı anda mücmelāt u mufṣalāt

Kim ki ol levhi bulur lâbud olur ehl-i necât
 Sen dahî bulmak dilerseñ hilkat-ı insânı gör

[80/a]

Saňa kim dir kim cihân âlâyişinden muğber ol
 Cāmuñı şāf eyle sen de ‘āleme İskender ol
 Sīne taşlar çaluban ‘aşk ehli içre mihter ol
 Çek livā-yı āhuñı mülk-i şafāya server ol
 Pūte-i ‘aşk içre hālūñ kāl idüp sākī zer ol
 ‘Aşk tenevvüründe yanup yakılup hākter ol
 Halkaveş tut kūşeñi her lahza ey dil-berdir ol
 Āsitān-ı gülşenīde hāk idende kemter ol
 Za‘ifiyā kutb-ı çarhuñ gerdişine mihver ol
 Her nice devrān iderse ‘ārif ol seyrānı gör

Bākī⁵⁰¹

mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün mefā‘lün

Dilā bezm-i cihānda kimse āhır pāydār olmaz
 Müdām elden koma ayağı fırsat ber-ķarār olmaz

Şaķın Mecnūnı şanma ehl-i ‘aşkuñ ihtiyāridur
 Güzel sevmekde zīrā kimsede hīç ihtiyār olmaz

Ne ķanlar ağların hecrinde yāruñ derd-i fūrķatden
 ‘Aceb bir dem mi vardur çeşm-i pūr-hūn eşk-bār olmaz

⁵⁰¹ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/195

Kenār itsem diyen ol gevheri k'ar-ı yem-i ğamdan
Kenāra çıkmazun hergiz ki gevher der-kenār olmaz

Ol āhūyı saña şayd ola şanma iltiyāmından
Öñüñce kaçır ammā Bākīyā āhır şikār olmaz

[80/b]

Bākī⁵⁰²

mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

Ķanā'at kıl göñül pā-būs-ı yāre
Elinden buse alınmaz ne çāre

Saña taşvīr-i māhı beñzedince
Ne gözler nūrını dökdi sitāre

Miyān-ı baħr-ı istignā dan āhır
Gelürsin rūzgār ile kenāra

Yıkar bünyād-ı çarhı bād-ı āhum
Efendi nesne döymezer rūzgāra

Belādur gel bu sevdādan geç ey dil
Tolaşma halka-i zūlf-i nigāra

Ķıyāmı kāmēt-i bālāña eyler
Anuñ'çün mescide girmez mināre

⁵⁰² Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/468

Saňa açmaz efendi gerçi Bākī
Ġamuñdan göğsin itdi pāre pāre

Bākī⁵⁰³

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

Dilā meyl itme vaşl-ı dil-rübāya
Hevā-yı saltanat düşmez gedāya

Hümā-yı evc-i istiğnādur ol māh
Anuñ‘çün böyle mā‘ildür hevāya

‘İzāruñ yādı bir rengīn laṭīfe
Dehānuñ zikri bir şīrīn hikāye

Olur la‘l-i muşaffā dil-keş ammā
Nazīr olmaz şarāb-ı dil-güşāya

Ferāmūş it ğam-ı ferdāyı Bākī
Bugün şıḥhatdeyüz minnet Hudāya

[81/a]

Bākī⁵⁰⁴

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fa‘lün

Dilā cihānı sirişkle pür-şarāb itdūñ
Behey ḥarāb olası ‘ālemi ḥarāb itdün

⁵⁰³ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/459

⁵⁰⁴ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/259

Şarāb şöhetin ellerle eyledüñ vardun
Firākun āteşine bağrumı kebāb itdüñ

Ne sende mihr u vefā var ne bende şabr u qarār
O yok bu yok bizden n'aceb ictināb itdüñ

Şemīm-i nāfe-i hālinden ey nesīm-i seher
Dimāğ-ı 'ālemi bir bū-yı müşg-nāb itdün

Şacı kelāmın o deñlü uzatduñ ey Bākī
İki şahtife yiri başka bir kitāb itdüñ

Bākī⁵⁰⁵

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Çeşm-i pür-hūnum yolında eşk-bār itsem gerek
Ayagüñ tozına gevherler nişār itsem gerek

Gül gibi pīrāhen-i nāmūsı şad-çāk eyledüm
Lāleveş dāğ-ı nihānum āşikār itsem gerek

Kırma yazıyla rakībuñ dişleri vaşfın yazup
Nuşa-i çeşmi sevādın pür-ğubār itsem gerek

Eyleyüp zühdüñ biñā-yı mest-bünyādın harāb
Hāne-i 'aşkuñ esāsın üstüvār itsem gerek

⁵⁰⁵ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/273

Bezm-i keşretden çekildi cāmveş Bākī goñül
Tekye-i vaḥdetde ‘uzlet ihtiyār itsem gerek

[81/b]

Tesdīs-i Nāmī⁵⁰⁶

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

Şehsuvār-ı ‘arşa-ı ḥüsnüm bugün meydān benüm
Topcu kânım durur şimdi meh-i tābān benüm
Kullarumdan şayılur bay u gedā sulṭān benüm
Ger süvār olsam rikābımda yürür ḥübān benüm
Yedi iqlīm içre adım añılur her an benüm
Pādişāh-ı mülk-i ḥüsnüm şimdilik devrān benüm

‘Aklı gitdi kimi gördi şīve-i reftārumı
Akdı goñlü şu gibi seyr eyleyen dīdārumı
Kalmadı nuṭka mecālī işinden güftārumı
Her kişi gayetde taḥayyür eyledi eṭvārımı
Yedi iqlīm içre adım añılur her an benüm
Pādişāh-ı mülk-i ḥüsnüm şimdilik devrān benüm

Ḥüsn ü behcet kimseye virilmedi illā baña
Vechi var dinse güzeller içre müsteṣnā baña
Var mıdur iqlīm-i ḥüsn içre ‘aceb hemtā baña
‘Āşık u dīvāne olmuşdur bütün dünyā baña
Yedi iqlīm içre adım añılur her an benüm
Pādişāh-ı mülk-i ḥüsnüm şimdilik devrān benüm

⁵⁰⁶ Ahmet Yenikale, *Nāmī Divānı*’nda bulunamamıştır.

Tağlara düşse ‘aceb mi çeşm-i ebrū mı gören
 Şoyunup abdāl olur bir kerre pehlūmı gören
 [82/a]A kudur şu gibi göñül kadar dil-cū mı gören
 Pā gibi kanda duta elmiz mi ebrū mı gören
 Yedi iklīm içre adım añılur her an benüm
 Pādişāh-ı mülk-i hüsnum şimdilik devrān benüm

‘Arz-ı reftār eylesem hayli nezāket eylerüm
 Şīve ile ağızımı açam zerāfet eylerüm
 Kanda bir tab‘ ehlini görsem ri ‘āyet eylerüm
 Dā‘imā nāzūk muşahibleriyle ‘işret eylerüm
 Yedi iklīm içre adım añılur her an benüm
 Pādişāh-ı mülk-i hüsnum şimdilik devrān benüm

Hamdülillāh Hāk bizi hüsni içre fā‘ik eyledi
 Cümle ‘ālem halkını hüsne ‘āşık eyledi
 Herkesi nār-ı ğam-ı ‘aşkumla yanık eyledi
 ‘Āsitānemde kulum olmağa lāyık eyledi
 Yedi iklīm içre adım añılur her an benüm
 Pādişāh-ı mülk-i hüsnum şimdilik devrān benüm

Var mı bir kimse baña ‘ālemde tālīb olmaya
 Ya ayağı öpmege cān ile rāğīb olmaya
 Baña hiç Nāmī gibi yār u muşāhib olmaya
 Kullarum çokdur velī ondan münāsib olmaya
 Yedi iklīm içre adım añılur her an benüm
 Pādişāh-ı mülk-i hüsnum şimdilik devrān benüm

[82/b]

Taḥmīs-i ‘Ālī Ġazel-i Uṣūlī⁵⁰⁷**mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün**

Ne deryā sahilinden oldu yā Rab ḥuṣṣ u ter peydā
 Ne baḥru’ mālīkindendir melek zāhir beşer peydā
 Şanasın kaṭrelerdür anda her pinhān vü her peydā
 Vücūd-ı muṭlaqu’ baḥrı ne mevci kim ider peydā
 Ene’l Ḥaḳ sırrını söyleme eger maḥfī eger peydā

Fenā gülzārıdur ‘ālem gülü çok gülistānı bir
 Ser ā pā nergis edā şāḥsār-ı erguvānı bir
 Hezerān bülbulü vār cümlesiniñ āşiyānı bir
 Bu baḡu’ ger ḥaḳikatde şuyu bir bāḡbānı bir
 Velī olmuş ḥaḳayıḳda nice yüz biñ şecer peydā

Beter naḥl-i vücūdu’ mīvesi telḥ ki ḥoş-ter
 Görinür berg u bārı gāhi her dem tāze baḡır
 Nice ḥām u nice kāmīl puḥte nice ebter
 Naẓar kıl nev’-i insāne kimi zehr u kimi sukker
 ‘Aceb ḥikmet bir ağaçda olur dürlü şemer peydā

Ḥaḳikat bādesinden hāba varmış nice serhoşlar
 Degül ta ‘bire ḳabil her birinüñ gördüğü düşler
 Alınca ten ḥişārın nefs-i ser-keşden ‘adū-keşler
 Düzilür nice biñ işler bozulur nice cünbişler
 Ne kār-ı bu’- ‘acebdür buña olmaz kār-ger peydā

⁵⁰⁷ İsmail Hakkı Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Ālī ve Divanlarının Tenkitli Metni*, TH/16

[83/a]

Su'āl itdim tarīkat semtini bir merd-i pāke
 Didim lutf it ḥaḳikat yolların göster bu ben ḥāke
 Didi zinhār maḡrūr olma māl u cāh u emlāke
 Şu serverler ki taḡlar gibi baş egmezdi eflāke
 Yitürler yerde pest olmuş ne tīḡ u ne kemer peydā

İçüp vaḥdet şarābın nice 'ārif kendüden geçdi
 Fenā semtin tutup gitdi yiyüp içdi konup geçdi
 Ne zāhir gözlerin açdı ne aḡı ḳareden seçdi
 Nice gündüz gīce oldı nice biñ ay u yıl geldi
 Dirīḡa olmadı ḳaldı şeb-i hecre seḡer peydā

Ticāret 'azmin eylerseñ teb'ādan baña uy baña
 Düşürme naḳd-i ḳalbi bu durur pendim saña
 Seçildük bir ālā-yı bī-dilleriz biz gerçi ol yana
 Bulamayız bir beyābān irişdi nāgehān k'aña
 Giden biñ kārbān olma birinden bir eṡer peydā

Bu bir vādidür ey zāhid ki güldür ḥāki ser-tā- ser
 Görünür her taşı ḥūn-ābedan bir pāre-i aḡker
 Ne āteş var ne āteşden velekin şūretā yer yer
 Nice şūrīde 'āşıḳlar yörirler cümle tāyihler
 Bu yine bī-nihāyetde ne reh ne rāh-ber peydā

[83/b]

Cihāndır kişt-i zāruñ toḡm-ı zā'ilden oñup bitdūñ
 Egerçi anda sen tīz bitdūñ ama yine tez yetdūñ
 Bir iki gün fenā dünyāda bilmem neylediñ nitdiñ
 Bu toḡuz ḳubbe vü şeş içinde geldiñ vü gitdūñ

Ne geldiguñ kapu zāhir ne gitdigin kamer peydā

Güherdür peydā haşıl bu kānuñ vāridātından
 Dürr-i şehvār u haşāk oldı baħruñ lāzımātından
 Bilimez biñde bir ‘ilm-i ledün içre şıfatından
 Mi ‘ādından kamer eşyā ider öz kendü zātından
 Kimisi sīm u zer zāhir kimi seng-i demdür peydā

Olur peygüle-i ‘uzletde şūfī nice yıl ‘ākif
 Keşf gibi yetür esrār-ı ‘aşka uyanmaz kāşif
 Ma ‘ārif gevherine degme şarrāf olamaz vākıf
 Nice zahmet çeker kesb-i kemāl ider nice bir ‘ārif
 Beli çok kânun birdir kân eyleyince bir güher peydā

Reh-i hıdmete her bir dāye hāk olmak gerek tā kim
 Peder māder dem-ā-dem derd-nāk olmak gerek tā kim
 Cigerler kân bedenler çāk çāk olmak gerek tā kim
 Nice biñ ādem oğlanı helāk olmak gerek tā kim
 Yalancı fānī dünyada ola bir gerçək er peydā

Sevād-ı mülki ma’nī-i ehl-i ‘irfāna musaħħardur
 Huşūşa her biri manzūr-ı sulţān-ı hünerverdür
 Suħan bir gencdür nāzır aña ‘Āli gibi ejderdür
 Kamu nezzārede ebkār-ı ma’nī muntazırlardur
 Uşūl gibi tā kim ola bir sahip-nazar peydā

[84/a]

Terci ‘-i Bend-i Za‘if⁵⁰⁸**fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün**

Çek elüñ bār-ı ta‘alluḡdan ḡanā‘at-pīşe kıl
 Māsivādan ‘uzlet it kār-ı ferāḡat-pīşe kıl
 Kılma bir iş kim saña āḡir şakāvet irḡüre
 Tālib-i rāh-ı hidāyet ol sa‘ādet-pīşe kıl
 Eyledüñ ‘ömr-i ‘azīzün lehv-i bāzīde telef
 Ol geḡen eyyāmuñı añup nedāmet-pīşe kıl
 Çün bu bāzār-ı fenāda yokdur ey hāce beḡā
 Furşatı fevt eyleme sa’y it ticāret-pīşe kıl
 Şirk u çirküñden vücūduñ ḡānesin tāḡir kılıp
 Āfet-i hestīde mazḡar ol tehāret-pīşe kıl
 Geḡ bu erkān-ı ṡabāyī‘den vücūd-ı muṡlaḡ ol
 ‘Ayn-ı ḡayretīde ḡalma gel berü ‘ayn-ı ḡaḡ ol

Sendedür ser-nufḡat-i kıya men rūḡī ‘amū
 Senden iste her ne ister iseñ sende var ḡamu
 ‘Arş-ı kürsī levḡ-i maḡfūz-ı İlāḡī sendedür
 Sendedür ḡilmān u ḡūr u sendedür uçmaḡ ṡamu
 Post būs ol nāfenün bād-ı şabāveş yil yüpür
 Gülşen-i vaḡdetden almaḡ isteseñ bir şem‘e tū
 Uyuban bād-ı hevāya yakma kendiñ āteşe
 Benligiñ maḡv it gider ey dil dilerseñ feyz-i hū

[84/b]Terk-i ten kılmaḡ gerek cānāne vuşlat isteyen

Hāk-ı hestīde vücūduñ pāk kıl mānend-i şu
 Geḡ bu erkān-ı ṡabāyī‘den vücūd-ı muṡlaḡ ol
 ‘Ayn-ı ḡayretīde ḡalma gel berü ‘ayn-ı ḡaḡ ol

⁵⁰⁸ Kāmil Akarsu, Za ‘ifī Dīvānı(metin, tahlil, sistematik endeks)’nda bulunamadı.

Varlıguñ terk itmeyince ārdan gitmez hicāb
 Geçmeyince benligiñden hāşıl olmaz feth-i bāb
 Bulamaz kişi murād-ı nefis ile maḫşūda yol
 Terk-i kām itmek gerek sālik kim ola kām-yāb
 Ḥal'-i na'lin itmeyen Mūsā gibi ben bildigim
 Vādī-i Eymen'de gūş itmez ḥiṭāb u müsteḥāb
 Zāhidā ma'nī gerek şūretiñ vīrāne kıl
 Sākin-i genc olmak isterseñ vücūduñ kıl ḥarāb
 Vaḥdet sırrına irüp bulmak dilerseñ ittiḥād
 İstimā' it cān kulagiyle budur şāḥī cevāb
 Geç bu erkān-ı ṭabāyi'den vücūd-ı muṭlaḫ ol
 'Ayn-ı ḡayretīde ḫalma gel berü 'ayn-ı ḫaḫ ol

Kīmyadır 'aşḫ 'āşık ol diler iseñ ḫalbini şāf
 Münkir-i iksīr-i 'aşḫ olup anı şanma güzāf
 'Aşḫ ḫālidür ne ḫālī şanma anı güft ü gū
 Uramaz her bī-hüner meydān-ı 'aşḫ içre lāf

[85/a] Her ki şāh-ı 'aşḫa itdi cān u dilden inḫıyād
 Oldı bu ālāyiş-i gerdūndan külli-mu'āf
 'Āşık u ma'sūḫ u 'aşḫ oldu ḫaḫīḫat bir vücūd
 Minḫardur cümlesi yok ara yirde iḫtilāf⁵⁰⁹
 Kes elüñ bend-i ta 'alluḫdan özüñ eyle ḫalāş
 Tīz olur şemşīr olsa her ḫaçan kim bī-ḡılāf⁵¹⁰
 Geç bu erkān-ı ṭabāyi'den vücūd-ı muṭlaḫ ol
 'Ayn-ı ḡayretīde ḫalma gel berü 'ayn-ı ḫaḫ ol

⁵⁰⁹ Hece eksiğinden dolayı vezni doldurmamaktadır.

⁵¹⁰ Hece eksiğinden dolayı vezni doldurmamaktadır.

Za'ifîyâ eşya ser-â-ser mazhar-eşyâ imiş
 Görinen berg-i hadâyık defter-i Mevlâ imiş
 Âdem-i ma'nî egerçi şûretâ şuğrâdadır
 Lîk ma'nî 'âleminde 'âlem-i kübrâ imiş
 Her ki şirket 'âlemine düşdi bulmadı şafâ
 Dîde-i vahdet kazanmayan 'acep a'mâ imiş
 Er degilsün bu zen dehre ider iseñ iltifât
 Her ki dünyâya tenezzül eyledi ednâ imiş
 Bir murâd ol olma dünyâ-yı denîden nâ-murâd
 Çünkü maşşûda irişmek maşşad-ı akşân imiş
 Geç bu erkân-ı tabâyi'den vücûd-ı muṭlaḳ ol
 'Ayn-ı gayretîde kalma gel berü 'ayn-ı ḥaḳ ol

[85/b]

Terci '-i Bend-i Ferâhî

(fâ'ilâtün)

(fâ'ilün)

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Ey serâ perde-i Ḥaḳ maḥzen-i sırr-ı Raḥmân
 Hâşılı cümle cihân mâ-ḥaşıl-ı çâr erkân
 Sırr-ı İskender olup zulmet-i vehme düşme
 Çün yakın sendedür çeşme-i âb-ı ḥayvân
 Koma keşretde özüñ tâlib-i tecrîd ol kim
 Sendedür sende çün gencîne-i vahdet pinhân
 Zerresin matla'-ı ḥurşîd-i ḥaḳîkat sensin
 Kaṭresin gerçi velî sende 'ayândır 'ummân
 Kaṭre-i tende iken baḥr-ı vücûd-ı zâtuñ
 Seni cezb eyleyüp almışdı seḥâb imkân
 'Aşḳ zincîre çeküp baḥre ulaşur âḥîr

Āb-ı şahrâda olursa ne kadar sergerdân
 Kûş-ı cānile işit cān haberin bu dilden
 Haberüñ vār ise cāndan eger ‘ārif u cān
 Nokṭa-i dā’ire kevn u mekân sensin sen
 Dā’ireñ gözle ki maḳşūd-ı cihān sensin sen

Eyleme sūd u ziyān fikrini sevdādan geç
 Çekme dūzah gamını cennet-i me’vādan geç
 Hük-m-i takdīre işin Hakkā eyle havāle
 Pür yakup bezm-i rızā sevğine pervādan geç
 Kadere baş egüben eyle rızāya teslīm
 ‘Amrıla Zeyd ile ceng eyleme gavḡādan geç
 Ehl-i vahdet çü gider rāh-ı fenāya tenhā
 Bī-ser u pā oluben hem ser u hem pādan geç
 Māsivā naḳşına meşḡūl oluben kalbiñde
 Ya’ni dil zikrini ko lā ile illādan geç
 Mest-i lāy’akl olup kendü özüñden geçe gör
 Dimezem kim saña keyfiyyet-i şahbādan geç
 Himmetüñ dün u denī eyleme bu dünyāda
 Ğam-ı dünyāyı koyup ḡuşsa-yı ‘uḳbādan geç
 Nokṭa-i dā’ire kevn u mekân sensin sen
 Dā’ireñ gözle ki maḳşūd-ı cihān sensin sen

İtme gülhan -ı heves gülşene pervāz eyle
 Ağzı aç medḥ-i gül u ḡonceye āḡāz eyle
 Sāz-ı ‘irfān u vefa diñle ḥaḳīkat añla
 Yine göz ucu ile bakuben aḡmāz eyle
 Ne imiş bezm-i Elestüñ ney kanūnu dile
 Muṭrib-i bezm-i ḥaḳīkat sözüni sāz eyle

Olma şeh mat felek nıt' zemīninde yürüt
 Esb-i ferzīn vücūdun bugün efrāz eyle
 [86/b]Çok belā çekmeyeyin rāh-ı fenāda dir iseñ
 Saltanat bārını boynuñdan ayırıp āz eyle
 Hār u hāşāk 'alayıkdan etek sileñ el çek
 Himmetüñ kāmetini serv-i ser-efrāz eyle
 Cām-ı Cem meclisiñe gelsün ayağūñ öpsün
 Bezm-i maḥmūr girüp şöhet-i āyāz eyle
 Nokta-i dā'ire kevn u mekān sensin sen
 Dā'ireñ gözle ki maḥşūd-ı cihān sensin sen

Ṭoludur nūr-ı şuhūd ile ser-ā-ser āfāk
 İtmedi sende tehī mihr u maḥabbet işrāk
 'Ālem-i keşrete zinhār muḥayyed olma
 Görine hoş vahdet imiş mülk-i firāğ ıtlāk
 Çift ol ebkār-ı me'āni iletüñ 'ālemde
 Ğam degül ger viresin pīrezen dehre talāk
 Mecma'-i 'ālem u mecmu'a-i dünyāsın sen
 Sendedür Çīn u Haṭā sende Ḥorasān u 'Irak
 Şeh-i 'ālem o gedādur ki ola üstinde
 Bu serāyirde şāhı ola seb'i ṭabak
 Āhirin fikr ide kim ol bu fenā yurdundan
 Tamtaraḳ binā eylemeye ṭāk-ı revāk
 [87/a]Bāde-i cām meḥābetden içüp bir cūr'a
 Zevk-i 'irfān ile ger olduñ ise ehl-i mezāk
 Nokta-i dā'ire kevn u mekān sensin sen
 Dā'ireñ gözle ki maḥşūd-ı cihān sensin sen

Muṭṭib-i bezmü'l-Elest ile olanlar demsâz
 Dem-be-dem ney gibi âfâka virenler âvâz
 Bildiler n'eydügün âfâk ile enfes yoḥsa
 Öziñe şehbâz gerek şayd-ı Hümâ-yı 'aşka
 Uramaz degme mekes işbu hevâda pervâz
 'Aşk-râzını Ferâḥî kime ifşâ itsün
 Bu ḥarîm içre daḥî bulmadı maḥrem-i râz
 Çok aradım bu ḥavâş ile 'avâmı gerçi
 Buldum gerçek erenler ḥaḳ için allâz
 'Aşk şol 'âşık-ı yektâya ki mânend elf
 Ḥarf atup kimse anuñ üstine nokṭa koyamaz
 Eyleyen besmele-i 'aşka fetḥü'l-bâbı
 Keser nefis eyleyüben nokṭadan eyler ağmaz
 Nokṭa-i dâ'ire kevn u mekân sensin sen
 Dâ'ireñ gözle ki maḳşûd-ı cihân sensin sen

[87/b]

Nazım

'Aceb ol cānumıñ cānı yār yār
 Yine görem mi görem mi yār yār

Bülbülüñ gül-i ḥandānım
 Yine görem mi görem mi yār yār

Ol perî şîrîn sözüyle
 Kul itdi kendi özüyle

Bir daḥî dünyâ gözüyle
 Yine görem mi görem mi yār yār

Dem-be-dem kārūm fiġāndır

Gözlerüm yaşı revāndır

Görmüşüm çok zamāndır

Yine görem mi görem mi yār yār

Bahāyī⁵¹¹

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Ṭaġıtduñ ħ̣āb-ı nāz-ı yāri ey feryād n'eylersün

İdüp fitneye dünyāyı ħarāb-ābād n'eylersün

Dil-i mecrūḥuma raḥm eyle ıalsun dām-ı zūlfüñde

Şikeste-bāl olan murġı idüp āzād n'eylersün

İdersin gerçi her derde ṭabībim bir devā ammā

Cünün-ı ehl-i 'aşk olunca māderzād n'eylersün

Varup gīsū-yı zūlfi biri birine ıatduñ

Yine bir fitne taḥrīk eyledüñ ey bād n'eylersün

Şehīd-i tīr-i 'aşk-ı yārdur ser-cümle-i 'ālem

Urup şemşīre dest ey ġamze-i cellād n'eylersün

Güzel taṣvīr idersin naḳş u ḥāl u ḥaṭuñu⁵¹² ammā

Füsün u fitneye geldükde ey Behzād n'eylersün

⁵¹¹ Muḥbet Toprak, **Şeyḥülislām Bahāyī Dīvānı** Şerhi(Yüksek Lisans Tezi), G/29

⁵¹² Bahāyī Dīvānı'nda "naḳş u ḥāl u ḥaṭuñu" yerine "ḥatt u ḥāl-i dil-beri" şeklinde yazılmıştır.

Bahāyī'Veş degülsin kâbil-i feyz-i şafâ sen de
Tekellûf ber-tarâf ey hâtır-ı nâ-şâd n'eylersün

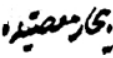
[88/a]

Tahmīs-i Hayālī Ğazel-i Fevrī

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Dilâ bâķī degildür şevket-i dünyâyı n'eylersün
Libâs-ı 'āriyetdür atlas u dibâyı n'eylersün
Ğam ğazeline diñme manşıb-ı a 'lâyı n'eylersün
Çün āķir terkīdür sen devlet-i dünyâyı n'eylersün
Riyâset 'add idüp bu halk ile ğavğâyı n'eylersün

Nedür ba'is olan bu intizâm hâl-i devrâna
Ya ma'nî kâşd idüp şûret-i vîrân-ı insâna
Vücûd-ı vâcibi idrâk için geldiñ bu meydâna
Başiretle çü kılmazsun nazar aşâr-ı Raḥmâna
Ya dünyâyâ içüp bu dîde-i binâyı n'eylersün

Hemîşe kârumız cürm ü hatâdur gerçi rûz u şeb
 ğark olupdur cümlene kalup
Dili pâk eyleyüp çirk-i mi'âdından ser-a-ser hep
Yumazsa âb-ı Raḥmet ehl-i cürmüñ cürmüni yâ Rab
Belâya ol bî-had u pâyân olan deryâyı n'eylersün

Hayālī çün sür 'arız-ı niyâzı Hażret-i 'İzzet
Demīdür ağla hâlün ğâfil olma geçmesün fırsat
Cihānda âlûde iken eyleyüp rihlet

مشهد تيبه
olunca dūzāḥ u cennet

Ya sen ol demde Fevrī bu dil-i şeydāyı n'eylersün

Giyüp fāḥir libāsi ḥalka 'arz-ı devlet eylersün

Gedā-yı hırka pūṣīde-fakr içinde tōhmet eylersün

Fenāsin görmeyüp dünyāyı dūne raġbet eylersün

Gedāveş çünki āḥir bir kefenle rıḥlet eylersün

Ya tāc-ı Keykubād u ḥil'at-ı dārāyı n'eylersün

Elüñde cām-ı gülgün-ı Cem gibi olsa ayakdaşuñ

Çemen-i şahnda bār-ı şubḥ-gāhı olsa yoldaşuñ

Müheyyā kılsa hep esbāb-ı 'ayşa nefsi kılansuñ

Bu bezmüñ çün beķası yok ya ġavġāya virüp başuñ n'eylersün⁵¹³

Bu 'ayş u nūş sāz u söz ü çeng u nāyı n'eylersün

[88/b]

Yahyā⁵¹⁴

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Dil-ber giceyle gelse rakīb āña olmasa

Ol rüy-ı siyāh sāye gibi hemrāh olmasa

Naḥl-ı emel ne deñlü bülend olsa ḥūb idi

Dest-i ḥayāt u kad-i beķā-yı kūtah olmasa

Vā 'iz bu deñlü sıķleti tāc u kabāyla

Uçmak ümīdin itmez idi öyle olmasa

⁵¹³ Vezin konusunda tutarsız bir mısradır. Mecmu 'āda bu şekilde yazılmıştır.

⁵¹⁴ Hasan Kavruk, *Şeyhülislām Yahya Divānı*, G/305

Ma'mūredür mülāḥaẓa-yı yārile göñül
 'Ālem ḥarāb idi eger ol şeh olmasa

Beñzetmez yeri rūyuña Yaḥyā gül-i teri
 Ezhār içinde cümleden ol eşbāḥ olmasa

Nev'ī⁵¹⁵

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ṭūṭī-i kayd-ı kafes egler miydi kınd olmasa
 Bunda n'eylerdük hevā-yı nefis pāyend olmasa

Derd-i fūrkat ādeme rahat mı kordı dostum
 Cennet-kūyuñ eger Firdevs'e mānend olmasa

Ka'be-i vaşla sefer āsān olurdı āh kim
 Menzīl-i 'aşkuñ güzergāhında derbend olmasa

Telh iderdi giryeden 'ayşum firāk-ı rūy-ı yār
 Dilde şevk-i lezzet -i la'l-i şekerḥand olmasa

Şoḥbet-i ḥūr u melekden ādem olmazdı ba'īd
 Nev'iyā fikr-i zen vü sevdā-yı ferzend olmasa

⁵¹⁵ Mertol Tulum, Ali Tanyeri, **Nev'ī Divānı**, G/425

[89/a]

Cevrī⁵¹⁶**mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün**

Bir sencileyin mest-î mey nāz ele girmez

Bir bencileyin 'āşık-ı serbāz ele girmez

Bir sencileyin fitne-i mestûre bulunmaz

Bir bencileyin āyine-rāz ele girmez

Bir sencileyin hūsn ile yektā güzel olmaz

Bir bencileyin 'aşk ile mümtāz ele girmez

Bir sencileyi ğonce lebüñ medhine kâdir

Bir bencileyin nâdire-perdâz ele girmez

Bir sencileyin yok dil-i Cevrī ile mahrem

Bir bencileyin maḥrem u demsāz ele girmez

Āzeriyā**mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün**

Hiç ağlama cām-ı leb-i cānān ele girmez

Sīm u zer ile çeşme-i Ḥayvān ele girmez

Sür dīdelerüñ cān ile ḥākdür yāre⁵¹⁷

Ey dil gözüñ aç kuhl-ı Şıfāhān ele girmez

⁵¹⁶ Hüseyin Ayan, **Cevrī**(Hayatı,Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanı'nın Tenkidli Metni), G/99

⁵¹⁷ Hece sayısı vezni doldurmamaktadır.

Baş virmeyicek ayağına yüz süremezsın
Dehān-ı nigār ey göñül āsān ele girmez

Cān u dil ile hokka-i la'li talep eyle
Bil kıymetüñi mühr-i Süleymān ele girmez

Deryān dūr-i bār ola gör Āzeriyā kim
Ser-halka-i halvetine sulṭān ele girmez

[89/b]

Rūhī⁵¹⁸

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Seyre teklīf eylesek dirsın tekellūf ber-ṭaraf
Gel kadem-i rencīde kıl şāhum tehallūf ber-taraf

Pāk dāmen-i dilrübālardan maḥabbet ehlinüñ
Bār-būsa ma'ni yok ama taşarruf ber-ṭaraf

Düşmeyince hecre ey dil vasl kadrüñ bilmedüñ
Şabr lāzımdur saña şimdi te'essūf ber-ṭaraf

Sebzeler hürrem diller mu 'tedil diller feraḥ⁵¹⁹
Ehl-i 'aşka sākiyā mey şun tevakkuf ber-ṭaraf

Sebzeler açıldı Rūhī yār çıkmış bağa dir
Seyreden zevk eyleyen gelsün teklīf ber-ṭaraf

⁵¹⁸ Coşkun Ak, **Bağdatlı Rūhī Divānı**, G/588

⁵¹⁹ Bağdatlı Rūhī Divānı'nda "Bağlar hürrem gönüller hoş hevālar mu 'tedil" şeklindedir.

Bākī⁵²⁰**fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**

Gerçi dil ıtaruñ elinden yaķasın ıurtaramaz
Rūhına meyl iden zūlf-i siyeh ol ıaramaz

'Āşığı şarāb müdām eylese ma'zur ıtutuñ
Gözine gelmeyicek sevdigine yalvaramaz

Her perī-ruyuñ olur meyli raķīb-i dīve
Cān u dil virmekle bunlara ādem yaramaz

Şāneden zaķm irişür diyü dil-i mecrūha
Saķınur hātır aşūfteyi zūlfün ıturamaz

Harem-i vuşlatuña ızın-i şerīf olmayıcaķ
İşiginüñ Ka'besine Bākī-i bī-dil varamaz

[90/a]

Revānī⁵²¹**mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün**

Şol serv gibi ķāmet-i dīlcūya ne virsün
Şol güller ya sūnbül hoşbūya ne virsün

Hiç añmayalum hāl u haķ-ı zūlfüñi Nāşuķ
Şol şive ile hālet-i ebrūya ne dirsün

⁵²⁰ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/203

⁵²¹ Ziyā Avşar, **Revānī Divānı**, G/268

Bir evüñ ile şūfī cihāna sığamazsın
Üftādelerüñ itdigi yāhūya ne dirsün

Cānānelerüñ va'desi çok 'āşıka amma
Ġayrı koyalum hele pehlūya ne dirsün

Zāhid der imiş tövbelüyüm cām-ı şarāba
Bi'llahi Revānī şu bed-hūya ne dirsün

Bākī⁵²²

mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

Geçüp güller serīr-i 'izz u nāza
Seherden geldi bülbüller niyāza

Maḳāmıñ āsitān-ı yār idenler
Koyup gitmez Şifāhān u Hicāza

Ṭururlar kıble-i kūyına karşı
Çemenler servler şaf şaf namāza

Ḥaḳīkat sırrına vāḳıf degülsin
'Alāḳañ var ise 'aşḳ-ı mecāza

Yaḳarlar Bākīyi nālān iderler
Güzeller mā'il olur söz ü sāza

⁵²² Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/453

[90/b]

‘Ulvī Çelebi⁵²³**mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün**

Günāhum bildim eylersem n’ola şefkat recā senden
Benüm devletlū sulţānum ḥaṭa benden ‘atā senden

Beni zulmile öldürmek diler ḥaṇçer çeküp ğamzeñ
Şehā dīvān-ı ḥüsnüñde şikāyet var saña senden

Nice nevrūzlar geçdi nice bayramlar geldi⁵²⁴
Müyesser olmadı kalmadı baña merḥabā senden

Ḥayāt-ı cāvidānum şihḥatüm ‘ömrüm ğarīzümsün
Ḥudādan isterüm kim olmayam bir dem cūdā senden

Helāk oldur gerek dir kürsüñi terk eylemez ‘Ulvī
Cefāña rāzıyım lāzım degül baña vefā senden

Nef ‘İ Çelebi⁵²⁵**fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün**

Çekemem derd-i firākuñ meded ey māh meded
Görmedim buncılayın bir ğam-ı cāngāh meded

Ğarażın cān ise ger ğamzeñe fermān eyle
Eylesin nāz ile bir şīve-i dil-ḥāh bmeded

⁵²³ Melek Canlı, ‘Ulvī Divānı’nda bulunamadı.

⁵²⁴ Bu mısırada hece eksikliğinden dolayı vezin kusuru bulunmaktadır.

⁵²⁵ Metin Akkuş, Nef ‘İ Divānı, G/28

Žabṭ-ı āh eylemedür ‘āşıkā evvel bī-çāre

Ben ise āhsız ārām idemem āh meded

Dāğlar lāle gibi tāzelenür miydi eger

Āteş-i sīneme āh itmese her gāh meded

Çīn-i zülfüñde giriftār ƙalırdı dil-i zār

Erişip bād-ı şabā etmese āgāh meded

Hāl pek müşil eger etmez ise ey Nef’ī

Himmet-i Āşaf-ı şāhib-dil-i āgāh meded

[91/a]

fa’ilātün fa’ilātün fa’ilātün fa’ilün

Āfitābım āsumān-ı evc-kemālimdir benüm

Āsumānım ‘aşƙ u mihrin zevālimdir benüm

Çeşme-i feyż-i ilāhiyim suḥan bağında kim

Ƙudsiyān hep teşne-i āb-ı zülālimdür benüm

Ben ol mu’ciz kūy-ı ma’nīyim ki Cibrīl ḥayāl⁵²⁶

Tercemān daḥī ma’nā-yı ƙavvālimdür benüm

 ‘ālem endīşeyim

Āyet-i i’cāz ma’nī hasb-i ḥālimdür benüm

Böyle şādāb eyleyen ānı sūḥān-gülzārını

 gülüñ güher yaşı hayālimdür benüm

⁵²⁶ Vezne uymayan bir mısradır.

Emrī (Çelebi)⁵²⁷

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Vuşlat olur mı yārile kıldum fiğān zār ile⁵²⁸

Bilmem n'idem bu kārile ya şabr u yā cānānumı

Ey pādīşah-ı bī-miṣāl olsun senden fūrkat u viṣālī⁵²⁹

Olam ğamıyla ihtimāl yā şabr u yā cānānumı

Yā Rab ğanīsin ğanī murāduma irgür beni

Hāk itmediñ hicrān beni yā şabr u yā cānānumı

Deryāya döndi gözyaşım diñelmedi bağrum yası

Yağdı beni hicrān āteşi yā şabr u yā cānānumı⁵³⁰

Ümīdim oldur Emriyā vire murādumı⁵³¹

Olmayam yārumdan cüdā yā şabr u yā cānānumı

[91/b]

'Ulvi⁵³²

(fā'ilün)

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Dün gice sīneme bir dil-ber-i ra'nā çekdüm

Şubha dek la'l-i lebden mey-i hamrā çekdüm⁵³³

⁵²⁷ M. A. Yektā Saraç, **Emri Divānı**'nda bulunamamıştır.

⁵²⁸ Vezne uymayan bir mısradır. Eski harflerle bu şekilde yazılmıştır.

⁵²⁹ Vezne uymayan bir mısradır.

⁵³⁰ Vezne uymayan bir mısradır.

⁵³¹ (.....)kısım eksiktir.

⁵³² Melek Canlı, **'Ulvi Divānı**'nda bulunamadı.

⁵³³ Hece eksiğinden dolayı vezin dolmamaktadır.

Bulmadum sâğar-ı la'lün gibi bir dâfi'-i ğam
Gerçi mey-hānede çok cām-ı muşaffā çekdüm

İki çeşmümde iki rişte-i eşküm akıdup
Levha-i çehreme bir haţ-ı müsennā çekdüm

Sübha-yı eşki ele alup idüp nāmuni vird
Ol perî-peykeri teshîr idüp esmā çekdüm

'Âşk sultānı berāt-ı ğamı gönderüp baña
'Ulviyā hūn-ı cigerden aña tuğrā çekdüm

Yahyā⁵³⁴

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Bu 'âşık bî-çāreye raḥm eyleye benüm rūhum
Bu derde giriftāre raḥm eyle benüm rūhum

Bu gözleri nem-nāke bu hātır-ı ğamnāke
Bu sīne-ī şad-çāke raḥm eyle benüm rūhum

Bu vālāy-ı hayrāna bu āteş-i sūzāne
Bu bende-i fermāna raḥm eyle benüm rūhum

Yahyā saña 'âşıkdur bir yār-ı muvāfıkdur
Zulm eyleme yazıkdur raḥm eyle benüm rūhum

⁵³⁴ Mehmed Çavuşoğlu, **Yahyā Bey Divānı**, G/293

Vefādan ben elem çekdüm cefādan çek elüñ sen de
 Alup ‘aşkuñ virüp göñlüm senüñ sen de benüm bende

[92/a]

Fuzûlî Efendi⁵³⁵

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ġamzesin sevdüñ göñül cānuñ gerekmez mi saña
 Tige urduñ cism-i 'uryānuñ gerekmez mi saña

Āteşin āhuımla eylersün baña teklîf-i bāğ
 Bāğbān gül-berg-i ħandānuñ gerekmez mi saña

Yile virme tağıdup her dem ayaklardan götür
 Ey perî zülf-i perişānuñ gerekmez mi saña

Ey kemān-ebrū raķibe virme ġamzeñden naşib
 Oķ atarsın taşā peykānuñ gerekmez mi saña

Küfr-i zülfüñden beni men' eylemek lâyıķ mıdur
 Şüfî inşāf eyle tmānuñ gerekmez mi saña

Ṭotalum kim eşk seyl-ābına yokdur i'tibār
 Ey Fuzûlî çeşm-i giryānuñ gerekmez mi saña

⁵³⁵ Abdülbākî Gölpinarlı, **Fuzûlî Divanı**, G/17

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Şāh-ı 'aşkum 'ālem-i ma'nī müsellemdür baña
Ser-gun-ı peymāne-i Cem tāt-ı Edhemdür baña

Her nefesde hançer-i berrān gibi bir zaḥm açar
Hem-zebān u dil-i nüvāza dem-a-demdür baña

'Aşk ile gāhin ḥarābāta düşürsem göñlümü
Bāz-gune tāt-ı Edhem sāğar-ı Cemdür baña

On sekiz biñ 'ālemi seyr eylemek lāzım degül
Her nefes feyz-i Ḥaḳ bir öziñe 'ālemdür baña

Ḥaḳ-ı 'ālem bir nefes şād olmağa cānlar virür
Cānumıñ cānānı gūyā dildeki gamdur baña

[92/b]

Fuzūlī⁵³⁶

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Penbe-i merhem-i dāğ içre nihāndur bedenüm
Diri oldukça libāsum budur ölsem kefenüm

Cānı cānān dilemişin virmemek olmaz ey dil
Ne nizā' eyleyelüm ol ne senüñdir ne benüm

Tāş deler āhum oḳu şehd-i lebiñ şevkinden
N'ola zenbūr evine beñzese beytül-ḥazenim

⁵³⁶ Abdülbākī Gölpınarlı, **Fuzūlī Divanı**, G/189

Ṭavḳ-ı zencîr-i cünûn dā'ire-i devletdür
Ne revā kim beni andan çıkara za'f-ı tenüm

'Aşk ser-geştesiyim seyl-i sirişk içre yerüm
Bir ḥabābım ki hevāda ṭoludur pîrehenüm

Bülbül-i ğamzedeyim bâğ u bahārum señsün
Dehen ü ḳadd ü rûḥuñ ğonce vü serv ü semenüm

İdemen terk Fuzûlî ser-i kūyuñ yāruñ
Vaṭanımdur vaṭanımdur vaṭanımdur vaṭanım

Ḳadrî

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Ne reftâr ne de ol şūhuñ ne güftâr ne de var ḥikmet
Nezâketle güşâd-bend-i şalvârında var ḥikmet

Varup pâyine rûy-mâl eylemek âsân idi amma
Yanında ḳılınan aġyâr bir karındadur ḥikmet

Teġâfûl tâ ezelden dil-ber ana gerçi 'âdetdür
Vişâle va'de irerken yine inkârdadur ḥikmet

Meta'-ı vaşl-ı mestâne virse rāyegân eyleme
Tebessümle anuñ nâzile bâzârındadur ḥikmet

Ta tefle dimiş ānı o şūh-ı ‘ālem-i ārāya
 Kuçar Kādri seni bugün yārundadır hıkmēt⁵³⁷

[93/a]

Nef’ī⁵³⁸

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

Göñlümü her dem bir āteşdir kılan pür-ıztırāb
 Kim ol āteşden bir āhirdür felekde āfitāb

Nār-ı āhum tıtdı dehri yine maḥv olmaz felek
 Bir karar olmak ‘acebdür āteş uşda ḥabāb

Gelse peykān-ı ḥadeng yār kalmaz nesnede
 Görünce teskīn ider bir gülheni bir kaṭre āb

İrür peykān-ı yār ama gelince sīneye
 Olur ateş-pāre ol daḥī virür bir güne tāb

Āb u tāb eksik degül şī’rūñde ey Nef’ī senüñ
 Yār kāmı luṭf ider gibi kāmı ey ‘itāb

Cevrī⁵³⁹

mef’ülü mefā’ilü mefā’ilü fe’ülün

Bir senicleyin mest-i mey-i nāz ele girmez
 Bir bencileyin ‘āşık-ı serbāz ele girmez

⁵³⁷ Hece eksiğinden dolayı vezin dolmamaktadır.

⁵³⁸ Metin Akkuş, **Nef ‘ī Divānı**, G/8

⁵³⁹ Hüseyin Ayan, **Cevrī**(Hayatı,Edebī Kişiliği, Eserleri ve Divānı’nın Tenkidli Metni), G/99

Bir sencileyin fitne-i mestûre bulunmaz

Bir bencileyin âyine-i rāz ele girmez

Bir sencileyin hüsni ile yektâ güzel olmaz

Bir bencileyin ‘aşk ile mümtâz ele girmez

Bir sencileyin ğonce-lebüñ medhine kâdir

Bir bencileyin nâdire perdâz ele girmez

Bir sencileyin yok dil-i Cevrî ile mahrem

Bir bencileyin mahrem u demsâz ele girmez

[93/b]

Āzerî

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

Hiç ağlama cām-ı leb-i cānān ele girmez

Sīm u zer ile çeşme-i Hayvān ele girmez

Sür dīdelerüñ hāk-ı deryāda⁵⁴⁰

Eyā gözüñ aç kuhl-ı Şifāhān ele girmez

Baş virmeyicek ayağına yüz süremezsın

Dehān-ı nigār ey göñül insān ele girmez

Cān u dil ile hokka-i la'lüñ taleb eyle

Bil kıymetini mühr-i Süleymān ele girmez

⁵⁴⁰ Hece sayısı vezne yetmemektedir. Vezin açısında kusurlu bir mısradır.

Deryān dūr-i bār ola gör Āzeriyā kim
Ser-ḥalka-i ḥalvetüñe sulṭān ele girmez

Nef'ī⁵⁴¹

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

'Āşıka ta'n itmek olmaz mübtelādır n'eylesin
Ādeme mihr ü maḥabbet bir belādur n'eylesin

Göñlü dil-berden kesilmezse 'acep mi 'āşıkın
Ġamzesiyle tā ezelden āşinādur n'eylesin

N'ola ta'yin itse zabṭ-ı mülk-i ḥüsnü Ġamzeye
Zülfü bir āşüfte-i dürr-hevādur n'eylesin

Zülfüñe ḵalsa perīşān eylemezdi dilleri
Ānı da taḥrīk iden bād-ı şabādur n'eylesin

Olmasa Nef'ī n'ola dil-beste zülf-i dil-bere
Tab'-ı şūḥu dāma düşmez bir Hümā'dur n'eylesin

[94/a]

Fuzūlī⁵⁴²

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Ġamuñdan başa dün ḥasret eliyle ol ḵadar dirdüm
Ki şubḥ olunca mürde cismümi topraĠa ṭapşırdum

⁵⁴¹ Metin Akkuş, *Nef 'ī Divānı*, G/15

⁵⁴² Abdülbāki Gölpınarlı, *Fuzūlī Divānı*, G/183

Büküldü kıaddim āhum yetdi ħurşide şakın ey meh
Ki miĥnet okunu peykānladım ġam yayını kıurdum

Dimeñ Mecnūn'a 'āşık kim başında kıuş yuva tutmuş
Menüm 'āşık ki seyl-i eşkümi başumdan aşırdum

Tecerrüd seyrine sāyemden özge bulmadum hem-dem
Tarık-i 'aşk içinde çoklar ile tırdum oturdum

Fuzūlī 'aşk-ı mūhlik dirdim ol mehveş inanmazdı
Bi-hamdillāh ki cān virmek tarıķiyle inandırdım

Ĥayretī⁵⁴³

mef'ūlū mefā'ilūn mef'ūlū mefā'ilūn

Ne āteş u bād u ne āb u gil idüm cānā
Sen serv-i hevā-baĥşa ben māyil idüm cānā

Daĥī gili Ferhāduñ olmamış idi taĥmīr
Ben rāh-ı meşakķatde pā-der-gil idüm cānā

'Ālemde henüz adı yād olmadın engūruñ
Ĥüm-ĥāne-i vahdetde ben kanzil idüm cānā

Leylīye henüz Mecnūn olmamış idi meftūn
Ben vādī-i ĥayretde lā-y'aķıl idüm cānā

'Aşķ eyledi āvāre ben Ĥayretīyi yoĥsa
Her hıĥmete cān ile müst'acil idüm cānā

⁵⁴³ Mehmed Çavuşoġlu, **Ĥayretī Divānı**, G/1

[94/b]

Farsça bölüm mevcut.

[95/a]

Bākī⁵⁴⁴

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Müje haylin dizer ol ğamze-i fettān şaf şaf

Güiyā cenge turur nīze-güzārān şaf şaf

Seni seyr itmek için reh-güzer-i gülşende

İki cānibde turur serv-i hırāmān şaf şaf

Cāmi' içre göre tā kimlere hem-zānūsın

Şekl-i saḳḳāda gezer dīde-i giryān şaf şaf

Kūyuñ eṭrāfına 'uṣṣāḳ dizilmiş gūyā

Harem-i Ka'be'de her cānibe erkān şaf şaf

Ḳadrüñi seng-i muṣallāda bilüp ey Bākī

Turup el bağlayalar ḳarşuña yārān şaf şaf

⁵⁴⁴ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/229

Ža'ifi⁵⁴⁵

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Yine bir ğonce güle bülbül olupdur yiñele
Mümkün olmaz ki dili şūride bir dem yiñele

Bir ayağuñla yaķarsun bu ķadar 'uşşāķı
Saña ey sākī-i gül-ķehre fer oldı yiñele

Ta bu ra'nā güzelüm fāriĝ-i āzāde iken
Baña giydirdi felek hīl'at-i 'aşķı yiñele

Eskiden yer-a-yer eger kişver ğamda Mecnūn
Şāhıyuz bizde dilā melāki 'aşķı yiñele

Ža'ifiyā āteş-i ğam düşdi libās-ı tenüme
Ne yaķa ķaldı ne dāmen oda döndü yiñele

[95/b]

(fā'ilātün)

(fa'ilün)

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Çeķilüp 'azim idin şevķile cānāne deĝin
Varın seyir idin hıķmet-i yārāne deĝin

Luţf u ihsānuñ ańup 'āleme destān idin
Vaşf-ı hūsni yazayın Yūsuf-ı Ken 'āne deĝin

⁵⁴⁵ Kāmil Akarsu, *Za'ifi Dīvānı*(metin, tahlil, sistematik endeks)'nda bulunamadı.

Dem-be-dem nār-ı firākuñla senüñ dehr içre
Yanayın yakılayın şem'-i şebistāne degin

Hāk-i pāyin görine kuhl-i cilā eylemege
'Azm iderdim tek elem yitse sipāhāne degin

İ'tibār eyler iseñ saña asānı şāhum
Reh-nümālîklar iderdür ki sulţāne degin

(fā'ilātün)

(fa'lün)

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Zerre tek raqs iderüm mihr-i dırahşāne degin
Bir hilāle ğarķ ider zır dürr-i feşāne degin

Çeñe çalma dil düşer cāh-ı zenaḥdānına
Nitekim Yūsuf'u ilter dür-i dendāne degin

'Arşa-i meydān olup sīne görüp at sürdügüm
Atmışım peykān-ı cevşen Mışr-ı Sulţāne degin

Nār-ı āhum şehri-mend nücūma muttaşıl⁵⁴⁶
Yaķalar çāk idicek gider cānāne degin

Mihr-i 'ālem tāb olunca ey mu'ayyer dilrübā
Döne döne gidelüm nāme-i tābāna degin

⁵⁴⁶ Vezin kusuru bulunan bir beyittir.

[96/a]

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Eyā kavm-i Sitanbul mülk-i tahkīk oluñ āgāh
İrişür nāgahun birgün size pes kaḥr u ḥıışm Allāh

Kıyāmet kopdı dünyādan el çek uşanmazsınız
Zamān u devr u mihri nüzul itmede ruḥ-ı Allāh

Pabus dünyā evin vīrān idersiz ḥāne-i dīni
Ne yapdı Fir'avun Şeddād bina bu şekl ile billāh

Nice bī-çārenüñ zulme yaḳarsız ḥāṭırun herdem
Degül mi mu'minüñ kalbi 'aṭalum yoḥsa Beytullāh

Yetīme şefkat etmezsiniz alursız göz göre malın
İmāmlar kavline uymazsınız buyurmaz mı kelām Allāh⁵⁴⁷

Sitambul ḥalkınuñ zulmü fesādı başdan aşmışdı
Odur ḳorḳum yakınlarda irişür bir belā nā-gāh

Çıkaldı çıkmaḡu fitne düşüp görinüp dünyā
Nice olmuşsun ateş begüm istemem bula hergāh

Ṭarīḳ-i müstaḳīm üzre degüldir şeyḫ u vā'izler
Şaṣınca reh-nümā yoldan nice ḥalk olmasun gümrāh

⁵⁴⁷ Bir hece fazla olduğundan vezne uymamaktadır.

Hemān bir hāy u hūyile yıkar mescidi şūfī⁵⁴⁸

Ḳanı evrād u Fātiḥa ḳanı tevḥīd-i zikrullāh

[96/b]

Niyāzī el-Faḳr⁵⁴⁹

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

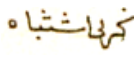
Ol nedür kim ey ḥekim andırmayan ābdan

Mār-ı semīn ḥalka olmuş murğ-ı zerrin

Mār olmuş ḳūt murğ murğ olmuş ḳūt-ı mār

Mār içün bī-ḳūt ola murğuñ olur rū-yı revān

Ol nedür kim bil anı ḳaftān-ı siyāh

Zerd pirāhen ger bī

Müştehā-yı 'ālem olmuş lezzet-i māderi

Māderi şad sāle ermiş bī-günāh

Ol nedür kim gird çıkmaz bī-gümān

Biri daḥī çıkdı girmez bil hemān

[97/a]

Yūsuf Aleyhis-selām Zelīhā'dan ayrılıp hapse girince , Zelīhā,

O'nun hakkında birkaç beyit yazıp gönderdi.

⁵⁴⁸ Hece eksikliğinden dolayı vezne uymamaktadır.

⁵⁴⁹ Mahmut Sadettin Bilginer, Mısır Niyāzī(Tam Divān ile Birlikte)'nda bulunamadı. Bu nazımda “fā'ilātün” tef'ilesi bazen üç bazen de iki defa kullanılmıştır.

Züleyhâ:

Sıkıntım konuşmamdır. İzdırâbım enisimdir, hüznüm ise benimle beraber oturandır. Elimde yastığımdır. Gecem uzundur. Uykum azdır. Gözümdeki sürme uyumadığım için bozulmuyor. Gece karanlığı bastığında ah kalbim ah inlemekten başka beni kurtaran yok.

Bu yazı Yûsuf'a ulaşınca Yûsuf birkaç beyit yazıp Zelihâ'ya gönderdi:

İnlemem elifimdir. Özlemim enisimdir. Üzüntüm aglamamdır. Gecem kapkaranlık olduğundan kulların Rabbına dua etmekten –yalvarmaktan- başka çaresi yoktur.

Uykumun suhedi(tam uyuyamama) , günâhım çoktur, iyiliklerüm sırlarımdır. Benim sıkıntım eleştirenlerin eleştirileridir. Nefsim hastadır, kalbim sıkıntılıdır. Dönme gününe (kıyamet) azığım azdır. Bedenim incedir. Kalbim uyanıktır. Nefesim batıktır. Zulmüm büyük tür sesim de incelmıştır. Rabbim Rahimdir. Bana çok iyilikler bağışlamıştır. Beni O'ndan başka kurtaracak yoktur.

[97 /b]

mef 'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

Ey kuvve dilâ böyle hevâ't ne gezersüñ

Şûretde vü sîretde şehâ nev'a pusarsuñ

Remmâl gibi reml eylemişim bunca diyârı

Hokka ki gözüm nûrı güzel nâza pusarsuñ

Rūyuñ göricek gelür 'aşkı cününüm
El-ķalb-i laṭīf üzre benüm bağrum ezersüñ

Bu bend ki nisbet idüp ey cānum efendüm
'İşretde görüp ağıyārla sen bāde süzersüñ

Vuşlat şebnemi 'arz idicek saña niyāzum
Cevrüm ne benüm katlime ḥançeri çekersüñ

[98 /a]

Şarkı

Bir dil-bersün bilmem ne oldum
'Aşķla cihānda sarardım soldum

Göñül bir Hümādur yuvasından uçar
'Āşıkā olan cānla cihāndan geçer

Uruldum çeşmine mecrūḥ oldum
'Acep oldur evinde yok mu çāresin

Loķmān çāre itmez ağılatana kaşır
Esrārum tıyulur efgān ile sīm

[98/b]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

İbtidādan ādemi 'irfān iden taķdīr imiş

Cān içinde gizlice cānān iden taķdīr imiş

Bî-nihāyet ser-‘ulūmuñ kim görür noqtasını
‘Aşkla kaṭre iken ‘ummāna iren taḳdīr imiş

Kıl nazār ey dil Hudā’nuñ kudret izhārına
Ne ‘aḳıllar irmiş bu felek dīvārına

Yaz bahār devri gelince ḡoncenüñ esrārına
Bülbülü bir gül içün nālān iden taḳdīr imiş

Şabır eyleyüp geçürdi ‘ömrüni verem ile
Tahtını yıllar götürdi Süleymān ḡānum ile

Kaldı Ḥazret-i Ya’ḳūbuñ gözleri bir nem ile
Mısr içinde Yūsuf’u sultān iden taḳdīr imiş

Derd-mend seyrānıdur bu ḡammāz dünyā içün⁵⁵⁰
Gör şahrālar ṭolandı o Mecnūn Leylā içün

mefā’īlün mefā’īlün fe ‘ūlün

Habībim gözlerüm nūrı n’olsaydı
Senüñ bu bendeñe meylin olsaydı

Bu ‘aşḳuñ dāmenin elden ḳomaz deme
Bahāruñ geçmeyüp bāḳi ḳalsaydı

Vişālin añlar idi şimdi mebzūl
Benüm bu çekdügüm derdi bilseydi

⁵⁵⁰ Vezne uymayan bir beyittir.

Maḥabbet bizde mesken tıttardı⁵⁵¹
Devāmı sende germü'l havz olsaydı

İşiddim çün raḳīb cānum dirilmiş
Alurđı Hilmī anuñ cān bulsaydı

[99/a]

(fā'lün)

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Cāhilüñ ḡar gibi göñlüñ boydan zerdür zer
Nidā ile ġarra alup faḡr idinen ḡardur ḡar

mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

Nigāra bezm-i ḡüsnüñde dil-i mestānemiz ḡaldı
Perin yakmış cemālüñ şem'ine pervānemiz ḡaldı

Esīrüñdür anı hoş dut efendim işde ben gitdim
Göñül dirler ser-i kūyuñda bir dīvānemiz ḡaldı

Güfte-i Sultān Murād Rahmetullāh

اعصبت eli alıp Huvel Rab-ı Celīl

مردم دنیا در اندام جیل

Hālimi ne ḡācet ki beyān ide zebānum

⁵⁵¹ Vezne uymayan bir mısradır.

السمع من العين الى المال ليس

Elbette bu hālimden o yāruñ haberi var

القلب من القلب الى القلب سبيل

‘Āşık nice sağ olsa ki senden ayru

العاشق من هجرتك قد كانه عليل

Hāşā ki Murād ğayriye meyl eyleye senden

فليكن من مهدي الى الحدير ميل

[100/a]

غزفعت

ile olsun elzāde

Her kaçan dilerseñ irer feryāda

Kimseyi recīde idüp incinmez

Herkes luṭf ider ‘unvān almaz

Mutevāzı’ olunca böyle ol

Var ise kıyl u kālūñ söyle gel

Degül ol nesnenüñ ol ‘unvānı

Nice yād eylemezüz ḥayr ile biz anı

Rütbesiz kimseye mutevāzı’ dimez

Anlaruñ eyledigi ‘unvān bitmez

Ḥalden ḥālī ol çün vücūdu

Hālimi tuy geçirüpdür vücūdu

Ol efendinüñ olupdur ism-i Celīl

Ol verānda mu‘ayyen Rab-ı Celīl

Her murādın virüp ola mesrūr

Eyleme luṭf idüp anı ma'rūr
 Nice maḡrūrlara ol dil-i ḡarla yetsün
 Ğamını def' idüp āḡir dile yetsün
 İsmi ḡaḡḡār ile ḡaḡr eyle anı
 Kimi nazār ile ḡelāḡın ṭutarı

[100/b]

Gör a'dāsı ānı bālāda
 Rūz ṣeb merteb-i a'lāda
 Anuñ evṣāfını fikr eylersem
 Sa'y idüp biñde birin söylersem
 Ne lisān ile olur bellü pāyān
 Ne ḡalem ile olur 'ayn 'ayān
 Her ne ki mücmel idüp anı tebrik
 Gel üzölme billahi ḡaṭā iderseñ

Müfred

Görmedüm yādelimden aḡrabādan gördüğüm
 'Aḡreb iderdi keṣbiye aḡrabādan gördüğüm

[101/a]

Karalama ve yazı çalışması yapılmıştır.

[101/b]

Ferzend u el insāniyet gū
 İlḡām nūrāniyet gū
 Bilān Müslemāniyet gū
 Mūnīṣ sefīd dil siyāh

Der iştiğāl māl u cāh
 Şerminde ḥod pīş u şāh
 Girdi su-yı Ka'beye sefer
 Tā cem' ār-ı sīm u zere
 Haṭṭa tıyayın gūft u gū

[103/a]

Niyāzī⁵⁵²

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ṭurre-i ṭarrā yāruñ zülfü mü ya gīsū mıdur
 Ğamze-i ğammāzı çeşmi mi veyā cādū mıdur

Serv-i 'ar'ar ya şanavber nārun yanı şeker
 Ya kıyāmet ya kıyām kāmēt-i dılcū mıdur

Şem' mi āyīne mi ya nūr ya şubḥ didim
 Ya şuā'-yı şems ya kurş-ı kamer yarısıdur

La'li yāḳut-i kehribār mı yāḳut-ı revān
 Hoḳka-i dürr-i dehen ya dürc-i pür lülū mıdur

Ṭāḳ-ı ebrū mu veya ḳavs-i ḳuzeḥ ya burc-ı ḳavs
 Māh-ı nev ya ḳible ya mihrāb veya ebrū mıdur

Hāl mi ya merdüm-i çeşm mi ya müşg-i Ḥoten
 Ya ḥāce ne ḳasd idici beñleri Hindū mıdur

⁵⁵² Mahmut Sadettin Bilginer, Mısır Niyāzī(Tam Divān ile Birlikte)'nda bulunamadı.

Berg-i gül ya nesteren verd-i teri ya yâsemen
Yâsemen mi perişan ya görünen bâzû mıdur

Ṭūtî-i şeker şiken ya bülbül-i şîrîn sūḥan
Ya Niyâzî-i sūḥanver şâ'ir-i hoş gū mıdur

[103/b]

Bākī⁵⁵³

(fā 'lün)

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Devlet el virse yüzin gördüğüm eyyām olsa
Merḥabā eylesem ol şūḥ ile bayrām olsa

Olıcaḳ yār gibi dil-ber-i şîrîn-ḥarekāt
Teni pālūde-i ter gözleri bādām olsa

Ḥasret-i ḳaddüñ ile ḳanlu elifler çeksem
Sīnede her biri bir serv-i gül-endām olsa

Gül gibi bāde-i rengīne ne ibrām gerek
Zāhidüñ ḳanın içerdüm eger ibrām olsa

Bākīyā 'ayş-ı bahār eyler idük meclisde
Sākī-i lāle-'izār u mey-i gül-fām olsa

⁵⁵³ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/460

Bākī⁵⁵⁴

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Sīneye çekmege bir serv-i dil-ārām olsa

Ser-keş olmasa iñen 'āşıkına rām olsa

Biz daḥī kâ'ilüz inşāfa dilā būs u kenār

Her gün olmazsa hele bāri her aḥşām olsa

Mevsim-i gülde n'olur medrese vü mescidin

Leb-i cūy u leb-i cānān u leb-i cām olsa

Künc-i mey-ḥāne ile gūşe-i gülşen birdür

Sākī-i lāle-'izār u mey-i gül-fām olsa

Terk iderdi mey ü maḥbūb hevāsın Bākī

Cānda şabr u dil-i āvārede ārām olsa

[104/a]

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Nice bir mācerāmız dostāne dāsītān olsun

Nice bir nār-ı 'aşkum dūd-ı āhumdan 'ayān olsun

Mekānum 'ayn-ı 'ālemdür nihān ender nihān olsun

Kilāb-ı kūyuña cism-i za'fīm armağan olsun

⁵⁵⁴ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/435

Ne kūyuñ āb ile ʔolsun ne ʔapuñda figān olsun
Beni öldür vücūdumdan ne nām ne nişān olsun

İki dest du'a gibi baña seng-i mezār itme
Mezārum nā-bedīd 'ayn-ı 'uşşāka ğubār itme

Olam bir hūb raḥatdur ḥayāta i'tibār itme
Ayağumdan emīn ol ādem añladıḳça 'ār itme

Yaḥyā⁵⁵⁵

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Muḥaşşal sālik-i rāh-ı 'ādem oldum Hudā yegdür
Yol olmadın varılmaz olmadın ölmek baña yegdür

Bu derbend-i fenā şaḥt-ı şahrā teb 'a yegdür
Beni öldür vücūdumdan ne nām u ne nişān olsun

Maḥabbet ehline yāruñ cefāsı imtiḥānıdır
Olmalı 'āşıka cevır okları nişānıdır⁵⁵⁶

Baña Yaḥyā gibi ölmek ḥayāt-ı cāvidānıdır
Bağabilmek felek āyinesin çün cümle fānīdür

Begüm ḥayr işi nā-ḥayr eyleme batar zamānıdır
Beni öldür vücūdumdan ne nām ne nişān olsun

⁵⁵⁵ Hasan Kavruk, *Şeyhülislām Yahyā Divānı*'nda bulunamamıştır.

⁵⁵⁶ Hece eksiğinden dolayı vezne uymamaktadır.

Ne deñlü zahmet ise ihtiyār ile firār itme
Beni öldür vücūdumdan ne nām ne nişān olsun

Vişālũñ dil-güşāsından firāk-ı dil-rübā yegdür
Celālünden cemāl gör vefāsından cefā yegdür

[104/b]

mef'ülü mefā'ilün mef'ülü mefā'ilün

Derdũñ ne behey 'āşık-ı bī-çāre neden olduñ
Bir yerde qarāruñ yok āvāre neden olduñ

Țutunmadı çũn sana tīr-i müjesi yāruñ
Ey sīne-i mecrũhum pür-yāre neden olduñ

Ol muḥaşşar cihān-ārā oldu mı gözũñden dūr
Ey gözlerũmũñ yaşı seyyāre neden olduñ

Bir ğonce sevüp ey dil-i ḥār ğama mı düşdüñ
Gül gibi bu gülşende şad-pāre neden oldun

Pā-māl-ı maḥabbetsin yokdur başuña çāreñ
Çık böyle 'Abīdī sen bī-çāre neden olduñ

Behiştī⁵⁵⁷

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Dest-gīr ol kim katı üftādedür dil dostum
Aña elden geldigince merḥamet kıl dostum

⁵⁵⁷ Yaşar Aydemir, **Behiştī Divānı**, G/355

Gözlerüm yâş dökdüğün ister o çeşm-i pür-fiten
Kişi maḥmūr olsa olur māya mā'il dostum

Nice yerden koşup cāna kuşağını şekker
La'linçün bağlamışdur hıdmete bil dostum

Nâleden tldı ceres avāzile mülk-i vücūd
Rıhlet-i kū-yı 'ādemdür aña maḥmil dostum

Bend-i zülfüñden çekinirmüş Behiştî bî-sebep
Dünyede bu şîve eyler mi 'âkil dostum

[105/a]

Behiştî⁵⁵⁸

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Sīneñe bir sāde-rū dil-dārı muḥkem şarasın
Derd-i 'aşkuñ görmedüm ben bundan özge çāresin

Bundan özge 'ālem olur mı ki bezm-i ḥāda
Nāzenīnūñ nāz ide sen tırmaya yalvarasın

Katlüme kaşd itdüñ ammā ey sipihr-i ceng-cū
Tıg-ı āhumdan benüm sen kanda baş kırtarasın

Cāme-i 'aşkı mürettep giymişdi tıfl-ı cān
Cismümüñ ḥayāt-ı kudret çatmadan āvāresin

⁵⁵⁸ Yaşar Aydemir, **Behiştî Divānı**, G/414

Ėamzesin ańma Behiřti yā kemān-ebrūsunı
Bağruma oklar urarsın tāzellersin yarasın

Nařūhī

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Her kimüñ yanında dā'im hemdemi maħbūb olur
'Ālem içre hoş geç eyyāmı vaķtı ħūb olur

Def' idüp fūrķat ħicābın vařl-ı yāre iremez
Kańı 'āřık rāh-ı 'ařķ içinde kim maħbūb olur

Ṭalı'imdür her kimi sevsem yolın itsem ṭalep
Gün gibi meřhūr olup 'ālemlere maħbūb olur

N'ola ol řāħib cemāle raġbet itse cümle ħalk
Bu meřeldür bī-bedel olan güzel merġūb olur

Ey Nařūhī her nedeñlü ġālip olursa raķīb
Nicesine düşücek 'āřıkларуñ maġlūb olur

[105/b]

Haṭāyī

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Gel tırāř it ḥaṭṭuñu řāh-ı cihān üç günde bir
Tā olasin āfet-i devr-i zamān üç günde bir

İki ‘âlem zevkî diñmez mi be şūfî yâr ile
İçesin şâfi şarâb-ı erguvân üç günde bir

Ey gözüm basa çok sevmişim didikçe âh
Öldürür ‘uşşâkın ol şâhip kırân üç günde bir

Çâr ebrû hûb sevdümse ğaraż kaçmak degül
Merhaba itsün bizimle tek hemân üç günde bir

Ey güneş gün yüzüñi göster Haţâyî bendeki
Nûr ile tolsun zemîn-i âsumân üç günde bir

Rûhî⁵⁵⁹

mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Süzülsün çeşm-i mestüñ devletün bî-dârı görsünler
Bozulsun bend-i zülfüñ bendeler dîdârı görsünler

Çözülsün dügmeler mirât-ı pür-envârı görsünler
Çıkar pirâhenüñ kudret-i settârı görsünler

Lebüñden bûse almak merdübân olmak kadar vardur
Şaçuñ koçmak hayât-ı câvidân bulmak kadar vardur

Miyânun kuçmak genc-i nihân bulmak kadar vardur
Vişâlüñ câna almak rāyegân bulmak kadar vardur

⁵⁵⁹ Coşkun Ak, Bağdatlı Rûhî Divânı’nda bulunamadı.

Ruḥuñ zülf içre göstere sin kıyâmetden nişânsın sen
Günüñ mağribde toğmuş fitne-i âhîr zenânsın sen

Ser-â-pâ dehri vîrân eyleyen künc-i nihânsın sen
Ne mâhiyetsin eyâ yânededen nâ-mihribânsın sen

Ne var bir himmet it şeydâlar ol âşârı görsünler
Meded Rûḥî muşavver nic'olurmuş bâr görsünler

[106/a]

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Meger bir kâse içre müşg-i terdür içün cânı
Yaḥud mülk-i melâḥat şâhınuñ tûğı perîşânı

Konupdur başıña yaḥud hümâ-yı evc-i sultânı
İnanmaz görmeyen çıka başdan ey rûḥ-ı revânı

O mihr u mihneti 'Alî gibi ğaddâr olmak istermiş
Kerem semtinden el çekmiş sitemkâr olmak istermiş

Karup 'âşık ları cellâd-ı ḥünḥâr olmak istermiş
Muḥaşşal zulme meyl itmiş cefākâr olmak istermiş

Yetişünler meded üftâdeler yalvârı görsünler

çıkar ol turre-i tarrârı görsünler

Refikî**fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün**

Beni fûrkat adına yağa yak yak yağa yak
 Hecrûñ ile yine döndüm yağa yak yak yağa yak

Bilmezem hîç nedendür seni gördükçe şehâ
 Ditret endām-ı za'îfûñ şaka şak şak şaka şak

Çünkü Mecnûni'yim ol Leyli saçınuñ şanemâ
 Bend irüp boynuma bârı dağa dağ dağ dağa dağ

Hamdülillâh rakîbi ser-i kûyuñda bulup
 Başını taşlara urdum şaka şak şak şaka şak

Gün Refikîye naşîb olmadı 'âlemde vişâl
 Ey gözüm yaşı demîdir ağa ak ak ağa ak

[106/b]**Nazım**

Dehânı gitdi elden ihtiyâduñ
 Göñül Allâh yeñilmez

Irâğ itmiş özin 'aqlında 'âşık
 Anunçün kalbi şendir 'aynı açık

Yürekde âteşi vār bağır yanık
 Gevher Allâh yeñilmez

Cihān envār ile ʔoldu ser-ā-pā
Göñül Allah yeñilmez

Bir oldu nūr-ı a'lā vü ednā
Görünmez gör yine dünyā vü 'uqbā

Yine cūş eyledi 'ummān 'aşkuñı
Göñül Allāh'a 'āşıkdur yeñilmez

Cülüs itdi yekūn sulṭān 'aşkun
Göñül Allāha 'āşıkdur yeñilmez

Oḳundu sırr-ı tevḥīd 'aşkuñ kitābı
Dil u cān andan işidüp ḥiṭābı

Aradan ʔaldurup cümle ḥicābı
Göñül Allah yeñilmez

Ḥayāli göñlüme ʔoldu çü yāruñ
Vücūdumda eṣer ʔomadı 'āduñ

[107/a]

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Bir himmet ehli yok ki varam 'arz-ı ḥāl idem
Virüp neşāt ʔalbüme def'-i melāl idem

Bir ehl-i derd daḥī cihān içre görmedüm
Tā kim devā-yı derd dilimden su'āl idem

Bir şehre-i memālik ehl-i hünerde yok
İlden hemīşe gün gibi kesb-i kemāl idem

Bir sāde rū da kalmadı diyü harābda
Ālūde dāmen olmaya seyr-i cemāl idem

Tab 'ı bir derd-i ğamla şuñā kaldı kim hemān
Dīvāneveş 'azīmet-i deşt-i cibāl idem

Nazım

Ne derd-i āteş-i hasret ne reşk odıyla dağım var
Ferağat mülküne şāhum ne tuğum ne otağum var

Yāre 'āşık bezme hoş geldüñ diyü sāğar şunar
Şan gedā-yı bī-nevā şāha gül-i ahmer şunar

Turdular yolda şorup izlemege dil-dārı
Şormadan ayrılmadan öldüresin ağıyārı

O yārı sīneye çekdüm bulup o fānī mest
Şarar nihāli kaçan baġbān bolsa şikest

Şarāba pāre-i yah katıcak sākī -i gül-ruhsār
Didim cevher-furūş-ı meygede bu la'lümde buz var

[107/b]

Muhyî⁵⁶⁰

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Utan Hâkdan eyâ ğâfil unutduñ 'ahdi sühânı

Uş uyduñ meger şeytâna yakdun odlara cânı

Şaķın aldur seni şeytan şaķın Hâķķa di yâ Raḥmân

Çıķar senligi aradan hicâbsız göre sen anı

Hicâbı tenlerdür zulmeti yaķa gör nâr-ı Tevhîde

Bugün envâr-ı kudsî-i tecellî eyle sulṭânı

Eyâ şûret-perest insân idegör özüñi insân

Hâķîkatde odur insân ki bula cânı cânânı

Bu sırrı bilmege Muhyî fenâ andır fenâ olsun

Gider bu kıt u kâlî güzâf şanma bu meydânı

'Âşık Yûnus

Hâķķı cāndan severiseñ

Ya var ķul Allāh'a yalvar

Dīdar görmek dilerseñ

Yalvar ķul Allāh'a yalvar

Gīceler uyķudan uyan

Gizlū sırlar olsun 'ıyān

Maḥrûm ķalmaz Allāh'a yalvar

⁵⁶⁰ Mustafa Arslan, Muhyî (Hayatı , Edebî Kişiliği ve Divânı)'nda bulunamadı.

Ṭanı kendi özüñü
 Ṭanı neden yaratdı Ḥaḳ seni
 Yünçügüñ añup yalvar

Yürekler cūşa gelince
 Gözyaşı ıaşa gelince
 Buñ daḥı başa gelince yalvar

‘Āşıḳ Yūnus çek belāyı
 Derdine dermān arayı
 Dönüp ağlayı ağlayı yalvar

[108/a]

Rahmī⁵⁶¹

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Günde yüz biñ cān alır cānāneler gördüñ mi hiç
 Āşinālıḳdan kaçır bīgāneler gördüñ mi hiç

Ey göñül biñ nāz ile biñ cān dili şayd itdi
 Bir bölük şehlā gözi mestāneler gördüñ mi hiç

Dilrübālar ‘aşḳına bāzār-ı ğamda dem-be-dem
 Ḥan u mān terk idici dīvāneler gördüñ mi hiç

Bezm-i ḥüsn içinde şem‘-i ḥüsne yüz biñ şevk ile
 Bāl u perler bāḳı pervāneler gördüñ mi hiç

⁵⁶¹ Mustafa Erdoğan, **Bursalı Rahmī ve Divānı**, G/25

Ey Rahmī ‘aşk meydânında ‘âşıklar gibi
Terk-i cân eyler yürür merdâneler gördüñ mi hiç

Hayretî⁵⁶²

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

Ey gözüm göñlüm gibi dīvâneler gördüñ mi hiç
Ya benüm cânım gibi cânâneler gördün mi hiç

Şem’i ‘aşka yakuben hâkter ider cismini
Yanmağa cânlar virür pervâneler gördüñ mi hiç

Naqd-i cânı kimi ‘aşk âteşinde kâl idüp
Terk-i cân eyler yürürüm dâneler gördüñ mi hiç

La’l-i dil-ber dil şerâb-ı erguvân içer müdâm
Bâde-i rengînle mestâneler gördüñ mi hiç

Çok zemândur baır-ı ‘aşka âşinâsın Hayretî
Eşk-i gülgünüm gibi dürr-dâneler gördüñ mi hiç

⁵⁶² Mehmet Çavuşoğlu, **Hayretî Divânı**’nda bulunamadı.

[108/b]

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Cemāl-i yāri gördükçe kaçan hū dir ise 'āşık
Şakın ta'n eyleme zāhid zamīr Mevlāya rāci'dür

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Kimseger görmüş degildür cān bedenden çıkdığın
Hele ben gözümle gördüm işte cānum dūdūñdan

[109/a]

Sa'dī

mef'ūlū mefā'īlū mefā'īlū fe'ūlün

Cān bülbulünüñ göñlü yine bir güle düşdi
'Uşşāk-ı cihān arasında gulgule düşdi

Bir dāne 'ırk-ı zūlfüñe düşdi zeķanuñdan
Şebnem gibi gūyā ki seher sūnbüle düşdi

Dil nūş ideki lezzet-i cān buldı şafālar
Şākī lebünüñ 'aķsiñe kim turre düşdi

Bir buse vir öldüm didüm ey şūh-ı cefākār
Hışm itmiş iken yine nazile güle düşdi

Sevdā-yı ser-i zūlfüñ ile Sa'di-yi miskin
Rüsvā-yı cihān oldu vü dilden dile düşdi

[109/b]

Bākī⁵⁶³**fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**

Ey göñül erkân-ı devlet içre kıyâmet kalmadı

Kimden umarsın kerem ehl-i mürüvvet kalmadı

Nefse nefsî oldu 'âlem her kişi hayrettedür

Kimseden hîç kimseye dermân vü tākāt kalmadı

Ey dirîgâ luṭf u iḥsānuñ kapusın yaptılar

Zikri ḥayr olsun dinür şāhib-i sa'âdet kalmadı

Gel zuhûr it kandesin ey Mehdî-i şāhib-kırân

Kim cihānda zāhir olmaduk 'alâmet kalmadı

Cāhil u nā-dān ola gör ister iseñ mertebe

Kim kemāl ehline Bākī şimdi raġbet kalmadı

El Kemāl-paşazāde**(fā'ilātün)****(fā'ilün)****fe 'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün**

Vaṭanında ne kadar olsa kişi a'lādan

Turur ğonce olur aḥkār ol ednādan

Kamer-i deryāda iken dūr bulamaz kıymeti

Başı üzre gū getürdiler çıkıcaḳ deryadan

⁵⁶³ Sabahattin Küçük, **Bākī Divānı**, G/542

Gör zülālüñ baħr içinde var mıdur ‘izzeti hiç
Oldur sulṭāna ğarīb ol çıkıcaķ deryadan

mefā ‘īlün mefā ‘īlün mefā ‘īlün mefā ‘īlün

Murād bir cilvelenmekdür ħabībim genci sevmekden
O fi’li terk vallāh degül pehlūya şarmakdan

Vaṭanında a’lā her zerrece nām-ı a’lādan
Ezelī nās olur āħir şayılur ednādan

[110/a]

1178 tarihinde Saray Medresesinde oldu. Ol kadar hevā-yı mu’tedil oldu pencerenüñ çerçevesine basdırma ve aşla ķar yağmadı ħaṭṭa Ramazān-ı şerīfden sonra bir kere cüz’i kar māfih minel makāl muvafık-ı tahkikül hal el fakir ‘Ömer.

1180 tarihinde eylülüñ yigirmi ikinci günü iki gün boyraz esüp bir barmak buz sakup yigirmi beşinci günü yiken ifrat dipi olup çok kār yağmışdır.

1178 tarihinde İncemara ‘azīm zelzele olup ve medresenüñ ba’zı divārlar münhezim oldu. Ve cāmi’-i şerīfüñ ba’zı divārları şaķ olur. Minārenüñ ‘alemi sāķıķ olmuşdur.

[110/b]

Arapça metin mevcut.

Ḥilmī

Nazım

Efendim çün vücūd ma'ārifden
Seni ḥıfz eylesün Yezdān 'abeṣ meṣārifden

O dört şeyden esirgesün senüñ a'lā vücūdunı
Biri nūn biri fā' biri mim biri ḥüsrān

Bu dört nesne saña Ḥaḳdan 'aṭādur ey gözüm nūrı
Biri mim biri 'ayn biri sin biri Ḳur 'ān

Bu dört nesne insī olsun senüñ ḳadrüñ bilenler
Biri 'ilmi biri ṭmān biri ḥod biri ḡulmān

Bu dört nesneye 'azim olsun saña yavuz şananlara
Biri gencī biri rencī biri derd biri nihān

Maḥabbetün Ḥilmī dostum bu dört nesneden esirge
Biri medhī biri zemi biri ṭa'n biri 'advān

[111/a]

Nazım

Ḳahr-ı dehrle olur ṭūṭī-i ḡurabā hem-nişīn
Yine ṣekvā-yı 'aṣāb eyler ḡarābet bundadur

Kelāmı hālimi bulunca hānemi ben
Şabrum yā Rab nere girsem za'ifātın

Yetişdi āreme ol řāh-ı ‘ālem
 Kātuñda kahr ile itdũñ ‘ālem

Yumun nergis gözini vardı hāba
 Nazar itdikce ol cādũ olan

Ziyāret içün gelmiş idik yine
 İt du‘ālar huzũrda zāviye

Hem ziyāret hem ticāret maķřad
 ‘Ārına mecmu‘a idi maķlũbum

Eylemezsen luķ ile ‘aķā bize
 Yine sıķlet olur billāh biz

[111/b]

şeyh Aħmed-i Trabzāñ Mışır‘da
 Teehhũl murād irũp soñra
 řalāķ virũp gitdi
 Kurbān bulunmadan
 şeyh Mũrt‘iş Hāzretleri
 Bir bākireye ‘āřık olur
 Anı tee hhũl murād idũp
 Nidā iriřũp bir görmede
 Ey şeyh senden libās-ı takvāyı
 şoyup bir daķĩ görmede
 Libās-ı ĩmāñı şoyarun diyince
 şeyh mest olup řoñra
 İfāķat bulup řalāķ virũp firār eyledi

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Keder-i dehrile olur tūṭī-i ğurābā hemnişīn

Yine şekvā-yı ğurabā-yı ğarābet bundadur

Meclis-i pākūñ sürsem üzre mehīb olmuş Hudā

Kim sūḥān perdāzlar kâşırdur itmekde kelām

Ol mehābet bahş iden ma'būd-ı bī-hemtā için

Fāzıla manzūruñ olsun 'arz-ı ḥālüm bī'l-tamām

[112/a]

Ez-güfte-i Hilmī

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Çün olmaz vaşl-ı yār ümmīd uyudup fāya dilersün

Saḥa meyl itmeyüp aġyār iden şerefa dilersün

Şalāḥı zühd u takvāda görünür saḥa ol seker

'Adūlar vaşlına maḥrem olan mirza dilersin

Raḳīb bed-fa'ali ile çemende cilverler idüp

Vücūd sūz-ı ah ile idüp ber ü pā dilersün

Hele bir mürşid-i kāmīl ki laṭifte disün bir kez

Anı sūz-ı firāk ile idüp āḥira dilersün

Sürerken ḥāk-i pāyiñe şehā bu kılun hāli

Raḳībün güft-i gūyuyla uyudup āza dilersün

Nazîre-i diğ⁵⁶⁴**Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün**

Çār harf ile ol şāhun vaşlın irerdüm cā’

Biri rā vü bir lām vü biri vāv u bir yā’

Çār harf ger görürse ehl-i diller meyl ider

Biri elf biri mim (vü) biri dal biri ra’

Çār harf ile faḥr ider ‘ālemde her bir şeyḥ ṢābBiri elf ü biri hemze biri şın biri zā’

Çār harfden iḥtarat it keşf-i esrār eyleme

Biri rā vü biri elf vü biri bā vü biri tā’

Çar harf ile bu şî‘r-i şā‘iri meksūf olur

Biri hā vü biri lām vü biri mim vü biri yā

Nāmını yārun şorarsañ ey āḥī

Cārī olmuş gūyiyā gül içre āb

Nām-ı maṭlūbum eger bilmek dilerseñ ey ‘azīz

Diñle gūş hoş ile ger ḥall ider merḥabā sāt

Ḥarf-ı ṣālīṣ-i ṣülüṣān sub‘-ı evvel cānıma

Ger bilirseñ bu mu‘ammāyı olursun mukteḍā

564 1. Mısralar vezne uymamaktadır.

[112/b]

Çār ḥarf itdüm o şūh-ı çār ebrūdan ricā'

Biri mim biri rā vü biri vāv vü biri ṭā'

Çār ḥarf ile işaret itdi iḥsān baña

Biri bā vü biri vāv vü biri şın vü biri hā

Çār ḥarf ger göricek bī-çāre dil maḥzūn olur

Biri rā vü biri kāf vü biri yā' biri rā'

Çār ḥarf çār nāçār ehl-i diller meyl ider

Biri dal vü biri lām vü biri bā vü biri rā

Çār ḥarf ile bu şi 'rūñ maḥlaşı mefhūm olur

Biri şın vü biri vāv vü biri kāf vü biri yā

[113/a]

Biñ yüz kırk on senesi māh-ı şa 'bān sabāhın yirminci günü yola
çıkup İncesu'ya varmışdur gaflet olunmaya.

Biñ yüz kırk iki şa 'bān-ı şerīfün yigirmi birinci vakt-i 'aşāda Musā
Efendiz-zāde Es-seyyīd Ālī Efendi rihlet-i bekā eylemişdür gaflet
olunmaya

[113/b]

Müfred

El dirse daḥī düşme göñül terk-i ādāb

Endāzelimüñ kaydına kālā-yı vişālüñe

Nazım

Mübārek başed in ferhunde bünyād
Hemīşe meskūn şāhib-i dilān bād

Hemīşe sīne-i mu'min küşāde
Ḥad bereket dehr-i māldan yād

Her ki der in ḥāne nazar bir koned
Gör şod yaşıñmıř derd koned

Küşāde bāşed hemīşe in dergāh
Be-ḥaḵ eşhedü en lâ ilāhe illallāh

Der-dünyā kesī ki bī-berāder bāşed
Meşel murğı ki der rüy-ı zemīn bī-per bāşed

[114/a]

Ḥazret-i Mevlāna buyurdular ki ḥazret-i risālet penāh şallallāhu
'aleyhi ve sellem dā 'imā bu du 'āyı vaż' kıldıktan soñra oğurdu
benüm daḥı 'ādetümdür baña irādet getürenler daḥı 'ādet idinmek
lāzımdur diyü tenbih iderdi. Allahümme ce'alnā nūra fī ḳalbi ve nūra
fī sem'i ve nūra fī başrī vü nūra fī beşeri ve nūra beyne yedeyye ve
nūrā ḥalğı ve nūrā min ba'di ve nūra ve a'tayni nūra ve ce'alne nūra
yā nūr el-nūr bi raḥmetike yā erhamerāhimīn.

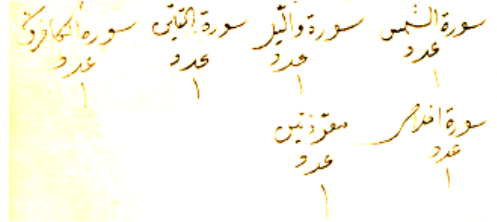
Ḥazret-i Mevlāna vefat vaḳtinde Siraceddin Tennūrī haber virüp
vasiyyetüm olsun bu du 'āyı oku.

El-du 'ā

Allāhümme inni ente nefsihu leke ve ileyke. Allāhümme inni ilā
Mevlāna vesiyke ileyk. Allahümme la tecal zikrike ve 'aleyke şevki

lezzeten .Birahmetike yā erhamerrāhimīn. Velhamdu sirru rabbil
'ālemīn.

[114/b]

Nīsān şuyuna okuyup içeler (yedi gün aḥşam u şabāḥ)

Bir kere istiḥāre murād iderek İhlās-ı şerīf Kūl e 'uzubirabbil Felak
Kūl euzu birabbil Nās, Fātiḥā-yı şerīf şalāvāt-ı şerīf okuna.

[115/a]

fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn

Diñle ey şarāb-dehān ḥaqqında iden kıl u kāl
Hürmetine var delīl 'aql u hem nakli maḳāl

Evvelā bid'at-ı delālet buyurmuşdur Resūl
Ümmetim f'il-i ḍelāl üzre cem' olmak muḥāl

Sāniyā başum yaşladuñ birer anuñ kahvesi
Nefret iderler melekler incidüp ḳalp-ricāl

Sāliṣa itmiş teşbihle ehl-i nāra dünyada
Böyle ḥaşr olur teşbihle itdigiyle bī-mecāl

Rābi'a müşrik gibi ma'būd idinmiş āteşi
Yārun ol nāra ḥaṭāb gibi yazsa n'ola ḥāl

Hāmisāle ḥayra fi 'l isrāf dir idi ol Resūl
Pes bülendi münkere isrāf olur ittifāk māl

Şāyi 'a ol münkeri tehī itdi sulṭān-ı cihān
'Āşi olur emrine itmeyen anuñ imtisāl

پس دقتان -ı bāğ olur yāḥud yeri yok demek
Zīhi istihlāl استغناء اولور استغناء olur ihtimāl

Ḥaḳ budur dünyā şağır olur kebīr-i işrārla
مستحق مستحق kāfir olur bī-mecāl

Ehl-i Ḥaḳa bir delīl kāfi olur bir maddede
Līk bātın ḳalmasa düşer delā'ilden melāl

Emri gül içre dehānı bu sūzıma tut şımāḥ
Ḥavz-ı Kevser'den içen dir eylese āb-ı zülāl

Āb-ı isti'fār ile düşe rūzda eyle pāk
Nice bir ḳalbiñ is u pāside bu f'ıl zelāl

Cān-ı men bu sözlerümi ḳıl tā ḳal cān ile
Şeyh-i Muḥyī'nüñ murādın añlayan itmez celāl

[115/b]

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Güft ü gūy u nāzda mu'ciz-i beyāndur ğamzesi

Çeşm-i kāfir kişiye bir tercemāndur ğamzesi

Nice kār itmez dile yā nice geçmez cāna kim

Senge hāzādın güzer eyler sināndur ğamzesi

Tīğ-ı hūn-feşān n'ider ya kahramān cisminüñ

Ya sinān-ı Rüstemşa çıkarandur ğamzesi

Her nigāhı 'āşıkā bir tīr-i dil-düz-ı cefā

Şanki bir şūh-ı āfet nā-mihribāndur ğamzesi

Bir edā eyler ki ey anı gören meftūn olur

Sāhi ṭab'ūñ ile gūyā hem-zebāndur ğamzesi

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Göñül kim kābil-i şākird-i üstādı maḥabbetdür

Karār belleyesün ğamda Ferhādı maḥabbetdür

N'ola ser-sebz olursa gülsitān-ı bāğ-ı endīşe

Vüzān olan aña her rūz u şeb bād maḥabbetdür

Nevā-yı nağme-i şükrān bezmi her gülşen⁵⁶⁵

Ziyān-ı mezhep-i 'āşıkda evrād maḥabbetdür

⁵⁶⁵ Hece eksikliğinden dolayı vezin dolmamaktadır.

Degül mi hâl şadâdan bir nefes bu kayd-ı ‘âlem
Bu denlû hây u hûlar ‘asker-i feryâd maḥabbetdür

Ne deñlû rind olsa merde efsürde-i ğamdur⁵⁶⁶
O kim âzâd-ı tîğ-i zulm-i bî-dâd maḥabbetdür

Ser-i küyuñda her laḫza feryad itsün ḫaderimiz
Ki zîrâ ‘andelîb-i gülşen-âbâd maḥabbetdür

Nigâh-ı bî-âbad u ğamze-i mest ser-i endâmı
Bu tâlî'im sitem hep cümle icâd maḥabbetdür

[116/a]

(fâ‘ilâtün)

(fâ‘lün)

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

Lâle ruḫsâruña öykündügüçün ey gül-i ter
Pâresin itdi ḫulağunca anuñ bād-ı seḫer

Yârun güldür ḫamdülillâh senüñ ḫaberini
Şehr-i güldür ayağı tozu ile bād-ı seḫer

Hep ḫâli vü ârayı sâķi ḫar-ı âḫınuñ kim
İl içer ḫanını ol kendü havâsında yiler

Virdüğün ğam-ı ‘aşķ ile añup dil-dârum
Geçemez daḫî hevâdan bu göñül âh eyler

⁵⁶⁶ Vezin açısından kusurlu bir mısradır.

Recāī

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Yeter āh eyledüñ derviş giderseñ fi'emenillāh

Anar mı vaşlını teşvīş görseñ fi'emenillāh⁵⁶⁷

Senüñ çün ağlamaz kimse yolını bağlamaz kimse

Seni var çağlama kimse gerek fi'emenillāh

Belā vü derd ile miskīn nice bir gezersin mümkün

Degül vaşlım saña mümkün giderseñ fi'emenillāh

Kaşım yay kirpigim okdur benüm hüsnüm gibi yokdur

Senüñ gibi kulum çokdur giderseñ fi'emenillāh

O gözleri hūnhār gerek şāğ gerek bīmār

Recāī kes recāyı var giderseñ fi'emenillāh

[116/b]

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

İki 'ālemde tasarruf ehlidür merd-i Hudā

Dime kim bu mürdedür bundan nice dermān ola

Rūh-ı şemşīr Hudādır ten gılāf olmuş aña

Dağı a'lā kār ider bir tīgi kim 'üryān ola

⁵⁶⁷ Vezne uymayan bir mısradır.

Ḥazret-i Mevlāna āzānda bu du 'āyī oқurdun

Farsça dua

حضرت مولانا آزانده بود عیانی او قوردی
 نامت بمانا تا ابد ای جان ماروش بهتو
 زردبان خلق این مامنیست عاقبت زین زردبان افکاره نیست
 هر که بالامر و اولیهاست استخوان او بر خواهد شکست
 پیش طلب ز هیچ کس نیست چون محرم موم باش و چون نیش مباحتر
 خواهی که ز هیچ کس نبوی ز سر بد خود بد آموز و بد اندیش جاسر
 اگر تو کار کنی و مفلسی از چیز بیا که کار جو تو صد هزار کردیم

[117/a]

Nazım

Ey dil-ber-i şîrin edâ

Olsun saña cānum fedâ

Göster meh-i rû-yi şafâ

Üftâdene bunca cefâ

Lâyık mıdur cānum fedâ

Bülbül gibi leyl u nehâr

Feryâdına yokdur qarâr

Bir bilende 'âşık ne kâr

Ey gül beden gonca dehân

Rahm itmedin bir kere sen

Ey bî-emel sūzında ten

Mā'ildür ağıār vuşlata
 Ruḥşat bulunmaz vuşlata
 Bir kerecik gel şefkate

[117/b]

Çeşmizen 15 dirhem, karanfil 2 dirhem, dārıfölfül 2 dirhem, lüle
 kükürdü 15 dirhem, kurşun 10 dirhem, kükürd ile kurşunu yakup
 cümlesini revānı ile şahın idüp dülbendi eyleyüp göz agzına isti
 'māl ideler.

7 Fātihā, 7 kul euzubirabbil felak, 7 ihlās , 7 kulyā eyyühel kāfirün,
 7 Ayetel Kürsi, 7 Sübhanallah ve Elhamdülillah.

Allāhümme şalli efḍal şalavāte 'alā seyyīdinā Muḥammed 'abdike ve
 Resūlike ennebiyyeve 'alī ve şuḥbe vesellem. Allahümme a'firli
 velivālideyye vel cemi ' el mu'mīnin ve el mu'mināt. Allāhümme
 efḍal 'ācilā ve 'ācilā fildeyye ente ehl-i dilā tef 'al . Yā Mevlānā mā
 naḥnül ehl-i inneke gafūr-ı ḥalīm.

[118/a]

Nazım

Hayli demdir mübtelāyım ol yāre
 Āh umarum ki teşrif ide gül dāre
 Tağlar rūşen bülbül gülşene açılır
 Seyre çıkşak duyurmadan ağıāre
 Āh vāh bu demdür fedā olsun māhpāre
 Gel çocukluk eyleme gel gidelüm
 Büyük bağçesinde mäh-tab idelüm

Elde iken terk eyleme ferhunde
 Küçük şuda cāmı gör gūn idelūm
 Māh tābuñ ol derdüñde a cānum
 Ey bedr olmuş nūra dönmüş cūvānum
 Lebūñ deryā çemenzārı hūnkārum
 Duyulur mu āh efendim a cānum
 O merdūm beñzer hilāl kaşuñ şamūre
 Sīm var dāneye teşbiye itdiñ belüre

fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn

Būlbūlūm zār iderūm bil gül'izār dellāk için
 'Āşık-ı bīçāreyim hammār-ı dellāk için
 Hüsni āfet hoş kıyāfet pūr-leţāfet ma'deni
 Mā'il oldum ağılarum leyl u nehār dellāk için
 Şalınup na 'line gapsa 'āşıkuñ kıddūñ bükür
 Hüsni görüp dīvārlar dört köşeden hū çeker
 Ağlayup 'aşk ile herdem kubbeler yaşlar döker
 Karnaçıklar cümle ağılar şivekār dellāk için
 Haḳ Ta'ālā hūb yaratmış ol yanağı gül-teri
 Kirpigi oklar atar ğamzesi urur neşteri
 Cümle mala bezl iderler dil-fekār dellāk için
 Gör nūr-ı lulu mişālī derilse gerdānesi
 Sanki bir aḳ incidür her bir telinūñ dānesi
 Şem'-i ruḥsārunuñ bu şākiri pervānesi
 Ben yanarum cān yanar gülhān yanar dellāk için

[118/b]

Nazım

Şu cihanda benüm göñlüm saña düşdü n'ideyim
 Yār murādum hāşıl eyle ya vir göñlüm gideyin
 Sen tūrurken āh efendim hālim kime diyeyim
 Ben helāk oldum efendim ya nece bir āh u zār
 Ben helāk oldum efendim inşāf el inşāf
 Nāz ile gelse yanıma elin alsam elime
 Şarılsam ince beline tōla koluñ boynuma
 Ben seni sevdüm seveli düşdüm halkuñ diline
 Ben seni sevdüm seveli işim oldı āh u zār
 Tolaşdum gezdim cihānı görmedüm hiç böyle yār
 Uyķular gelmez gözüme ağlamakdan zār zār
 Gözlerümden yāş yerine kan akarken bir zamān
 Nazlanup yārum gibi
 Verdiler pür sīm şikenler nazlı yārumdān nişān
 Nişānım var acānum vār zemān kağı zemān
 Gezeli bir hāndeyle güftār gelüp nāz eyler
 Hem döner zālīm dili bī-çāreme şabreyle der
 Bir taraftan ğamzesi durmaz ider cāna eşer
 İtsem hem pür-şafā hem vaşla dā'ir haber
 dem-be-dem itmek durur bağrumı kebāb
 Hātıra gelmez aḥvāli 'acep rüz-i ḥesāb
 Gerçi var dirlerse dil-i bī-çāreme şāfī cevāb
 'İzzet eger eyle teşrīf ile cānum var verem
 Seven dil-ber cān-ı 'azīzim var meger ānı verem

[119/a]

Nazım

Düşdi göñül çāre nedür bi-vefānuñ ‘aşkına
 Ehl-i ‘aşkuñ kārı da’im yanmada ‘aşk nārına
 Hayli demdür oldu cāna güler ser-keş nihān
 Gel senüñlen dil çıkalum ol Hümānuñ şaydına
 Aman yandım ben ‘aşk nārına
 Cānı dilden tā ezelden ‘āşık-ı üftāde kim
 Gizlidür ‘aşkuñ derūnuna hāşılı bir bend kim
 Kimseler vākıf degüldür sırrına esrārına
 Fürkatiñ kār itdi cāna hāseti didār kim
 Nāme geldi ‘uşşākı nām-ı şabādan
 Būselikde qarār olmaz sevdigim
 Beste oldum zülf-i yāra şabādan
 Gerdanı beyāz aman aman mişli bulunmaz
 İderüm niyāz geçemem senden
 Mübtelāsı olsa daht şey’ olmaz
 Ben zebūnum her maķāmda cinānum
 Raḥmet gelürse baña şeyh nāz eylesün
 Gerüye maķāmını belleyesün

[119/2]

Nazım

Āfet gibi yakma nāra taḥammül yok bu efkäre
 Mā’il oldum reftārına konula hem nedür çāre
 Ah elinden bilmem dilinden şarşam belinden
 Dil-ber tez gel kuzucağum cürm-i varım
 Maḥzūn itme gel şarayın gelmezseñ ben varayım

Öğrenmedim Gürcü dili ya ben nasıl yalvarayın
 Cümle malım virsem saña bir cānum var ister baña
 Bir meclisde raş gelürsem çevir yüzün benden yana
 Müşterisin tolaşdurur meyḥāneyi tolaşdurur
 Şeftālisin tadanların dişlerini kamaşdurur

Kim āfet-i ebrū gül yanaqlı cüvānım
 Bulunmaz mı böyle Mecnūn-ı divāne
 Merd-i kāmīl olam dirseñ ṭanbūrī
 Recā eyle ‘inayet Ḥudā’dan
 Gūş idüp bu bende-i ‘aşka aman aman ṭaburu
 Düşdü göñül yārāna n’eylesün
 Ḥālī kalmam leyl ü nehār u du‘ādan
 Kurtaramadım gitdi kendim riyādan

[119/b]

Nazım

Bir melek sīmā perī aldı ‘aqlım serseri
 Bir nāzile reftār ider sīme beñzer her biri
 Aman aman aman aman aman
 Yālel yālel yālel yālel yālel yālel
 Vir içelüm bir bāde meclis saña āmāde
 Görmedüm sencileyin bī-mürüvvat dünyada
 Ne tutulmaz dillerüm rakş ider hoş elleri
 Her görenleri meftūn olur sīm gerdānda biñleri
 Tıfıldur nevrestedür ḥāṭırum şikestedür
 Rūz u şeb umarum ey ṭabībim ḥastedür

Nazım

Ey lebi mül saçı sünbül amān
 Hāl fülful ruhları gül
 Başladı feryāda bülbul amān
 Uyan cānum ‘ömrüm şabāhlar oldu
 Güneşler toğdı.
 Şabaḥdur ey kaşı kemān amān
 Hāb nāzdan luṭf it uyān
 Vaşluñ ile öyle şād u mān
 Sen uykuda ‘āşık-ı bīzār amān
 Yā şubḥa dek itmez karar
 Aç gözlerüñ ey gül-i zer
 Düşde gördüğüm ‘āşıkı
 Olduğum vaşluñ lā-y‘aql
 ‘Āşıkun yār şadık
 Uyan cānum ‘ömrüm şabaḥlar oldu.
 Efendim cānum gülün dili oldu

[120/a]

Nazım

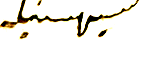
Murğ-ı dil çeşm-i şehbāzum nev-şikār oldu
 Nakş-ı bend mū-yı zülfün müşgbār oldu
 Zülfüñ hebā ideli ^{بالعاقبة} cānum efendim
 Būs içün gerdanından arz u ḥāl itdüm
 Āsumānı ḥalka zülfüñ bend-i yār oldu
 Bāğ-ı ruḥsāruñla cāna zemzem olañ
 Teşne-i hicrān kāşāne çeşmsār oldu
 La‘lün zülāl giderir melāl çeşmini ḥilāl cānum efendim

Bir dilrübāya üftāde oldum amān amān
 Zevk-ı şafāya āmāde oldum
 Dünya ğamından āvāre oldum aman aman
 Bir lahza olsun ānı ey dil pesendim
 Kuluñ nihālide seyr it efendüm
 Göñlümü virdüm bir kuş edāya amān amān
 Beñzer cemālüñ bedr olmuş aya
 Cevr itme korum ben mübtelāya amān amān
 Yüz virme pāke ey rū-yı mähveş amān amān
 Virmede yaşlar sīnem pür-āteş
 Veripdür saña biz gibi bir iş amān amān
 ‘Uşşāk-ı zārı ‘ayn-ı vefādur amān amān
 Kārı hemīşe luṭfu ‘aṭādur
 Vir düm yolıña bu cān fedādur amān amān

[120/b]

Nazım

Āhu kim ol baķışlan ‘aķlıma virdi ḥayāl aman daday
 Hoş edālı ḥubb şadālı çifte ley ley ley
 Bir güzel amān ey bir ism-i tāze tāne
 Bār gāh gülüñ sevdāsı mı oldu
 Başıma ṭul-ı emel amān dād amān var aman
 Yār dönmüş ol gül penbe-i cāmile naķş-ı güle amān
 Döndürür her gördüğün ‘uşşākı zār ile aman
 Yār benzemez mi varken perçemi misgi Ḥatā’yı sünbüle amān
 Ahdım olsun varken madām ra fitnede cān
 ‘Ömrüm olduğça cihāna açmayayım kaṭre dehān
 Eyleyüp evşāf-ı ḥüsnüñ böylece bir bir beyān

Kõ ne dirlerse disinler gene
 Severũm cãn-ı gõñũlden idemem inkār itmege
 Nasıl inkār idebilsin bu dil-i nā-çār efendim
 Güzeli sevmede bir māl buldum binbir yār ammā
 Ğamze-i tĩgun sīnem siper idin ol yārun ben olup amān
 Anuñ için kişi vār ol dil-i ğamını ğamnehār
 İdemem cevre taħammũl çekemem her bārı dersem her bār
 Ne güzeldir reviş rüşen tā bu edāsın sevsem edāsın
 Ol ğīsũlara bir kez girsem bir bilsem
 ‘Āşık oldum ben ol yāre diyũ hālũm şorsam aħvālũm

[121/a]

Nazım

Bir gũya nev-cũvān
 Görũp işim oldur fiĝān
 Ebrũlaruñ yay eylemiş
 Bũsene mehũñ beyāż gerdānı
 Sõyle yārum var bir efendũm var
 Perçeminũñ ucu baĝlı
 ‘Ařkuñ ile sīnem řaĝlı
 Gāh gũllersiñ sũnbũl olmuş
 Ol řāĝı ĝonca gũller
 Ol āfetũñ āhũ ĝõzi
 Biñ nāzile sõyler sõzũm
 Bāĝ-ı cihānda ol māhuñ
 Gũler yũzi řīrĩn sõzi
 Derdũñ eylese efgān ider

Bülbül gibi nālān ider
 Bir nigehele 'āşıqlaruñ
 Alup 'aqlın ħarāb ider

Nazım

Bāğ-ı ümīddür ħayālūñ bir gül-i ra'nāsıdur
 Ĥaşıllı ħitāb-ı çeşm ğonce-i zībāsıdur
 Amān amān nev-nihāli ğülbū-yı nāzük beden
 Mūciz nāz-ı istiğnānun ser-bülendi kıymetün
 'İtr şāhīler ile ebrūlaruñ dizeriñ
 Aman aman nev-nihāli
 Nev cüvānum tār-perver dil-bestemsin benüm
 Tıfısun maĥbūb-ı mestānlı nidem sen benüm
 Gel kerem kānı baña çekirme nār-ı fūrkatūñ
 Çekdigüm āhı enīni dil-berūñ sevdāsıdur
 Nev nihāli
 İşte ben meftūnunun zülf kemendimsin benüm
 Yine zārı mihnetūñ üftādenūñ me'vāsıdur
 Aman aman nev-nihāli ğül-bū-yı nāzük beden

[121/b]

Nazım

Hāfız

Çünkü ben öldüm ğüzel
 Ĥüsnūñ ise bī- bedel
 Çekme fūrkatūñ ğamun
 Yār olayum saña ben
 Aman yā ħānum yā cānum

Gel efendüm sulṭānum
 Saña cünün gelmesün
 Rū-yı rengīn şolmasun
 Faḫluñ ile it şafā
 Aḡlama el gülmesün
 ‘İzzet-i şānum benüm
 Rūḡ-ı revānum benüm
 Fūrkatüñ olsun ser-ā-tende
 Cānum benüm
 ‘Āşık reftārdur
 Vaşlına āmādedür
 Fūrkatüñ umarsız
 Hāfız ḡuluñ bendedür

[122/a]

‘Ulvi

Nazım

Biḡamdillāh ṭulū‘ itse de cihāna şevḡ faḫlullāh
 Hezārān şad oldur dergāhına şükrle ḡamdulillāh
 Umūr-ı pādişāha irişdi faḫl-ı raḡmeti
 Henüz bulduñ şadr‘āzāmını ḡillullāh
 Açıldı āsumānuñ rū-yı mestūru ḡakup ḡulmet
 Boşandı raḡmeti ḡamı düşübdür derde ḡillullāh

منه و به من

def ‘ oldu hürmetle

Gelüp ‘izzet u sa‘ādetle açıldı bāb-ı ḡalīlullāh
 Çıḡupdı ‘arş u raḡmāna yazık āhı fiḡānā anuñ
 Du‘ā eyler cenāb-ı ḡaḫretüñ ehl-i Allāh

Oğudur ğazasını ismini bir Sultān Selīm Hānuñ
 Mücered ola hem Fātih huvallāh
 ‘Uzlet-mekān ‘umman-ı vezir-i ‘ālīşāndur bu
 Anuñ destinde devr el-an şeri‘at-rāh cebelullāh
 Bu şadra hemīşedür çok zemāndur böyle bir aşlān
 Mu‘tell oldu küfr-i kāfirüñ şād oldu sebīlullāh
 Mühür kimde ise de hān-ı Süleymān oldur şāhā
 Musāḥir virür sikke-dünyāya yekdigerden mülk-i Allāh
 Bir devletde şerāfetde sizi dā’im ide Sübhān
 Du‘ā it besmele me’mūr u zübeyr-i rūyi kavillāh
 Bu cevher kânını vaşfa nece nuṭṭ ‘azāb oldu
 Dön ‘Ulvī ser-a-pā ol mübārek çeşm la’l-i Allāh

‘Ulvī⁵⁶⁸

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

El-meded ey sırr-ı ferzend-i ādem el meded
 Bülbül-i bāğ-ı belāğat bend-i ādem el-meded

Pes dirīğ olmaz şadırdan dā’imā mend-nişīn
 Zerre-sükkeri sühen-fem-ķand-i ādem el-meded

Ey dirīğā ķānun oldur düşer merdüm merdüme
 Dest-gīr ol bize ey dil-mend-i ādem el-meded

Yek dirīğā lāyık oldur yanağum lem-yezāli
 Cism-i ‘uryān ‘Ulvī ey ferḥunde ādem el-meded

⁵⁶⁸ Hāfiz ‘Ulvī Divānı’nda bulunamadı.

[122/b]

Farsça şiir

سخت مولانا بولی
 مرغی بختی جان چه شود در کوبی در عجزان چه شود
 وریار شکی توداری از برای دل یاران چه شود
 وریار سوی مولانا آمد تا شود مویسمان چه شود
 وریار دین بوردن کرد کوری در بختی جان چه شود

[123/a]

Her günün nişf-ı kavsini ğāyete'l irtifā'ate taḫsim eylesek irtifā kemiyet-i eczā sā'at-ı ma'lūm olur meşelā ser ṭan ibtidāsında nişf-ı kavsi yüz on bir derecedir her derece sā'at ḥesābıyla dörder dakika beş 'adet derece-i mezkūr 444 dakika olur on irtifa' **احد** altışar dakikadan bir sā'at olur **۵۰ احد** eylesen İki buçuk sā'at olur velekin kablel zevāl **احد** gün ṭulu ' ideli ders ba'del zevāl olurun sen ğuruba bakar dirsın.

Tāriḥ-i bera-yı çeşme-i cedīddür dergāh-ı Mevlevī

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Rūḥ-fezādur bu dergāh kutb-ı zışān yolındadır

Şīr-i pīrān ḥazret-i divān-ı sultān bundadır

Nesl-i pākinden o zātuñ Şeyh Aḥmed Rif'atī

Kıldı bir çeşme binā kim 'ayn-ı 'irfān bundadır

Söyledi vaşfında vāhid bir güzel tāriḥ-i pāk

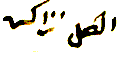
Gel buyur āb-ı ḥayāt iç cāna dermān bundadır

[123/b]

Cevrî⁵⁶⁹**Nazım**

Göñül bir yâr sev ki bâğ-ı ‘âlemde

Varup gayrilere yâr olmayan

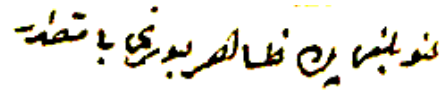
Devr içinde aķa

Gerek mülk-i fazla şāhib-i şadaķa

Bir sîm bir dil-ber kâme bār

Bir ruĥları aķmer ķaşları tuĥrā

İstignāsi vāfir bir serv-i reftār

Böyle bir dil-ber-i nāzūk bedenüm

Ölsem Cevrî’ye çeküp içmem dehenüm

[124/a]

Eglendi yok bu baĥda lemîz zemzem

İtsün hezāra da’vîde reyĥān zaĥımız

Pek de maĥrūr olma kim meyhāne-i ikbālde

Biz hezarān-ı mest-i maĥrūruñ ĥumārın görmüşüz

Zāhidā mest müdām olduğuna ta’n itme

Ādeme zehr içirür mihnet u ĥam bāde degül

Fikrşenbe telh dāred cum’a-i etĥāllere

‘İşret-i imrūz bî-endîşe-i ferdā hoşest

⁵⁶⁹ Hüseyin Ayan , Cevrî Divānı’nda bulunamadı.

Gice gündüz dilimüñ maṭlûbı
 Görem ol iki gözüm mektûbı
 'ıyd-ı ekber olup ol rûz-ı sâ'id
 Eyledüñ bir gün içinde iki 'ıyd
 Feyz-i şîḥḥat kesb ider defn-i zekîne rûzeden
 Bir ḥadîs-i ḳudsî-i فَرَسِي الصَّومِ
 Selb-i sāmān şu 'ūr itmek murād itdiginde
 Çerḥ ibtidāda rû-yı ikbâliyle bî-hûş ider yer
 Şaḳın geçmez dime naḳd-i şadaḳat-i şābir ol ey dil
 Bu bir ḍarb-meşeldür kim gîce her iş muḳadderden

[124/b]

Ey letāfet ma 'deni ḡonce nazûk teni
 Görüp dili oldun görmemek ider seni

Faḳîrüm ḳapun geldüm şefa'at ya Rasulallāh
 Faḳîrüm şuḣumı bildüm şefa'at ya Rasulallāh

[125/a]

Ḥayālî⁵⁷⁰

mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

Bu reng-i 'ārızı meşāṭalar gül gülden ögrensün
 Süvār ḥabbe-i ḥālûni şorup fûlfûlden ögrensün
 Terennüm sâzına demlerin ḳulḳuleden ögrensün
 Neşât-âbād olan pür-teşne keyfin mûlden ögrensün
 Ki vaz'-ı lâ-abalıyı dili yıḳaldan ögrensün

⁵⁷⁰ Ali Nihat Tarlan, **Ḥayālî Divānı**'nda bulunamamıştır.

Kamât-ı nâzımı şak itdügi hep Tûr-ı istiğnâ
 Göre bend-i dil-i 'uşşâka tâze 'ukdedür gūyâ
 Müsellem mi bu tıfl-ı nev-heves her 'işvemi hâlâ
 Belî ^{حبیبی} nâzı oğşar bedava ama
 Rûsûm-ı şîve-i gonce açulsun gülden ögrensün

Sadâ-yı hây-ı hû dirdi şükûfe zâhir bu hüsünü
 Tegâfûl dirdi çeşm-i nergis dil-dâre bu hüsünü
 Viren mevc-i temâ'il mûmiyân yâre bu hüsünü
 Ne ânuñ şâne virsün turre-i tarrâda bu hüsünü
 Perîşân târ-gisû tarzını sünbûlden ögrensün

Bu yolda germ u serd-rûzigâr alışup böyle⁵⁷¹
 Başından geçdi emvâc-ı belâ hayli âşub böyle
 Tutuşdı taşdı nâr-ı fûrkat taşup böyle⁵⁷²
 Nice yanmış yakılmış kül ocağına düşüp böyle
 Hezâr sûz-ı dili pervâneler bülbûlden ögrensün

Telâş-ı hâtır-ı gamgîn ile virdüñ rakîbe reng
 Usûle kâr-ı fûrkat girmeden çarpılma bûs-demde teng⁵⁷³
 'Abeş ola semâ'-ı güfte-i nâ-şâd ile dil-teng
 Yazık şızlatma cām-ı dilşikesti böyle bî-âheng
 Nevâ-yı zî-hazîni bir qarârum zilden ögrensün

'Azâb-ı kalbe dünyâ-yı viren âdem elem çekmez
 Mücerred çekemeñ bâr-ı girânın bir kadem çekmez

⁵⁷¹ Hece eksikliğinden dolayı vezne uymamaktadır.

⁵⁷² Hece eksikliğinden dolayı vezne uymamaktadır.

⁵⁷³ Müstensih bu şekilde yazmıştır. Hece fazlalığından dolayı vezne uymamaktadır.

Sülûk-ı seyri bir ‘âlem kılandır yâri ğam çekmez
Hıraş keşmekeş ile bûselûgi dilden ögrensün

Hayâli tez ruy-ı bûdan bu endîşeyle bezdirme
Reh-i nârefte-i maẓmûnda bend tıpkı çizdirme
Yürürseñ çār-pā-yı fikr-i ra‘bet hayli gezdirme
Biraz hûsn-i edāsın hûame-i dil-dāruñ ögrensün

[125/b]

Sāmī⁵⁷⁴

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ġafil oldu bu ğavġā bunda meydān ağladı
Lā-yezāl oldu ta‘alluk bunda fermān ağladı

Dehşeti āfākı tutdı bir bahırı ser-te-ser
İrişüp tā levḥa-i ḥayret ‘arş Raḥmān ağladı

Zümre-i maẓlūmuñ anda cigeri oldu kebāb
Fāzıl-ı ‘âlem muḥaddis zār-ı giryān ağladı

Eşkiyānuñ oldu ol gün cümlesi Ḥaḳdan ba‘id
Māl u cāndan itdiler nice nā-ümīd ağladı

İki maẓlūm din yolına oldu ğāfilin şehīd
Ser çeküp Tübā vü baġlā ḥūr-ı ğulmān ağladı

⁵⁷⁴Fatma Sabiha, Kutlar, **Arpaeminzāde Mustafa Sāmī Divānı**’nda bulunamamıştır.

Vādi-i hayretde nālān döktiler hūn-ı dīdene
 Āh eyledikçe ‘arş-ı kürsi mülk-i Yezdān ağladı

Ƙala mı ey ehl-i t̤ā‘bān bunca āh
 Çünki Allāh tālibine oldu dārında penāh ağladı

Sāmi o bağır pür-hūn vaqt-i seher-i şubhğa
 Yalvarup Zü’l-fekāre gözleri Ƙan ağladı

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Nām-ı yārum dirse Ƙarfden bī-renc
 Her yeni ezān ser-Ƙarf pencāh u penc

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Dāne virmez Ƙarmanundan merdüm dāneye çerħi
 Bedel ider vārı ammā görse bir dāne hep

mef‘ülü mefā‘ilü mefū‘ilü fā‘ilün(fā‘lün)

Eyyām sürürıyla olur elbette bāmı
 Eyā şeb-i hecrün dağı olmaz mı şāmı

[126/a]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Fahr-i ‘ālemsün fa fa fāsı yok
 Kān-ı gevhersün velekün fāsı yok

Gıce gündüz ricām Ƙağdan budur
 Saña mürekkeb ver kim yāsı yok

Rûz u şeb Hağdan niyâzum budur

Baňa bir ‘avret vir kim tâsı yok

Muhallifât Resûl inne şalli inne ‘aleyhi vesellem

Muşhaf-ı şerîf, seccâde-i şerîf, tarak-ı şerîf, deve yûñünden fiştân-ı şerîf, hurma telinden kaftan-ı şerîf, köhne hırka-i şerîf, misvāk-ı şerîf, ibrîk-i şerîf, hurmadan tespîh-i şerîf, köhne haşır, ‘āsā-yı şerîf

Her kim bu muhallifâtı yazup getürse ğınā-yı nefes haşıl ola ve kangı evde olur. Günden güne rızkı ziyāde ola ‘ömründe yokluk görmeye. Bu muhallifât yüzümü suyuna ve habîbi hürmete cümle belâlardan Hağ Te‘ālā hıfz idüp emin ola.

SONUÇ

Mecmu'aların, Klasik Türk şiirinde farklı şâirlerden farklı şekil ve türlerde şiirler ihtivâ etmesi dolayısıyla önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. İncelediğimiz mecmuada bu çeşitlenme sıklıkla görülmektedir.

Mecmu'anın geneli değerlendirildiğinde Divan şiirinin ortak malzemeyi farklı üsluplarla yorumlama anlayışı görülmektedir. Mecmu'ada çoğunlukla işlenen sevgili konusu mecmu 'āya hâkimdir.

Sevgili mazmunlar sistemi ile farklı üslupların tezyin ettiği bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mecmu'amız çoğunlukla gazelleri ihtivâ etmektedir. Ayrıca musammat şekiller olsa da mecmu'ada gazellerin sayısı çoğunluğu teşkil etmektedir.

Devrinin bilinen şâirleri yanında adı az duyulan şairlerin olması da önem arz etmektedir.

Mecmu'anın içerisine serpiştirilen nazîreler, şâir ve şiir dünyası hakkında üstat ve hemzaman şairlerin tespitini kolaylaştırmış ve anlam ilişkileri kurmamıza imkan vermiştir.

Muhteva açısından dini konulu ve dindışı konularda yazılan şiirler olarak ayırdığımız zaman dini ve tasavvufi manada yazılan örneklerin de az olmadığı görülmektedir.

Özellikle Orta Asya geleneğinin Arap ve Fars şiirini tanıması, ilerleyen vakitlerde şiir örneklerinin müşterek kullanımı ve Anadolu coğrafyasında İslami etkilerle yayılan kültürel, milli ve mahalli unsurlar Klasik Türk edebiyatına zemin hazırlamıştır.

Mecmu'amızda bilerek yapıldığına kanaat getirdiğimiz bir hiyeraşi de mevcuttur. Mesnevîlerde ve kasidelerde tevhid, münacaat gibi giriş bölümleri, dua gibi bitiş bölümleri bulunmaktadır. Mecmu 'amızın metin kısmında da böyle bir hiyeraşinin olduğu görülmektedir.

Şiir dışı unsurların varlığı görülmektedir. Bu bölümler edebî manada Klasik Türk edebiyatının şiir alanına yoğunlaşmış olmasına rağmen önem teşkil etmektedir. Tarih kayıtları, dua bölümleri, kıssalar disiplinler arası malzemelerin ortak kullanımından dolayı aydınlatıcı özelliğe sahiptir.

Mecmu'amızın şiirsel açıdan belirli estetik kaygılar neticesinde oluşturulduğu düşünülmektedir. Nasıl satın alınan bir şey özenle seçiliyor ise istisnalar hariç mecmu'a muhtevāsında bulunan şiirler de aynı duyarlılıkla seçilmektedir.

KAYNAKÇA

- ADIVAR,A.v.d. “Ömer Efendi”, **İslam Ansiklopedisi**, , C.9, İstanbul, İstanbul Maarif Matbaası, 1940
- AK, Coşkun, **Bağdatlı Rûhî Divânı**(Karşılaştırmalı Metin), Bursa , Uludağ Üniv. Yay. 2001
- AKARSU, Kâmil, “**Za‘ifi Divânı (metin, tahlil, sistematik endeks)**” (Gazi Üniv. SBE Enst. Doktora Tezi), Ankara, 1989
- AKKUŞ, Metin, **Nef ‘î Divânı**, Ankara, Akçağ Yayınevi, 1993
- AKSOYAK, İsmail Hakkı, **Gelibolulu Mustafa Âli ve Divanlarının Tenkitli Metni**, Cambridge, Harvard University, 2006
- AKÜN, Ömer Faruk, “Divan Edebiyatı”, **İslâm Ansiklopedisi**, C.9, İstanbul, TDV. 1994, s.389-427.
- ARSLAN, Mustafa, “**Muhyî (Hayatı , Edebî Kişiliği ve Divânı)**” (Ankara Üniv. SBE Doktora Tezi), Ankara, 2006
- AVERY,Robert...vd. **İngilizce-Türkçe Redhouse sözlüğü** (Redhouse English-Turkish dictionary), İstanbul, SEV Matbaacılık, 2003
- AVŞAR, Ziyâ, **Revânî Dîvânı**,Konya,Sebat Ofset Matbaacılık,2007
- AYAN, Hüseyin, **Cevrî (Hayatı, Edebî Kişilği , Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni)**, Erzurum, Atatürk Üniv. Yay. 1981
- AYAN, Hüseyin, **Nesîmi Divânı**, Ankara, Akçağ Yay. 1990
- AYDEMİR, Yaşar, **Behiştî Divanı, Behiştî, Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni**, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Yay. 2000
- AYDOĞAN, Fatih, “**Sahaflar Şeyhi Es‘ad Mehmed Efendi Divanı**”, (Gazi SBE, Yüksek Lisans Tezi),, Ankara, 2006
- AYVAZOĞLU, Beşir, **Aşk Estetiği**, Ankara, Birlik Yayınevi, 1982

- BABAN, Şükrü v.d. **Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi**, C.9, İstanbul, Meydan Yay. 1990
- BANARLI, Nihad Sami, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yay. 1983
- BEKİROĞLU, Nazan, **Yusuf ile Züleyha**, İstanbul, Timaş Yay. 2012
- BEYSANOĞLU, Şevket, **Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları (Başlangıçtan Tanzimata Kadar)**, C.1, İstanbul, Diyarbakır'ı Tanıtma Derneği Neşriyatı, 1957
- BOLAT, Elif, “**Kabûlî Mustafa Divânı (Metin-İnceleme)**” Gazi Sos. Bilimler Enst. Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005
- BURMAOĞLU, H. Bilen, **Bursalı Lami 'î Divânı'ndan Seçmeler**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yay. 1989
- **Büyük Türk Klasikleri**, İstanbul, Ötüken-Söğüt Yay. 1985
- CANLI, Melek, “**Hâfız 'Ulvi Divânı (İnceleme-Metin-Dizin)**” Ankara, Gazi Üniversitesi SBE. 2010
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed, **Taşlıcalı Yahyâ Bey Divanı**, İstanbul , İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay. 1977
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet, **Necâti Bey Divânı'nın Tahlîli**, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yay. 1971
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet, TANYERİ, M. Ali, **Hayretî Dîvanı(Tenkitli basım)**, İstanbul, İstanbul Ü. Edebiyat Fak. Yay. 1981
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet, TANYERİ, M. Ali, **Zâtî Divânı(Edisyon Kritik ve Transkripsiyon)**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Yay.1987
- DEVELİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ankara, Aydın Kitabevi Yay. 1993
- DOĞAN, Muhammet Nur, **Şeyhülislâm Es'ad Efendi ve Divanın Tenkitli Metni**, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yay. 1997

- ERDOĞAN, Mustafa **Bursalı Rahmî ve Divânı**, İstanbul, Dergah Yay. 2011
- ERÜNSAL, İsmail, **The Life and works of Taci-zâde Ca'fer Çelebi: with critical edition of his Divan**. İstanbul, İstanbul Üniv Edebiyat Fakültesi Yay. , 1983. s.523
- GÖLPINARLI, Abdülbâki ,**Fuzûlî Divânı**, İstanbul,İnkılap Kitabevi, 2005
- HAKVERDİOĞLU, Metin, “**Mihri Hatun Divânı(İnceleme-Metin)**” (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1998
- İPEKTEN, Haluk, **Karamanlı Nizâmî Hayatı Edebî Kişiliği ve Divânı**, Ankara, Atatürk Üniv. Yay, 1974
- İPEKTEN, Haluk, **Nâ ‘ilî Divânı, (Türk Klasikleri-Divanlar Dizisi)**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1990
- İSEN, Mustafa, KURNAZ, Cemal, **Şeyhî Divânı**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1990
- KANAR, Mehmet,**Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, İstanbul, Say Yay. 2011
- KAPLAN, Mehmet, v.d. “Ömrî Ömer Efendi” **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, -Devirler ,İsimler, Eserler, Terimler, C.7. İstanbul , Dergah Yay. 1990
- KARAHAN, Abdülkadir. **Figânî ve Divânçesi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay. 1966
- KARAVELİOĞLU, Murat, **XVI. Yüzyıl Şairlerinden Prizrenli Şem‘î’nin Divanı’nın Edisyon Kritiği ve İncelenmesi**, (Doktora tezi), İstanbul, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2005
- KAVRUK, Hasan, **Şeyhülislâm Yahyâ Divânı**, Ankara, MEB. Yay. 2001
- KAYA, Bayram Ali, (TEKİN, Şinasi; TEKİN, Gönül Alpay) **Azmi-zâde Hâletî Divânı (Giriş ve Dîvân’ın Tıpkıbasımı; Hayatı, Edebî**

Kişiliği, Eserleri ve Divânı'nın Tenkidli Metni), Cambridge, Harvard University, 2003

- KILIÇ, Filiz, **XVII. yy. Tezkirelerinde Şair ve Eser Üzerine Değerlendirmeler**, Ankara, Akçağ Yay, 1998
- KÖKSAL, Fatih, **Sana Benzer Güzel Olmaz-Divan Şiirinde Nazire**, Ankara, Akçağ Yay. 2006
- KURNAZ, Cemal, **Divan Edebiyatı ve Türk Kimliği**, Kurgan Edebiyat Yay. Ankara, 2011
- KURNAZ, Cemal, **Muhteşem Yüzyıl Edebiyatı**, Ankara, Kurgan Edebiyat Yay, 2011
- KUTLAR, Fatma Sabiha , **Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmi Divânı** (Tenkitli Metin-İnceleme-Özel Adlar Dizini I-II) -Doktora Tezi-, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1996
- KÜÇÜK, Sabahattin, **Bâkî Divânı (Tenkitli basım)**, Ankara, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yay. 1994
- LEVEND, Āgâh Sırrı, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara, TTK Yay, 2008
- LEVEND, Agâh Sırrı, **Divan Edebiyatı (Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar)**, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1980
- MENGİ, Mine, **Mesîhi Divânı**, Ankara , Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu , 1995
- MERMER, Ahmet, **Eski Türk Edebiyatına Giriş**, Ankara, Akçağ Yay. 2006
- OĞUZ, Serhat, **“İlmi Dede El-Mevlevî El Bağdādî Hayatı Sanatı, Eserleri ve Divânı, (İnceleme Metin)”**, (Gazi SBE. Yüksek Lisans Tezi) - Ankara, 2002
- OKATAN, Halil İbrahim, **Sürûrî Divânı**, Ankara, Engin Matbaacılık, 2010
- OKUYUCU, Cihan, **Cinânî (Hayatı, Eserleri, Divânının Tenkidli Metni)**, Ankara, TDK. Yay. 1994

- OKUYUCU, Cihan, **Divan Edebiyatı Estetiği**, İstanbul, Kapı Yay. 2011,
- OKUYUCU, Cihan, **Ereğlili Türâbî Divânı**, Fatih Üniv. Yay, 2002
- ONAY, Ahmet Talat, **Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar**, (Haz. Cemal KURNAZ) , Ankara, TDV. 1992
- ÖZÖN, Mustafa Nihat, **Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük**, İstanbul , İnkılâp ve Aka Kitabevleri, 6. Basım , 1979
- PALA, İskender, **Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü**, Ankara, Kapı Yay. 2004
- SÂMÎ, Şemseddin, **Kâmûs-ı Türkî**, İstanbul, Çağrı Yay. 2004
- SARAÇ, M. A.Yektâ, **Emrî Divânı**, İstanbul, Eren Yay. 2002.
- Seyyid Muhammed Nur'ül Arabi, BİLGİNER, Mahmut Sadettin **Mısırî Niyâzî(Tam Divân ile Birlikte)**, İstanbul, Esmâ Yay. 1976
- TANPINAR, A. Hamdi, **Edebiyat Üzerine Makaleler**, İstanbul, Dergah Yay. 2000
- TANPINAR, Ahmet Hamdi, **19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, 7. Baskı, İstanbul, Çağlayan Kitabevi, 1988
- TARLAN, Ali Nihad , **Hayâlî Bey Divânı**, Ankara, Akçağ Yay. 1992.
- TARLAN, Ali Nihad , **Necâti Bey Divânı**, Ankara, Akçağ Yay. 1992.
- TARLAN, Ali Nihad, **Zâtî Divânı, (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon)**. C.1. , İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay. 1967
- TAŞ, Hakan, **Vusûlî Divânı(İnceleme-Metin-Çeviri-Açıklamalar-Dizin)**, Konya, Gençlik Kitabevi, 2008
- TDK Büyük Türkçe Sözlük, www.tdk.gov.tr
- TOLASA, Harun, **Sehî, Latîfî, Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16.yy.'da Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi I (Kaynak Eserler Dizisi)** Ankara, Akçay Yay. 2002

- TOPRAK, Muhbet, **Şeyhülislâm Bahâyî Divânı Şerhi** (Pamukkale Üniv SBE. Yüksek lisans tezi), Denizli, 2006
- TULUM, Mertol; TANYERİ, Ali, **Nev'î Divânı**, İstanbul, İstanbul Ü. Yay. 1977
- TÜRK DİLİ, **Türk Siiri Özel Sayısı II (Divan Siiri)** S. 415-417, Temmuz-Eylül, Ankara, TDK, 1986
- ULUDAĞ, Süleymân, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Kabalcı Yay. 2001
- UNAT, Faik Reşit, **Hicri Takvimleri Milâdi Takvime Çevirme Klavuzu**, Ankara, Maarif Matbaası, 1943
- UZUN, Mustafa, "Mecmua", **İslam Ansiklopedisi**, C.28, Ankara, TDV Yay. 2003
- YAKIT, İsmail, **Batı Düşüncesi ve Mevlâna**, İstanbul, Ötüken Yay. 2000
- YEKBAŞ, Hakan, "**Hüdâyî Kadîm Divânı**(Edisyon Kritik, **İnceleme, Metin**)" (Cumhuriyet Üniv. SBE. Yüksek Lisans Tezi) , Sivas, 2005
- YENİKALE, Ahmet, **Ahmet Nâmî Divânı ve İncelemesi**(e-kitap) , Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. www.kulturturizm.gov.tr
- YILDIRIM, Ali , "**İshak Çelebi (Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divânının Edisyon Kritiği)**", (Fırat Üniv. SBE Yüksek Lisans Tezi), Elazığ, 1991

EKLER
(ŞAİRLER VE ŞİİRLER TABLOSU,
METİN ÖRNEKLERİ)

No	Şâir adı	Bölüm no	Redif veya kâfiye sonu	Şiir sayısı ve nazım şekli
1.		22/b	olur	1 rubāī
2.		23/b	benüm	1 kıt 'a
3.		24/a	-ār	1 kıt 'a
4.		25/a	kişiye	1 kıt'a
5.		25/b	-ürdi	1 kıt'a
6.		46/a	eyledüñ	1 gazel
7.		50/b	it beni	1 gazel
8.		87/b		1 nazım
9.		91/a	benüm	1 gazel
10.		95/b	-āne degin	2 gazel
11.		98/a	oldum	1 Şarkı
12.		98/b	-īr imiş	1 gazel
13.		99/a	-īl	Güfte-i Sultān Murād Rahmetullāh
14.		106/b		1 nazım
15.	'Abīdī	104/b	olduñ	1 gazel
16.	'Ālī	16/a	-ımı	2 gazel
17.	'Ālī	18/a	yegdür	1 gazel
18.	'Ālī	30/b	eylemezem	1 gazel
19.	'Ālī	31/b	özenür	1 gazel
20.	'Ālī	34/b	olsa	1 gazel

21.	‘Ālī	14/b	çekmez	1 gazel
22.	‘Ālī	16/b	-ādandur	1 gazel
23.	‘Ālī	18/b	yegdūr	1 nazīre
24.	‘Ālī	25/a-b	görsünler	1 muhammes
25.	‘Ālī	42/a-b	-ān	1 terkīb-i bend
26.	‘Ālī	6/b	midūr cāna	1 gazel
27.	‘Ālī	82/b, 83/a-b	peydā	1 tahmis-i Ālī
28.	‘Amīkī (17.yy)	2/b	giderler	1 müseddes
29.	‘İlmī Efendi	34/a	senden	Nazīre-İlmī Efendi(gazel)
30.	‘Ulī	122/a		1 nazım
31.	‘Ulī	32/a	girmez	1 gazel
32.	‘Ulī	37/a	giriñce	1 gazel
33.	‘Ulī	5/b	gelür	1 gazel
34.	‘Ulī	69/b	çıkır	1 gazel
35.	‘Ulī	70/a	olayazdı	1 gazel
36.	‘Ulī	90/b	senden	1 gazel
37.	‘Ulī	91/b	çekdüm	1 gazel
38.	Āgehī 16. yy	12/b	dile	1 gazel
39.	Ahmed	53/b	gösterir	1 gazel
40.	Āsımī	60/b	mıdır bilmezem nedür	1 gazel

41.	Āşık Yūnus	107/b		1 nazım
42.	Āṭıf	124/a		1 nazım
43.	Ayānī	77/a	-ā bizde bir	Ez makālāt-ı Ayānī berā-yı Sultān Murād Bin Selim
44.	Āzerī	30/a	er mi degilüz	1 gazel
45.	Āzeri	93/b	-ān ele girmez	1 gazel
46.	Āzeri 16.yy	89/a	-ān ele girmez	1 gazel
47.	Azīzī	74/a-b	-ān ancak	1 tesdīs
48.	Bahāī (17.yy)	87/b	-ād n'eylersün	1 gazel
49.	Bākī	10/b	-cugı	1 gazel
50.	Bākī	23/a-b	-ancak	Gazel-i Bākī tahmis-i Zuhūrī
51.	Bākī	4/b	-lugum	1 gazel
52.	Bākī	4/b	-ditrer	1 gazel
53.	Bākī	41/a	-dur	1 gazel
54.	Bākī	41/a	baña	1 gazel
55.	Bākī	43/a	-ndı	1 gazel
56.	Bākī	43/b	-sı	1 gazel
57.	Bākī	5/a	-bākī	1 gazel
58.	Bākī	5/b	bilürin	1 gazel
59.	Bākī	62/b	gerek	1 gazel
60.	Bākī	64/b	bilmem	1 gazel
61.	Bākī	67/a-b	koynına	4 gazel
62.	Bākī	71/b	idelüm	1 gazel

63.	Bākī	76/b	-ān	1 gazel
64.	Bākī	8/a	saf saf	1 gazel
65.	Bākī	80/a	olmaz	1 gazel
66.	Bākī	80/b	-āre	2 gazel
67.	Bākī	81/a	-itdün	1 gazel
68.	Bākī	81/a	gerek	1 gazel
69.	Bākī	89/b	-maz	1 gazel
70.	Bākī	90/a	-a	1 gazel
71.	Bākī	12/b	-sına	1 gazel
72.	Bākī	45/b	eyledüm	1 gazel
73.	Bākī	95/a	saf saf	1 gazel
74.	Bākī	18/a	yegdür	1 gazel
75.	Bākī	34/b	bundadır	1 gazel
76.	Bākī	36/a	-den	1 gazel
77.	Bākī	46/b	kalmışdur	1 gazel
78.	Bākī	103/b	-ām olsa	2 gazel
79.	Bākī	109/b	-et kalmadı	1 gazel
80.	Bākī-İshak	49/b	bilür	1 gazel
81.	Bākī-zāde	35/b	görür	1 gazel
82.	Behiştī	104/b	dostum	1 gazel
83.	Behiştī	105/a	-sın	1 gazel
84.	Behiştī	14/b	korlar	1 gazel
85.	Ca ‘fer (Tacizāde)	54/a	benüm	1 gazel

86.	Ca'fer (Tacizāde)	50/a	gelür	1 gazel
87.	Cāmī	108/b		1 nazım
88.	Cenānī – Hayālī	20/b	āh	1 muhammes
89.	Cenānī Efendi	29/a	-ānı	1 muhammes
90.	CenānīEl Bursevī	32/b	gibi	1 gazel
91.	Cenānī –Hayālī	36/b	-āzı	1 gazel
92.	Cenanī-Hayaī	26/a	göñül	1 müseddes
93.	Cenānī-Hayālī	27/b, 28/a	var	1 müseddes
94.	Cenāni	33/a	var	1 gazel
95.	Cevrī	89/a	girmez	1 gazel
96.	Cevrī	93/a	girmez	1 gazel
97.	Cevrī Çelebi	9/b	olur	1 gazel
98.	Cevrī Çelebī	13/a	olur	1 gazel
99.	Cevrī Çelebi	11/b	sözüm	1 gazel
100.	Cevrī Çelebi	15/a	bildik -mizüñ	2 gazel
101.	Cevrī Çelebi	19/a	yine	1 gazel
102.	Cevrī Çelebi	47/b	disem	1 gazel
103.	Cevrī Çelebi	57/a	ise de	1 gazel
104.	Derviş	31/a	-āyı	1 gazel
105.	Derviş Senā'ī	72/b, 73/a-b , 74/a	-āmı	1 müsemmen
106.	Derviş Türābī	21/b	beni	1 müseddes

		22/a		
107.	Emrī	47/b	göñül	1 gazel
108.	Emrī Çelebi	91/a	-ımı	1 gazel
109.	Emri	38/b	söyler	2 gazel
110.	Es 'ad Efendi	13/b	nedür	1 gazel
111.	Es 'ad Efendi	3/b	nedür	1 gazel
112.	Fehīmī	56/a	eyleñüz	1 gazel
113.	Fehīmī	20/a	olmaz	1 muhammes
114.	Feraḥī	63/b	sen-ben	1 gazel
115.	Feraḥī	68/a	-āsā	1 gazel
116.	Feraḥī	85/b, 86/a-b, 87/a	-ān	1 terci bend
117.	Ferāhī	63/b	ben-sen	1 gazel
118.	Ferrūhī	48/b	andadur	1gazel
119.	Ferrūhī	49/a	pay-baht saña	2 gazel
120.	Ferrūhī	49/b	baña	1 gazel
121.	Fevrī	78/b	kıl	1 Tahmis
122.	Fevrī	88/a	n'eylersün	1 Tahmīs-i Hayālī
123.	Fevrī (16. yy.)	72/a-b	gelmesün	Tahmis-i Veznī gazel-i Fevrī
124.	Figānī	41/b	eylemez	1gazel
125.	Figānī	64/b	üstindedür	1 gazel
126.	Fuzūlī	55/b	-var	1 gazel

127.	Fuzûlî	59/a	-nırım	1 gazel
128.	Fuzûlî	92/a	saña	1 gazel
129.	Fuzûlî	92/b	baña	1 gazel
130.	Fuzûlî	94/a	-dım	1 gazel
131.	Fuzûlî Bagdâdî	7/a	henüz	1 gazel
132.	Gammî	62/b	gice	1 gazel
133.	Ğazel-i Bâkî tahmis-i Zuhûrî	23/a	ancak	1 tahmis
134.	Hâfız	121/b		1 nazım
135.	Hâletî	24/b 25/a	miyem	Gazel-i Hâletî tahmis-i Rûhî
136.	Hâletî	39/a	ya Rab	2 gazel
137.	Hâletî	39/b	mahabbet	1 gazel
138.	Hâletî	39/b	-dür	1 gazel
139.	Hâletî	40/a	-rüz	2 gazel
140.	Hâletî	40/b	garaz	2 gazel
141.	Hâletî	7/a	girmez	1 gazel
142.	Hâletî	71/a	garaz	1 tahmis
143.	Hâletî Efendi	13/a	senün	1 gazel
144.	Hâletî Efendi	35/b	bilmezsın	1 gazel
145.	Hâlis	71/b	sen	1 gazel
146.	Hâlis Çelebi	32/b	girmez	1 gazel
147.	Halîlî	62/b	epsem	1 gazel
148.	Hâşimî Bursavî	26/b	, -dan	1 müseddes

		27a		
149.	Hatayī	105/b	üç günde bir	1 gazel
150.	Hayālī	63/a	dedür	1 gazel
151.	Hayretī	14/a	-üz urur	1 gazel
152.	Hayretī	61/b	-ānı	1 muhammes
153.	Hayretī	8/b	bak	1 gazel
154.	Hayretī	94/a	-idüm cāna	1 gazel
155.	Ḥayretī	108/a	gördün mi hiç	1 gazel
156.	Hilmī	112/a	dilersün	Ez-güfte-i Hilmi
157.	Ḥilmī	110/b	-den	1 gazel
158.	Ḥilmī	98/b	olsaydı	1 gazel
159.	Himmetī	68/a	özlerüm	1 gazel
160.	Himmeti	3/ a	-el	müseddes
161.	Hüdayī	66/a	kahve	1 gazel
162.	Hüdāyī	41/b	üstine	1 gazel
163.	Hüdāyī	43/a	-nemüz	1 gazel
164.	Hüdāyī	43/b	‘aceb	1 gazel
165.	Hüdāyī	44/b	görmedik	1gazel
166.	Hüdāyī	45/a	olsun	2 gazel
167.	Hüdāyī	46/a	-eng	1 gazel
168.	Hürremī	52/b	baña	1 gazel
169.	Hürremī	53/a	midür	2 gazel
170.	Hüsrev	33/a	-indür	1 gazel
171.	İshak	31/a	seni	1 gazel

172.	Kabūlī	10/a	ok	1 gazel
173.	Kabūlī	64/a	-il	1 gazel
174.	Kabūlī	8/b	-agadan	1 gazel
175.	Kabūlī Efendi	6/a	cāna	1 gazel
176.	Kadrī Maraşī	92/b	hikmet	1 gazel
177.	Kemāl paşazāde	109/b	-ādan	1 gazel
178.	Kemal-paşazāde	75/b, 76/a	idegör	1 tesdīs
179.	Kudsī Efendi	61/a	amma nedür	1 gazel
180.	La ‘lī	7/b	-ār	1 gazel
181.	Lāmī ‘i	9/a	-āyı	Güfte-i Lāmī’ī
182.	Lāmi ‘i	48/a	gerek	1 gazel
183.	Lāmi ‘i	51/b	degül	1 gazel
184.	Mānī	66/b	tolaşma	1 gazel
185.	Medhī	22/a-b	ko şimdi	1 müseddes
186.	Mesīhī	69/a	n’olaydı	1 gazel
187.	Mesīhī	9/b	çekirdegi	1 gazel
188.	Meylī 16.yy	28/b	eyler	1 müseddes
189.	Meylī Çelebi	35/a	benüm sultanum -in sultanum	2 gazel
190.	Mihrī	65/b	lezīz	1 gazel
191.	Miyānī Çelebi	6/a	gāh gah	1gazel
192.	Muhyī	107/b	-ānı	1 gazel

193.	Muḥyī	115/a	-āl	1 gazel
194.	Müfred	66/b		Beyit
195.	Müfred	74/a		Beyit
196.	Nā'īlī Efendi	29/b	değiş	2 gazel
197.	Nādirī	33/b	Ya 'kubı	1 kıt 'a
198.	Nādirī	23/b 24/a	oldum	Tesdīs
199.	Nādirī Efendi	15/b	ancak	1 gazel
200.	Nādiri Efendi	21/a	-iz	1 müseddes
201.	Nālī Çelebi	17/b	-lerle	1 nazīre (gazel)
202.	Nāmī	81/b, 82/a	benüm	Tesdīs-i Nāmī
203.	Naşūhī	105/a	olur	1 gazel
204.	Nāzī Çelebi	30/a	ile	1 gazel
205.	Necātī	10/b	-acugı	1 gazel
206.	Necātī	11/b	öğrensın	1 gazel
207.	Necātī	53/b	olsun	1 gazel
208.	Necātī	55/a	gözlerüm	2 gazel
209.	Necātī	55/b	dirin	1gazel
210.	Necātī	7/b	gözlerüm	1 gazel
211.	Necātī	9/a	-lere	1 gazel
212.	Necāti	11/a	acısın	1 gazel
213.	Nef 'ī	59/a	ol	1 gazel
214.	Nef 'ī	90/b	meded	1 gazel

215.	Nef 'ı	93/a	-āb	1 gazel
216.	Nef 'ı	93/b	n'eylesin	1 gazel
217.	Nef 'ı Efendi	64/a	bilmem	1 gazel
218.	Nef 'i Çelebi	63/b	severin	1 gazel
219.	Nesīmī	70/a	n'eylerim	2 gazel
220.	Nesīmī	77/a	-ūr	1 Tahmis-i Zaīfī Gazel-i Nesīmī
221.	Nev 'ı	75/a	yegdūr	1 gazel
222.	Nev 'ı	88/b	olmasa	1 gazel
223.	Nev 'ı Çelebi	62/a	tuyurma	1 gazel
224.	Nev 'i Fermāyed	5/a	güç	1 gazel
225.	Niyāzī	103/a	mıdur	1 gazel
226.	Niyāzī	96/a		1 nazım
227.	Nizāmī	50/a	bigi	1 gazel
228.	Nizāmī	50/b	-dan	1 gazel
229.	Rahmī	108/a	mi hiç	1 gazel
230.	Rahmī	17/b	-le	1 gazel
231.	Rasūhī	59/b	var	1 nazīre –gazel
232.	Recāī	116/a	fi'emenillāh	1 gazel
233.	Refīkī	106/a	-ān	1 gazel
234.	Remzī	54/b	yok	2 gazel
235.	Remzī	60/b	bilmem nedür	1 gazel
236.	Revānī	90/a	virşün	1 gazel
237.	Revāni	61/a	gerek	1 gazel

238.	Rızāyī	3/b	öper	1 gazel
239.	Rızāyī	14/a	-dedür	1 gazel
240.	Riyāzī	47/a	olmayana	1 gazel
241.	Rūhī	13/b	nedür	Nazīre-i Rūhī (1 gazel)
242.	Rūhī	37/a	olmadun	1 gazel
243.	Rūhī	4/a	-sun	1 gazel
244.	Rūhī	89/b	ber-taraf	1 gazel
245.	Rūhī	30/b	-imdür	1 gazel
246.	Rūhī	32/a	nedür	1 gazel
247.	Rūhī	10/a	-āma	1 gazel
248.	Rūhī	34/a	senden	1 gazel
249.	Rūhī	36/b	cāna	1 gazel
250.	Rūhī	105/b	görsünler	1 gazel
251.	Sā'ī Çelebi	19/b	dest-be-destiz	1 müseddes
252.	Sa'dī	109/a	düşdi	2 gazel
253.	Sāfī	27/a-b	koymuş ad	1 müseddes
254.	Safāyī Efendi	36/a	-ānuz	1 gazel
255.	Sāmī	125/b	agladı	1 gazel
256.	Sebzī	60/a	yeñile	1 gazel (nazīre)
257.	Selīmī	63/a	işte sen	1 gazel
258.	Selīsi	75/a	senüñ	1 gazel
259.	Serāyī	48/b	sarmakdur	1 gazel
260.	Sıdkī	96/a	Allāh	1 gazel

261.	Sırrî	12/a	-ideler	1 gazel
262.	Sırrî Çelebi	69/b	-âridur	1 gazel
263.	Siyâhî	69/a	gördükde	1 gazel
264.	Sücûdî	11/a	acısın	1 nazîre-i Sücûdî (gazel)
265.	Sücûdî	51/a	mübtelâ	1 gazel
266.	Sürûrî	68/b	-aydı	1 gazel
267.	Şânî	8/a	saf saf	1 nazîre-i Şânî (1 gazel)
268.	Şem 'î	51/b	benüm	1 gazel
269.	Şemsî	56/a	eyleñüz	1 gazel
270.	Şemsi Paşa	33/b	nedür	1 Nazire-i Şemsi Paşa (1 gazel)
271.	Şeyhî	16/b	olamaz	1 gazel
272.	Şeyhî	17/a	arz ider	2 gazel
273.	Şeyhî	51/a	yalvaralum	1 gazel
274.	Şeyhî	54/a	kâşki	1 gazel
275.	Şeyhülislam Yahyâ	15/b	âlimüz	1 gazel
276.	Tîgî	6/b	oldı	1 gazel
277.	Vahdetî	66/a	yeñile	1 gazel
278.	Vâlihî	68/b	yürisin	1 gazel
279.	Veznî	72/a	gelmezsin	1 tahmis
280.	Vusûlî	37/b	deryâ	2 gazel
281.	Vusûlî	38/a	buldum	1 gazel
282.	Vusûlî	44/a	-âb	2 gazel

283.	Vusûlî	44/b	aldılar	1 gazel
284.	Yahya Efendi	56/b	-ür	2 gazel
285.	Yahyâ Efendi	70/b	atar	1 gazel
286.	Yahya Efendi	88/b	olmasa	1 gazel
287.	Yahyâ Efendi	45/b	eyledüm	1 gazel
288.	Yahyâ Efendi	47/a	'aşk	1 gazel
289.	Yahyâ Efendi	18/b	çok	1 gazel
290.	Yahya Efendi	12/a	ideler	1 gazel
291.	Yahya Efendi	19/a	âşinâ	1 gazel
292.	Yahya Efendi	4/a	sev	1 gazel
293.	Yahya Efendi	57/a	-ür	1 gazel
294.	Yahya Efendi	57/b	şikest	2 gazel
295.	Yahya Efendi	58/a	-ânesi	2 gazel
296.	Yahya Efendi	58/b	-âdını -ânı	2 gazel
297.	Yahya Efendi	59/b	-mı yok	1 gazel
298.	Yahya Efendi	91/b	rûhum	1 gazel
299.	Yahyâ Efendi	31/b	beni	1 gazel
300.	Yahyâ Efendi	46/b	-âr	1 gazel
301.	Yahyâ Efendi	60/a	yeñile	1 gazel
302.	Yahyâ Efendi	65/a	İstignâ öpsem	2 gazel
303.	Yahyâ Efendi	65/b	-ârından	1 gazel

304.	Za 'ıfı	79/a-b, 80/a	gör	Terci bend
305.	Za 'ıfı	95/a	yiñele	1 gazel
306.	Za 'ıfı (16.yy)	84/a-b, 85/a	ol	1 Terci' bend-i Za'ıfı
307.	Za'ıfı	77/a-b, 78/a	-ür	Taḥmīs-i Ża'ıfı Ğazel-i Nesīmī
308.	Zātı	52/a	yine	2 gazel
309.	Zātı	52/b	öldürür	1 gazel
310.	Zātı	70/b	yine	1 gazel
311.	Zāti	38/a	baña	1 gazel

METİN ÖRNEKLERİ

بجا آردی
 تو بانی عالمی از تو اوج ابد
 زوار از او بی زاد هیچ ابد
 فیض عالم که هر یک کس طاعت
 نقد و نیت بود به او در هیچ ابد
 تو از نور و نورانی بود در او یک
 منت و نور و نورانی بود در او یک
 مقبول عاشقان چون نورانی بود
 جوار از او یک منت و نورانی بود
 بس از او یک منت که هر یک کس طاعت
 در او از او یک منت و نورانی بود
 تو بیکر که هر یک کس طاعت
 در او از او یک منت و نورانی بود
 تو بیکر که هر یک کس طاعت
 در او از او یک منت و نورانی بود

باقی چلی
 کوزه خندست نولین سبیل خندست
 حال آفاقان بخت و فدا بالاست
 خضبت تو ملک ماه و نور و دله
 او سون دیور و یک ایل بی آغوشه
 که حاله خند و صی بهشت
 عدد هزاران افغانه ارستن
 فتح رخسار تو و دست سیم که زنده
 مهر خاندانه ماه جهان راسته
 بدین تیغ خندان سیم صی که زنده
 خال او ز تیغی در ارکان خند
 که بود بدو منصب خفا آغوشه
 و در سر بر سیم ماه و نور کاه و دله
 او ز تیغ خندان او و سیم ایران
 بیکه با وجود سر اگر خوار دله
 که بود و در رضا یکک نه مسدودا
 دیوار و فضا در راستی ای کاه و دله
 که بود بدو ملک ماه و نور و دله
 خنده یک سیم خند و نور و دله
 که بود بدو ملک ماه و نور و دله
 که بود بدو ملک ماه و نور و دله

[illegible][illegible]

